

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΛΕΞΗΜΑΤΑ

ΥΠΟ ΑΝΩΝΥΜΟΥ

1

—Θά σ' έρωτήσω, πεθερά, κ' έσένα, κυρά μάνα·
Τό τίνος είν' τὰ πρόβατα τ' άργυροκουδανάτα,
ποῦ χίλιασαν κ' έμύριασαν κ' έγέμισαν ή βάραις;
—'Δικά μας είναι, νύφη μου, 'δικά μας, μαυρομμάτα.
—Θά σ' έρωτήσω, πεθερά, κ' έσένα, κυρά μάνα·
Τό τίνος είναι τ' άλογα, ποῦ βόσκουν 'ς τὰ λειβάδια;
—'Δικά μας είναι, νύφη μου, 'δικά μας, μαυρομμάτα.
—Θά σ' έρωτήσω, πεθερά, κ' έσένα, κυρά μάνα·
Τό τίνος είναι τὰ σκυλιά, 'ποῦν' άξια 'σάν λιοντάρια;
—'Δικά μας είναι, νύφη μου, 'δικά μας, μαυρομμάτα.
—Θά σ' έρωτήσω, πεθερά, κ' έσένα, κυρά μάνα·
Τό τίνος είν' όί πιστικοί, τ' άξια τὰ παλληκάρια;
—'Δικοί μας είναι, νύφη μου, 'δικοί μας, μαυρομμάτα.
—Θά σ' έρωτήσω, πεθερά, κ' έσένα, κυρά μάνα·
Τό τίνος είν' εκείος ό νεϊός ό μαυροκιτρινιάρης;
—'Ανδρας 'δικός σου, νύφη μου, 'δικός σου μαυρομμάτα.
—Φωτιά νά κάψη τ' άσπρα του και φλόγα τὰ φλουριά του,
λύκος νά φάη τὰ πρόβατα κ' άρκουδα τ' άλογά του.
'Εγώ θέλω τ' άιτέρι μου νά παίζη νά γελάη.

2

Τῆς τάζουν, δείχνουν έμμορφο, δείχνουν καμαρωμένο,
γυρεύουν και καταπατοῦν, θέλουν νά τήν παντρέψουν·
τῆς τάζουν γυιό τοῦ βασιλιᾶ, τῆς τάζουν γυιό τοῦ ρήγα.
Δέ θέλει γυιό τοῦ βασιλιᾶ, δέ θέλει γυιό τοῦ ρήγα,
μόν' θέλει τ' άρχοντόπουλο μέ τῆς πολλαίς χιλιάδες.
Κ' εκείνο τ' άρχοντόπουλο πολλαίς χιλιάδες θέλει·
γυρεύει τ' άστρι πρόβατο και τὸ φεγγάρι 'γίδι,
χαλεύει κ' ένα άλογο και μιᾶ μορφη 'γελάδα,
θέλει χωράφι' άθέριστα μ' όλους τοὺς θεριστάδες,
χαλεύ' άμπέλι' άτρύγητα μ' όλους τοὺς τρυγητάδες,
χαλεύει μύλους δώδεκα μ' όλους τοὺς μυλωνάδες,
πέντε ν' άλέθουν μέ νερό και έξι μέ τὸ γάλα,
κ' ό τρίτος ό καλλίτερος ν' άλέθη μέ τὸ δάκρυ.

3

'Απρίλης δέν 'κυπάρισε κ' ό μάης δέν έμπῆκε,
'βγήκαν ή στρούγκαις 'ς τὰ βουνά, 'βγήκαν και τὰ κοπάδια·
τοῦ Παναγιώτη ή κοπή δέ φάνη, δέν άκούστη·
κάτω 'ς τοὺς κάμπους έβοσκαν, 'ς τὰ πράσινα λειβάδια
άνάρμεγα κ' άκούρευτα, δίχως κ'άναν άφέντη.
Και νά κ' ή Παναγιώταινα 'ς τὰ πλάγια κατηβαίνει·
'ς τὸ στρουγκολίθιν έκατσε και τοὺς καλημεράει·
—Καλή 'μερά σας, πιστικοί. —Καλῶς τη τήν κυρά μας.
—Παιδιά μ', γιατί' εἶστ' άξούριγα; γιατί' εἶστε λερωμένα;
—Κυρά, τ' άρνιά 'κουρεύαμαν κ' εἴμαστε λερωμένα.
—Παιδιά μ', τὸ ποῦν' άφέντης σας, και ποῦναι κ' ό καλός μου;
—Πέρα 'ς τῇ βάρχη άρρωστος κ' όλίγο λαβωμένος.
—Σύρτε, παιδιά μου, φέρτε τον κ' έγώ νά τὸν γιατρέψω.
—Κυρά, κακὸ τὸ λάβωμα, γιατί' εἶναι 'ς τὸ κεφάλι.
Μάσε, κυρά, τὰ πρόβατα, μάσε και τ' άλογά σου,
εἰμεις, κυρά, θά φύγουμε, 'ς άλλον άφέντη πᾶμε.
'Ψηλή φωνίτσαν έβγαλε ὅσο κ' αν ήμποροῦσε·
—Λύκος νά φάη τὰ πρόβατα, και λύκος τ' άλογά μου,
χωρίς τὸν Παναγιώτη μου, χωρίς και τὸν καλό μου.

4

Τὰ 'μάτια σ', Δῆμο μ', τᾶμορφα, τὰ φρύδια τὰ γραμμένα,
αὐτὰ μέ κᾶνουν κ' άρρωστῶ, μέ κᾶμουν κ' άποθαίνω.
Γιὰ βγάλε τὸ σπαθᾶκι σου και κόψε τὸ λαιμό μου,
και μάσε και τὸ αἷμά μου 'ς ένα χρυσὸ μανδῆλι,
και σύρ' το 'ς τὰ έννιά χωριά 'ς τὰ δέκα βιλάετια·
κ' αν σ' έρωτήσουν, τ' εἰν' αὐτό; —τὸ αἷμα τῆς άγάπης.

5

Ποιός σοῦ τῶπε, μωρή φράγκα,
κ' έβαλες τὰ λερωμένα
και τὰ λεροφορτωμένα;
Ρίξ' τα κάτω τὰ καῦμένα,
κ' έλα βράδυ μετ' έμένα,
νά περνᾶς χαριτωμένα·
κ' αν ιδῆς κᾶκ' ὄχ τ' έμένα,
ρίξε με 'ς τὰ κύματά σου,
'ς τὰ γλυκογυρίσματά σου.

6

'Επαντρεύτηκα και 'πῆρα μιᾶ καματερή γυναίκα·
τῇ δευτέρα κᾶνει σκόλη, και τήν τρίτη παρασκόλη,
τὴν τετράδη γιὰ τὸν άντρα, και τὴν πέφτη γιὰ τὰ μάτια,
τὴν παρασκευή ζυμόνει, τὸ σαββάτο ξεφουρνίζει,

καὶ τὴν κυριακὴν ἐρώτα: «Πιάνετε, γυναῖκα, ῥόκα»;
 Πιάνει τὴν τρανὴ τὴν ῥόκα, καὶ τὸ πλεῖον τρανὸ τ' ἀδράχτι,
 γνέθει, γνέθει, ὅλο γνέθει, ἔγνωσ' ἓνα κουβαράκι,
 'ποῦ ἦτανε τόσο μεγάλο, ἴσια μὲ λεφτοκαράκι·
 κι' ἀπὲ 'πάει καὶ τὸ κλώθει καὶ τὸ ξανακυκλιδώνει,
 μέσ' 'ς τοῦ πόντικα τ' αὐτάκι καὶ 'ς τῆς γάτας τὸ μηράκι.
 Τὸ ποντίκι τ' ὠργισμένο, τὸ γὰρ τ' ἀφωρεσμένο,
 Τσίγγρι τῶνα, τσίγγρι τᾶλλο, τῆς 'μπροδέψανε τὸ γνέμα,
 Κι' ὅχ τὴν πίκρα τοῦ γνεμάτου ἔπασεν ἐπὶ θανάτου.
 Μωρέ, νὰ κ' ἡ πρωτοθειὰ της, μὲ τὴν ῥόκα της 'μπροστὰ της!
 «Μπᾶ κακὸ 'ς τὴν πρωτοθειὰ μου, ποῦ φερε τὴν φορεσιὰ μου».
 Ἔρθε κ' ἡ γειτόνισσά της μὲ τὴν μπλόσκαν ὀμπροστὰ της.
 «Ἡ καλὴ γειτόνισσά μου, μοῦ 'φερε τὴν γιατρεία μου.
 Μὴ μοῦ δίνης μὲ ποτῆρι, μόνε δὸς μου μὲ λαίनि.
 Γιὰ νὰ πιῶ καὶ νὰ μοῦ μείνῃ».

7

Ἰκίνησα νὰ 'πάω 'ς τὸ μύλο
 μὲ τὴν θειά μου τὴν Κονδήλω,
 κ' ἔρθ' ἀράδα γιὰ ν' ἀλέσω·
 σπρῶξ' ἐγὼ καὶ σπρῶξ' ἐκείνη,
 'πάνω 'γὼ καὶ κάτω ἐκείνη.
 Ἔρθ' ὁ θεὸς μου καὶ μᾶς ἡῦρε.

«Ἀνηψιὲ καταραμένε,
 τί τὴν τυραγνᾷς τὴν θειά σου»;
 «Θερμασιὰ, θειέ μου, τὴν πιάνει,
 τὴν πλακόνω, γιὰ νὰ 'γιάνῃ».
 «Πλάκωσ' τὴν καλὰ, παιδί μου,
 ἔτσι νᾶχῃς τὴν εὐχή μου».

8

Παλληκάρια σογπετοῦσαν 'ς τὸ κρασοπουλεῖο·
 τῆς γυναῖκές τους 'παινοῦσαν γιὰ τὴν ἐμμορφιά.
 «Σὰν τ' Ἀντώνη τὴν γυναῖκα δὲν εἶναι καμμιὰ».
 «Ποῦ τὴν εἶδες, ποῦ τὴν 'ξέρεις καὶ τὴν 'μολογᾷς»;
 «Μέσ' 'ς τὸ γκιουλμπαζὲ τὴν εἶδα, ποῦ 'σεργιάνιζε,
 ἄσπρο φερετζέ 'φοροῦσε, κόκκινο σαδέ».
 Κι' ὁ Ἀντώνης μεθυμένος 'πάει τὴν ἔσφαξε·
 τὸ πουρνὸ ἐξεμεθύσε καὶ τὴν ἔκλαιε·
 «Σήκου, ῥοῦσσά μ', σήκ', αἰτέρι μ', σήκου, πέρδικα,
 σήκου, λούσου καὶ ἀρματώσου, κ' ἔβγα 'ς τὸ χορό,
 νὰ σὲ ἰδοῦν τὰ παλληκάρια νὰ μαραίνονται,
 νὰ σὲ ἰδῶ καὶ ἐγὼ ὁ καῦμένος νὰ σὲ χαίρουμαι».

9

Ὅσο τόπο 'περβάτησα, Βλαχιά καὶ Βουκουρέστι,
 κόρη δὲν ἦρα πουθενά, κόρη, 'ποῦ νὰ μ' ἀρέσῃ·
 κ' ἡ κόρη τοῦ Κοτζιάμπαση στραβὰ φορεῖ τὸ φέσι,
 'ς τὸ παραθύρι κάθεται καὶ μῆλο καθαρίζει·
 κ' ἐγὼ διαβάτης διέβαινα καὶ τὴν καλημερίζω.
 «Καλὴ 'μερά σου, κόρη μου»! — «Καλῶς τὸν τὸ διαβάτη»!
 «Κόρη μου, ποῦν' ὁ ἄντρας σου, καὶ ποῦναι κι' ὁ καλὸς σου»;

«Ἄντρας μ' κ' ἡ γυναῖκά σου νὰ 'πᾶν νὰ γκρεμιστοῦνε,
 καὶ 'μεῖς τὰ δυὸ νὰ σμίξουμε νὰ γλυκαγκαλιαστοῦμε.
 Γιὰ λάλησε, λεβέντη μου, τὸν ταμπουρᾶ καμπόσο,
 ὁ ταμπουρᾶς νὰ ραῖστῇ, τὰ τέλια του νὰ σπάσουν,
 τὰ χέρια σου ποῦ τὸν κρατοῦν, ἄσπρα βυζιά νὰ πιᾶσουν.
 Τραγοῦδησε, λεβέντη μου, ν' ἀκούσω τὴν λαλιά σου,
 νὰ πεταχτῶ 'σὰν πέρδικα, ν' ἀρθῶ 'ς τὴν ἀγκαλιά σου».
 «Κέρνα με, κόρη μ', κέρνα με, καὶ 'πές μου: 'γειά σου, 'γειά σου»
 κι' ἂ δὲ σοῦ κἄνω τί ποθεῖς καὶ σκώσω τὴν ποδιὰ σου,
 νὰ μὲ κρεμάσουν, κόρη μου, μέσ' 'ς τὰ παράθυρά σου».

10

Ἔνας παπᾶς λειτούργαε 'ς ἓνα μοναστηράκι,
 κ' ἐσπᾶραζε τὸ χέρι του, κ' ἐχύθη τὸ ποτῆρι.
 Ὅλο τὸ βιό του 'ξόδιασε καὶ σχώρησε δὲν ἡῦρε.
 Κ' ἡ παπαδιὰ τ' ἀπόμεινε, κι' αὐτὴ τὴν παζαρεύει·
 παρασκευὴ τὴν ἔλουζε, σαββάτο τὴν ἀλλάζει,
 τὴν κυριακοῦλα τὸ πουρνὸ 'ς τὴν ἐκκλησιὰ τὴν 'πάνει.
 Κάνεις δὲν τὴν ἐζύγωσε ἀπὸ τὰ παλληκάρια,
 Κ' ἓνα μικρὸ παλληκάριο τὴν παπαδιὰ κυττάζει·
 «Πόσο, παπᾶ, τὴν παπαδιὰ, πόσο τὴ μαυρομμάτα»;
 «Χίλια φλουριά τὴν παπαδιὰ, καὶ δυὸ τὴ μαυρομμάτα,
 καὶ τὸ λιγνὸ της τὸ κορμί λογαριασμὸ δὲν ἔχει».
 «Φέρε, παπᾶ, τὴν παπαδιὰ καὶ 'πᾶρε τὰ φλουριά σου·
 αὐτ' εἶν' ἡ ἀδερφοῦλά μου, αὐτ' εἶν' ἡ ἀδερφή μου».

11

Κάτω 'ς τὰ φαζιά πλατάνια καὶ 'ς τὴν Παναγιά,
 'σταύρωσαν δυὸ παλληκάρια μίνια λιγερή.
 Ἰκάθονταν καὶ τὴν ῥωτοῦσαν καὶ τὴν 'ξέταζαν.
 «Λιγερή μου, τ' εἶσαι μαύρη, τ' εἶσαι μελανή»;
 Μήνα ἴσκιος σὲ 'πατῆσε, μήνα φαντασιὰ»;
 «Κι' οὔτε ἴσκιος μὲ 'πατῆσε κι' οὔτε φαντασιὰ»
 μὲ 'πατῆσ' ὁ Μιχαλάκης, τ' ἀρχοντόπουλο·
 φέρτε τὸν ἐδῶ τὸν πούστη, τὸ βελεντζινᾶ,
 νὰ τὸν δείρω μοναχὴ μου, μὲ τὰ χέρια μου,
 νὰ τὸν δείρω 'ς τὸ κεφάλι μὲ τριαντάφυλλο,
 νὰ τὸν δείρω καὶ 'ς τὰ χέρια μὲ βασιλικό,
 νὰ τὸν δείρω καὶ 'ς τὰ χεῖλια μὲ τὴν ζάχαρι.

12

Πραγματευτὴς ἐξέβγαине 'πὸ μέσ' ἀπὸ τὴν Πόλη,
 σέρνει μουλάρια τριανταδυὸ, μούλαις τριανταπέντε,
 σέρνει καὶ μιὰ χρυσόμουλα, π' ἀτὸς τ' εἶναι καβάλα.
 Ὅτ' ὁ δρόμος ὅπου 'πάαινε, 'ς τὸ δρόμο 'ποῦ πααίνει,
 ἀτὸς τ' ἀποκοιμήθηκε ἀπάνω 'ς τὸ μουλάρι,

κι' ἡ μούλα 'παραστράτησε κι' ἄλλο δρόμον ἐπῆρε·
 κι' ἀτός τ' ὄντας 'διανιώθηκε, 'ς ἄλλο δρόμον εὐρέθη,
 καὶ μὲ τὸ νοῦ του ἤλεγε, καὶ μὲ τὸ νοῦ του λέγει:
 «Καλότυχον ἐσεῖς βουνά, καλότυχοι ν οἱ κάμποι,
 ὅπου κλέφταις δὲ σᾶς πατοῦν, κι' οὐδὲ κι' οἱ χαραμίδες».
 Τὸ λόγο δὲν ἀπόσωσε, τὴ συντυχιά δὲν εἶπε,
 οἱ κλέφταις 'βγαίνουν ὀμπροστά, ὀμπρὸς ἀπὸ τῆς μούλαις,
 πιάζουν καὶ κόφτουν τῆς τριχιάς, πιάζουν καὶ ξεφορτόνουν.
 Γυρίζ' ὁ μαῦρος καὶ τοὺς λείει, γυρίζει καὶ τοὺς κρένει.
 «Γιὰ μὴ τὰ ξεφορτόνετε τὰ ἔρημα μουλάρια,
 γιὰτ' εἴμ' ὁ μαῦρος μοναχός, δὲν 'μπόρω νὰ φορτώσω·
 ἐσάπηκε τ' ἀστῆθί μου φορτώνοντας ξεφορτώνοντας».
 «Τί λείει τῆς σκύλας τὸ παιδί, τῆς σκύλας τὸ κοπέλι;
 Δὲν κλαίει τὸ κεφάλι του, μόν' κλαίει τὰ μουλάρια»;
 Καὶ τὸ μαχαῖρι σέρνουνε, κατὰκαρδὰ βαροῦνε.
 «Ξένε μ', 'πὸ ποῦθε ἔρχεσαι καὶ ποῦθε κατηβαίνεις»;
 «Κακὸ ζαχόνι 'πῶχετε ἐσεῖς οἱ μαῦροι κλέφταις,
 ποῦ πρῶτα δὲ 'ξετάζετε κ' ὕστερα μᾶς βαρεῖτε.
 Τρί' ἀδερφάκια εἵμασταν, τὰ τρί' ἀγαπημένα,
 τῶνα ἦταν μὲ ἀρματωλοὺς καὶ τᾶλλο μὲ τοὺς κλέφταις,
 κ' ἐγὼ ν ὁ μαῦρος μοναχὸς πραιματευτῆς 'ς τὴν Πόλιν».
 «Ξένε μ', ἐγὼμ' ὁ ἀδερφός, ὅπουμαι μὲ τοὺς κλέφταις».
 'Σ τὴν ἀγκαλιὰ τὸν ἄρπαξε καὶ 'ς τὸ γιαντρὸ τὸν 'πάνει·
 «Καλὴ 'μερὰ σου, μπρὲ γιαντρέ»! — «Καλῶς τὰ παλληκάρια».
 «Τὸ παλληκάρι γιάτρεψε καὶ ὅσα θέλεις 'πάρε».
 «Ἄν ἦναι ξένη μαχαιριά, ἐγὼ νὰ τὸν γιαντρέψω,
 κι' ἂν ἦν' ἀδερφομαχαιριά, ἐγὼ δὲν τὸν γιαντρέψω».

13

Βουργάρα στάριν ἔσπερνε μὲ τῶνα τῆς τὸ χέρι,
 ἦταν κι' ὀλίγο ἄρρωστη κι' ὀλίγο θερμασμένη,
 ἦτανε καὶ 'ς τὸ μῆνὰ τῆς βαρεῖα γιὰ νὰ γεννήσῃ·
 Καὶ 'ς τὸ δεμάτ' ἀκούμπησε, γιὰ νὰ ξελεχονιάσῃ.
 'Σ τὴν ἀγκαλιὰ τὸ ἄρπαξε καὶ 'πάνει νὰ τὸ πνίξῃ,
 κ' ἡ πέρδικα τῆς ἤλεε, κ' ἡ πέρδικα τῆς λείει:
 «Τί κάνς, μωρὴ τζιζαλάτισσα καὶ σκυλοφυλαγμένη;
 'Εγὼχω δεχοχτῶ παιδιὰ καὶ ὅλα τὰ φυλάω,
 μόνο τὰ σκῶνω 'ς τὰ φτερά, γιὰ νὰ τὰ ξεγλυτώσω».

14

Τοῦ κύρ Δημάκη τὰ παιδιὰ, τὰ δὴδ' ἦσαν οἱ κλέφταις,
 τὰ ἦσαν καὶ τὰ 'πάησαν 'ς τὸν "Ελυμπ' ἀπ' ἐπάνω.
 Τὰ βάν' καὶ γράφουν γράμματα, γραφαὶς τοῦ κύρ Δημάκη,
 νὰ κἀν τ' ἄσπρα ἔτοιμα, τῆς δώδεκα χιλιάδες,
 νὰ κἀν φέσια ν ἐκἀτό, γελέμια τριακόσια.
 Τὰ σύναξε, τὰ 'πάησε 'ς τὸν "Ελυμπ' ἀπ' ἐπάνω·
 δὲν ἦρ' ἐκεῖ κἀνένανε ἀπὸ τοὺς χαραμίδες,
 κι' ἀκούει τὸν κοῦκο ποῦ λαλεῖ καὶ φιλιβερά τοῦ λείει:

— «'Σ τὴν ἀπ' ἐκείθε τὴ μεριά δὴδ' ἔδερφια 'ναὶ θαμμένα,
 κι' ἀπάνω 'ς τὰ κυβούρια τοὺς χαρτιά 'χουν γραμμένα·
 τῶνα γράφουν τῆς μάνας τοὺς, καὶ τᾶλλο τοῦ πατέρα:
 — «Μάνα, νὰ μὴ μᾶς καίτερᾶς, πατέρα, μὴν προσμένῃς·
 ἐμεῖς 'ς τὰ ζῶντα 'θάρτηαμαν τὰ δυὸ τ' ἀδέρφι' ἀντάμα,
 γιὰ νὰ παρηγοριούμεστε τὸ ἕνα 'πὸ τὸ ἄλλο.

15

Θανασοῦλα τρώει καὶ πίνει μ' ἕναν ἄρχοντα,
 στέκ' ὀρθὴ καὶ τὸν κερνάει τὸ γλυκὸ κρασί·
 κ' ἔσκυψε νὰ τὴ φιλήσῃ, καὶ τοῦ λείει: — «Κάτσε καλά·
 ἔχω ἄνδρα μπεζεργιάνη, 'ποῦ δουλεύ' 'ς τὴ ξενιτειά·
 τὸ μαθαίν' καὶ μὲ χωρίζει καὶ μοῦ κόφτει τὰ μαλλιά».

16

Τρεῖς ἀφεντάδες ἔπιναν 'ς τὴν πρύμνη 'ς τὸ καράβι,
 εἶχαν καὶ σκλάβον ἔμμορφο καὶ τοὺς κερνᾷ καὶ πίνουν.
 Κι' ὁ σκλάβος ἀναστέναξε κ' ἐστάθη τὸ καράβι.
 Κι' ἀφέντης τοὺς ἐρώτησε, κ' ἀφέντης τοὺς 'ρωτάει:
 — «Ποῖος εἶναι 'π' ἀναστέναξε κι' ἐστάθη τὸ καράβι;
 'Ἄν εἴν' ἀπὸ τοὺς δούλους μου, λουφὲ νὰ τ' αὐγατίσω,
 κι' ἂν εἴν' ἀπὸ τοὺς σκλάβους μου, νὰ τὸν ξελευτερώσω».
 — «'Εγὼμ', ἐγὼμ', ἀφέντη μου, ἐγὼμαι, κύρ ἀφέντη».
 — «Σκλάβε, πεινᾷς, μὴνα διψᾷς, σκλάβε μ', λουφὲς σοῦ λείπει»;
 — «Κι' οὐδὲ πεινῶ, κι' οὐδὲ διψῶ, κι' οὐδὲ λουφὲς μοῦ λείπει.
 τρεῖς 'μέραις ἤμουν νιόγαμπρος, δώδεκα χρόνους σκλάβος,
 κι' ἀπόψ' εἶδα 'ς τὸν ὕπνο μου, εἶδα 'ς τὸ εἶνορό μου,
 παντρεύετ' ἡ καλίτσα μου καὶ 'πέρνει τὸν ὀχτρό μου».
 — «Ἀπὸ τὴ σήμερα 'μεροῦ εἶσαι λευτερωμένος,
 Κ' εὐρὲ καὶ μαῦρο γλήγορο, νὰ πᾶς νὰ τὴν προφθάσῃς».

17

'Ἀπὸ τὰ 'ψὲς βουλήθηκε ὁ κύρ βορριᾶς νὰ πάρῃ,
 κι' ὅσα καράβια τῶμαθαν, ὅλ' ἄραξαν καὶ στέκουν·
 κ' ἕνα καράβι μοναχὸ 'ς τὸ νοῦ του δὲν τὸ βάνει.
 — «Δὲ σὲ φοβοῦμαι, μπρὲ βορριᾶ, καὶ 'σένα, δελῆ νότη·
 ἔχω καράβ' ἀπὸ σκαρπί, καὶ τὰ κουπιὰ πυξάρι,
 ἔχω τὰ καραβόσκοινα τῆς Προύσσας τὸ μετᾶξι,
 ἔχω κ' ἕνα φραγκόπουλο 'ποῦ 'ξέρει τοὺς ἀνέμους».
 — «Γι' ἀνέβα, μπρὲ φραγκόπουλο, νὰ ἰδῇς, τ' ἀνέμοι σέρνουν».
 Παιζογελῶντας ἀνέβαινε, κλαίοντας κατηβαίνει.
 — «Τί ἔχεις, μπρὲ φραγκόπουλο, καὶ κλαίονκατηβαίνεις»;
 — «Εἶδα τὴν Προῦσσα 'π' ἄστραφτε, τὴ Μπαρπαριὰ χιονίζει,
 εἶδα τὴ Μαύρη θάλασσα καράβια νὰ γυρίζῃ·
 'ς τὴ μέση 'πάνουν τὰ πανιά, 'ς τὴν ἄκρη παλληκάρια,
 κ' ἐδῶ 'μπροστά, 'ποῦ 'πάνουμε, κακὸ χαλάζει ρίχνει».

18

Πότε θὰ κάνουμε πανιά,
νὰ κάτσω 'ς τὸ τιμόνι,
γοργό μου χελιδόνι;
Κ' ἐφύσησε δεληβορριᾶς,
καὶ φέρνει μὲν γαλιότα,
ἔγειά σου, μὲν Παναγιώτα.
φέρνει καὶ σκλάβους ἔμμορφους,
σκλάβους καμαρωμένους,
βαρεῖα βαλαντωμένους.
«Σκλάβοι, γιατί δὲ χαίρεστε,
γιατί δὲν τραγουδάτε;
Σ' τὸν τόπο σας θὰ ἴπατε.
«Γιὰ λύστε μας τὰ χέρια μας,
καὶ φέρτε μας νὰ φᾶμε,
νὰ ἰδῆς πῶς τραγουδάμε·
γιὰ λύστε μας τὰ χέρια μας,
καὶ φέρτε μας νὰ πιούμεε,
νὰ ἰδῆς πῶς τραγουδοῦμε».

19

Τρεῖς ἀστοί, τρεῖς σταυραστοί, τρεῖς καλιαντρειωμένοι,
κ' οἱ τρεῖς σὲ πέτρα κάθονταν ἕψηλὰ 'ς ἓνα λιθάρι·
κ' ἔκ' ἔκλεγαν τὰ ντέρτια τους καὶ τὰ παράπονά τους.
Ἕνας ἦπε πολὺ κρασί, τὸν ὀνέει τὸ κεφάλι,
ἄλλος ἔχασε τὰ πουλιά, καὶ κάθεται καὶ κλαίει,
κι' ὁ τρίτος ἔπαρεσε, παρηγορεῖ τοὺς ἄλλους.
«Ἐσύ, 'πούπιες πολὺ κρασί, πῆες κι' ἄλλο, γιὰ νὰ γιάνης·
καὶ σύ 'ποῦ χάσες τὰ πουλιά, τοῦ χρόνου κάνεις κι' ἄλλα·
ἄλλοι σὲ μέ, 'ποῦ γέρασα κ' ἔπεςαν τὰ φτερά μου·
κι' ἡ περδικούλαις, 'πῶπιανα, τώρα γελοῦν μ' ἐμένα.
Πῶς νὰ ἦταν, πῶς νὰ γένονταν, τὰ γέρα νὰ 'πουλιόνταν,
τὰ νιάτα ν' ἀγοράζονταν καὶ νὰ 'ματαπουλιόνταν,
ν' ἀγόραζα κ' ἐγ' ὁ φτωχὸς ἐννιά λογιῶν φτερουδαίς,
νὰ γέμιζα τὰ βέμματα φτερά καὶ κοκολίτσια».

20

Ἄστρο μου κι' ἀστρίτσι μου κι' αὐγερινέ,
κάτι ταχιά ζημέρωσες 'ς τὴ γειτονιά;
Ποιὸν ἀφέντη καίτερεις καὶ ποιὰ κυρά;
—«Κι' οὐδ' ἀφέντη καίτερῳ κι' οὐδὲ κυρά,
καίτερῳ τὴν Ἑλενιώ τὴν ἔμμορφη».

21

Ἦς τῆς Ἀλεξάντρας τὰ βουνὰ ἀμάξι κατηβαίνει,
ἀμάξι σιδεράμαξο, μ' ἀσῆμι φορτωμένο·

τρεῖς ἀλαφίνας τὸ τραβοῦν καὶ δυὸ καλὰ μούλκια.
Ἐανθὴ κόρη ν' ἐφώναζε ἀπὸ τὸ παραθύρι·
—«Τραβάτε ν' ἀλαφίνας μου, τραβάτε καλαὶς μούλαις,
νὰ πᾶμε, νὰ κονέψουμε 'ς τὰ πράσινα λειβάδια,
νὰ φᾶν ἡ μούλαις τὴν ταή, κριθάρ' ἡ ἀλαφίνας,
κ' ἐμεῖς νὰ γοιματίσουμε τὴν πέρδικα ἕψημένη,
νὰ πιούμεε καὶ γλυκὸ κρασί νὰ καλοκαρδιοῦμε».

22

Τὸ μάθεταν, τί γίνηκε μέσα 'ς τὸ Σαλονίκι;
Ἦ Ὀδωροῦλα σήκωσε τὸ πράσινο μπαῖράκι
μέσα 'ς τὸ Φραγκομαχαλᾶ καὶ 'ς τὰ στενὰ σοκάκια·
κ' ἡ μάνα τῆς τῆς φώναζε, κ' ἡ μάνα τῆς τῆς λέει·
—«Κάλιξ 'ταν, Ὀδωροῦλά μου, νὰ μέραζες παράδες,
παρὰ τ' ἀνάμι 'πῶδωκες, ὅτ' ἀγαπᾷς τοὺς ἄνδρες.

23

Τὰ παλληκάρια τὰ καλὰ παράκαιρα γεράζουν,
κι' ὅπ' ἀγαπᾷ τῆς ἔμμορφαις κι' αὐταῖς τῆς μαυρομμάταις.
Ἦ ἀγάπη θέλει φρόνηση, θέλει ταπεινὴ σὺνη,
θέλει τὰ μάτια χαμηλὰ καὶ χαμηλὰ τὸ φέσι·
ὄντας διαβαίνης μὲ πολλοὺς, κάνε πῶς δέ με γλέπεις,
κι' ὄντας διαβαίνης μοναχός, σκύψε καὶ φίλησέ με.

24

Ἦ μάνα 'πῶχ ἓναν ὕγιό, δὲν πρέπει νὰ γελάη,
μόν' πρέπει νὰ μαραίνεται, τὰ μαῦρα νὰ φοριέται·
τί ν' ἦρθε τὸ θανατικὸ κ' ἡ ἔρημη πανοῦκλα,
κι' ὅπῳχει τρεῖς, παίρνει τοὺς δυό, κι' ὅπῳχει δυό, τὸν ἓνα,
κι' ὅπῳχει ἓνα μοναχό, παίρνει καὶ δὲν ἀφίνει.

25

Ἀνάθεμά σε, ξενιτειά, κι' ὅσα καλὰ κι' ἂν ἔχης·
πλεόστερα εἶν' τὰ πάθια σου, παρὰ τὸ διάφορό σου·
μῶφαγ' ἡ λέρα τὸ κορμὶ κ' ἡ συλλογὴ τὰ νειάτα.
Πέρα 'ς ἐκεῖνο τὸ βουνό, τὸ μαρμαροπετρένιο,
ὅπ' ἔχ' ἀντάρα 'ς τὴν κορφή, καὶ κατεκνιά 'ς τὴ ρίζα,
'ς τὴν ἀπεκείθε τὴ μεριά, δὲ ἀδέρφι εἶναι θαμμένα,
κι' ἀνήμεσα 'ς τὰ μνήματα κλῆμ' εἶναι φυτεμένο·
κάνει τὰ φύλλα πράσινα καὶ τὰ σταφύλια μαῦρα,
κάνει καὶ τὸ κρασί πικρό, καὶ τὸ ῥακὶ φαρμάκι·
κι' ὅσαις μανάδαις κι' ἂν τὸ πιῶν, καμμιὰ παιδί δὲν κάνει.
Νὰ τῶχε πιῇ κ' ἡ μάνα μου, νὰ μή με εἶχε κάνει,
νὰ περβατῶ τὴ ξενιτειά, τὰ ἔρημα τὰ ξένα.

26

Καθώς καθούμουν κ' ἔτρωγα σὲ μαρμαρένια τάβλα,
ὁ μαῦρος ἐχλημίτησε, ραίζει τὸ σπαθί μου·
κ' ἐγ' ἀπὸ νοῦς μου τῶνοισα, παντρεύουν τὴν καλή μου,
μ' ἄλλον ἄντρα τὴν εὐλογοῦν, μ' ἄλλον τὴ στεφανόνουν.
Πάνω κ' ἐγὼ 'ς τοὺς μαύρους μου τοὺς ἐβδομήντα πέντε·
— «Ποῖός εἶν' ἀπὸ τοὺς μαύρους μους τοὺς ἐβδομήντα πέντε,
ν' ἀστράφη 'ς τὴν Ἀνατολή, νὰ φέξῃ μέσ' 'ς τὴ Δύση»;
Ὅσοι μαῦροι κ' ἂν τ' ἄκουσαν, ὅλ' αἶμα 'κατουροῦσαν,
κ' ἡ μαύραις ὅσαις τ' ἄκουσαν, πουλάρια ἀπορρίχνουν,
κ' ἕνας γρίβας, παλαϊόγριβας, σαρανταδυὸ πληγιάρης·
«Ἐγὼμαι γέρος κ' ἄχαρος, ταξείδια δὲ μοῦ πρέπουν·
γ' ἀγάπης τῆς καλῆς κυρᾶς θὰ μακροταξειδέψω,
ὅπου μ' ἀκριβοτάιζε 'ς τὴ χούφτα τοῦ χειριοῦ της.
Δέσε τὸ κεφαλάκι σου μ' ἐννιά πηχῶν μαντῆλι,
μὴ χύσω τὰ μωαλάκια σου 'ς ἐννιά πηχῶν χωράφι».
Βουτσῖα δίνει τοῦ γρίβα του, σαράντα μίλια 'πάνει,
καὶ μεταδευτερόναι τὴν, 'πάνει σαράντα πέντε.
'Σ τὸ δρόμο ὅπου 'πάηνε, τὸν Θιὸν ἐπαρακάλει·
— «Κύριε μ', νὰ βρῶ τὸ μπάμπα μου 'ς τ' ἀμπέλι νὰ κλαδεύῃ».
'Σὰ χριστιανὸς 'ποῦ τῶλεγε, 'σὰν ἄγιος εἰσακούστη,
καὶ βρῆκε τὸν πατέρα του 'ς τ' ἀμπέλι νὰ κλαδεύῃ·
— «Καλῶς τὰ κάνεις, γέροντα! Καὶ τίνος εἶν' τ' ἀμπέλι»;
— «Τῆς ἐρημιᾶς, τῆς ἀποριᾶς, τοῦ γυιοῦ μου τοῦ χαμένου·
σήμερα τῆς καλίσσας τοῦ ἄλλον ἄντρα τῆς δίνουν,
μ' ἄλλον ἄντρα τὴν εὐλογοῦν, μ' ἄλλον τὴ στεφανόνουν.»
— «Γιὰ πές μου, πές μου, γέροντα, φτάνω τους 'ς τὸ τραπέζι»;
— «Ἄν ἔχῃς μαῦρο γλήγορο, φτάνεις τους 'ς τὸ τραπέζι,
κ' ἂν ἔχῃς μαῦρο πάρνικα, φτάνεις τους νὰ βλογοῦνται».
Βουτσῖα δίνει τοῦ γρίβα του, 'πάνει σαράντα μίλια,
καὶ μεταδευτερόναι τὴν, 'πάνει σαράντα πέντε.
'Σ τὸ δρόμον ὅπου 'πάεινε, τὸν Θιὸν ἐπαρακάλει·
— «Κύριε μ', νὰ βρῶ τὴ μάνα μου 'ς τὸν κῆπο νὰ ποτίζῃ».
'Σὰ χριστιανὸς 'ποῦ τῶλεγε, 'σὰν ἄγιος εἰσακούστη,
κ' εὗρῃκε τὴ μανουλά του 'ς τὸν κῆπο νὰ ποτίζῃ·
— «Καλῶς τὰ κάνεις, γρήτσα μου! Καὶ τίνος εἶν' ὁ κῆπος»;
— «Τῆς ἐρημιᾶς, τῆς ἀποριᾶς, τοῦ γυιοῦ μου τοῦ χαμένου·
σήμερα τῆς καλίσσας τοῦ ἄλλον ἄντρα τῆς δίνουν,
μ' ἄλλον ἄντρα τὴν εὐλογοῦν, μ' ἄλλον τὴ στεφανόνουν».
— «Γιὰ πές μου, πές μου γρήτσα μου, φτάνω τους 'ς τὸ τραπέζι»;
— «Ἄν ἔχῃς μαῦρο γλήγορο, φτάνεις τους 'ς τὸ τραπέζι,
κ' ἂν ἔχῃς μαῦρο πάρνικα, φθάνεις τους νὰ βλογοῦνται».
Βουτσῖα δίνει τοῦ γρίβα του, 'πάνει σαράντα μίλια,
καὶ μεταδευτερόναι τὴν, 'πάνει σαράντα πέντε.
— «Καλὴ 'μέρα συμπέθεροι. Τὸ τί κερνοῦν τὴ νύφη»;
— «Ἄλλοι γρόσια, κ' ἄλλοι φλουριά, κ' ἄλλοι ν' ὅτι νὰ λάχῃ».
Τὸ δαχτυλίδι ν' ἐβγαλε, 'ς τὸ χέρι της τὸ βάνει·
— «Συμπέθεροι, 'ς τὰ σπίτια σας, σύντεκνοι, 'ς τὰ δικά σας,
κ' ἐγὼ 'παίρνω τ' αἰταῖρί μου, νὰ παίζω νὰ γελᾶσω».

27

Ἀπὸ τὴ Μαύρη θάλασσα μιὰ κόρη κατηβαίνει,
κ' ὁ ῥηγογιός τὴν κυνηγᾷ μὲ δρό τρία καράβια.
— «Κόρη μου, δός μου φίλημα, καὶ πὰρ' ἕνα καράβι».
— «Φρόνιμος εἶσαι, ῥηγογιέ, κ' ἄσχημα λόγια λέγεις·
ἄψε νὰ βγοῦμε σὲ στεριά, νὰ βγοῦμε σὲ λιμάνι,
νὰ 'πᾶν οἱ δούλοι γιὰ νερό κ' ἡ δούλαις γιὰ τὸ πλῆμα,
κ' ἐμεῖς οἱ δρό νὰ μείνουμε, οἱ δρό ν, ὅσο νὰ φέξῃ».
Κ' ὄντας ἐβγήκαν σὲ στεριά, ἐβγήκαν σὲ λιμάνι,
ἡ κόρη τὸν ἐγέλασε κ' ἐκεῖ τὸν ἀπαριάζει.

28

Δεσπότης συνεδιάβαινε 'ς τῆς Βουργαριᾶς τὸν κάμπο·
εἶδε τὸν κάμπο κ' ἄρεσε, κ' ὁ κάμπος τὸν ἀρέσει·
βάνει ζευγάρια δεκοχτώ, ζευγίταις τράντα ἔξι,
βάνει κ' ἕνα κρασοπουλιὸ 'ς τὴ μέσ' ἀπὸ τὸν κάμπο,
βάνει καὶ κρασοπούλισσα μικρὴ Βουργαροπούλα,
ὅσοι διχβάταις κ' ἂν περνοῦν, ὅλους νὰ τοὺς κερνάῃ.
Πραγματευτὴς ἐδιάβαινε, πραγματευτὴς περνάει.
— «Πόσο, Βουργάρα, τὸ κρασί, καὶ πόσο τὸ ῥακί σου;
πόσο εἶναι τὸ φίλημα νὰ κοιμηθοῦμ' ἀντάμα»;
— «Χίλια φλουριά τὸ φίλημα καὶ δρό εἶν' ἡ ἀγκάλαις,
καὶ τὸ λιγνὸ μου τὸ κορμὶ ἀμέτρηταις χιλιάδες».
— «Χίλια φλουριά 'καζάντησα καὶ πεντακόσια γρόσια,
πάρτα, Βουργάρα, μιὰ βραδιά νὰ κοιμηθοῦμ' ἀντάμα».
Τῆς δούλαις της ἐφώναζε, τῆς δούλαις της φωνάζει·
— «Δούλαις μου, στρώστε 'ς τὸν ὄντᾳ, στρώστε καὶ 'ς τὸ μαντζάτο,
Ρίξτε καὶ μόσκο 'σὰν πολὺ, ρίξτε καὶ καρυοφύλλι.
Θέλ' ἄρθ' ὁ νιὸς νὰ πέσουμε, νὰ κοιμηθοῦμ' ἀντάμα».
'Επάησ' ὁ νιὸς καὶ ἐπλάγισσε μὲ τὴ Βουργάρ' ἀντάμα,
καὶ μέσ' 'ς τὸ στόμα τὸν φιλεῖ καὶ τὸν ἀποκοιμάει.
Αὐτὸς πουρνὸ 'σηκώθηκε, στέκει καὶ συλλογιέται·
«Δός μου, Βουργάρα, τ' ἄσπρα μου, δός μου καὶ τὰ φλουριά μου».
— «Τί λές; τί λές, ἀπάνθρωπε; τί λές, κακὸ κεφάλι;
'Εδῶναι κρίση καὶ κριτής, ἄντε γιὰ νὰ κριθοῦμε·
ἐγὼ χωράφι σῶδωκα, νὰ σπείρῃς, νὰ θερίσῃς,
καὶ σ' εἶχες βώδια ἄρρωστα, τ' ἀλέτρι τσακισμένο».

29

Μάνα, μὲ κακοπάντρεψες καὶ μῶδωκες Βλαχιώτη·
δώδεκα χρόνους 'ς τὴ Βλαχιά καὶ τρεῖς 'μέραις 'ς τὸ σπίτι·
τὸ βράδ' ὄντας 'πλαγιάσαμε, νὰ κοιμηθοῦμ' ἀντάμα,
κ' αὐτοῦ πρὸς τὰ μεσάνυχτα, δρ' ὦραις ὅσο νὰ φέξῃ,
ἀπλόνω τὸ χεράκι μου, ἀπλόνω, δὲν τὸν βροῖσκω·
γυρίζω, 'πάνω 'ς τὸν ὄντᾳ, δὲ βροῖσκω τ' ἄρματά του·
τρεχέω, 'πάνω 'ς τὸν ταυλᾶ, δὲ βροῖσκω τ' ἄλογό του.
'Σ τὸ παραθύρ' ἀκούμπησα κ' ἀρχίνησα νὰ κλαίω·
— «Μωρὲ, κακὰ προσκέφαλα καὶ μαῦρα μαξιλάρια,
μαῦρά μου, ποῦν' ὁ ἀφέντης σας καὶ ποῦναι κ' ὁ καλός μου»;

30

Μάνα, μ' ἐκακοπάντρεψες καὶ μ' ἔδωκες 'ς τοὺς κάμπους,
κ' ἐγὼ τὸ κάμμα δὲ βαστώ, ζεστὸ νερὸ δὲν πίνω·
εἶμα βουνίσια πέρδικα καὶ τοῦ βουνοῦ τρυγόνα,
κ' ἔδω τρυγόνες δὲ λαλοῦν κ' οἱ κοῦκοι δὲν τὸ λένε·
τὸ λέν' οἱ κοῦκοι 'ς τὰ βουνὰ καὶ ἡ πέρδικες 'ς τὰ πλάγια,
τὸ λείει καὶ μὲ 'Αγραφιώτισσα, τὸ λείει 'ς τὸ μοιριολόι·
—«Ποιὸς ἔχ' ἄντρα 'ς τὴ ξενιτειά, παιδιὰ 'ς τὸ Βουκουρέστι,
πές τους νὰ μὴν τὰ καίτερῃ, νὰ μὴν τὰ παντεχαίνῃ·
ἔξῃντα καράβια βούλιαζαν κ' ἐξῃντα δρὸ φεργάδαις,
καὶ μιὰ φεργάδα γλύτωσε κ' ἀράζει μέσ' τὴ μέση·
τὴν κρού' ἀέρας ἀπ' τὴ μιὰ, τὴν κρού' κ' ἀπὸ τὴν ἄλλη,
τὴν κρού' κ' ἀπὸ τὰ δρὸ πλευρά, τσακίζει τὰ κατάρτια,
γεμίζει ἡ θάλασσα πανιά, κ' ἡ ἄκραὶς παλληκάρια».

31

Εὐπινᾶ ἡ κόρη τὴν αὐγὴ 'σὰ μῆλο μαραμένο,
βρίσκει τὸν κόρφο τς' ἀνοιχτό, τ' ἀχειλὶ φιλημένο,
καὶ τὴ χρυσὴ τῆς τὴν ποδιὰ 'φήλ' ἀνασκουμπωμένη.
—«Τάχα τὸ ποιὸς μοῦ τῶκανε, τάχα ποιὸς μοῦ τὸ κάνει;
'Αν εἶν' ἀπὸ τὸν ἄντρα μου, χαράμι νὰ τοῦ γένῃ,
κ' ἂν ᾔν' ἀπ' ὅποιον ἀγαπῶ, χαλάλι νὰ τοῦ γένῃ».
Τ' ἀκαῶτε, σεῖς Λουριώτισσαις καὶ σεῖς Λουριωτοπούλαις;
Τὸ μάχη κρασι μὴν πίνετε κ' ὄξω μὴν κοιμηθῆτε·
σέρνουν ψωμὶ γιὰ τὰ σκυλιὰ, ψωμὶ γιὰ τὰ λιοντάρια,
σέρνουν τὸ μαγιρδότανο, μαγεύουν τὰ κορίτσια.

32

Ἦλπε μου, τί πόλ' ἀργησες κ' ἀργεῖς νὰ βασιλέψῃς;
Σὲ καταργιέτ' ἡ ἀργατιά κ' οἱ ξενοδουλευταῖδες,
σὲ καταργιέται καὶ μιὰ νιά, μιὰ μικροπαντρεμένη,
πῶχει τὸν ἄνδρα τς' ἀρρωστο τώρα δώδεκα χρόνους,
κ' ἀρρωστικὰ τῆς γύρευε, νὰ φάῃ, νὰ ἔαρρωστήσῃ·
γυρεύ' ἀπὸ λαγὼ τυρὶ κ' ἀπ' ἀγριογίδι γάλα,
καὶ τς' ἀλαφίνας τὸ παστὸ νὰ φάῃ νὰ ἔαρρωστήσῃ.
Ὅσο ν' ἀνέβῃ 'ς τὸ βουνό, νὰ κατεβῇ 'ς τοὺς κάμπους,
ὁ ἄντρας τῆς 'παντρέφτηκε, ἄλλη γυναῖκα 'πῆρε.

33

Κοράσιον ἐτραγούδαε, πέρδικα περδικουλά μου,
ἐπάνω σὲ γεφύρι,
καὶ τὸ γεφύρ' ἐσείστηκε, πέρδικα περδικουλά μου,
κ' ὁ ποταμὸς ἐστάθη,
καὶ τὸ θηριὸ ἀντικρύθηκε, πέρδικα, περδικουλά μου,
ἀπ' τὴ δεξιὰ καμάρα.
—«Γιὰ 'πές το, 'πές το, κόρη μου, πέρδικα, περδικουλά μου,
μεταδευτέρωσέ το».

—«Τὸ τί καλῶχω νὰ τὸ 'πῶ, πέρδικα, περδικουλά μου,
καὶ νὰ τὸ δευτερώσω;
ἔχασα κόρη καὶ κυρά, πέρδικα, περδικουλά μου,
καὶ δυὸ πρωταξαδέφρια.

34

Νυφοῦλ', αὐτοῦ 'ποῦ θὲ νὰ πᾶς εἰς τὰ πεθερικά σου,
'σὰν δέντρ' ὀλόρθῃ νὰ σταθῇς, 'σὰ 'δυόσμος νὰ μυρίσῃς,
'σὰν ἄλικη γαρουφαλιὰ νὰ τοὺς μοσκοβολήσῃς.

35

Δεκάξι χρόνια πότιζα μηλίτσα 'ς τὴν αὐλή μου,
τώρα μοῦ τὴν ἐπήρανε· ἄς πάῃ 'ς τὴν εὐκὴ μου.

36

Ἔχετε 'γειά, γειτόνισσαις καὶ σεῖς γειτονοπούλαις,
'πααίνω σ' ἄλλη γειτονιά, σ' ἄλλαις γειτονοπούλαις.

37

Χαρῆτε, υἱοί, χαρῆτε, νιαίς,
κ' ἡμέρ' ὀλοθραδιάζει,
κ' ὁ χάρος τῆς ἡμέραις μας,
μιὰ μιὰ τῆς λογαριάζει.

Ἄς πατήσουμε κ' ἄς πάῃ,
τέτοια γῆ 'ποῦ θὰ μᾶς φάῃ.

Δὲν ἔχ' ὁ χάρος δάκρυα,
δὲν ἔχ' ἐμπιστοσύνη,
'παίρνει παιδιὰ 'πὸ τὸ βυζί,
γερόντους δὲν ἀφίνει.

Δόστε του, γιὰ νὰ πρεπίσῃ,
κ' ὁ χορὸς νὰ νοστιμίσῃ!

Χαρῆτε, υἱοί, χαρῆτε, νιαίς,
τὰ νιάτα τὰ δροσάτα,
γιατὶ θὲ νᾶρθ' ἕνας καιρὸς,
νὰ σᾶς τὰ φάγ' ἡ πλάκα.

Ἄς πατήσουμε κ' ἄς πάῃ,
τέτοια γῆ 'ποῦ θὰ μᾶς φάῃ.

Τούτ' ἡ γῆ, 'ποῦ τὴν πατοῦμε,
ὅλοι μέσα θὲ νὰ 'μποῦμε·
τούτ' ἡ γῆ μὲ τὰ χορτάρια,
τρώγει νιούς καὶ παλληκάρια·
κ' ἀπὸ κάτω 'ς τὰ λουλούδια,
τρώγει νιούς καὶ κοπελούδια.

Ἄιντε δόστε τῆς νὰ 'πάρῃ,
δόστε τῆς μὲ τὸ ποδάρι.

Χαρῆτε, υἱοί, χαρῆτε, νιαίς·
τοῦ χρόνου ποιὸς θὰ ζήσῃ;
κ' ὁ χάρος ἔχ' ἀπόφαση,
ψυχὴ νὰ μὴν ἀφήσῃ.

Ἀρχοντες καὶ μεγιστᾶνες,
καὶ λοιπὴ φτωχολογιά,
ὅλους μᾶς προσμέν' ὁ χάρος,
νιούς, γερόντους καὶ παιδιὰ.

38

Ὁ Κώστας 'πάει 'ς τὰ γράμματα, κ' ὁ Γιάννης 'ς τὸ κυνήγι·
τὸ ψαλιτῆρ' ἀστόχησε, γυρίζει νὰ τὸ πάρῃ,
καὶ βρίσκει καὶ τὴ μάννα τοῦ 'ποῦ μ' ἄλλον κουβεντιάζει.
«Μάννα μ', τί κάν'ς; τ' ἀφέντη μου θενὰ τὸ μαρτυρήσω».

«Τί εἶδες, γυιέ μ', καὶ τί θὰ πῆς, καὶ τί θὰ μαρτυρήσης»;
 Μὲ σὺκα τὸν ἔξεγλασε καὶ ἔς τὸ κελλάρ' τὸν πάει,
 καὶ τὸ μαχαῖριν ἔβγαλε καὶ ἄν' ἀρνὶ τὸν σφάζει,
 καὶ ἔς τὸ τεψὶ τὸν ἔβαλε, ἔς τὸ φοῦρνο νὰ τὸν ψήσῃ.
 Καὶ νὰ καὶ ὁ Γιάννης πῶρχεται ἔς τὸ μαῦρο καθαλλάρης.
 «Καλὴ μερὰ σου, Γιάνναϊνα». — «Πολλὰ τὰ ἔτ' ἀφέντη».
 «Γιάνναϊνα, ποῦν' ὁ Κώστας μας, ὁ μικρο-Κωσταντῖνος»;
 «Ἐπὶ δάσκαλο ἐπάησε, κάτσε νὰ γιοματίσης».
 Ζιγκὶ βαρεῖ τὸ μαῦρό του καὶ ἔς τὸ σκολεῖο πααίνει.
 «Καλὴ μερὰ σου, δάσκαλε». — «Καλῶς τον τὸ Γιαννάκη».
 «Δάσκαλε, ποῦν' ὁ Κώστας μου, ὁ μικρο-Κωσταντῖνος»;
 «Τὸ φαλιτῆρ' ἀστόγησε καὶ πάει νὰ τὸ φέρῃ».
 Ζιγκὶ βαρεῖ τὸ μαῦρό του, ἔς τὸ σπῖτι του πααίνει.
 «Σκύλλα, τὸ ποῦν' ὁ Κωσταντῆς, ὁ μικρο-Κωσταντῖνος»;
 «Εἰς τὸ παιγνίδι πάησε, κάτσε νὰ γιοματίσης».
 Ζιγκὶ βαρεῖ τὸ μαῦρό του καὶ ἔς τὸ παιγνίδι πάει.
 δὲν ἦρ' ἐκεῖ τὸν Κωσταντῆ, τὸ μικρο-Κωσταντῖνο.
 Ζιγκὶ δίνει τὸ μαῦρό του, ἔς τὸ σπῖτι του γυρίζει.
 «Σκύλλα, τὸ ποῦν' ὁ Κωσταντῆς, ὁ μικρο-Κωσταντῖνος»;
 Καὶ τὸ τεψάκι ἔλαλησε πὸ μέσα πὸ τὸ φοῦρνο.
 «Ἄν ἦσαι ξένος, φάε με, καὶ Ὁδριός, νὰ μὴ μ' ἀφήσης,
 καὶ ἂν ἦσαι καὶ ὁ πατέρας μου, μὴ φῆς καὶ μαγαρίσης».
 Καὶ τὸ σπαθὶ του ν' ἔβγαλε, λιανὰ, λιανὰ τὴν κἀνει,
 καὶ ἔς τὸ σακκὶ τὴν ἔμασε, ἔς τὸ μῦλο τὴν πααίνει.
 «Ἄλεσε, μῦλέ μ', ἄλεσε τῆς κούρβας τὸ κεφάλι,
 κἀνε τ' ἄλεῦρι μάλαμα, καὶ τὴν πασπάλ' ἀσῆμι,
 καὶ τὸ ἔαί τοῦ μιλωνᾶ κἀμέ τονα μελάνη,
 γιὰ ν' ἀρχουντ' οἱ γραμματικοί, νὰ παίρνουνε νὰ γράφουν,
 νὰ λένουν γιὰ τὸν Κωσταντῆ, τὸ μικρο-Κωσταντῖνο,
 'ποῦ ἦταν μικρὸς ἔς τὰ γράμματα, μικρὸς ἔς τὰ παιγνιδάκια.

39

Ἀπ' τὴν πόλιν κατηβαίνω
 καὶ σὲ περιβόλι 'μπαινῶ
 'βρίσκω τὰ κλαρία περίσσια,
 λειμονιαὶς καὶ κυπαρίσσια.
 'βρίσκω μὲν μὴλιὰ ἔς τὴ μέση,
 καὶ ἔς τὰ μῆλα φορτωμένη
 καὶ ἔπλωσα νὰ πάρω ἕνα,
 καὶ ἡ μὴλιὰ μ' ἀντιλόγη.
 «Μὴ μοῦ παίρνετε τὰ μῆλα,
 τὰχ' ἀφέντης μετρημένα
 καὶ ἡ κυρὰ λογαριασμένα».

40

Σαράντα πέντε λειμονιαὶς ἔς τὸν ἄμμο φυτεμέναις,
 νερό ἔτρεχ' ὅχ' τῆς ρίζαις τους, καὶ αὐταῖς μαραγκισμέναις.
 Ἔτσ' εἶναι καὶ ἡ ἀνύπανδραις καὶ ἡ κακοπανδρεμέναις.
 Κοιμᾶται ἀστρί, κοιμᾶται αὐγὴ, κοιμᾶται νιὸ φεγγάρι,

κοιμᾶται τὸ τραντάφυλλο σιμὰ ἔς τὸ χλεμπονιάρη
 καὶ ὁ χλεμπονιάρης βούγγιξε καὶ ἡ κόρ' ἀναστενάζει.
 «Τί ἔχεις, κόρη, καὶ βουγγῆς καὶ βαρειαναστενάξεις;
 μήνα τὰ ροῦχα σου βαροῦν καὶ τὰ φλουριά σου φλίθουν»;
 «Φωτὶα νὰ κάψ' τὰ ροῦχά σου καὶ φλόγα τὰ φλουριά σου,
 ὑπροστὰ ἔς τὸν ἄντρα τὸν καλό, μπροστὰ ἔς τὸ παλληκαρί.
 Κάλλια νὰχ' ἄντρα πιστικό, καὶ ἄς ἦταν χιλεβιάρης,
 νὰχα τὴν πέτρα πᾶπλωμα καὶ τὸ λιθάρι στρῶμα!

41

Ἀπ' τὰ μικρά μου χρόνια,
 πότε ν' ἀρχηνήσω
 καὶ νὰ μολοήσω;
 Ὅταν ἦμαν νέος,
 μικρὸ παλληκαράκι,
 μὲ σκύλλα ῥωμαιοπούλα
 μ' ἐπότιζε φαρκάκι.
 Πότε μὲ σαίταις,
 πότε μὲ κοντάρια,
 πότε μὲ τὰ μμάτια,
 μὲ ἔκανε κομμάτια.
 «Ἄγουρε καλέ μου,
 μικρὸ παλληκαράκι,
 γύρισε καὶ ἰδὲ τὴν,
 τὴ γλυκεῖά σ' ἀγάπη».

Ἡ γλυκεῖά μ' ἀγάπη,
 κάθεται, κοιμᾶται
 καὶ ἐμένα συλλογᾶται.
 Νὰ τὴν ἐξυπνήσω,
 θε νὰ μὲ κακιώσω,
 νὰ τὴν ἐφιλήσω,
 θὰ μοῦ πιάσ' ἀμάχη.
 Ἄς τὴν ἐξυπνήσω
 καὶ ἄς μοῦ κακιώσω,
 ἄς τὴν ἐφιλήσω
 καὶ ἄς μοῦ πιάσ' ἀμάχη.
 Ἐύπν', ἀγάπη μ', ξύπνα,
 μὴ βαρεῖα κοιμᾶσαι,
 γιὰτ' ὁ πολὺς ὁ ὕπνος,
 χαλᾷ καὶ σὲ μαραίνει.

42

Τὴν ἀγάπη μου τὴν ἀποθύμησα,
 καὶ ἔστειλα, γιὰ ν' ἄρθῃ βράδυ,
 καὶ δὲ μῶκανε τὴ χάρη
 μοῦθρεν ἀφορμή,
 πῶς ἦταν ἄρρωστη,
 ἄρρωστη βαρεῖα ἔς τὸ στρῶμα,
 ποῦ νὰ μὴν τὴ φάη τὸ χῶμα.
 Φέρτε τὸ γιαντὶ
 τὸν πόνο της νὰ ἰδῇ,
 τὸν πόνο της νὰ γεῖανῃ

νὰ μὴ πέσῃ καὶ ἀποθάνῃ.
 Νὰ καὶ ὁ γιαντὶς
 ἔς τὸ δρόμο πῶρχεται,
 ἔς τὴ σκάλα π' ἀνηθαίνει
 μὲ τὰ γιαντῖκα ἔς τὸ χέρι.
 Ἐλα, κύρ' γιαντῆ,
 τὸν πόνο της νὰ ἰδῇς,
 ὁ πόνο της νὰ γεῖανῃ
 νὰ μὴν πέσῃ καὶ ἀποθάνῃ.

43

Ἐγὼ κλέφταις ἔς τὰ βουνά,
 γιὰ νὰ κλέψουν ἄλογα
 καὶ ἄλογα δὲν ἦσαν,
 πήρανε τ' ἀρνάκια μου
 καὶ τὰ κατσικάκια μου.

Πᾶνε πᾶνε πᾶνε πᾶν.
 Ὡχ καῦμένος, ὦχ καῦμένος, ὦχ καῦμένος.
 Προδατάκια μ',
 κατσικάκια μ',
 βᾶι, βᾶι!

Ἰῆραν τὴν καρδία μου,
 ἰώπηγα τὸ γάλα μου,
 Ἰῆραν τὴ φλογέρα μου,
 μέσ' ἀπὸ τὰ χέρια μου.
 Ἰᾶνε, ἰᾶνε, ἰᾶνε, πᾶν.
 Ὡχ καϋμένος, ὦχ καϋμένος, ὦχ καϋμένος.
 Καρδαρίτσα μ',
 φλογερίτσα μ',
 βᾶϊ, βᾶϊ!

Ἰῆραν καὶ τὸ λάϊ ἄρνι
 ἰούχε τὸ χρυσὸ μαλλί,
 τ' ἀσημένια κέρατα,
 Ἰῆραν Ἰῆραν το, καὶ πᾶν.
 Ὡχ καϋμένος, ὦχ καϋμένος, ὦχ καϋμένος.
 Προβατάκι μ',
 λάϊ ἄρνάκι μ',
 βᾶϊ, βᾶϊ!

Παρακαλῶ τὴν Παναγιά,
 νὰ παντέψῃ τὴν κλεψιά.

Ἄ! καὶ νὰ τοὺς ἰλάκωναν
 καὶ νὰ τοὺς ἔαρμάτωναν
 μέσα 'ς τὰ λημέρια τους,
 αὐτίνους καὶ τ' αἰτέρια τους!
 Ὡχ καϋμένος, ὦχ καϋμένος, ὦχ καϋμένος.
 Προβατάκι μ',
 κατσικάκι μ',
 βᾶϊ, βᾶϊ!

Ἄν μ' ἀκούσ' ἡ Παναγιά
 καὶ παντέψῃ τὴν κλεψιά,
 καὶ νὰ ἰδῶ τὸ λάϊ ἄρνι
 μέσα πάλι 'ς τὸ μαντρί,
 θέ νὰ ἴψῃσω ἓν' ἄρνι
 τὴν ἡμέρα τὴ λαμπρή,
 ποῦ νὰ πέφτ' ἀπ' τὸ σουβλί.
 Ὡχ καϋμένος, ὦχ καϋμένος, ὦχ καϋμένος.
 Προβατάκι μ',
 λάϊ ἄρνάκι μ',
 βᾶϊ, βᾶϊ!

44

Χίλιοι μαστόροι δούλευαν 'ς τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι·
 καὶ ὅλημερίς ἐδούλευαν καὶ ἀπὸ βραδὺ χαλνοῦσε.
 Μοιριολογοῦν οἱ μαστοροὶ καὶ κλαῖνε τὰ τσιράκια.
 Πουλᾶκι ἴκησε κ' ἔκατσε 'ς τὴ μεσινὴ καμάρα·
 δὲν ἐλαλοῦσε 'σάν πουλί, 'σάν ὅλα τὰ πουλάκια,
 μόν' ἐλαλοῦσε κ' ἤλεγε μ' ἀνθρώπινη λαλίτσα:
 «Μαστόροι, μὴν παιδεύεστε, μὴν πολυτυραγνέστε·
 ἂν δὲ στεριώσῃ ἄνθρωπο, γιοφύρι δὲ στεριώνει,
 καὶ οὐδ' ὄρφανό, καὶ οὐδ' ὄρφανή, καὶ οὐδὲ χήρας παιδάκι,
 μόνε τοῦ πρωτομάστορα τοῦ Γιάννη τὴ γυναῖκα».
 Τὸν κάλφα του ν' ἐφώναζε, νὰ ἴκῃ νὰ τὴ φέρῃ.
 «Καλὴ μερά, μαστόρισσα». «Καλῶς τὸν κάλφα ποῦρθε»!
 «Ἄιντε! ἄιντε, μαστόρισσα, σὲ θέλ' ὁ μαστοράς μας».
 «Κάλφα μ' ἂν ἔρθες γιὰ καλὸ, ν' ἀρθῶ κατὰ πῶς εἶμαι,
 κάλφα μ', καὶ ἂν ἔρθες γιὰ κακό, νὰ βάλω μαῦρα ροῦχα».
 «Ἄιντε, ἄιντε, μαστόρισσα, καὶ ἂς ἦσαι καθὼς εἶσαι».
 «Καλὴ μερά σου, Γιάννη μου». «Καλῶς τὴ Γιάνναινα μου».
 «Γιάννη μου, τ' εἶν' τὸ κράξιμο, τὸ τ' εἶν' τὸ κάλεσμά σου»;
 «Τὸ δακτυλίδι μῶπεσε μέσ' 'ς τὴ μεσιὰ καμάρα,
 καὶ ποιός νὰ ἴκῃ, καὶ ποιός νὰ ἴκῃ, τὸ δακτυλίδι ναῦρη»;
 «Ἐγὼ νὰ ἴκῃ, καὶ ἐγὼ νὰ ἴκῃ, τὸ δακτυλίδι ναῦρη».
 Καὶ ὅσῃ νὰ ἴκῃ, καὶ ὅσῃ νὰ ἴκῃ, γίνῃ θεμελιωμένη.
 Ὡς λάλιτσα ν' ἔσυρε, ὅσῃ καὶ ἂν ἐμποροῦσε.
 «Τρεῖς ἀδερφάδαις εἶμασταν, κ' ἡ τρεῖς θεμελιωμέναις,
 ἡ μιά ἔχτισε τὸ Δούναβη κ' ἡ ἄλλη τὴν Αὐλῶνα,
 καὶ ἡ τρίτη ν' ἡ μικρότερη τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι.
 Πῶς τρέμει ν' ἡ καρδοῦλά μου, νὰ τρέμῃ τὸ γιοφύρι,
 πῶς τρέχουν τὰ ἰμάτια μου, νὰ τρέχουν οἱ διαβάταις,
 πῶς κλαίει τὸ παιδάκι μου, ν' ἀχάτῃ τὸ ποτάμι».

45

Τρία πουλιὰ ἔλαλουν ἴσηλ' 'ς τὸν οὐρανόν.
 Ποιός θέλει καὶ ἀγαπάει νὰ σύρῃ τὸ χορό,
 πρέπει νᾶναι λεβέντης, νὰ εἶναι καὶ ὁμορφος,
 νᾶχῃ τὰ ἰμάτια μαῦρα, τὸ μπόι τοῦ ἴσηλ',
 νᾶχῃ στραβά τὸ φέσι, κλωσμένο τὸν τσιμπᾶ.

46

Περιβόλι μ' ὠργωμένο,
 μαργαριταροσπαρμένο,
 γύρω γύρω τὰ μανούσια,
 καὶ 'ς τὴ μέση τὰ λουλούδια,
 ἔχεις μιὰ μηλιά 'ς τὴ μέση,
 ποῦ βεργολυγὰ νὰ πέσῃ.
 Πάει ὁ νεῖος νὰ κόψῃ μῆλο

καὶ μαραίνεται τὸ φύλλο·
 καὶ ἡ μηλιά γλυκοφωνάζει,
 τὸν περιβολάρι κράζει.
 «Ποῦ εἶς, ἀφέντη, ποῦ μ' ὀρίζεις,
 καί, κυρὲ, ποῦ μὲ ποτίζεις;
 θὰ μ' ἀρπάξουνε τὰ μῆλα,
 καὶ θὰ βρῇτε μόν' τὰ φύλλα».

47

Ἡ Θύγα μου ἰανδρεύεται τῆς κύνου τὰ προικιά της,
 χρόνους τῆς κύνου τὰ προικιά, χρόνους τ' ἀπανωπροικιά·
 τῆς δίνει ὁ πατέρας της χρυσὸ θρονί, νὰ κάτῃ,
 καὶ μοῦλα χρυσοκάπουλη, νὰ περπατῇ καβάλα,
 καὶ ἀπὸ τὴ μάνα της κρυφὰ σακκούλαις βουλωμέναις.
 Κ' ἔρθε καιρὸς ἀδίσεκτος καὶ χρόνος ὠργισμένος,
 καὶ φτώχυναν τὰ πεθερὰ καὶ ἐφάγανε τὴν προῖκα,
 καὶ ἄντρας της γίνῃ πιστικός καὶ ὁ πεθερὸς δραγάτης,
 καὶ ἡ πεθερὰ ξενόγενε καὶ ἡ νύφη ξενοφαίνει.
 Σταυρόδεσε τὰ χέρια της, 'ς τὸν πεθερό της ἴκῃ.
 «Ἐσὺ πατέρα τοῦ γαμβροῦ, καὶ πεθερὲ δικά μου,
 γιὰ ἴκῃ με καὶ σύρε με πίσω 'ς τὰ γονικά μου».
 «Νύφη, πολλὰ προικιά φερες, ντρέπομαι νὰ σὲ ἴκῃ».
 «Γιὰ σύρε με ἀπ' τὰ βουνά, καὶ ἴκῃ μὴ μὴ μου».
 Τὰ χέρια της ἴκῃ, 'ς τὴν πεθερὰ της ἴκῃ.
 «Ἐσὺ, μανούλα τοῦ γαμβροῦ, καὶ πεθερὰ δικά μου,
 γιὰ σύρε με 'ς τὴ μάνα μου, πίσω 'ς τὰ γονικά μου».
 «Νύφη, πολλὰ προικιά φερες, ντρέπομαι νὰ σὲ ἴκῃ».
 «Σημάδεψέ μου τὰ βουνά, καὶ ἴκῃ μὴ μὴ μου».
 'Σ τὸ δρόμον ὁποῦ ἴκῃ, 'ς τὴν στράτα ποῦ ἴκῃ,
 παρακαλοῦσε τὸ Θεὸ μὲ πικραμένα χεῖλη.
 «Θεὲ μ', ναῦρῃ τῆς δούλαις μου καὶ νὰ μὴ μὲ γνωρίσουν»!
 Καὶ ὁ Θεὸς τὴν ἐβοήθησε, καὶ ἐπῆγε καὶ τῆς ἴκῃ.
 «Γιὰ σὲ, χαρὰ σὲ, δούλισσας». «Καλῶς τὴ γυφτοπούλα».
 «Δὲ λείτ' ἐπῆγε τῆς κυρᾶς, δὲ λείτ' καὶ τ' ἀφέντη,
 μὴ θέλουν δούλα γιὰ νερό, δούλα νὰ ἴκῃ γιὰ ξύλα»;
 «Γιὰ φύγε, γύφτισ', ἀπ' ἐδῶ, καθάριε γυφτοπούλα·
 τί πέφτ' ἡ ψεῖρα 'ς τὸ νερό, καὶ μαγαρίζ' ἡ βρύση».
 «Παρακαλῶ σὲ, πέτε τους, μὴ θέλουν καὶ ἄλλη δούλα».
 Ἐπῆγαν καὶ τοὺς εἶπαν, καὶ ἡ κύρ' ἀπηλοήθη.
 «Ἄν ξέρῃ ῥόκα καὶ ἀργαλειό, καὶ ῥοῦχα νὰ ὑφαίνῃ».

«Ξέρω κ' ὑφαίνω δίμιτο μὲ δώδεκα πητήστραις,
 φιλάνω μαντήλια ἔμμορφα μὲ δεκοχτὼ σαίταις».
 Τὴν 'πῆραν καὶ τὴν 'πάαιναν 'ς τὸν ἀργαλειὸ νὰ 'φάνη·
 κ' ἔκ' ἄρχισε νὰ τραγουδῇ κί' ἀργά, ἀργά νὰ λήη.
 «Διασίδι καλιδιάσιδο, 'ς καλοὺς καιροὺς διασμένο,
 διασίδ', ὄντας σ' ἐδιάζομαν, ἔρθαν οἱ συμπεθέροι,
 διασίδ', ὄντας σ' ἐτύλιγα, ἔρθαν ν' ἀρραβωνίσουν,
 διασίδ', ὄντας σ' ἐσχόλασα, ἔρθαν γιὰ νὰ μὲ 'πάρουν».
 Κυρὰ 'ψηλὰ ἦταν, τ' ἄκουσε καὶ τῆς ἀπηλοήθη.
 «Δοῦλὰ μ', ποῦθ' εἶν' ὁ τόπος σου; ποῦθ' εἶν' τὰ γονικά σου»;
 «Ἡ μάνα μ' ἀπ' τὰ Γιάννινα κί' ὁ κύρης μ' ἀπ' τὴ Πόλη,
 κ' ἐγὼ εἶμαι ἡ Θύγω ἡ ἔμμορφη, ἡ Θύγω ἡ μαυρομμάτα».
 Ἡ μάνα τῆς κατήθηκε καὶ τὴ σφιχταγκαλιάζει,
 καὶ τὴν ἐγλυκοφίλησε καὶ ἡ ψυχὴ τῆς 'βγαίνει.

48

'Σὰν τρῶμε καὶ 'σὰν πίνουμε καὶ 'σὰ χοροκοποῦμε;
 δὲν κάνουμε κ' ἓνα καλὸ τῆς δόλιας τῆς ψυχῆς μας.
 Νὰ 'παμ' νὰ καϊτερέψουμε σὲ τρίχινο γιοφύρι,
 ὁποῦ διαβαίνουν οἱ κακοὶ μὲ τοὺς ἄλυσσωμένους,
 νὰ κόψουμε τὴν ἄλυσσο, νάβγουν οἱ σκλαβωμένοι;
 'πάνουν τοὺς γέροντας ὀμπρός, καὶ τῆς γυναῖκες 'πίσω,
 ἔχουν καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ 'ς τὴ μέσ' ἀραδιασμένα.

49

'Εσεῖς βουνά, 'ψηλὰ βουνά, 'ψηλὰ μου κορφοβούνια,
 'λίγο νὰ χαμηλώσετε, μ' ἀνθία νὰ στολιστῇτε,
 τί θ' ἀπεράσ' ἡ Ἐρηνιώ, θέλει νὰ γένη νύφη.
 «Ἐρήνη, κάτσε φρόνιμα, 'σὰν ὅλα τὰ κορίτσια,
 νὰ 'πάρης τὸ βλαχόπουλο, ὁποῦν' ἓνας ἀφέντης».
 «Δὲ θέλω τὸ βλαχόπουλο, ὁποῦν' ἓνας ἀφέντης,
 μόν' θέλω 'γὼ τὸ πιστικό, ὁποῦν' ἓνας λεβέντης,
 'πῶχει τὴ μέση τὴ λιγνή, τὰ φρύδια σὰ γαῖτάνι,
 'πῶχει τὰ 'μμάτια 'σὰν ἐλθαίς, τὰ μάγουλα 'σὰ μῆλα».

50

Μ' ἐπάντρεψ' ἡ μαννοῦλὰ μου καὶ μᾶδωκ' ἓνα γέρο.
 Δὲν τῶχ' ὡς πούναι γέροντας, κουφὸς καὶ κασιδιάρης,
 'ποῦ μαγειρεύω, δὲ δειπνᾷ, 'ποῦ στρώνω, δὲ κοιμᾶται,
 μόνε σιμά του κάθομαι, τοῦ κρένω, δὲ μοῦ κρένει.
 «Κρένε μου, γέρο, κρένε μου, κουφέ καὶ κασιδιάρη».
 «Ὅλα τὰ κάστρα τᾶδινὰ γιὰ 'να σπειρὶ φαρμάκι,
 κί' ἀντὶ φαρμάκι' ἀγόρασα κανέλλα μὲ τὸ μόσκο,
 κ' ἐτάισα τὸ γέροντα κ' ἔγεινε παλληκάρι.

51

Κάτω 'ς τὸν κάμπο τὸν πλατύ, 'ς τὸν ἔμμορφο τὸν τόπο,
 ἡ ἔμμορφαις 'βουλήθηκαν νὰ χτίσουν μαναστήρι.
 νὰ χτίσουν τὴν ἀγία Σοφιά, τὸ μέγα μαναστήρι.
 Τὰ πελιστέρια κουβαλοῦν, τὰ χελιδόνια χτίζουν,
 καὶ ἔχτισαν κί' ἀπόχτισαν, πιάζουν χορὸ χορεύουν,
 μερὶα χορεύουν χωριαναίς, μερὶα χωριατοπούλαις,
 κί' αὐτοῦ 'ς τὴν ἄκρη τοῦ χοροῦ χορεύει ἡ Εἰρήνη.
 Κί' ὁ βασιλιάς ἐξέβγαίνει νὰ λαγοκυνηγῇ·
 χίλιοι τοῦ πάνουν ὀμπροστὰ καὶ χίλιοι ἀπ' ὀπίσω,
 καὶ ἄλλοι χίλι' ἀπ' τὰ πλευρά, 'γίνηκαν τρεῖς χιλιάδες·
 καὶ τ' ἄλογο κατακρατεῖ καὶ τὸ χορὸ κυττάζει.
 —«Μὴν εἶχα γένει βασιλιάς, μὴν εἶχα γένει ῥήγας,
 νὰ 'πάαινα νὰ πιάνομαν 'ς τὸ χέρι τῆς Εἰρήνης.

52

Γειτόνισσα, γειτόνισσα, μικρὴ γειτονοπούλα,
 πότε μοῦ γύρεψες φωτιά, καὶ σοῦ εἶπα, δὲ σοῦ δίνω;
 Χτύπα τὰ πελιστέρια σου ἀπὸ τὸν ὄθορό μου,
 μοῦ τρώνουν τὸ σιτάρι μου, καὶ πίνουν τὸ νερό μου,
 καὶ 'παίρνουν καὶ 'ς τὰ νύχια τοὺς τὸ χῶμ' ἀπ' τὴν αὐλή μου·
 'ποῦ 'γὼ τὸ χῶμα τὸ ἤθελα, νὰ χτίσω μαναστήρι,
 νὰ χτίσω μιὰν ἀγία Σοφιά, ἐν' ἅγιον Κωνσταντῖνο,
 νὰ βάλω μέσα καλογρηαῖς, κί' ὄξω τοὺς καλοέρους.

53

Μιὰ κόρ' ἀπ' τὸν τόπο τῆς νὰ ταξειδέψῃ θέλει,
 γυρεύει βάρκ' ἀπὸ σκαρὶ κί' ἄξιον παραβοκύρη·
 χίλια δίνει τὸ ναῦλό τῆς καὶ πεντακόσια γρόσια,
 καὶ ἄλλα χίλια ν' ἔδωκε, νὰ πάη μὲ τὴν τιμὴ τῆς.
 Παραβοκύρης ὤμοσε Θεὸ καὶ τὴ ψυχὴ του,
 ἂν χέρ' ἀπλώσ' ἀπάνω τῆς, τὸ χέρι του νὰ πῇ.
 Κί' ἀκόμη δὲ 'ξεμάκρυναν δὲοὶ μίλια τοῦ πελάου,
 παραβοκύρης ἀπλωσε 'ς τὸ λιγερὸ κορμὶ τῆς.
 Κ' ἡ κόρ' ἀπὸ τὸ φόβο τῆς κί' ἀπὸ τὴν ἐντροπὴ τῆς
 εἰς τὸ κατάρτ' ἀκούμπησε κ' ἐβγήκε ἡ ψυχὴ τῆς.
 Κί' ἀτός του 'κεῖ τὴν ἄρπαξε, 'ς τὴ θάλασσα τὴ ρίχνει,
 τὴν ἔσυραν τὰ κύματα, τὴν ἔβγαλε ὁ νότος.
 Καὶ μιὰ γιορτὴ, μιὰ 'πίσημη 'βγήκαν νὰ κυνηγήσουν,
 κ' ἐπῆγαν καὶ τὴν ἤϋσαν 'ς τὸν ἄμμο ξαπλωμένη.
 κάθονται τὴν 'ξομπλιάζουνε καὶ τὴν παρεγκωμιάζουν.
 —«Δέτε κορμὶ γιὰ φόρεμα καὶ μέση γιὰ ζουνάρι,
 καὶ δάχτυλα μασουρωτὰ νὰ βάνουν τὰ διαμάντια»!

54

Σαράντα χρόνους ἀσκητής, πενήντα χρόνους ἅγιος,
 'πῆγε καὶ τὸν ἀπάτησε μιὰ ν' ἔμμορφη κοπέλα.

Κι' αὐτ' ἦτανε διαβόλισσα, πῆγε νὰ τὸν κολάσῃ.
 Κι' ὁ ἀσκητὴς ἐκλείστηκε 'ς τὸ ἔρημο κελλί του,
 κ' ἡ κόρη ν' ἔξω ν' ἔκλαιε καὶ τὸν παρακαλοῦσε.
 «Ἄνοιξέ μου, πλεμματοκί, νὰ μὲ ἔξομολόγησ'».
 «Κόρη μου, φύγε ν' ἀπ' ἐδῶ, μὴ θέλῃς νὰ μὲ κολάσῃς».
 «Ἄνοιξε μ', ἄγχι δέσποτα, νὰ σ' ἴδω τὰ κρίματά μου».
 Κι' ὁ ἀσκητὴς τῆς ἀνοιξε, κ' ἡ κόρη μ'πῆκε μέσα.
 «Πλεμματοκί μου κι' ἀσκητή, ἐξομολόγησέ με,
 γιὰτ' εἶμαι μὲ ν' ἀμαρτωλή, τοῦ κόσμου κολασμένη·
 ἔρθα νὰ γέν' ἀσκήτρια σιμὰ 'ς τ' ἀσκηταριό σου,
 νὰ περβατῶ ἔξυπόλητη, 'ς τοὺς λόγγους καὶ 'ς τὰ ὄρη,
 καὶ νὰ κοιμοῦμαι ἔξυμνη 'ς τὰ χιόνια καὶ 'ς τοὺς πάγους.
 Λυπήσ' ἀφέντη μ' ἀσκητή, νὰ σώσω τὴ ψυχὴ μου».
 Κι' ὁ ἀσκητὴς γελάστηκε, τὴν πῆρε 'ς τὸ κελλί του,
 καὶ τὸ κελλί του ἔλαμψε ἀπὸ τὴν ἐμμορφιά της.
 Μὲ νύχτα δὲν ὑπόφερε νὰ μείνῃ 'ς τὰ δικά του,
 κ' ἡ κόρη τὸν ἐχάιδεψε γιὰ νὰ τὴν εὐλογήσῃ,
 κι' ὁ ἀσκητὴς ἐξέχασε σταυροὺς καὶ κομπολόγια.
 — «Σύρτε, σταυροί, 'ς τῆς Ἐκκλησιαίς καὶ ῥάσσα 'ς τ' Ἄγιον Ὅρος,
 καὶ σύ, ψυχὴ μ' ἀμαρτωλή, σύρε 'ς τοὺς κολασμένους.

55

Ἦταν ξένα τὸ εἶδα τῶναιρο, ποῦ θέλα νὰ 'πεθάνω·
 εἶδα τὸν οὐρανὸ θολὸ καὶ τὰ βουνὰ γαλάζια,
 εἶδα καὶ τ' ἀλογάκι μου 'ς τὸ αἶμα βουτηγμένο,
 καὶ τ' ἄρματά μου κύτταξα καὶ τὰ γλυκομιλοῦσα.
 — «Ἄρματά μου, κάλ' ἄρματα καὶ φλωροκαπνισμένα,
 ποτὲ δὲ σὰς βαρέθηκα 'ς τὴ μέση μου ζωμένα,
 καὶ τώρα σὰς βαρέθηκα 'ς τὸν τοῖχο κρεμασμένα.
 Νὰ ἦμουν νιὸς κι' ἀνύπανδρος, πλούσιος κι' ἀνδρειωμένος,
 νᾶχα καὶ γλήγωρ ἄλογο κ' ἐν' ὁμορφο κορίτσι,
 τὸ ἄλογο νᾶχε φτερά, κ' ἡ κόρη μαῦρα μμάτια».
 Πιζεύω, δένω τ' ἄλογο σὲ λειμονιᾶς κλωνάρι,
 κρεμῶ καὶ τὸ ντουφέκι μου σὲ κλῶνο νεραντσούλας,
 φιλῶ τὴν κόρη μὲ βολὰ 'ς τὰ μμάτια καὶ 'ς τὰ φρύδια,
 καὶ μέσ' 'ς τὸ τρίτο τὸ φιλί, ἐλύθη τ' ἄλογό μου.
 — «Σήκου, κόρη μ', γιὰ τ' ἄλογο, σύρε νὰ τὸ γυρίσῃς».
 — «Λύκος νὰ φάῃ τ' ἄλογο, πανοῦκλα τὸν ἀφέντη,
 τὰ χεῖλη ποῦ μὲ φίλησαν, νὰ τᾶχε φάει τὸ φεῖδι».

56

Ἦλιε, ποῦ βγαίνεις τὴν αὐγή, κι' ἀργεῖς νὰ βασιλέψῃς,
 σὲ καταριέτ' ἡ ἀργατιά κ' οἱ ξενοδουλευταδες,
 σὲ καταριέται νιὸς γαμπρός, μικρὸ παιδί 'ς τὴν κούνια,
 σὲ καταριέτ' ἡ μάνα του, ὅτ' ἄλλο γυιὸ δὲν ἔχει.
 Ἦλιε μ', τὸ τ' εἶδες κι' ἀργήσῃς, κι' ἀργεῖς νὰ βασιλέψῃς;
 — «Μάνα μ', τὸ θᾶμμα ποῦδα γώ, ἐχτὲς 'ς τὸ πανηγῦρι,
 ποῦ πῆρ' ὁ λύκος τὸ παιδί ἀπ' τὴν ποδιά τῆς μάνας·

χιλὶ ἄνθρωποι τὸν κυνηγοῦν, χίλιοι καθαλαρέοι,
 κάνεις δὲν τὸν ἐζύγωσε, κάνεις δὲν πᾶει σιμὰ του,
 κ' ἡ μάνα πούχε τὸ παιδί, αὐτὴ πᾶνει σιμὰ του».
 — «Ἀφσέ μου, λύκε, τὸ παιδί, καὶ πᾶρ' ἐμὲ τὴν μάνα,
 νὰ φᾶς κρηὰς καὶ κόκκαλα, νὰ φᾶς καὶ ν' ἀπομείνουν».
 — «Δὲ θέλω παλαιοκρέατα νὰ φάω καὶ ν' ἀπομείνουν·
 θυμὴς, ὄντας ἐπούλησες ἀλεῦρι μὲ τὴ στάχτη,
 καὶ τὸ κρασί μὲ τὸ νερό, τὸ λάδι μὲ μολόχα,
 βούτυρο μὲ χοιράλειμμα, σιτάρι μὲ τὸ χῶμα».

57

Ὅλοι σπαρτὰ θερίζουνε μέσ' 'ς τὰ βουνὰ καὶ κάμπους,
 κι' ὁ Κώστας τᾶχ' ἀθέριστα σιτάρια καὶ κριθάρια.
 Καὶ ἔβαλε κακὴ βουλή 'ς τὴν κρίση γιὰ νὰ πᾶν,
 νὰ ἀγκαλέσῃ τοὺς φτωχοὺς, τῆς ἔρημας τῆς χήραις,
 στάχρα νὰ μὴ μαζέψουνε, νὰ μὴ σταχολοήσουν.
 Καὶ ὅσαις χήραις τ' ἄκουσαν ἀρχίνησαν νὰ κλαίγουν,
 τὸ τί θὰ φάουν τάρφανά, μὲ τί θὰ ξεχειμάσουν,
 καὶ 'ς τὸ Θεὸ ἐβόησαν ὅλ' οἱ φτωχοὶ κ' ἡ χήραις.
 — «Θε' μου, νὰ πέσῃ ν' ἀστραπή, νὰ τὸν πυρώσ' ἡ λαύρα,
 τὸ πρόσωπό σου νὰ μὴ δῇ, 'ς τὴν κόλαση νὰ πᾶν»!
 Θεὸς λυπήθη τοὺς φτωχοὺς κ' ἔκανε μέγα θᾶμμα,
 καὶ 'ς τὰ βουνὰ μπουμπούνισε, 'ς τοὺς κάμπους πᾶει κ' ἀστράφτει
 καὶ μέσ' 'ς τὸ σπῖτ' ἀστροπελέκ' τὸν Κώστα τότε καίει.

58

Ὅλοι οἱ νιοὶ παντρεύονται, κι' ὅλοι γυναῖκες παίρνουν·
 ὅσων ἐπαντρεύτηκα κ' ἐγώ, πῆρα κακὴ γυναῖκα,
 καὶ τὸ γενάρι μ' ἔστειλε, νὰ σπείρω νὰ θερίσω,
 ὅλημερίς ἐθερίζα, ὅλο βορέα κι' ἀντάρια,
 καὶ τὸ βραδὺ ἐγύριζα ζαλίκι ξυλαράκια,
 βρίσκω καὶ τὴ νοικοκυρά, ποῦ κάνει τηγανίταις.
 Ἐξεθαρρεύτηκα κ' ἐγώ 'ς τὸ μαυρονοικοκύρης,
 καὶ ἀπλωσα νὰ πάρω μιά, μοῦ τσάκισε τὸ χέρι.

59

Ἦ τὴν παραπέρα γειτονιά, 'ς τὴν παραπέρα ροῦγα,
 ἐκεῖ χάρος δὲν κούρσευε, καὶ χάρος δὲν κουρσεύει,
 ἐπῆγε καὶ διαλάλεψε κόρ' ἀρραβωνισμένη·
 κ' ἡ μάνα τῆς τὴν ἔκλαιε ν' εἰς τὸ προσκέφαλό της.
 «Μάρω μ', ὅσων ἔρθ' Ἀλεξαντρῆς, ποῖά πολογιά θὰ δώσω»;
 Κι' Ἀλεξαντρῆς ἐφάνηκε 'ς τοὺς κάμπους καθαλλάρης·
 φέρνει τρακόσια φλάμπουρα κ' ἐξῆντα δρὸ παῖγνιδια
 καὶ τετρακόσιους ἄρχοντους, καὶ χίλιους συμπεθέρους.
 Πουλᾶκι πῆγε κ' ἔκατσε 'ς τὴ σέλλα τ' ἄλογό του,
 θρηνητικὰ τοῦ λάλησε μ' ἀνθρώπιν' ὁμιλία.

— « Ὁ τοῦ πεθεροῦ σου τὴν αὐλὴ πόλλ' εἶναι συναγμένοι,
 κι' ὁ πεθερός σου πέθανε, κ' ἡ πεθερά σου πάει,
 καὶ ἡ ξανθὴ ἡ κόρη τους, ἡ ἀρραβωνιασμένη ».
 Βουτσὶ δὲ δίνει τ' ἀλόγου του, ὅς τοῦ πεθεροῦ του πάει,
 βρίσκει παπᾶδες πῶφελναν, μοιρολογίστραις κλαίγουν.
 — « Μερὶὰ σταθῆτε, ψάλτηδες, μεριὰ, μοιρολογίστραις,
 θάμπω νὰ ἰδῶ τὸν ἄρρωστο, τί ἄρρωστὶὰ τραβᾷ ».
 Χρυσὸ μαντῆλι σήκωσε, τὴν εἶδ' ἀπεθαμμένη·
 χρυσὸ μαχαῖριν ἐβγάλε ἀπὸ χρυσὸ φηκᾶρι,
 τὸ ἐμπηξε ὅς τὰ στήθια του, πέρασε τὴν καρδιά του.

60

Τῆς Γκαβρολίμνης τὸ στοιχειὸ γεῖν' ἔμμορφο κοράσιον,
 γυναίκεϊα ντύθη κι' ἄλλαξε, γυναίκεϊα ῥοῦχα βάνει,
 γυναίκεϊα πῆγε κάθησε ἐπάνω ὅς τὸ λιθάρι,
 γιὰ νὰ περνοῦν οἱ ἄνθρωποι, καὶ νὰ τὴ χαιρετοῦνε.
 « Καλὴ μερὰ σου, ἔμμορφη ». « Καλῶς τὰ παλληκάρια.
 Ποιός εἶν' ἄξιος καὶ γλήγωρος, νάμπω μεσ' ὅς τὸ πηγάδι;
 ἔπες ἡ ἀρραβωνία μου, θέλω νὰ τὴν ἐβγάλλω ».
 Κάνεις δὲν ἀποκρίθηκε, οὐδὲ κι' ἀπελοήθη.
 Κι' αὐτὸ τῆς χήρας τὸ παιδί, τὸ μοσκαναθρεμμένο·
 « Ἐγὼ μ' ἄξιος καὶ γλήγωρος, νὰ μ' ἔμω μεσ' ὅς τὸ πηγάδι ».
 Τὴν ἀλυσσίδα ζώθηκε κι' ὀλόγυρα τὴ βάνει,
 σαράντα γύρους ἤφερε ὅλο μὲ τὰ τραγουδία,
 κι' ἀπ' τοὺς σαράντα κι' ὀμπροστὰ ἀρχίνησε νὰ κλαίη.
 « Τράβα, κόρη μ', τὸν ἄλυσσο, τί μ' ἔφαγαν τὰ φεῖδια,
 εἶναι τὰ φεῖδια φοβερά, κι' ὀχειαῖς θεριακωμέναις ».
 « Μωρέ! γιὰ τοῦτο σ' ἔβαλα, γιὰ νὰ σὲ φᾶν τὰ φεῖδια ».

61

Πέρα ὅς ἐκεῖνο τὸ βουνό, ποῦναι ψήλ' ἀπὸ τ' ἄλλα,
 ἀπ' ἔκει ν' ἐκατήβαινε τῆς ἀρφανῆς ὁ γάμος,
 τῆς ἀρφανῆς τῆς ἔρημης, τῆς χιλιορρημαχμένης.
 Κάνεις δὲν ἐτραγουδῆσεν ἀπὸ τοὺς συμπεθερούς,
 κ' ἕνας κακὸς παλαιόγερος, ἐκεῖνος τραγουδάει,
 χρυσὸ τραγοῦδι ν' ἄρχισε καὶ σιγανὰ τὸ λέει.
 — « Ὁ γάμος εἶν' ἀρχοντικός κ' ἡ νύφη παλαιμένη ».
 Σὰν τ' ἄκουσε ἡ πεθερά, πολὺ τῆς κακοφάνη,
 καὶ ὅς τοὺς μαγεῖρους ἔτρεξε καὶ ὅς τοὺς μαγεῖρους λέει.
 — « Μάγειροι, μαγειρέψετε τριῶ φειδιῶ κεφάλια,
 τῆς ὀχεντρας καὶ τ' ἀστριτσιῶ καὶ τῆς μονομερίδας,
 καὶ βάλτε χοῦφτα κύμινο, καὶ δρό χοῦφταις πιπέρι,
 νὰ φάη ἡ νύφη πῶρχεται, πῶρχεται φιλημένη ».
 Πάνει καὶ χύνει τὰ νερά, νὰ μὴ βρεθοῦν ὅς τὸ σπίτι.
 Τῆς πάνει τὸ γλυκὸ φαί, νὰ γλυκάθ' ἡ καρδιά της.
 Πρώτῃ χαψιὰν ὀπῶβαλεν, εὐτὺς νερό ζητάει,
 κ' ὁ ἄντρας τῆς ζητᾷ νερό, νὰ δροσίστ' ἡ καρδιά της.
 Κι' ὅσῳ νὰ φέρουν τὸ νερό, ἐπέθανε ἡ νύφη.

62

ὄντας κινοῦν ἐννὶ ἀδερφοί, οἱ δρόμοι καμαρόνουν,
 κι' ὄντας κινᾷ ὁ μοναχός, ὅλοι ν' οἱ δρόμοι κλαίγουν.
 Πέρδικα τὸν ἀπάντησε, στέκει καὶ τὸν ῥωτάει.
 — « Ποῦ πᾶς, ποῦ πᾶς, βρέ μοναχέ, μωρὲ παλαιομαγκούφη »;
 — « Πάνω ὅς τὸν πόρο νὰ διαβῶ, ὅς τὸν πόρο νὰ περάσω ».
 Βρίσκει τὸν ποταμὸ θολό, τὸν πόρο χαλασμένο·
 κάθησε καὶ τραγοῦδῆσε τρεῖς μέραις καὶ τρεῖς νύχταις.
 — « Γιὰ μένα βρέχουν τὰ βουνά, γιὰ μένα χαλαζιάζουν,
 γιὰ μένα σέρν' ὁ ποταμὸς θολὰ καὶ βουρκωμένα,
 σέρνει λιθάρια ῥίζημνα, δένδρα ξεριζωμένα,
 σέρνει καὶ μιὰ γλυκομηλιά ὅς τὰ μῆλα φορτωμένη,
 κ' ἀνάμεσα ὅς τοὺς κλώνους τῆς δρ' ἀδέρφι ἀγκαλιασμένα·
 πάνει κ' ἡ μένα τους κοντά, καὶ σκούζει καὶ φωνάζει.
 — « Κοντοκαίτερε, γρόκα μου, κάτι θὰ ὅς ἐρωτήσω ».
 Ἄ' ἔδω ποῦ κάτω, μένα μου, καίτεριμὸ δὲν ἔχω.
 Θὰ βγοῦμε κάτω ὅς τὸ γιᾶλό, κάτω ὅς τὸ περιγιάλι,
 ἐκεῖ ἀνοίγ' ὁ ποταμὸς καὶ γίνεται μεράδι·
 καὶ σ' ἀπαντέχω, μένα μου, ἐκεῖ σὲ περιμένω.
 καὶ ῥώτησέ μας καὶ τοὺς δρό, τοὺς γριούς σου τοὺς πνιγμένους ».

63

Τί σ' ἔκανα, καὶ μ' ἔβρισες, ὀμπρός ὅς ὅλο τὸν κόσμον;
 κ' ἔχω τραγοῦδι νὰ σοῦ πῶ, ὁ κόσμος νὰ τὸ μάθῃ,
 ὅτ' ἔχασες τὰ τρί' ἄρνιᾶ, τὰ δρὸ παλαιὰ κριάρια·
 — « Γιάννη, μὴν εἶδες τρί' ἄρνιᾶ, καὶ δρὸ παλαιὰ κριάρια »;
 — « Ἐμπα, Κανέλλα, κύταξ' τα, ἔμπα καὶ γνῶρίσέ τα ».
 — « Λύκος νὰ φάη καὶ τ' ἄρνι, λύκος καὶ τὰ κριάρια,
 ὀμπρός ὅς τὸν ἄνδρα τὸν καλό, ὀμπρός ὅς τὸ παλληκάρι ».

64

Τωρᾶναι μάης κι' ἀνοιξη, τωρᾶναι καλοκαίρι,
 τώρα ν' ἡ γῆ στολίζεται κάθε λοῆς λουλούδια,
 τώρα κι' ὁ νιὸς βουλευέται ὅς τὸν τόπο του νὰ πάνῃ.
 Νύχτα σελλόνει τ' ἄλογο, νύχτα τὸ καλλιγόνει,
 βάνει τὰ πέταλλα χρυσὰ καὶ τὰ καρφιά π' ἀσῆμι,
 καὶ τὰ καλλιγοσφύριά του ὅλο μαργαριτάρια.
 Κ' ἡ κόρη ποῦ τὸν ἀγαπᾷ, κρατεῖ κερί καὶ φέγγει·
 μὲ τῶνα χέρι τὸ κερί, μὲ τ' ἄλλο τὸ ποτῆρι,
 κι' ὅσα ποτήρια τὸν κερνᾷ, τόσαις βολαῖς τοῦ λέει.
 — « Εὖσὺ παγαίνεις, Κωσταντῇ, κ' ἐμένα ποῦ μ' ἀφίνεις »;
 — « Πρώτα σ' ἀφίνω ὅς τὸ Θεό, καὶ δεύτερο ὅς τ' ἀγίους,
 καὶ παραδευτέρωτερα ὅς τῆς μάνας σου τὰ χέρια·
 σ' ἀφίνω χίλια πρόβατα καὶ τρεῖς χιλιάδες γίδια,
 σ' ἀφίν' ἀμπέλι ἀτρύγητα μ' ὅλους τοὺς τρυγητάδες.

65

Μένα ή μάνα μου, κ' ή μανοῦλά μου
 μέ 'πάντρεψε, καί μ' ἔδωκε
 μαῦρο πεθερό, κί ' άντραδέρφια δρό,
 μαύρη πεθερά τήν ζυνοροῖδιά.
 Τό μικρότερο, τό 'λιγοήμερο,
 αὐτό μ' ἔσκωνε τὰ μεσάνυχτα·
 «Σήκου, νύφη μου καί νυφοῦλά μου,
 πάρ' ἀναψε φωτιά· ἄψε τή φωτιά,
 πάρε σκούπισε· ἄψε τὸ σκούπισμα,
 σύρε γιὰ νερό· ἄψε τὸ νερό,
 πάρε ζύμωσε· ἄψε τὸ ζύμωμα,
 πάρ' τή ρόκα σου· γνέσε δρό κλωνιαίς,
 τρεῖς καί τέσσερες. Καί 'ς τὸν ἀργαλειό,
 καί 'ς τὸ μαγειρείο, καί 'ς τὸ πλύσιμο,
 καί 'ς τὸ ράψιμο, κί ' ὅλα 'γώ.

66

«Ολαιοι ή μάνναις τὰ παιδιὰ καυχιοῦνται νὰ προκόψουν,
 κ' ἐμένα ή μανοῦλά μου, μ' εὐκίεται νὰ πεθάνω.
 —« Μάννα, μέ καταράστηκες, βαρεῖα κατάρα μοῦ εἶπες,
 ὀλημερίς νὰ σήπωμαι, νύχτα νὰ μὴν κοιμοῦμαι.
 Πέτρα σὲ πέτρα περβατῶ, λιθάρι σὲ λιθάρι,
 μ' ἐμαῦρισε ὁ κορνιαχτός καί μ' ἔκαψε ὁ ἥλιος,
 γιὰ ναῦρω σύντροφο καλό, καλὸ καί 'μπιστεμμένο,
 'σάν τὸ ντουφέκι 'ποῦ βαστῶ, 'σάν τὸ σπαθί 'ποῦ σέρνω,
 'σάν τὰ καλά μου τ' ἄρματα 'ς τὴ μέση μου ζωμένα.
 Δειπνῶ μπαροῦτι ν' ἄδειπνο, μολύβια γιοματίζω,
 νὰ πάψουν τὰ γηιντέρτια μου, ν' ἀναπαυθοῦν οἱ πόνοι».

67

Μαλαμματένιος ἀργαλειός, κ' ἐλεφαντένιο χτένι,
 κ' ἓνα κουρμι ν' ἀγγελικὸ κάθεταί καί ὑφαίνει
 μ' ἐξήντα δρό πατήματα, σαράντα δρό καρούλια,
 κί ' ὁ βρόντος κί ' ὁ ἥχος πολὺς ἀπ' τὰ 'ψηλὰ τραγούδια.
 Πραμματευτῆς ἐπέρασε 'ς τὸ μαῦρο καθαλλάρης,
 κοντοκρατεῖ τὸ μαῦρό του καί τὴν καλημερνάει.
 —« Καλὴ 'μερά σου, κόρη μου». «Καλῶς τὸ ξένο 'ποῦρθε».
 —« Κόρη μου, δὲν 'παντρεύεσαι, νὰ πάρης παλληκάρη; »
 —« Κάλλια νὰ σκάς' ὁ μαῦρός σου, παρὰ τὸ λόγο 'ποῦ εἶπες;
 Ἐχω ν' άντρα 'ς τὴ ξενιτειὰ τώρα δώδεκα χρόνους,
 κί ' ἀκόμη τρεῖς τὸν καίτερό καί τρεῖς τὸν 'παντεχαίνω·
 κί ' ἂ δὲν ἐρθῇ κί ' ἂ δὲ φανῇ, καλόγρηα θὰ γένω,
 καί 'ς τὸ κελλί θὲ νὰ κλειστῶ. τὰ μαῦρα θὲ νὰ βάλω».
 —« Κόρη μ', ὁ άντρας σ' 'πέθανε, κόρη μ', ὁ άνδρας 'χάθη·
 τὰ χέρια μου τὸν 'κράτησαν, τὰ χέρια μου τὸν θάψαν,
 ψωμί, κερὶ τοῦ 'μοίρασα, κ' εἶπε νὰ μοῦ τὰ δώσης».

—« Τὸν 'κράτησες, τὸν ἔθαψες, ὁ Θεὸς νὰ σ' τὰ πληρώσῃ,
 ψωμί, κερὶ τοῦ μοίρασες, ἐγὼ σοῦ τὰ πληρόνω».
 —« Ἐγὼ φιλὶ τοῦ 'δάνεισα, κ' εἶπε νὰ μοῦ τὸ δώσης».
 —« Φιλὶ κί ' ἂν τὸν ἐδάνεισες, σύρε καί γύρεψέ το»,
 —« Κόρη μ', ἐγὼ μ', ὁ άντρας σου, ἐγὼμαι κί ' ὁ καλός σου».
 —« Ἄν ἦσαι σὺ ὁ άντρας μου, ἂν ἦσαι κί ' ὁ καλός μου,
 δεῖξε σημάδια τῷ σπιτιοῦ, κί ' ἀπέκει νὰ σ' ἀνοίξω».
 —« Ἐχεις μηλιά 'ς τὴν πόρτα σου καί κλήμα 'ς τὴν αὐλή σου,
 κάνει ὀταφύλια ράζακιά καί τὸ κρασί του μέλι,
 τὸ πίνουν ή γιαντισαριά καί πᾶν νὰ πολεμήσουν,
 τὸ πίνει κ' ή φτωχολογιά καί λησμονᾷ τὰ χρέη».
 —« Αὐτὸ τὸ ξέρ' ή γειτονιά, τὸ ξέρ' ὁ κόσμος ὅλος·
 δεῖξε σημάδια τοῦ κορμιοῦ, κ' ὕστερα νὰ σ' ἀνοίξω».
 —« Ἐχεις ἐλῆα 'ς τὸ μάγουλο, ἐλῆα 'ς τὴν ἀμασκάλη,
 καί 'ς τὸ δεξί σου τὸ βυζὶ μικρὴ δαγκαματίτσα».
 —« Βάγεις, τρεχᾷτ' ἀνοίξετε, αὐτὸς εἶν' ὁ καλός μου».

68

Κορίτσια 'μπᾶτε 'ς τὸ χορό, νὰ μάθετε τραγούδια,
 νὰ ἰδῆτε κεντηταῖς ποδιαίς, πράσιναις καί γαλάζιαις,
 νὰ ἰδῆτε καί μιὰ παπαδιὰ, 'ποῦ 'πάει μέ τοὺς λεβένταις.
 'Πάν' κί ' ὁ παπᾶς ἀπὸ κοντᾶ, 'πάνει παρακαλῶντας.
 « Κοντοκαίτεροι παπαδιὰ, δρό λόγια νὰ 'μιλήσω·
 τὸ ποῦ τ' ἀφίνεις τὰ παιδιὰ, τὸ ἔρημο τὸ σπίτι »;
 « Σύρε, παπᾶ, 'ς τὸ σπίτι σου, γύρνα καί 'ς τὰ παιδιὰ σου,
 κ' ἐγὼ θὰ πάω 'ς τὴ λεβεντιά, πᾶνω μέ τοὺς λεβένταις».

69

Διῶξέ με, μάνα μ', διῶξέ με, κ' ἐγὼ ταχρὰ παγαίνω,
 παγαίνω μέ τὰ κάτεργα, μέ τὰ τρανὰ καράβια,
 νὰ κάνης χρόνια νὰ μέ ἰδῆς, χρόνια νὰ μ' ἀπαντέχης,
 κί ' ἀνήμερα τ' Ἀἰγιοργιοῦ νὰ πᾶς 'ς τὴν ἐκκλησιά σου,
 νὰ ἰδῆς τοὺς νιούς, νὰ ἰδῆς τῆς νιαίς, νὰ ἰδῆς τὰ παλληκάρια,
 νὰ ἰδῆς τὸν τόπο μ' ἀδειανὸ καί τὸ στασίδι μ' ἄδειο,
 ν' ἀσπρίσουν τὰ 'μματάκια σου τηρῶντας εἰς τῆς στράταις,
 καί νὰ μαλλιάς' ή γλώσσά σου ῥωτῶντας τοὺς διαβάταις.
 —« Διαβάταις, ποῦ διαβαίνετε, στρατιώταις, ποῦ 'περνᾶτε,
 μὴν εἶδεταν τὸ γυιόκα μου, τὸν παραπονεμένο »;
 —« Μάνα μου, κί ' ἂν τὸν εἶδαμαν, μαῦρ' ἀρφανὴ μανοῦλα,
 ποῦθε νὰ τὸν γνωρίσουμε; Δεῖξε μας τὰ σημάδια »;
 —« Ἦταν 'ψηλός, ἦταν λιγνός, ἦταν καγκελοφρούδης,
 καί 'ς τὸ μικρὸ του δάχτυλο βοῦλα 'χε δαχτυλίδι».
 —« Ἐχτές, προχτές τὸν εἶδαμαν 'ς τὴν ἄκρη 'ς τὸ ποτάμι,
 μαῦρα πουλιὰ τὸν τρώγανε, κί ' ἄσπρα τὸν 'τριγυρνοῦσαν,
 κ' ἓνα πουλί, καλὸ πουλί 'π' ἐπᾶνω τρουυρίζει».
 —« Φάγε, πουλί, καλὸ πουλί, 'π' ἀνδρειωμένου πλάτη,
 νὰ κάνης πῆχη τὰ φτερά καί πιθαμὴ τὰ νύχια».

70

Δρὸ κοπέλλαις μ' ἀγαποῦνε καὶ τῆς ἀγαπῶ κ' ἐγώ,
ποιῶ νὰ πάρω, ποιῶ ν' ἀφήσω, δὲν ἤξέρ' ἀπὸ τῆς δροῦ.
Ἡ θὰ πάρω τὴ μικροῦλα, 'ποῦναι ἄσπρη καὶ παχειά,
νὰ τὴν ἔχω τὸ χειμῶνα, 'ποῦν' τὰ κρύα τὰ πολλὰ,
ἡ θὰ πάρω τὴ μεγάλη 'ποῦναι μαύρη καὶ λιγνή,
νὰ τὴν ἔχ' τὸ καλοκαίρι, 'ποῦναι ἡ ζέστη ἡ πολλή.

71

'Απ' τὴν Πόλ' ἐρχόμουν κι' ἀπὸ τὰ νησιά,
κι' ἀπ' τὴ γειτονιά της ἐπέρασα.
Τὸ βασιλικό της ἐπότιζε,
καὶ τὸ δυοσμαρί της ἐδρόσιζε,
κ' ἔκοψε κλωνάρι καὶ μῶδωκε,
μοῦ εἶπε κ' ἕνα λόγο καὶ μ' ἄφισε.
— «Μωρ' ἀρθανιτάκη, πές, ἂν μ' ἀγαπᾷς.
Τί συχνοδιαβαίνεις καὶ δὲ 'μιλᾷς;
Στείλε προξενίτραις 'ς τὴ μάνα μου,
καὶ προξενητάδες 'ς τ' ἀφέντη μου.»
Τοὺς προξενητάδες τοὺς ἐδιώξαν,
καὶ τῆς προξενήτραις τῆς 'μάλλωσαν.

72

Πουλὰκι χρυσοφτέρουγο καὶ παραπονεμένο.
αὐτοῦ ποῦ βούλεσαι νὰ πᾶς, νὰ πᾶς νὰ ξεχειμάσης,
αὐτοῦ κλαράκι δὲν εἶναι, οὐδὲ καὶ χορταράκι.
Κατακουμπῆς ἀγνάντεψα κ' εἶδα 'να κυπαρίσι,
τὸ μάη ἀνθίζει νιὸ καρπὸ, τὸ θέριστὴ 'σὰν κλῆμα,
κι' ὅποιος τὸν κόβει, κόβεται, κι' ὅποιος τὸν πιῇ, πεθαίνει,
κι' ὅποιος τὸν 'παίρει 'σπίτι του, ψυχὴ δὲν ἀπομένει.

73

Μιά κόρ' ἀπὸ τὴν ἐμμορφιά νὰ ταξειδέψῃ θέλει·
νὰ ταξειδέψῃ δὲν 'μπορεῖ, νὰ λάμῃ δὲν κατέχει.
Δίν' ἐκάτὸ βενέτικα, νὰ 'πάη μὲ τὴν τιμὴν της.
Κι' ἀκόμη δὲν ἐκίνησαν 'ς τὴ θάλασσα νὰ 'πάνουν,
ὁ καπιτάνιος ἄπλωσε νὰ πιάσῃ τὰ βυζιά της,
κ' ἡ κόρ' ἀτὸ τὴν ἐντροπὴ ἔπεσε καὶ 'λιγώθη·
κι' ὁ καπιτάνιος 'θάρρεψε, πῶς εἶν' ἀπεθαμένη,
ἀπὸ τὸ χέρι τὴν κρατεῖ, 'ς τὴ θάλασσα τὴ ρίχνει,
κ' ἡ θάλασσα τὴν ἔρριξε 'ς τὴν ἄκρῃ τοῦ πελάγου,
ὅπου ναι βρύση 'ξάστερη, 'ποῦ πάνουν τὰ κορίτσια.
Καὶ τὰ κορίτσια κύτταξαν καὶ εἶδαν τὸ κορμί της.
— «Γιὰ ἰδὲς κορμί γιὰ ντουλαμά, δάχτυλα κοντυλένια,
γιὰ ἰδὲς ἀχείλια γιὰ φιλή, κι' ἄς ἦν' καὶ ματωμένα»!

74

'Η Εὐγενοῦλ' ἡ ἔμμορφη κ' ἡ μικροπαντρεμμένη,
συχνὰ πυκνὰ 'παινιούντανε, πῶς χάρος δὲν τὴν παίρνει,
γιατ' ἔχει τοὺς ἐννι' ἀδερφοὺς, κ' ἔχ' ἄνδρα παλληκάρι,
ἔχει καὶ 'σπίτι' ἀρχοντικὰ μ' αὐλαὶς καὶ περιβόλια.
Κ' ἕνα πουλί, κακὸ πουλί, τοῦ Χάρου 'πάει καὶ λείει·
κι' ὁ Χάρος τὴ 'σαίτεψε, κ' ἡ κόρη κιτρινίζει·
δεύτερη, τρίτη σαίτις, τὴ ρίχνει 'ς τὸ κρεβάτι.
— «Μάνα μ', ἐγὼ σ' ἀφίνω 'γειά, καὶ ντύσε με 'σὰ νύφη,
κι' ἂν ἔρθ' ὁ Κωσταντάκης μου, μὴν τὸν πικροκαρδίσης,
μόν' στρώσ' του γιόμα νὰ γευτῇ καὶ δεῖπνο νὰ δειπνήσῃ,
κι' ἄπλωσε μέσ' 'ς τὴ τζέπη μου καὶ 'πάρε τὸ κλειδί μου,
καὶ 'βγάλ' τὴν ἀρραβωνιά μου τὴν πεντερημασμένη,
καὶ δὲς τὴνα τοῦ Κωσταντῆ, ἄλλοῦ ν' ἀρραβωνίση,
νὰ κἀνὴ ξένους ἐδικοὺς καὶ ξένους συμπεθέρους».
Κι' ὁ Κωσταντῆς ἐρχόντανε 'ς τοὺς κάμπους καθαλάρης,
μὲ πεντακόσιους ἄρχοντας, μὲ χίλια παλληκάρια.
Γλέπει σταυρὸ 'ς τὴν πόρτα του, παπάδες 'ς τὴν αὐλή του,
γλέπει σταυρὸ καὶ φλάμπουρο, κρεβάτι στολισμένο.
— «Κἄποιος 'δικὸς μας 'πέθανε, κἄποιον δικὸ μας 'πάνουν».
Βουτσιά δίνει τοῦ μαύρου του, καὶ 'ς τὴν αὐλή του 'μπαίνει.
— «Γειά σας, χαρά σας, λαῖκοί, καὶ σεῖς ἱερωμένοι,
γειά σου κ' ἐσένα μάστορα. Ποιανοῦναι τὸ κυβοῦρι»;
— «Τῆς Εὐγενοῦλας τς' ἔμμορφης, τῆς μικροπαντρεμμένης,
'ποῦλεγε κ' ἐπαινιόντανε, πῶς Χάρος δὲν τὴν 'παίρνει».
— «Κάνε τὸν τάφο, μάστορα, ἴσια γιὰ δρὸ 'νομάτους,
λάκκο πλατύ, λάκκο βαθύ, νὰ 'παίρνῃ καὶ τοὺς δρὸ μας».
Κ' ἐκεῖ μαχαίριν ἔβγαλε καὶ 'ς τὴν καρδιά τὸ 'μπήγει.
Κι' ὄντας τοὺς κατέβάζανε μέσα 'ς τὸ μαῦρο λάκκο,
κλαίγανε ξένοι κ' ἐδικοί, κλαίγανε κ' οἱ παπάδες.
'Σ τὸν ἕνα 'βγήκε καλαμιά, 'ς τὸν ἄλλο κυπαρίσσι·
κι' ὄντας βογγάη ὁ βορριάς, σκύφτουνε καὶ φιλιῶνται.
Γιὰ ἰδέστε τὰ 'λιγοήμερα, τὰ λιγοζωῖσμένα,
'ποῦ δὲ φιλιῶνται ζωντανά, φιλιῶντ' ἀπεθαμένα.

75

'Ελένη προξενολογοῦν, 'Ελένη κἀνουν νύφη,
μὴνα τῆς τάζουν τὰ προικιά, καὶ πλούσια τ' ἀντιπροικιά·
τῆς τάζει κι' ὁ πατέρας της κάτεργ' ἀρματωμένο,
τῆς τάζουν καὶ τ' ἀδέρφια της καράβια φορτωμένα,
τῆς τάζει κ' ἡ μανοῦλά της κρυφὰ δέκα χιλιάδες,
χρυσὸ θρονὶ νὰ κάθεται, χρυσὸ μῆλο νὰ παίζῃ.
Κ' ἔρθαν οἱ χρόνοι δίσεκτοι, κ' οἱ μῆνες ὠργισμένοι,
κ' ἔφαγ' ὁ νιὸς τὰ πλούτη του κ' ἡ κόρη τὰ προικιά της!

76

'Ο Χάρος ἐκαλλίγανε ὄζω 'ς τὸ φεγγαράκι,
κ' ἡ μάνα του τὸν 'ρώταε, κ' ἡ μάνα του τοῦ λείει.
«Γιέ μ', 'ς τὸ κυνήγι 'ποῦ θὰ πᾶς καὶ 'ς τὸ κυνήγημά σου,

μὴν πάρης μάνναις μὲ παιδιὰ κι' ἀδέρφια μ' ἀδερφάδες,
μὴν 'πάρης πρῶτ' ἀντρόγυνα, πρωτοστεφανωμένα».
— «Ὁπῶρῳ τρεῖς, παίρνω τοὺς δρό, κι' ὁπῶρῳ δρό, τὸν ἔνα,
κι' ὁπῶρῳ ἓνα μοναχό, κι' αὐτὸν δὲν τὸν ἀφίνω.

77

'Σάν πᾶς, Μαρούσιω μ', γιὰ νερό,
'πές μου κ' ἐμένα τὸν καιρό,
νάρθῳ κ' ἐγὼ ν' ἀπ' τὸ κοντό,
νὰ σοῦ θολώσω τὸ νερό,
νὰ σοῦ τσακίσω τὸ σταμνί,
νὰ πᾶς 'ς τὴ μάννα σ' ἀδειανή.
Κι' ἂν σ' ἐρωτήσ' ἡ μάννα σου·
— «Κόρη μου, ποῦναι τὸ σταμνί»;
— «Μάννα μου 'στραβοπάτησα
καὶ τὸ σταμνί μου τσάκισα».
— «Δὲν εἶναι στραβοπάτημα,
μόν' εἶναι σφιχταγκάλισμα».

78

Κάτω 'ς τὸ γιᾶλό, κάτω 'ς τὸ περιγιάλι,
κόρη ν' ἀπλῶνε τ' ἀντρός της τὸ μαντήλι,
κ' ἐτραγουῖδε τὸ παραπόμεμά της.
Κ' ἐβγαλ' ὁ γιᾶλὸς τὸ σιγαλὸν ἀέρα,
καὶ τς ἐσήκωσε τὸ γυροφούσανό της,
καὶ τς ἐφάνηκε τὸ ποδαστραγάλό της.
Ἐλαμψ' ὁ γιᾶλὸς, ἔλαμψ' ὁ κόσμος ὅλος.
Ἀνθρώποι περνοῦν, γαλιῶτ' ἀρματωμένη,
καὶ τοὺς 'τρόμαξεν ὅλους ἡ ἐμμορφιά της.
Κ' ἡ κόρη 'σώπασεν ἀπ' τὸ νὰ τραγουδήσῃ.
Κ' ἓνας νιούτσικος τῆς λέει νὰ τραγουδήσῃ·
κ' ἡ κόρη λέει του: — «Ἐγὼ δὲν 'τραγουδοῦσα,
μόν' τὸν ἄνδρα μου πικρὰ 'μοιρολογοῦσα,
'ποῦ μ' ἀπαράτησε κ' ἐπάησε 'ς τὰ ξένα·
χρόνοι 'πέρασαν, ποτὲ κανὲ μαντάτο
ἄνθρωπος κἀνείς δὲ μ' ἔφερε γιὰ τοῦτον».

79

Λεβένταις δρό, λεβένταις τρεῖς, λεβένταις ποῦ περνᾶτε,
μὴν εἶδετε τὸν Κωσταντῆ 'ς τοὺς κάμπους καθαλάρη;
«Ἐμεῖς ἐχτὲς τὸν εἶδαμε 'ς ἓνα χορὸ πιασμένο,
καὶ σήμερα τὸν εἶδαμε 'ς τὸν ἄμμο 'ξαπλωμένο·
μαῦρα πουλιὰ τὸν τρώγανε, κι' ἄσπρα τὸν 'τριγυρνοῦσαν,
κ' ἓνα πουλί, καλὸ πουλί, δὲν ἤθελε νὰ φάγῃ».
— «Φάτε, πουλιά μου, φάτε με, φάτε, χορτάσετέ με,
κι' ἀφῆτέ μου τὴ γλῶσσά μου καὶ τὸ δεξί μου χέρι,

νὰ κίνω τρία γράμματα, τρία φαρμακωμένα,
τῶνα νὰ πάη 'ς τὴ μάννα μου, 'ς τὴ δόλια μου μαννοῦλα,
καὶ τ' ἄλλο 'ς τὸν πατέρα μου, νὰ κλάψουν γιὰ τ' ἐμένα,
τὸ τρίτο τὸ φαρμακερὸ νὰ 'πάν' 'ς τὴ σιαστική μου».

80

Ξανθὴ κόρη κοιμήθηκε σὲ μηλιά 'ποκάτω,
καὶ τὴν αὐγὴ 'σηκώθηκε 'σὰ μῆλο μαραμένη,
βαρεῖα βαλαντωμένη·
Βρίσκει τὸν κόρφο τς ἀνοιχτό, τ' ἀχειλί φιλημένο,
καὶ τὴ χρυσὴ της τὴν ποδιὰ 'ψηλ' ἀνασκουμπωμένη,
'ψηλ' ἀνασηκωμένη·
'Ψηλὴ φωνίτσαν ἐβγαλεν ὅσο κι' ἂν ἐδυνότουν·
— «Γι' ἀκοῦτε σεῖς, ἡ ἐμμορφαις καὶ σεῖς ἡ μαυρομμάταις
καὶ σεῖς γαλανομάταις,
τὸ μάη μὴν πίνετε κρασί, ὅζω μὴν κοιμηθῇτε·
'τὶ τώρα 'σκώθη λεβεντιά καὶ περβατοῦν τὴ νύχτα,
τὸ βράδυ καὶ τὴ νύχτα·
βαστοῦν ψωμί γιὰ τὰ σκυλιά, κρηὰς γιὰ τὰ λιοντάρια,
σέρνουν καὶ μαγιοδότανο, μαγεύουν τὰ κορίτσια.

81

Ἐνας καλὸς ἀρματωλὸς κ' ἐμορφο παλληκάρι,
τὸ νίσκιο νίσκιο πάαινε, κι' ὅλο τὴ ρίζα ρίζα,
νὰ μὴν τὸν κάψ' ὁ κορνιχτός, καὶ τὸν μαυρίσ' ὁ ἥλιος.
Σὲ κρύα βρύση 'πήγ' ὁ νιός, τὸ μαῦρο νὰ ποτίσῃ.
Μιὰ κόρη ἐβγανε νερὸ μὲ τὸ χρυσὸ τὸ σίκλο.
Σαράντα σίκλους ἐβγαλε, 'ς τὰ 'μάτια δὲν τὴν εἶδε,
κι' ἀπάνω 'ς τοὺς σαράντα δρό τὴ γλέπει δακρυσμένη.
— «Τ' ἔχεις, κόρη μ', καὶ φλίθσαι καὶ βαρειαναστενάζεις»;
— «Ἐχω ν' ἄντρα 'ς τὴ ξενιτειά, καὶ λείπει δέκα χρόνια,
κι' ἀκόμη δρό τὸν καίτερῳ, κι' ἀπὲ καλογρηῶ».
— «Κόρη μ', ἄντρας σ' ἀπέθανε ἐδῶ καὶ τρία χρόνια·
ἐγὼ κερὶ τοῦ 'μοίρασας, κ' εἶπε νὰ μὲ πλερώσῃς».
— «Ἄν σὺ κερὶ τοῦ 'μοίρασας, ἐγὼ νὰ 'ς τὸ πλερώσω».
— «Ἐγὼ φιλὶ τὸν 'δάνεισα, πρέπει νὰ μοῦ τὸ δώσῃς»,
— «Ἄν σὺ φιλὶ τὸν 'δάνεισας, σύρε καὶ χάλευέ το».
— «Κόρη μ', ἐγὼ μ' ὁ ἄντρας σου, ἐγὼ μὲ κι' ὁ καλός σου».
— «Ἄν ἦσαι σὺ ὁ ἄντρας μου, ἂν ἦσαι κι' ὁ καλός μου,
πές μου σημάδια τοῦ σπιτιοῦ, κ' ἐγὼ νὰ σὲ πιστέψω».
— «Ἐχεις μηλιά 'ς τὴν πόρτα σου καὶ κλημά 'ς τὴν αὐλή σου,
ἔχεις καὶ χρυσοκάνδηλο 'ς τὴ μέση τοῦ σπιτιοῦ σου».
— «Εἶπες σημάδια τοῦ σπιτιοῦ, γιὰ πῆς καὶ τοῦ κορμιοῦ μου».
— «Ἐχεις ἐλῆα 'ς τὸ μάγουλο, ἐλῆα 'ς τὴν ἀμασκάλη,
ἐλῆα 'ς τὸ παραδάγκαλο, 'ποῦ δὲν τὴ γλέπουν ἄλλοι».
'Απὸ τὸ χέρι τὸν κρατεῖ, 'ς τὸ σπίτι τους 'πααίνουν,
τῆς μάννας της ἐφώναξε, τῆς μάννας της καὶ λέει.
— «Μάννα μ', ἐδῶ ν' ὁ ἄντρας μου, ἐδῶ ναι κι' ὁ καλός μου».

82

Ἀπόψε τί μ' ἐπόνεσε τὴ μαύρην ἢ καρδιά μου,
καὶ ἔϋπνησα, τὴ ῥώτησα, πάλι ἔαναρωτῶ τὴν:
—«Καρδιά μου, τ' ἔχεις καὶ πονεῖς καὶ βαρεῖαναστενάζεις;
Ἐσὺ βερέμι δὲ βαστάς, βουνὸ δὲν ἀνεβαίνεις».
—«Κάλλια ν' ἀνέβαινα βουνὸ μολύβι φορτωμένη,
παρὰ τὸ θάμμα 'ποῦ εἶδα ἡ γὼ ἐψὲς ἀργὰ τὸ βράδυ,
δὴ ἀδέρφια 'παίρν' ὁ ποταμὸς μὲ τὸ φιλὶ πλεγμένα,
κ' ἕνας τὸν ἄλλον ἔλεγε, κ' ἕνας τὸν ἄλλο λέει:
—«Βάστ', ἀδερφέ μου, βάστα με, γιὰ νὰ μὴ χωριστοῦμε,
κι' ἀνίσως καὶ χωρίσουμε, δὲ μετασμίγομ' ἄλλο.

83

Ἵσαν τί μὲ τρουγυρίζετε ὅλαις ἢ πονεμέναις;
Μὴν ἀπ' τὸν ἄδην ἦρτα ἡ γὼ, μὴν ἀπ' τὸν κάτω κόσμος;
Ἐγὼ τώρα συντάζομαι, καὶ τώρα θελῶ ἄνω.
Ὅπως λόγος, ἄς τὸν 'πῇ, καὶ μήνυμ' ἄς μηνύσῃ,
'πῶχει πολὺ παρὰ πονο, ἄς κάμ' γραφὴ νὰ στείλῃ.

84

Ποιὸς εἶδε ἦψαρι 'ς τὸ βουνό, καὶ θάλασσα 'σπαρμένη;
Ποιὸς εἶδε κόρην ἑμμορφὴν 'ς τὰ κλέφτικα 'ντυμένη;
Δώδεκα χρόνους ἔκανε ἀντάμα μὲ τοὺς κλέφταις,
κάνεις δὲν τὴν ἐγνώρισε, πῶς ἦταν ἡ Διαμάντω.
Μιὰ μέρα καὶ μιὰ ἐορτή, καὶ μιὰ λαμπρὴ ἡμέρα,
'βγήκαν νὰ παίξουν τὸ σπαθί, νὰ ρίξουν τὸ λιθάρι.
Κι' ὅπως ἐπαίξαν τὸ σπαθί κ' ἐρρίχναν τὸ λιθάρι,
ἐκόπη τὸ θυλάκι τῆς κι' ἐφάνη τὸ βυζί τῆς.
Τότες ὁ ἥλιος ἔλαμψε κι' ἄστραψε τὸ φεγγάρι,
κ' ἕνα μικρὸ κλεφτόπουλο τὸ γλέπει καὶ γελάει.
—«Τέχνης, μωρὲ κλεφτόπουλο, κι' ὅλο γελάς μ' ἐμένα»;
—«Εἶδα τὸν ἥλιο 'πῶλαμψε, κ' ἔστραψε τὸ φεγγάρι,
εἶδα καὶ τ' ἄσπρο σου βυζί, 'ποῦν' ἄσπρο ἴσαν τὸ χιόνι».
—«Σώπα, μωρὲ κλεφτόπουλο, καὶ μὴν τὸ μαρτυρήσῃς,
καὶ νὰ σε ἴκω ψυχογυιό, βαρεῖα νὰ σὲ πλουτίσω,
γιὰ νὰ βαστάς τὸ δημισκὶ καὶ τὸ χρυσὸ ντουφέκι».
—«Ἐγὼ δὲ θέλω ψυχογυιός, βαρεῖα νὰ μὲ πλουτίσῃς,
γιὰ νὰ βαστῶ τὸ δημισκὶ καὶ τὸ χρυσὸ ντουφέκι,
μόν' θέλω σε γυναῖκά μου καὶ νὰ μὲ πάρῃς ἄντρα».
'Ἵσαν τότες πιάν' ἀπ' τὰ μαλλιά καὶ τότε ρίχνει κάτω . . .
—«Ἄφσε με, κόρ', ἀπ' τὰ μαλλιά, καὶ πιάσε μ' ἀπ' τὸ χέρι,
καὶ νὰ σοῦ γείνω ψυχογυιός, πιστὰ νὰ σὲ δουλέψω».

85

Α'. Ὅταν κτενίζουν τὴν νύμφην.

Ἐχεις μαλλιά τετράξανθα
'ς τῆς πλάταις σου ῥιγμένα,
'ποῦ 'ς τὰ χτενίζουν ἄγγελοι
μὲ τὰ χρυσὰ τὰ χτένια.

86

Β'. Ὅταν ἐνδύουν τὴν νύμφην.

Ὅντας σ' ἐγέννα ἢ μάννα σου,
ὅλα τὰ δέντρ' ἀνθοῦσαν,
καὶ τὰ πουλάκια 'ς τῆς φωλιαῖς
κ' ἐκεῖνα κελαιδοῦσαν.

87

Γ'. Ὅταν στολίζουν τὴν νύμφην.

Ὅντας σ' ἐγέννα ἢ μάννα σου,
ὁ ἥλιος ἐκατέβη,
καὶ σῶδωκε τὴν ἑμμορφιά,
καὶ πάλι 'πίσ' ἀνέβη.

88

Δ'. Ὅταν ἀποστολίζουν τὴν νύμφην.

Σήμερα λάμπ' ὁ οὐρανός,
σήμερα λάμπ' ἢ ἡμέρα,
σήμερα στεφανώνεται
ἀετὸς τὴν περιστέρα.

89

Ε'. Τραγοῦδι τῆς μητρός.

Ἀνοῖξαν οἱ ἑπτὰ οὐρανοί,
τὰ δώδεκα βαγγέλια,
καὶ πῆραν τὸ παιδάκι μου
ἀπὸ τὰ δρό μου χέρια.

90

Ἐδῶ σὲ τοῦτ' τὴ γειτονιά δὲν πρέπει νὰν' φεγγάρι,
μόν' πρέπει νὰναι συννεφιά κ' ἕνα βαρὺ σκοτάδι,
γιὰτ' ἔχω μὲ ἀγαπητικὴ κ' ἐκεῖν' εἶν' τὸ φεγγάρι,
καὶ μὲ τὸν ἥλιο μάλονε, μὲ τὸν ἥλιο μαλόνει:
«Γιὰ ἔβγα, ἥλιε μ', γιὰ νὰ βγῶ, γιὰ λάμψε, γιὰ νὰ λάμψω».
Ἐλαμψ' ὁ ἥλιος τὸ ταχύ, μαραίνει τὸ χορτάρι,
κι' αὐτὴ μὲ τῆς ἀχτίναις τῆς μαραίνει παλληκάρια.
Ἄσπρο τριαντάφυλλο κρατεῖ, βουλιέται νὰ τὸ βιάσῃ.
κι' ἂν ἐπιτύχῃ 'ς τὴ μπογιά, πολλαῖς καρδιαῖς θὰ κάψῃ.

91

Σ τοῦ παπᾶ τὰ παραθύρια,
μὰ τὰ μαῦρα μάτια, 'ποῦ εἶδα,
νὰ ἤμουν κλέφτης, νὰ τὰ κλέψω,
γελαντζῆς νὰ τὰ γελάσω,
νὰ τὰ βγάλω 'ς τὸ παζάρι,

τάχατες νὰ τὰ πουλήσω
νὰ τὰ ἰδοῦν τὰ παλληκάρια,
καὶ τὸ νοῦ τους νὰ τὸν χάσουν,
νὰ μοῦ δώσουν τὰ φλουριά τους,
νὰ τὰ πάρουμε νὰ πᾶμε.

92

Τὸ μάθεταν, τί γίνηκε μέσα 'ς τὸ Δελβινάκι;
Μιὰ θυγατέρα τοῦ παπᾶ, κόρη τοῦ παπᾶ Γιώργη,
ἐντύθη, ἀρματώθηκε, 'ς τὴν ἐκκλησιὰ νὰ πάνῃ
λαμποκοπᾷ τὸ φέσι τῆς, καὶ τὰ ξανθὰ μαλλιά τῆς
ἔχουν ἀράδες τὰ φλουριά κι' ἀράδαις τοὺς ρουμπιέδες.
Κι' Ἀσήμες τὴν ἀγνάντεψε, κι' Ἀσήμες τὴν κυττάζει,
'πάησε καὶ τὴν καϊτέρεψε 'ς τῆς ἐκκλησιᾶς τὴν πόρτα.
—«Κόρη μ', γιὰ δός μου φίλημα, δός μου καὶ μαῦρα μάτια».
—«Ἀπέρν', Ἀσήμε, πέρναγε, καθὼς περνοῦσες πρῶτα».

93

Ἦ τὴν παρακάτω γειτονιά, Ἦ τὴν παρακάτω ροῦγα,
ἐκεῖ μιὰ γραῖα κάθεται, κάθεται κ' ἕνας γέρος,
ἔχουν κ' ἕνα κακὸ σκυλί κ' ἕν' ὁμορφὸ κορίτσι.
Κύριε μ', ν' ἀπέθαινε ἡ γρηῃά, ν' ἀπέθαινε κ' ὁ γέρος,
καὶ νὰ ῥοφοῦσε τὸ σκυλί, νὰ πάρω τὸ κορίτσι.

94

Μέσ' Ἦ τ' ἀγὰ τὸ περιβόλι
κάθεται πουλί κ' ἀηδόνι,
καὶ γλεντᾷ τὸν Παπαντῶνη.
— «Ἐλα, μάννα, πάντρεψέ με,
σπιτονοικοκύρεψέ με·
γέρον ἄντρα μὴ μοῦ δίνης,
κ' ὕστερα θὰ μετανοιώσης·
γιατ' ὁ γέρος θὰ ξετάζη,
ποῦν' τ' ἀλεῦρι, ποῦν' τ' ἀλάτι,

ποῦν' τ' αὐγὰ τῆς ἐβδομάδας,
τ' ἀποτσιρούλα τῆς τῆβλας·
τί τοῦ γέρου τὰ παιχνίδια,
εἶν' νερόβραστα κρομμύδια,
τί τοῦ γέρου τὰ κανάκια,
εἶν' νερόβραστα σπανάκια·
τί τοῦ νιοῦ τὰ παιχνιδάκια,
εἶναι μοσσκοκαρυδάκια.

95

Δώδεκα χρονῶ κορίτσι γένη κολογρηῃά,
μὲ σταυρό, μὲ κομπολόι ἴπαι Ἦ τὴν ἐκκλησιᾶ·
μήτε τὸ σταυρό της κάνει, μήτε προσκυνᾷ,
Ἦ τὸ κρασοπουλεῖο ἴπαίνει καὶ κρασί πουλᾷ.
Ἰδιόβηκ' ἕνας, Ἰδιόβηκ' ἄλλος, Ἰδιόβηκα κ' ἐγώ.
— «Ἐλα πιεῖ κρασί, λεβέντη, καὶ γλυκὸ ράκι».
— «Ἄν τὸ πιῶ κ' ἂν ἐμεθύσω, ποῦ μένω βραδύ»;
— «Ἄν τὸ πιῆς κ' ἂν ἐμεθύσης, πᾶμε Ἦ τὸ κελλί,
π' ἔχω πέρδικα ψημένη καὶ λαγοῦ μηρί,
νὰ φιλήσης, ν' ἀγκαλιῆς καλογρηῃᾶς κορμί,
μέσ' Ἦ τὰ ράσσα τυλιγμένο ἴσ' ἄλωρὸ τυρί.

96

Κάτω Ἦ τὴν ἀγίᾶ Μαρίνα καὶ Ἦ τὴν Παναγιά,
δώδεκα χρονῶ κορίτσι γένη καλογρηῃά.
Μήτε τὸ σταυρό της κάνει, μήτε προσκυνᾷ,
μόνο τὰ παλληκαράκια γλέπει καὶ μαραίνεται.
Καὶ Ἦ τὸ σταυροδόμι βγαίνει καὶ κρασί πουλᾷ·
δώδεκα πουλᾷ τὴ μπότσα κ' ἔξι τὴν ὀκιά.
Δίψας ἕνα παλληκᾶρι, πῆγε γιὰ νὰ πιῇ.
— «Καλογρηῃά μου, ἴσ' μεθύσω, ποῦ θὰ κοιμηθῶ»;
— «Παλληκᾶρι, ἴσ' μεθύσης, ἔλα Ἦ τὸ κελλί,
ἴσ' ἔχω πέρδικα ψημένη καὶ γλυκὸ κρασί,
ἴσ' ἔχω ἴσ' ἀπλωμα στρωμένο καὶ χρυσὸ χαλί,
ἴσ' εἶμαι κόρη καὶ κοιμοῦμαι μόν' καὶ μοναχῇ».

97

Μιὰ κόρη Ἦ τὸ παραθύρι, κ' ἀναγνώστης Ἦ τὸ κελλί,
ζαχαρόπετρα τῆς ρίχνει καὶ Ἦ τ' ἀστῆθι τὴ βαρεῖ.
— «Κάτσε φρόνιμ', ἀναγνώστη, μὴν τὸ μάθ' ἡ γειτονιά,
καὶ τὸ ποῦνε τοῦ δεσπότη, καὶ σοῦ κόψη τὰ μαλλιά».
— «Τὰ μαλλιά μου κ' ἂν τὰ κόψη, τὸ φεσάκι μου φορῶ,
τὴν κοπέλλα π' ἀγαπᾶω, θὰ τήνε στεφανώθῶ».

98

Διῶχνέ με, μάννα μ', διῶχνέ με, καὶ νὰ μισέψω θέλω,
μακρὰ θὲ νὰ ξενητευθῶ, καὶ θὲ ν' ἀργήσω νᾶρθω.
Νὰ πᾶς, μάννα μ', τ' Ἀγιωργιοῦ, νὰ κᾶνης τὸ σταυρό σου,
νὰ ἰδῆς τοὺς νιούς, νὰ ἰδῆς τῆς νιαις, νὰ ἰδῆς τὰ παλληκᾶρια,
νὰ ἰδῆς τὸν τόπο μ' ἀδειανὸ καὶ τὸ στασιδικό μου,
νὰ κατεβῆς καὶ Ἦ τὸ γιᾶλὸ καὶ νὰ ῥωτᾷς τοὺς ναύταις.
— «Ναύταις μου, παλληκᾶρια μου, μὴν εἶδεταν τὸ γιᾶιό μου»;
— «Ἐμεῖς ἐφῆς τὸν εἶδαμαν Ἦ τὸν ἄμμο ποῦ κοιμῶνταν,
εἶχε τὸν ἄμμο ἴσ' ἀπλωμα, τὴ θάλασσα σεντόνι,
τὰ πετραδάκια τοῦ γιᾶλοῦ τᾶς προσκεφαλᾶκια.
Μαῦρα πουλιὰ τὸν τρώγανε, κ' ἄσπρα τὸν τριγυρνοῦσαν,
κ' ἕνα πουλί, καλὸ πουλί δὲν ἤθελε νὰ φάη».
«Φᾶς καὶ σύ, καλὸ πουλί, π' ἀνδρειωμένου πλάτη,
νὰ κᾶνης πιθαμὴ φτερό καὶ πήχη τὴ φτεροῦδα,
νὰ γράψω τρία γράμματα, τρία φαρμακωμένα·
τῶνα νὰ πᾶς τῆς μάννας μου, τ' ἄλλο τῆς ἀδερφῆς μου,
τὸ τρίτο τὸ φαρμακερὸ νὰ πᾶς τῆς ποθητῆς μου·
νὰ τὸ διαβάξ' ἡ μάννα μου, νὰ κλαί' ἡ ἀδερφή μου,
νὰ τὸ διαβάξ' ἡ ἀδερφή, νὰ κλαί' ἡ ποθητή μου,
νὰ τὸ διαβάξ' ἡ ποθητή, νὰ κλαί' ὁ κόσμος ὅλος».

99

— Καλόγερε, καλόγερε, Ἦ τὴν αὐλή μου τ' ἤθελες;
— Κυρά μ', φωτιᾶν ἐγύρευα, τίποτε δὲ σοῦκανα.
— Καλά, φωτιᾶν ἐγύρευες, Ἦ τὸ κεφάλι μ' τ' ἤθελες;
— Κυρά μ', φεσάκι σοῦφερα, τίποτε δὲ σοῦκανα.
— Καλά, φεσάκι σοῦφερες, Ἦ τὸ λαιμό μου τ' ἤθελες;
— Κυρά μ', γκερδάνι σοῦφερα, τίποτε δὲ σοῦκανα.
— Καλά, γκερδάνι σοῦφερες, Ἦ τὰ βυζάκια μ' τ' ἤθελες;
— Κυρά μ', λεμόνια σοῦφερα, τίποτε δὲ σοῦκανα.
— Καλά, λεμόνια σοῦφερες, Ἦ τὴν κοιλοῦλα μ' τ' ἤθελες;
— Κυρά μ', ζουνάρι σοῦφερα, τίποτε δὲ σοῦκανα.
— Καλά, ζουνάρι σοῦφερες, παρακάτω τ' ἤθελες;
— Κυρά μ', ἀγγούρια φύτευα, σκόρδα, πράσσα ἴσ' ἀκκευα.

100

Καλῶς σᾶς ἡῦρ' ὁ Ἀζαρος κ' ἐφέτο καὶ τοῦ χρόνου,
μὲ τὴ λαμπρὴ τὴν πασκαλιά, μὲ τὸν καλὸ τὸ λόγο.

Ὁ Λάζαρος ἀπέθανε καὶ πάλι ἀνεστήθη.
 Γιὰ σήκου, σήκου, Λάζαρε, καὶ μὴ βαρεῖς κοιμᾶσαι,
 γιὰτ' ὁ Χριστὸς ἀπέρασε, 'ς τὸ σπῖτι σου νὰ πάνη.
 Μάρθα, Μαρία ἐκλαιγαν κ' ἡ δύο ἀδερφαῖς του.

101

Ἐδῷ μᾶς εἶπαν κ' ἔρθαμαν 'ς τὸν ἀργυρὸν ἀφέντη,
 πῶς νὰ τὸν ξετιμήσουμε, καὶ πῶς νὰ τὸν εἰποῦμε;
 — Ἀφέντη μ', ἀφεντάκη μου, πέντε βολαῖς ἀφέντη,
 πέντε κρατοῦν τὸ μαῦρό σου, πέντε τὸν καλλιγόνουν,
 κι' ἄλλοι πέντε παρακαλοῦν ἀφέντη, καθολικά».
 Πολλὰ εἶπαμαν τ' ἀφέντη μας, λέμε καὶ τῆς κυρᾶς μας.
 — Κυρὰ χρυσή, κύρ' ἀργυρή, κυρὰ μαλαμματένια,
 κυρὰ μ', ὄντας στολίζεσαι, 'ς τὴν ἐκκλησιὰ νὰ πάνης,
 βάνεις τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι κύκλο,
 βάνεις καὶ τὸν αὐγερινὸ διαμάντι δακτυλίδι.

102

Ἐδῷ κοιμᾷτ' ὁ νιούτσικος μὲ τὴν περδικοπούλα,
 'ς τὰ γόνατά του τὴν κρατεῖ, 'ς τὰ μάτια τὸν τηρεῖ:
 — Κυρὰ μ', πῶς εἶσαι ἔμμορφη, πῶς ἔχεις μαῦρα μάτια!

103

Ἐδῶχουν τὸ γραμματικό, 'ς τὸ δάσκαλο ποῦ 'πάνει
 τὰ γράμματ' εἶναι 'ς τὸ χαρτί κι' ὁ νοῦς το πέρα πέρα,
 πέρα πέρα 'ς τῆς ἔμμορφαις, πέρα 'ς τῆς μαυρομάταις,
 'πῶχουν τὸ μάτι 'σάν ἐλγὰ, τὸ φρύδι 'σὰ γαῖτάνι,
 'πῶχουν τὸ ματοτσίναρο 'σὰ φράγκικο δοξάρι.

104

Μωρὲ μικρὸ κουμπόπουλο καὶ γαῖτανοζωμένο,
 σοῦ 'κόπ' ἡ φοῦντα τέσσερα καὶ τὸ γαῖτάνι πέντε.
 Γιὰ τσῶπα, τσῶπα, 'μάτια μου, κ' ἐγὼ θὰ σοῦ τὰ φκιάσω,
 νὰ φέρῃ λίτρα ἡ μάννα σου καὶ λίτρα ἡ ἀδερφή σου,
 νὰ φέρῃ καὶ μισόλιτρο ἡ πρώτη σ' ἀξαδέρφη.

105

Κάτω 'ς τὸ Γεροσόλυμα καὶ 'ς τοῦ Χριστοῦ τὸν τόπο,
 ἐκεῖ δέντρος δὲν ἦτανε καὶ δέντρος ἐφυτρῶθη.
 Ὁ δέντρος ἦταν ὁ Χριστὸς καὶ ῥίζα ἡ Παναγία,
 καὶ τὰ κλωνάρια τοῦ δεντρίου ἦταν οἱ Ἀποστόλοι,
 κι' αὐτὰ τὰ φύλλα 'πῶπεφταν ἦτανε οἱ μαρτύροι,
 'ποῦ μαρτυροῦσαν κ' ἤλεγαν τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ μας.

— «Χριστέ μ', ὄντας σ' ἐσταύρωναν οἱ ἄνομοι Ἑβραῖοι,
 τὸ Φαραῶνη 'πρόσταξαν τρία καρφιά νὰ κάνη
 κ' ἐκεῖνος ὁ σκυλόγυφτος πιάνει καὶ κάνει πέντε».
 — «Ἐσὺ 'ποῦ τᾶκανες, ν' ἀρθῇς καὶ νὰ τὰ διατάξης».
 — «Ἐγὼ 'ποῦ τᾶκανα, ν' ἀρθῶ καὶ νὰ τὰ διατάξω·
 τὰ δρὸ 'ς τὰ δρὸ τὰ πόδια του, τὰ δύο εἰς τὰ χέρια,
 τὸ τρίτο τὸ φαρμακερὸ βάλτε το 'ς τὴν καρδιά του,
 νὰ τρέξῃ αἷμα καὶ νερό, νὰ πικραθοῦν τὰ χεῖλη».

106

Ἐβγα, Θύγω μ', ἔβγα ἀπὸ τῆς αὐλαῖς μου,
 σύρε 'ς τῆς δικαίς σου, τῆς καλλίτεραῖς σου.
 — «Γιὰ 'ποῦ βγαίνω, μάννα, μὴ μὲ παραπαίρνης,
 ν' ἀποχαιρετήσω τὸ γλυκὸ μ' ἀφέντη,
 ν' ἀποχαιρετήσω τὴ γλυκειὰ μου μάννα,
 ν' ἀποχαιρετήσω τὰ γλυκὰ μ' ἀδέρφια.

107

Ἐκκλησιὰ μου κουκλωτή, κουκλωτή, καμαρωτή,
 'σάν πῶς θέλεις τὰ κηριὰ τὴ μεγάλη πασκαλιά,
 δέξου καὶ τὸ νιόγαμβρο, δέξου καὶ τὴ νιόνυφη.

108

Ἀκουσε, κυρὰ νύφη, τί λέει τὸ βαγγέλιο,
 τί λέγει τὸ βαγγέλιο τί 'μολογᾷ τὸ γράμμα.
 Τίμα τὸν πεθερό σου, γιὰ νᾶσαι τιμημένη,
 τίμα καὶ τ' ἀντραδέρφια, γιὰ νᾶς ἀγαπημένη.

109

Ἐρθαν ἔξι, φεύγουν πέντε, καὶ τὸν κάλλιο τὸν κρατοῦμε,
 γιὰ νὰ στρώνῃ, νὰ ξεστρώνῃ, νὰ τιμᾷ τὸν πεθερό της,
 νὰ τιμᾷ τὴν πεθερά της, νὰ τιμᾷ τ' ἀντραδέρφια.

110

Καλῶς, καλῶς τους, 'πῶρχονται, συμπέθεροι·
 καῖτι πολὺ ἀργήσεται; »
 — Μᾶς ἄργησαν κι' ἀργήσαμεν. »
 ἦταν ἡ τσέργα 'ς τὸ νερό, »
 καὶ τὰ τσιαπράζια 'ς τὸ χρυσκό. »

Ἐγὼ σᾶς λέω δὲν μπορῶ, καὶ σεῖς μοῦ λέτε σήκου.
 Γιὰ πιάστε με νὰ σηκωθῶ, καὶ βάλτε με νὰ κάτσω,
 καὶ φέрте με κρύο νερό, νὰ πιῶ νὰ ἔψυχῇσω,
 καὶ φέрте μου τὸν ταμπουρᾶ, νὰ ᾄδω τραγουδιῇσω,
 γιὰ νὰ ἔρω τὸ τραγουδιῇ μου τὸ παραπονεμένο.
 Μουστάκι μου καραμπογιᾶ, καὶ φρύδια μου γραμμένα,
 ματάκια μου περδικωτά, στόμα μου ζαχαρένιο,
 καὶ σὺ τσιγαμπᾶ περήφανε, μακρὺ μου ὡς τῆς πλάταις,
 πῶς θὰ σᾶς φά' ἡ μαύρη γῆ, τὸ ἔρημο τὸ χῶμα;
 Γιὰ πάρτε με καὶ σύρτε με ἕψηλὰ σὲ μιὰ βραχούλα,
 καὶ βγάλτε νὰ χαντσάρια σας καὶ φτιάστε μὴ τὸ κυβοῦρι,
 καὶ φτιάστε το μακρὺ πλατὺ, γιὰ δρὸ γιὰ τρεῖς νομάτους,
 νὰ στέκ' ὀρθὸς νὰ πολεμῶ, καὶ δίπλα νὰ γιομίζω,
 καὶ ἔς τὴ δεξιᾶ μου τὴ μεριᾶ ἀφῆστε παραθύρι,
 νὰ ὑπαινολογαίνουσι τὰ πουλιά, νὰ λέν τὸ καλοκαίρι.

120

Θέλω νὰ 'πάρ' ἀνήφορο, νὰ 'πάρ' ἀνηφοράκι.
 Βρίσκω κλαράκι φουντωτὸ καὶ ρίζομνιδὸ λιθάρι,
 κ' ἐκεῖ γέρνω νὰ κοιμηθῶ, τὰ 'μμάτια νὰ σφαλῇσω,
 ν' ἀκούω πέρδικας λαλιά, πέρδικας μοιρολόι.
 Εὐπνῶ καὶ τὴ γλυκορρωτῶ καὶ τὴ γλυκορρωτάω:
 —«Τὸ τ' ἔχεις, περδικοῦλά μου, καὶ κλαῖς κ' ἀνεστενάζεις»;
 —«Μὲ κυνηγáει αἰετὸς τὴν μαύρη νὰ μὲ φάῃ».
 —«Κάλλια νὰ φάῃ τὰ νύχια του, τὰ κλαδοπόδαρά του,
 παρὰ νὰ φάῃ τὴν πέρδικα τὴ γλυκοτραγουδοῦσα,
 ποῦ κελαῖδεῖ κάθε πουρνό, τὸ λέει κάθε βράδυ,
 κράζει τὰ 'λάφια 'ς τὴ βοσκή, τ' ἀλλοῦπια 'ς τὸ κυνήγι,
 'ξυπνάει πουρνὸ τὴ λεβεντιά, σύντας γλυκοκοιμάται.

121

Ὁ δρόσμος κ' ὁ βασιλικός, κ' ἡ δόλια ἢ μαντζουράνα,
 'κεῖνα τὰ τριὰ μαλόνανε, 'κεῖνα τὰ τριὰ μαλόνουν,
 τὸ ποιῶναι τώμορφότερο, τὸ ποῖο μυρίζει κάλλιο.
 Πετᾶχτη τὸ τριαντάφυλλο τὸ μοσκομυρισμένο,
 τοὺς εἶπε νὰ σιωπάσουνε, τοὺς λέει νὰ μὴ μαλόνουν.
 —«Σιωπᾶτε, βρωμολούλουδα καὶ βρωμοχορταράκια,
 'π' οὔλο τὸ χρόνο κρύβουμαι 'ς τῆς ἀγκαθιᾶς τὴ ρίζα,
 τὸ μάη τὸ μήνα φαίνουμαι, τὴν ἀνοιξη στολίζω,
 στολίζω καὶ τῆς ὠμορφαις κ' οὐλαις τῆς μαυρομμάταις,
 οὐλαις μὲ πλέγουν 'ς τὰ μαλλιά, γιὰ νὰ μοσκοβολᾶνε».

122

Ὁ δρόσμος κ' ὁ βασιλικός καὶ τὸ τριανταφυλάκι,
 αὐτὰ τὰ τρία 'μάλοναν, ποῖο νὰ πρωτομυρίση.
 Γυρίζει τὸ τριαντάφυλλο καὶ λέει τῶν ἀλνῶνε:
 —«Σιωπᾶτε, βρωμολούλουδα καὶ σεῖς παληοχορτάρια·
 ἐγῶμαι τὸ τριαντάφυλλο, τὸ ἔμμορφο λουλοῦδι·
 ὅλο τὸ χρόνο χάνουμαι 'ς τοῦ βασιλιᾶ τὰ χέρια,
 μὲ 'παίρνουν καὶ ἡ ἔμμορφαις 'ς τὰ χέρια καὶ 'μιλοῦνε,
 καὶ τὰ μαλλιά τους πλέκουνε, γιὰ νὰ μοσκοβολοῦνε.

123

Οὐλα τ' ἀμπέλια 'γύρισα νᾶβρω γλυκὸ σταφύλι,
 καὶ δὲν ἤύρα γλυκότερο ἀπ' τὰ 'δικά σου χεῖλη.

124

«Τρελλαίνομαι, μαννοῦλά μου, γιὰ μιὰ γειτονοπούλά μου·
 τρεῖς χρόνοι 'ποῦ τὴν ἀγαπῶ, κ' ἐντρέπομαι νὰ τῆς τὸ πῶ.

Σύρε, μάννα μ', καὶ 'πέ της το, κρυφὰ κουθέντισέ της το».
 'Παίρνει τὴ ρόκα της καὶ πᾶ, βρίσκει τὴν κόρη καὶ κεντᾶ.
 —«Κόρη μ', ὁ γιός μου σ' ἀγαπᾷ, κ' ἐντρέπεται νὰ σοῦ τὸ 'πῇ».
 —«'Στ' ἂ μ' ἀγαπᾷ κ' ἐντρέπεται, 'ς τὴν πόρτα μου τί ἐρχεται»;

125

Ὁ χάρος ἐβουλήθηκε νὰ κἀνὴ περιβόλι·
 βάνει τοὺς νέους γιὰ δεντριά, τῆς νιαις γιὰ κυπαρίσσια,
 βάνει κοὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ γιὰ τῆς γλυκομηλίτσαις.
 Θεέ, καὶ νὰ μὲ βάνανε πρᾶμματευτὴ 'ς τὸν ἄδη,
 νᾶφερνα 'ς τὸ κεφάλι μου κανίστραις μὲ στολίδια,
 νὰ βάσταγα 'ς τὸν ὠμό μου παλληκαριῶν ντουφέκια,
 νὰ βάσταγα 'ς τὴ ζώνη μου γερόντων κλαδευτήρια,
 νὰ βάσταγα 'ς τῆς χούφταις μου μικρῶ παιδιῶν κουλούρια.
 Παρακαλῶ σε, Παναγιᾶ, καὶ προσκυνῶ σε Πόλη,
 νὰ μοῦ δοθοῦνε τὰ κλειδιά, νὰ 'μπῶ 'ς τὸ περιβόλι.
 Παρασκευὴ τὰ 'ζήτησα, σαββάτο μοῦ τὰ δῶσαν,
 τὴν κυριακὴν ἀνήμερα ἀνοιξα, μπῆκα μέσα.
 Γλέπω τῆς νιαις χορεύανε, τοὺς νιοὺς καὶ τραγουδᾶνε,
 γλέπω τὰ συμπαλλήκαρα κ' ἐπαίζανε ἀμάδαις·
 γλέπω τῆς νιαις κ' ἐστρώνανε τὰ ξέστρωτα κρεβάτια,
 γιὰ νᾶρθ' ὁ νιὸς νὰ κοιμηθῇ, 'πῶρχετ' ἀποσταμένους,
 μέσ' 'ς τὰ χρυσᾶ 'παπλώματα καὶ 'ς τ' ἄσπρα τὰ σεντόνια.

126

Σαράντα δρὸ κλεφτόπουλα μιὰ κόρη ἀγαποῦσαν,
 κόρη πανώρη κ' ἔμμορφη καὶ 'ς τὰ χρυσᾶ 'ντυμένη.
 Μιὰ κυριακὴ καὶ μιὰ λαμπρή, 'ποῦ χόρευαν ἀντᾶμα,
 κ' ἕνας τὴν τήραε ἀπ' ἐδῶ, κ' ἄλλος τὴ 'χαιρετοῦσε,
 ἡ κόρη 'ποῦ ἦταν φρόνιμη, τοὺς κράζει καὶ τοὺς λέει:
 —«Μέσα 'ς τὸ περιβόλι μου, 'ς τὴ μέση 'ς τὴν αὐλή μου
 εἶν' ἕνας βράχος παλαιός, λιθάρι ριζωμένο·
 ὅποιος τὸν σκῶσ' ἀπὸ τ' ἐσᾶς, γυναῖκα θὰ μὲ πάρῃ».
 Καὶ τῆς Μαριᾶς ὁ ψυχγογιός, τ' ἄξιό τὸ παλληκᾶρι,
 μὲ τῶνα χέρι τῶσκασε, 'ς τὸν πλάτη του τὸ βάνει.
 —«Μὴν κοκκινίζης, λιγερή, ἔλα 'ς τὴν ἀγκαλιᾶ μου».

127

Σαράντα κλέφταις ἤμασταν, σαράντα χαραμίδαις,
 κ' ἐκάναμ' ὄρκο 'ς τὸ σπαθί, τρεῖς ὄρκους 'ς τὸ ντουφέκι,
 ἂν ἀρρώστησ' ὁ σύντροφος, ὅλοι νὰ τὸν βοηθοῦμε.
 'Σὰν τὸ ἤθελε ἡ μοῖρά του, τὸ βαρειορριζικό του,
 ἀρρώστησ' ὁ καλλίτερος, ὁ πλούσιος κ' ἀνδρεωμένος·
 ἕνας τὸν ἄλλο κανονεῖ, κ' ἕνας τὸν ἄλλο λέει:
 «Συντρόφοι, τί τὸν κάνουμε τὸ ξένο μέσ' 'ς τὰ ξένα»;
 Κ' ἐκεῖνος ἀποκρίθηκε μὲ τὸν καῦμό 'ς τ' ἀχεῖλι:
 «Παιδιά, 'ς τὰ χέρια πάρτε με, καὶ μέσ' 'ς τὴν ἀγκαλιᾶ σας,
 καὶ μὲ τὰ χέρια σκάψετε τὴ γῆ, ποῦ θὰ μὲ φάῃ,

χοῦφτα χῶμα καὶ φίλημα, χοῦφτα χῶμα καὶ δάκρυ,
καὶ ρίξτε με τ' ἀπίστομα, νὰ μὴ σὰς διῶ 'ποῦ 'πᾶτε.
Κε' ἂν 'δεῖτε τὴ μαννοῦλά μου, τὴν πολυκαταροῦσα,
ὅπου μὲ καταριούντανε τῆς τρεῖς γιορταῖς τοῦ χρόνου,
(ἡ μιὰ ἦταν τοῦ 'Βαγγελισμοῦ, κ' ἡ ἄλλη τῶν Βαγγιώνε,
κ' ἡ τρίτη ἡ φαρμοκερὴ με τὸ Χριστὸς ἀνέστη),
μὴν 'πῆτε πῶς ἀπέθανε, μήτε πῶς μ' ἐσκοτώσαν,
μόν' 'πῆτε πῶς 'παντρεύτηκα πολὺ μακρὰ 'ς τὰ ξένα».

128

Σαράντα κλέφταις ἤμασταν σαράντα χαραμιδες,
κε' ὅλοι ὅρκο 'κάναμαν μέσ' 'ς τὸ ἄγιο τὸ 'βαγγέλιο,
ποιὸς ἀρρώστησ' ἀπὸ τ' ἐμᾶς, νὰ τὸν βαστοῦν οἱ ἄλλοι.
Κ' ἔρθε καιρὸς κε' ἀρρώστησε ὁ ἔρημος 'ς τὰ ξένα·
'σὰ δρό, 'σὰν τρεῖς κουβέντιαζαν, 'σὰν πέντε κουβέντιαζουν:
«Σαπῆκαν τὰ γελέκια μας, 'φάγαμε τ' ἄρματά μας,
ἐλᾷτ' ἄς τὸν ἀφήσουμε τὸν ἔρημο τὸ ξένο».
Κε' αὐτὸς τοὺς ἀπεκρίθηκε καὶ τοὺς γλυκομιλάει:
«'Αδέρφια, μὴ μ' ἀφίνετε 'ς τὸν ἔρημο τὸ λόγκο·
γιὰ πάρτε με καὶ σύρτε με σὲ μιὰ 'ψηλὴ ῥαχοῦλα,
νὰ γλέπω νιούς, νὰ γλέπω νιαίς, νὰ γλέπω παλληκάρια,
νὰ γλέπω καὶ τὸν τόπο μου, τὴν ἔρημη τὴ μάννα,
νὰ γλέπω καὶ πῶς φλίβεται, πῶς χύνει μαῦρα δάκρυα.
'Σ τὰ παραθύρια κáθεται, τῆς στράταις ἀγναντεύει,
τῆς στράταις καὶ τὰ πέλαγα, κε' ὅλα τὰ κορφοβούνια.
'Σὰν περδικοῦλα φλίβεται, 'σὰν τὸ παππὶ μαδιέται,
'σὰν τοῦ κοράκου τὰ φτερὰ ἔχει τὴ φορεσιὰ της».

129

'Ανάθεμά σε, Μπογδανιά, με τὰ ποτάμια πῶχεις!
'Εχεις ποτάμι' ἀπέραγα, βουνὰ κατακλυσμένα,
κ' ἔστειλα τὸν πετρίτη μου, κυνῆγι νὰ μοῦ φέρῃ·
κε' οὐδ' ἔρθε, κε' οὐδ' ἐφάνηκε, κε' οὐδὲ κυνῆγι φέρνει·
διαλαλητάδες ἔβαλε 'ς ὅλα τὰ κατιλίγια:
«Ποιὸς ἔχει βρόχια 'ς τὰ βουνὰ καὶ 'ξόβεργα 'ς τοὺς κάμπους,
κ' ἔπιασε τὸν πετρίτη μου, κ' ἔπιασε τὸ πουλί μου,
ἂν ἦναι νιός, νὰ χαίρεται, καὶ νιά, νὰ καμαρόνη,
κε' ἂν ἦναι κἄνας γέροντας, νὰ κáθεται νὰ κλαίῃ».

130

Τάχα δὲν ἤμουν κ' ἐγὼ νιός, δὲν ἤμουν παλληκάρι;
τάχα δὲν ἐπερβάτησα τὴ νύχτα με φεγγάρι,
καὶ τὴν αὐγοῦλα με δροσιζέ, ὄντας λαλοῦν τ' ἀηδόνια;
Τ' ἀηδόνια 'πάνουν 'ς τῆς φωλιάς, κ' ἡ ὠμορφαις νὰ πλύνουν,
κ' ἐπῆρα τὸ ντουφέκι μου, καὶ ζῶνω τὸ σπαθί μου,
καὶ πάνω τὸν ἀνήφορο σὲ μιὰ 'ψηλὴ ῥαχοῦλα,
κ' ἐπῆγα κ' ἐλημέριασα μέσα σὲ μαναστῆρι.
Σαράντα χρόνους ἔκανα ἄρματωλὸς καὶ κλέφτης,

καὶ τῶρ' μῶρθ' ὁ θάνατος καὶ μέλλω ν' ἀποθάνω».
Τρεῖς λιγεραῖς τὸν κέρναγαν, καὶ δρό μπορμπολογᾶν τὸν·
ἡ μιὰ κερνᾷ με τὸ γαλί, κ' ἡ ἄλλη με τὴν κοῦπα,
κ' ἡ τρίτ' ἡ ἐμμορφότερη με μαστράπ' ἀσημένιο.
«Σήκου ν' ἀφέντη μ', ἀπ' τὴ γῆ, σήκου ν' ἀπὸ τὸ στρῶμα,
νὰ σὲ κερνάω δρό βολαίς, νὰ σὲ κερνάω πέντε.
Μὴ λές πῶς ἔρθ' ὁ θάνατος καὶ θέλεις νὰ πεθάνης,
δὲν εἶν' καιρὸς γιὰ θάνατο, νὰ θέλῃς νὰ πεθάνης».
«Σύρτε κορίτσια μ', 'ς τὸ καλὸ, καὶ 'ς τὴν καλὴ τὴν ὥρα,
κ' ἐγὼ θὰ πᾶνω 'ς τοὺς πολλοὺς, θὰ 'πάν' 'ς τὸν κάτω κόσμο».

131

Τὰ παλληκάρια τὰ καλὰ συντρόφοι τὰ σκοτόνουν
χωρὶς κἀνένα φταίξιμο, χωρὶς κακὸ κἀνένα.
'Ο καπιτάνιος τὸ σκυλὶ (ἡ γῆ νὰ μὴ τὸν φάῃ!)
'παίρνει τὰ κεφαλάκια τους καὶ ρίχνει τὰ κορμιά τους,
'ς τὸ σταυροδρόμι τὰ πετᾷ, κορμιά χωρὶς κεφάλια.
Κε' ὅσοι διαβάταις κε' ἂν διαβοῦν, κáθονται κ' ἐρωτοῦνε.
«Παιδιά, ποῦν' τὰ γελέκια σας, ποῦναι καὶ τ' ἄρματά σας»;
«Δὲ λές, ποῦν' τὰ κεφάλια μας, μόν' λές, ποῦν' τ' ἄρματά μας»;
Συντρόφοι 'πῆραν τ' ἄρματα, καὶ τάκαναν χαράτσι,
κε' ὁ καπιτάνος τὸ σκυλὶ (ἡ γῆ νὰ μὴ τὸν φάῃ!)
μᾶς 'πῆρε τὰ κεφάλια μας κ' ἔρριξε τὰ κορμιά μας».

132

Ποιὸς εἶδε ψάρι 'ς τὸ βουνὸ κε' ἀλάφι στὸ λιμάνι;
ποιὸς εἶδε τέτοια λιγερή, τέτοια πανώρη κόρη,
νὰ περβατῇ, νὰ γράφεται δώδεκα χρόνους κλέφτης;
κἀνένας δὲν τὴ γινώρισε, πῶς ἦτανε κοράσιο·
καὶ μιὰν αὐγή, καὶ μιὰ λαμπρή, μιὰ πίσημην ἡμέρα
'βγῆκαν νὰ παίξουν τὰ σπαθιά, νὰ ρίξουν τὸ λιθάρι·
κε' ἀπὸ τὸ πείσμα τὸ πολὺ κε' ἀπὸ τὴ λεβεντιά της
ἐκόπη τ' ἀσημόκουμπο κ' ἐφάνη τὸ βυζί της·
ἄλλοι τὸ λένε μάλαμμα, κε' ἄλλοι τὸ λέν' ἀσῆμι,
κ' ἔνα μικρὸ κλεφτόπουλο ἐκεῖνο τὸ γνωρίζει:
—«Αὐτὸ δὲν εἶναι μάλαμμα, κ' αὐτὸ δὲν εἶν' ἀσῆμι,
μόν' εἶν' τῆς κόρης τὸ βυζί, 'ποῦ λάμπει 'σὰν τὸν ἥλιο».
'Οχ τὰ μαλλιά τὸν ἔπιασε καὶ κάτω τὸν ἐρρίχνει,
καὶ τὸ σπαθί της ἔβγαλε καὶ τὸν βαρεῖ 'ς τὸν πλάτη·
κ' ἐκεῖνος ἀναστένανε μέσ' ἀπὸ τὴν καρδιά του:
—«Πατέρας μου νὰ τῶξερε κ' ἡ μαύρη μου μαννοῦλα»!
—«Γιὰ 'πές μου, ποῦν' ἡ μάννα σου, γιὰ πές μου τὸν πατέρα»;
—«Ἡ μάννα μ' ὄχ τὰ Γ'άννενα, κε' ὁ κύρης ὄχ τὴν 'Αρτα,
κ' ἔχ' ἀδερφὴ μικρότερη, πανῶμορφη 'ς τὸν κόσμο».
'Σὰν τάκουσε, 'ταράχτηκεν ἡ λιγερὴ ν' ἡ κόρη,
κε' ἀπὸ τὴ γῆ τὸν σήκωσε, 'ς τὸν πλάτη της τὸν ρίχνει,
καὶ 'ς τὸ γιάτρο τὸν πάγαινε, γιὰ νὰ τόνε γιάτρεψῃ.
—«Γιάτρε, 'ποῦ γιάτρεψες πολλοὺς, νεκροὺς κ' ἀποθαμένους,

γιάτρεςψ' τὸν ἀδερφοῦλή μου, τὰ ῥάτια καὶ τὸ φῶς μου,
 ποῦ ῥῶ γέ' αὐτόναν ἔκκα δώδεκα χρόνους κλέφτης».
 —«Σ' τοῦ Χάρου τῆς λαθωματικῆς βοτάνι δὲ χωράει».
 Τὸ λόγο δὲν ἀπώσωσε, κί' ἡ μαῦρ' ἀναστενάζει,
 καὶ τὴν πιστόλαν ἐβγάλε κί' ἀπάνω τῆς τῆ ρίχνει.

133

Ἦταν ἓνας γέρος κ' εἶχεν ἓναν πετεινό,
 ποῦ λάλει κ' ἐξύπνα τὸ μαῦρο τὸ γέρο.
 Ἐρθε μία γάτα κ' ἔφαγε τὸν πετεινό,
 ποῦ ῥάλει καὶ ἐξύπνα τὸ μαῦρο τὸ γέρο.
 Κ' ἔρθε κ' ἡ ἄλωποῦ κ' ἔφαγε τὴ γάτα,
 πῶφαγε τὸν πετεινό,
 ποῦ ῥάλει καὶ ἐξύπνα τὸ μαῦρο τὸ γέρο.
 Κ' ἔρθε ἓνας λύκος, κ' ἔφαγε τὴν ἄλωποῦ,
 πῶφαγε τὴ γάτα, πῶφαγε τὸν πετεινό,
 ποῦ ῥάλει καὶ ἐξύπνα τὸ μαῦρο τὸ γέρο.
 Κ' ἔρθε ἓνα λεοντάρι κ' ἔφαγε τὸ λύκο,
 πῶφαγε τὴν ἄλωποῦ, πῶφαγε τὴ γάτα,
 πῶφαγε τὸν πετεινό,
 ποῦ ῥάλει καὶ ἐξύπνα τὸ μαῦρο τὸ γέρο.

134

Ὅλαις ἢ χώραις ῥόλεψαν, κί' ὅλαις παρηγοριῶνται,
 ἢ ῥάψιανη κί' ὁ Τούρναχος παρηγοριὰ δὲν ἔχουν·
 πέντε χιλιάδες πέθαναν κί' ἀκόμα ἀπεθαίνουν,
 κλαίουσαν μαννάδες γιὰ παιδιὰ καὶ τὰ παιδιὰ γιὰ μάλλιναις,
 κλαίει καὶ μιὰ νοικοκυρά, ἡ πρώτη γεροντίνα,
 τῆς πέθαναν τρία παιδιὰ καὶ τρία κοριτσάκια.
 —«Ἐσεῖς κρύαις βρυσούλαις μου, ὅλαις νὰ ζηραθῆτε,
 ποιῶ θ' ἄρθη νὰ πάρη νερό, ποιῶ θ' ἄρθη γιὰ νὰ πλύνῃ;
 ὅλαις ἢ νύφαις πέθαναν κί' ὅλα τὰ κοριτσάκια,
 ἢ ῥάχαις λείψα γέμισαν καὶ τὰ κλαριὰ κορμιάκια».

135

Κυρά μου, τὸν ὑιόκα σου, κυρά μ', τὸν ἀκριβό σου,
 πέντε μικραῖς τὸν ἀγαποῦν καὶ δεκοχτὼ μεγάλαις,
 κ' ἡ μιὰ τῆς ἄλλης ἔλεγε, κ' ἡ μιὰ τῆς ἄλλης λέει:
 «Ἐλῆτε κ' ἄς τὸν πάρουμε κουμπὶ καὶ δαχτυλίδι,
 τὸ δαχτυλίδι νὰ φορῇ καὶ τὸ κουμπὶ νὰ παίζῃ,
 νὰ περῶατῇ, νὰ χαίρεται ἔς τοὺς κάμπους καθ' ἀλλήλους».

Ἐς τοὺς κάμπους πιάνει τοὺς λαγούς, ἔς τὰ πλάγια τὰ περδίκια,
 κί' αὐτοῦ ἔς τὰ στρεφολάγκαδα πιάν' τρία λαφομόσκια·
 τῶνα τὸ πᾶει τῆς μάλλιναις του, τ' ἄλλο τῆς ἀδερφῆς του,
 τὸ τρίτο τὸ καλλίτερο τῆς ἀγαπητικῆς του.

136

Ἐρθε ὁ μάρτης μὲ τὸ μάη, γύρισαν τὰ χηλιδόνια,
 καὶ ἔς τῆς βρούσαις κατηβαίνουν ταῖρι ταῖρι τὰ τρυγόνια·
 κ' ἐγὼ πάντα χωρὶς ταῖρι, ἀνοιῖζω καὶ κολοκαῖρι,
 κλαίω καὶ μὲ ξέναις πέτραις χτυπῶ μόνο τὸ κεφάλι,
 ὅσ' ἂν τῇ θάλασσᾳ π' ἀνοίγει καὶ χτυπᾷ τὸ περιγιάλι.
 Ταῖρι μου δὲ γλέπω πίσω, τῆς καρδίας μου τὸν πόνο,
 παρὰ σύγγεφα τὰ μαῦρα ἔς τοὺς ἀνέμους γλέπω μόνο.
 Σύγγεφα εὐτυχισμένα, ἔς τὴν πατρίδα μου ὅσ' ἂν πᾶτε,
 ἀπὸ μὲ τὰ περιβόλια, ὅλα ὅλα χαιρετᾶτε.

137

Ἦταν ἓνας γέρος,
 κ' εἶχ' ἓνα πετεινί,
 ποῦ ῥάλει καὶ ἐξύπνα
 τὸ δόλιο τὸ γέρο.
 Ἐρθε τ' ἀλέπι
 ἔφαγε τὸ πετεινί,
 ποῦ ῥάλει κτλ.
 Ἐρθε κί' ὁ σκύλος,
 κ' ἔφαγε τὸ πετεινί,
 ποῦ ῥάλει κτλ.
 Ἐπεσε τὸ ξύλο,
 σκότωσε τὸ σκύλο,
 πῶφαγε τ' ἀλέπι κτλ.
 Ἐρθε κί' ὁ φοῦρνος,

κ' ἔκαψε τὸ ξύλο,
 ποῦ ῥάσκοτωσε κτλ.
 Ἐρθε τὸ ποτάμι
 κ' ἔσθυσε τὸ φοῦρνο κτλ.
 Ἐρθε καὶ τὸ βῶδι
 κ' ἔπρε τὸ ποτάμι κτλ.
 Ἐρθε κί' ὁ λύκος,
 κ' ἔφαγε τὸ βῶδι κτλ.
 Ἐρθε κί' ὁ τσομπάνης,
 σκότωσε τὸ λύκο κτλ.
 Ἐρθε κ' ἡ πανοῦκλα,
 πῆρε τὸν τσομπάνη,
 ποῦ ῥάσκοτωσε τὸ λύκο κτλ.

138

Πότε θὰ μάθης, κόρη μου, πῶς εἶμ' ἀρρωστημένο;
 ν' ἀρθῇς τὸ γληγορώτερο, μ' εὐρίσκεις πεθαμμένο.
 Καὶ ὄντας ἔρθης καὶ ἐμπῆς ἔς τὴ θύρα τὴ μεγάλη,
 τότες, ἀγαπημένη μου, ξέμπλεξέ τὸ κεφάλι,
 κ' ἐρώτα τὴ μαννοῦλά μου: «Κυρά, τὸ ποῦν' ὁ γυιός σου»;
 «Ὁ γυιός μ', εἶναι ἔς τὴν κάμαρα, ἔς τὸ στρώμα μοναχός σου».
 Ἰσῆσε τὸ προσκέφαλο, νὰ σιῶσῃ τὸ κορμὶ μου,
 καὶ πιᾶσε τὸ κεφάλι μου, ὅσ' ἂν βγῇ ἡ ψυχὴ μου.
 Κί' ὄντας ἰδῇς καὶ τὸν παπᾶ νὰ βάλῃ πετραχήλι,
 τότες, ἀγαπημένη μου, φίλα με μέσ' ἔς τὰ χεῖλη.
 Καὶ ὄντας μὲ σηκόσουνε τέσσερα παλληκάρια,
 τότες, ἀγαπημένη μου, μᾶς' τοὺς μὲ τὰ λιθάκια.
 Κί' ὄντας νὰ μ' ἀπεράσουνε ἀπὸ τὴ γειτονιά σου,
 τότες, ἀγαπημένη μου, κόψε καὶ τὰ μαλλιά σου.

Κι' ὄντας μ' ἀποκουμπήσουνε 'ς τῆς ἐκκλησιᾶς τὴν πόρτα,
τότες, ἀγαπημένη μου, μαδίσου 'σάν τὴν κόττα.
Κι' ὄντας μὲ ἀποψάλουνε καὶ σβύσουν τὰ κερίξ μου,
καὶ τότε ἀγαπημένη μου, θὰ 'ς ἔχω 'ς τὴν καρδιά μου.

139

Νὰ εἶχαμαν, τί νὰ εἶχαμαν;
Νὰ εἶχαμ' ἓνα γέροντα,
νὰ μᾶς φυλάῃ τὸν κῆπο
μὲ τὰ τριανταφυλλάκια.
Νὰ εἶχαμαν, τί νὰ εἶχαμαν;
Νὰ εἶχαμ' ἓνα γόμαρο,
νὰ καθαλκεύῃ ὁ γέρος,
'ποῦ μᾶς φυλάῃ τὸν κῆπο
μὲ τὰ τριανταφυλλάκια.
Νὰ εἶχαμαν, τί νὰ εἶχαμαν;
Νὰ εἶχαμ' ἓνα τάβανο,
νὰ 'τσίμπασε τὸ γάϊδαρο,
νὰ γκρέμιζε τὸ γέροντα κτλ.
Νὰ εἶχαμαν, τί νὰ εἶχαμαν;
Νὰ εἶχαμ' ἓναν πετεινό,
νὰ ἔτρωε τὸν τάβανο
'ποῦ 'τσίμπασε τὸ γάϊδαρο,
'ποῦ γκρέμιζε τὸ γέροντα κτλ.
Νὰ εἶχαμαν, τί νὰ εἶχαμαν;

Νὰ εἶχαμ' ἓναν ἄλπαρο,
νὰ ἔτρωε τὸν πετεινό,
'ποῦ ἔφαε τὸν τάβανο κτλ.
Νὰ εἶχαμαν, τί νὰ εἶχαμαν;
Νὰ εἶχαμ' ἓνα σκύλο,
νὰ ἔτρωε τὸν ἄλπαρο,
'ποῦ ἔφαε τὸν πετεινό, κτλ.
Νὰ εἶχαμαν, τί νὰ εἶχαμαν;
Νὰ εἶχαμ' ἓνα ξύλο,
νὰ 'δέρναμαν τὸ σκύλο,
'ποῦ ἔφαε τὸν ἄλπαρο κτλ.
Νὰ εἶχαμαν, τί νὰ εἶχαμαν;
Νὰ εἶχαμ' ἓνα φοῦρνο,
νὰ καίαμαν τὸ ξύλο,
'ποῦ ἔδειρε τὸ σκύλο κτλ.
Νὰ εἶχαμαν, τί νὰ εἶχαμαν;
Νὰ εἶχαμ' ἓνα ποταμό,
νὰ ἔσβυνε τὸ φοῦρνο,
'ποῦ ἔκαψε τὸ ξύλο κτλ.

140

Σὲ περιγιάλι 'κάζονταν τῶν ναύτων ἢ γυναῖκες,
τῶν ναύτων καὶ τῶν ναύκληρων, τῶν καραβοκυραίων,
ἔχουν γουλιὰ 'ς τὸν κόρφο τους, χαλίγια 'ς τὴν ποδιά τους.
Τὴ θάλασσα παρακαλοῦν, τὴ θάλασσα λιθιάζουν·
«Θάλασσα, πικροθάλασσα, καὶ λευκοκυματοῦσα,
θάλασσα, ποῦν' οἱ ἄντρες μας, καὶ ποῦναι οἱ καλοὶ μας»;
— «Τί νὰ σᾶς 'πῶ, καὶ μέναις μου, τὰ μαῦρα τὰ μαντάτα;
Οἱ ἄντρες σας ἐπνίγηκαν 'ς τὴν ἄβυσσό μου κάτω.

141

Μιὰ γρηχά, κακὴ γρηχά,
μὲ τῆς κόταις μάλονε,
καὶ μὲ τὸ κατσοῦλι της.
«Τσίτ καὶ ξιοῦ·
μπρὲ ῥημάδια, ποῦν' ἀφέντης σας»;
Μιὰ γρηχά, κακὴ γρηχά,
μὲ τῆς κόταις μάλονε
καὶ μὲ τὸ κατσοῦλι της,
καὶ μὲ τὸ σκυλάκι της.
«Ὅστ καὶ τσίτ καὶ ξιοῦ·
μπρὲ ῥημάδια, ποῦν' ἀφέντης σας»;

Μιὰ γρηχά, κακὴ γρηχά,
μὲ τῆς κόταις μάλονε,
καὶ μὲ τὸ κατσοῦλι της,
καὶ μὲ τὸ σκυλάκι της,
μὲ τὸ γουρουνάκι της,
μὲ τὸ γαῖδουράκι της,
καὶ μὲ τὸ βοιδάκι της,
καὶ μὲ τὸ φωλίτσι της.
«Φοῦ'! ᾶ! ὦ! γκούτς! ὅστ! τσίτ! ξιοῦ·
μπρὲ ῥημάδια, ποῦν' ἀφέντης σας»;

142

Ὁ παπᾶς μας ὁ καλός,
'πῶχει τ' ἄσπρα τὰ πολλά,
'γώρασ' ἓναν πετεινό·
κι κικίικ ὁ πετεινός.
Ὁ παπᾶς μας ὁ καλός,
'πῶχει τ' ἄσπρα τὰ πολλά,
'γώρασε μὲν ὄρνιθα·
κακακάκ ἡ ὄρνιθα,

κι κικίικ ὁ πετεινός.
Ὁ παπᾶς μας ὁ καλός,
'πῶχει τ' ἄσπρα τὰ πολλά,
'γώρασε ἓνα γάϊδαρο·
γκαγκαρὴ ὁ γάϊδαρος,
κακακάκ ἡ ὄρνιθα,
κι κικίικ ὁ πετεινός.

143

Εὐπνήσε πρεντσιπόπουλο, καὶ γράψε μὲ τὸ χέρι,
νὰ στείλουμε τῆς κόνταινας, δὲν ἔχει ἄλλο ταίρι!
Εὐπνήσε φκιάσε μὲ γράφῃ, καὶ νὰ τὴν ἀναγνώσω,
νὰ στείλουμε τῆς κόνταινας, νὰ πικραθῇ κάμπόσο.
Εὐπνήσε πρεντσιπόπουλο, καὶ στόμα ζαχαρένιο,
νὰ ἰδῇς ὅπου σὲ φτιάνουνε τὸ μνημὲ μαρμαρένιο.
Εὐπνήσε, πρεντσιπόπουλο, 'ποῦς' ἄσπρος σάν τὸν κρίνο,
'ποῦ 'πᾶνε νὰ σὲ χώσουνε 'ς τὸν ἅγιο Κωσταντῖνο.
Ὅταν ἐπῇγ' ἓνας παπᾶς, νὰ πᾶν νὰ τὸν βγάλῃ,
μικροὶ μεγάλοι κλάψανε, κρῖμα 'ς τὸ παλληκάρι!
Ὅμπρός 'παγαίν' ὁ παπᾶς μὲ τὸ σταυρὸ 'ς τὸ χέρι,
ἀγάλλ' ἀγάλλι περπατεῖ κι' ἀκολουθεῖ τ' ἄσκέρι.

144

Ἄγια Μαρίνα, κοίμισ' το,
κ' ἅγια Σοφιά, νανούρισ' το,
νὰ ἰδῇ τὰ δέντρα 'πῶς ἀνθοῦν,
καὶ τὰ πουλιὰ 'πῶς κελαηδοῦν·
καὶ πάλι στράφου, φέρε το,
μὴν τὸ γυρέψ' ὁ κύρης του,
καὶ δείρη τοὺς βαίλους του,
μὴν τὸ γυρέψ' ἡ μάνα του,
καὶ κλάψῃ καὶ χολοσκαθῇ,
καὶ πικραθῇ τὸ γάλα της.

145

Νάνι! θάρθ' ἡ μάνα σου
ἀπ' τὸ Δαφνοπόταμο,
κι' ἀπὸ τὸ γλυκόνερο,
νὰ σοῦ φέρῃ λούλουδα,
λούλουδα, τριαντάφυλλα,
καὶ μωσχογαρούφαλα.

146

Νά μου τὸ 'πάρης, ὕπνε μου· τρεῖς βίγλαις θὰ τοῦ βάλω,
τρεῖς βίγλαις, τρεῖς βιγλήτοραις, καὶ τρεῖς ἀντρειωμένους.
Βάνω τὸν ἥλιο 'ς τὰ βουνά, τὸν ἀετὸ 'ς τοὺς κάμπους,
τὸν κύρ βορριᾶ τὸ δροσερὸ ἀνάμεσα πελάγου.
Ὁ ἥλιος ἐθασίεψε, ἀετὸς ἀποκοιμήθη,
κι' ὁ κύρ βορριᾶς ὁ δροσερὸς 'ς τῆς μάνας του 'παίνει·
«Γυιέμου, 'ποῦ ἤσουν χτές, προχτές; 'ποῦ ἤσουν τὴν ἄλλη νύκτα;
Μήνα μὲ τ' ἄστρια μάλονε; μήνα μὲ τὸ φεγγάρι;
μήνα μὲ τὸν αὐγερινό, 'ποῦ εἴμεστ' ἀγαπημένοι»;

«Μήτε μὲ τ' ἄστρια 'μάλιστα, μήτε μὲ τὸ φεγγάρι,
μήτε μὲ τὸν αὐγερινό, 'ποῦ εἶστ' ἀγαπημένοι
χρυσὸν ὑγιὺν ἐβίβλιζα 'ς τὴν ἀργυρὴ του κούνη».

147

Μαῦρο κρεββάτι μάννα μου, 'ς τὴ σάλα σ' ἀντικρύζω,
κ' ἐπάνω του κατὰμαυρα 'σπαρμένα λουλουδάκια,
θανάτου κιτρινόκερι, μισόσβεστο 'ς τὴν ἄκρα,
καὶ λιθανιστοῦ μαῦρο καπνὸ ἐδῶ κ' ἐκεῖ σπαρμένο,
κ' ἓνα κορμὶ 'ς τὰ κάτασπρα, 'ς τὸ στρῶμα 'ξαπλωμένο,
καὶ 'ξαπλωμένα τὰ μαλλιά 'ς τὸν ὦμό του τὰ ἔχει.
«'Ιντᾶχα, μάννα μ', 'πὲς μου το, γιὰ 'πὲς μου το κ' ἐμένα;
Μήνα κάνενας 'ξάδερφος 'ξεψύχησε, μαννιά μου,
καὶ κλαίγουν τον οἱ ἄδερφοί, καὶ κλαίγουν τον οἱ φίλοι;
Μήνα κάνενας θεῖός μου 'ξεψύχησε, μαννιά μου»;
«Μηδὲ κάνενας 'ξάδερφος 'ξεψύχησε παιδί μου,
καὶ κλαίγουν τον οἱ ἄδερφοί, καὶ κλαίγουν τον οἱ φίλοι,
μηδὲ κάνενας θεῖός σου 'ξεψύχησε παιδί μου.
τὴ 'Λένη τὴν ἐδάγκασε κουφὴ φαρμακωμένη,
ὄντας ἐπῆς, τὸ σταμνὶ νερό νὰ τὸ γεμίση».

148

Λεῖμονάκι μυρωδάτο,
ἀπὸ περιβόλ' ἀφράτο,
μὴν παραγυρίζης τόσο,
καὶ μὲ κάνης καὶ νυχτώσω.
«Κι' ἂν νυχτώσης, παλληκάρι,
κάτσε νᾶβγῃ τὸ φεγγάρι,

νὰ σὲ ἰδῶ νὰ σὲ γνωρίσω,
καὶ φιλὶ νὰ σὲ δανείσω.
'Απὸ τὴ στερεὴ κρατερέσαι,
ὅπου σεῖσαι καὶ λιγέσαι,
'ποῦ παταῖς τὴ γῆ καὶ τρίζεις,
καὶ τὰ μάρμαρα τσακίζεις».

149

'Σ τὸν ἄδῃ θὲ νὰ 'πάνω, τὸ Χάρο νὰ σμιχτῶ,
νὰ τότε πιάσω φίλο καὶ ἀδερφοποιτό,
μήνα καὶ μὲ δανείσῃ σαίταις κοφτεραῖς,
καὶ 'πάω νὰ σαῖτέψω τρεῖς βεργολιγυραῖς,
'ποῦ καὶ ἡ τρεῖς μοῦ τάξαν ἓνα γλυκὸ φιλί,
κ' ὕστερα μὲ γελάσαν 'σαν τὸ μικρὸ παιδί.

150

'Λάφι μου χρυσοκέρατο, ἔντ' ἔχεις καὶ δακρύζεις,
καὶ μὲ τῆς πέτραις δέρνεσαι τὴ 'μέρα καὶ τὴ νύχτα;
μὲ τ' ἄλλα 'λάφια νὰ βοσκᾷς δὲ θέλεις μέσ' 'ς τοὺς λόγγους.
Γιατί χτυπᾷς τὰ πόδια σου, τὰ χρυσοκέρατά σου;
γιὰ τί τὰ τρίβεις καὶ βογγᾷς, 'σαν νᾶσουν λαβωμένο;
'Πὲς μου το, 'λάφι μ', 'πὲς μου το, 'πὲς μου το, κ' ἂν 'μπορέσω,
δώσω βοήθει' ὅση 'μπορῶ, ὅσ' ἔχω κ' ὅση θέλεις,

— «Δὲν ἠμπορεῖς, ποτάμι μου, τίποτε νὰ μὲ κάνης,
βαθειὰν ὁ πόνος τὴ φωλιά μέσ' 'ς τὴν καρδιά μου ἔχει.
Καὶ 'τί καλὸ 'ς τὴ γῆν αὐτὴ ἔχω, γιὰ νὰ 'μπορέσω
μὲ τ' ἄλλα 'λάφια 'γλήγορις 'ς τοὺς λόγγους νὰ πετάξω;
Δρὸ ἀλαφάκια 'πῶκαμα, ψιλὰ χρυσοντυμένα,
κ' ἐκεῖνα μοῦ τὰ 'πήρανε, κ' ὠρφάνεψ' ἀπ' ἐκεῖνα.
'Τῶνα τὸ 'βρῆκε κυνηγὸς νὰ πίνη 'ς τὸ ποτάμι,
μὲ ντουφεκιὰ ἐδῶκὲ του, τῶρριξεν εὐθὺς κάτω,
καὶ τ' ἄλλο τὸ μικρότερο μὲ 'μέρα μέσ' 'ς τοὺς λόγγους
μὲ τ' ἄλλα 'λάφια ἔτρωγε κ' ἀντίκρουζε τὸν ἥλιο,
(ἀνάθεμά την τὴ στιγμὴ, 'π' ἄφσε τὰ ἄλλα 'λάφια),
ἐμπλέχτηκε μέσ' 'ς τὰ κλαδιὰ καὶ μέσ' 'ς τὰ χορταράκια,
ἐβόσκουτον μονάχο του κ' ἔτρωγε τὴ γλυστρίδα
ἀκόμα δὲν ἀπόφαε, καὶ νᾶσου ἓνας λύκος
ἀπάνω του 'πετάχτηκε, μὲ τῶφαε, μαννιά μου.
Δός μου, ποτάμι μου, νερό, τὴ δίψα μου νὰ σθύσω».
— «Πάρε καὶ πιέ, ὅσο 'μπορεῖς. μάννα μ' ὠρφανισμένη».

151

'Σ αὐτὸ τὸ στῆθος τὸ μαρμαρένιο πῶς νὰ βρεθῇ,
μὲ λειμονίτσα μὲ τὰ λειμόνια νὰ ρίζωθῇ;
Περιβολάρης καὶ μπαξεβάνης θὲ νὰ γενῶ,
Τῆς λειμονίτσας τὰ δρὸ λειμόνια νὰ τὰ φιλῶ.
Μερτσάνι χεῖλη, λαιμὸ κρουστάλλι, ἄχ! λαχταρῶ,
αὐτὸ τὸ στῆθος τὸ μαρμαρένιο, 'ποῦ τρεχεὶ γάλα, κρύο νερό.

152

Δρὸ περιστέρια κάτασπρα, 'ς τὰ αὐγά τους καθισμένα,
'κάθονται καὶ μοιρολογοῦν, κλαίουν, παραπονιοῦνται.
τ' ἀρσενικὸ τοῦ θηλυκοῦ γυρίζει καὶ τοῦ λέει:
«'Ιντα κλωσσᾷς, γυναῖκά μου, κάτασπρη περιστέρα;
Νὰ κάνης θέλεις ὥμορφα, κάτασπρη περιστέρα;
Κρίμα! χάνεις τοὺς κόπους σου καὶ λύπαις θὲ νὰ φέρης.
Μὴ δὲ 'θυμᾷσαι τ' ἔπαθες 'ς τὴν ἄλλη τὴν κλωσσά σου;
Τρία καὶ μόνον τᾶκανες, τᾶχασες καὶ τὰ τρία,
τῶνα τὸ 'πῆρε ἄγριο γεράκι πευνασμένο,
καὶ τ' ἄλλο τῶθραν κυνηγοὶ 'ς τὸν ποταμὸ νὰ πίνη,
καὶ μὲ τὰ δίχτρα τῶπιεσαν. τί 'ξέρεις, κ' ἂν τὸ φάν!
Σήκου, σήκου καὶ μὴ κλωσσᾷς, καὶ μὴ μᾶς φέρης πόνους,
γιατί, τίς 'ξέρει ὕστερα, καὶ τοῦτ' ἔντα θὰ γίνουν».

153

Οὐλα τ' ἀηδόνια τὴν αὐγὴ οὐλα λαλοῦν καὶ λένε,
κ' ἐγὼ περδίκα φλιβερὴ δὲν ἔχω ποῦ νὰ μείνω,
νὰ φτιάσω τὴν φουλοῦλά μου, νὰ βγάλω τὰ πουλιά μου.
Μὲ πῆρε τὸ παράπονο καὶ τὸ πολὺ βερέμι,

κ' ἐπῆγα καὶ τὴν ἔφκιασα 'ς τῆς καλαμιᾶς τὸν κάμπο.
 Βάνουν φωτιά 'ς τὴν καλαμιᾶ νὰ κάψουνε τὸν κάμπο,
 κ' ἔκαψαν τὴν φουλοῦλά μου, κ' ἔκαψαν τὰ πουλιά μου.
 Ἐπῆγα καὶ τὴν ἔφκιασα σὲ ρίζομιθ' λιθάρι,
 πάει ὁ πετρίτης κ' ἔκατσεν ἀπάνω 'ς τὸ λιθάρι.
 Σήκου, πετρίτη μ', ἀπ' αὐτοῦ, σήκου ἀπ' τὴ φουλιά μου,
 καὶ μῶφαγες τὸ ταῖρί μου, καὶ θές νὰ φῶς κ' ἐμένα.
 Σὲ καταριοῦμαι φλιθερά καὶ προκοπὴ δὲν κάνεις.
 Κάλλια νὰ φῶς τὰ νύχια σου, τὰ νυχοπόδαρά σου,
 παρὰ νὰ φῶς τὴν πέρδικα τὴν ἀηδονολαλοῦσα,
 ὅπου λαλεῖ τὴν ἀνοιξή, τὸ μάη, τὸ καλοκαίρι.

154

Αὐγίτσα ἐσηκώθηκα, δὲ ὥραις νὰ ἔημερώσῃ,
 παίρνω νερό καὶ νίβομαι, νερό νὰ ἔξαγρυπνήσω,
 καὶ πέρνω τὸ στρατὶ στρατί, τ' ὠρὴ τὸ μονοπάτι,
 γιὰ ναῦρω πέτρα ρίζομιθ', νὰ διπλωθῶ, νὰ κάτσω,
 ν' ἀκούσω ἀητοῦ λαλιά, σφυριγματιὰ πετρίτη,
 ν' ἀκούσω καὶ τὴν πέρδικα τὴν ἀηδονολαλοῦσα.
 Παραπονιέται 'ς τὸν ἀητό, κλαίγεται 'ς τὸν πετρίτη.
 «Πετρίτη μου, 'ς τὰ φτερωτά, καὶ σταυρατέ, 'ς τοὺς κάμπους,
 μοῦ 'φάγετε τὸ ταῖρί μου, μ' ἀφήσατε μονάχη».

155

Βάγια βάγια τῶ βαγιῶ,
 ὡς τὴν ἄλλη κυριακή,
 μὲ τὰ κόκκινα αὐγά,
 μὲ τὴ σουβλά τὸ τσιτσι,

156

Βάγια βάγια κυριακή,
 ὡς τὴν ἄλλη κυριακή,
 πίτσι, πίτσι τὸ κοκό,
 μάμου, μάμου τὸ τσιτσι.

157

Περπεροῦνα περπατεῖ
 γιὰ βροχὴ παρακαλεῖ.
 «Κύριε, βρέξε μιὰ βροχή,
 μιὰ βροχὴ καματερή,
 μπάραις, μπάραις τὰ νερά,
 λίμναις, λίμναις τὰ κρασιά·
 κάθε κούτσουρο καλὰθι,
 κάθ' ἀστάχῳ καὶ ταχάρι,
 γιὰ νὰ σκάσ' ὁ ἀλευράς,
 γιὰτὶ τὸ πουλεῖ ἀκριθά,
 καὶ νὰ χαίρετ' ὁ φτωχὸς
 μ' ὅλη του τὴ φαμιλιά».

158

Ἄλικό μου καρσοφύλλι καὶ γαλάζιο μου ζεμποῦλι,
 σκύψε νὰ σὲ χαιρετήσω καὶ νὰ σὲ γλυκοφιλήσω.
 Κᾶπου θέλω νὰ κινήσω, καὶ ὁ κύρης δὲ μ' ἀφίνει.
 Ἄλικό μου καρσοφύλλι καὶ γαλάζιο μου ζεμποῦλι,
 σκύψε νὰ σὲ χαιρετήσω καὶ νὰ σὲ γλυκοφιλήσω.
 Κᾶπου θέλω νὰ κινήσω, καὶ ἡ μάinna δὲ μ' ἀφίνει.
 Ἐρθεν ὁ καιρὸς κ' ἡ ὥρα, ὅπου θεὸς νὰ χωριστοῦμε,
 καὶ νὰ μὴν ἀνταμωθοῦμε, κ' ἡ καρδίτσα μου μὲ σφάζει,
 καὶ τὰ μάτια μου δακρύζουν καὶ σὰν τοὺς τροχοὺς γυρίζουν,
 ὅτι πῶς θὰ χωριστοῦμε καὶ θὰ μὴν ἀνταμωθοῦμε.

159

Ἰάν' ἀπ' τὰ κεραμίδια μας τρέχει νερό κρουστάλλι,
 ὅσαις μαννάδαις κ' ἂν τὸ πιοῦν, καμμιὰ παιδί δὲν κάνει.
 Ἄν τῶπινε κ' ἡ μάinna μου, δὲν εἶχε κάνει ἐμένα,
 ποῦ μ' ἔκανε κ' ἐγέννησε, κ' ἐδιέβηκα 'ς τὰ ξένα·
 ξέναις πλένουν τὰ ροῦχά μου, ξέναις τὰ σαπουνίζουν,
 τὰ πλένουν μιὰ, τὰ πλένουν δῶ, τὸ τρίτο μὲ μαλόνουν·
 «Πάρε, ξέne μ', τὰ ροῦχά σου, σύρ' ἀπ' ἐκεῖ ποῦ ἔρθεις,
 ἐδῶ νερό δὲ βροίσκεται, σαποῦνι δὲν πουλιέται,
 ἐδῶν' ἡ πέτρας ζυγιασταῖς, τὸ χῶμα μὲ τὸ δράμι».

160

Τώρα μαῖά, τώρα δροσιὰ, τώρα τὸ καλοκαίρι,
 τώρα κ' ὁ ξένος βούλεται νὰ πάνῃ 'ς τὰ δικά του.
 Πιάνει σελόν' τὸ μαῦρό του, πιάνει τὸ καλλιγόνει,
 βάνει τὰ πέταλα χρυσὰ καὶ τὰ κάρφι' ἀσημένια,
 βάνει τὰ φτεριστήρια του, ζώνει καὶ τὸ σπαθί του,
 τοὺς φίλους ἀποχαιρετᾷ κ' ὅλους τοὺς γνώριμους του.
 Καὶ ἡ καλή του τὸν ῥωτᾷ μὲ μάτια δακρυσμένα·
 «Ἐσὺ ποῦ πᾶς, ἀφέντη μου, καὶ μένα ποῦ μ' ἀφίνεις»;
 «Σ' ἀφίνω 'ς τὴ μαννάκα σου, 'ς τοὺς φίλους κ' ἐδικούς σου,
 κ' ἐγὼ πάνω 'ς τὸ σπίτι μου, ναῦρῶ τοὺς συγγενεῖς μου».
 «Πάρε μ', ἀφέντη μ', πάρεμε κ' ἐμένα 'κεῖ ποῦ πάνεις,
 νὰ μαγειρεύω νὰ δειπνᾶς, νὰ στρώνω νὰ κοιμᾶσαι,
 νὰ πλένω τὰ ποδάρια σου 'ς τὴν ἀργυρὴ λεκάνη».
 «Ἐκεῖ ποῦ πάνω, κόρη μου, κοράσια δὲν πααίνουν·
 εἶναι ἡ στράτα μακρονή κ' ἔχει πολλὰ φαρμάκια,
 δὲ μαγειρεύουν νὰ δειπνοῦν, δὲ στρώνουν νὰ κοιμούνται,
 δὲν πλένουν τὰ ποδάρια τοὺς 'ς τῆς ἀργυραῖς λεκάναις.
 Κάτσε, κόρη μ', 'ς τὸ σπίτι σου, κάτσε 'ς τὰ πατρικά σου,
 κ' ἂν τύχῃ πάλι καὶ ἐρθῶ, θεὸς νὰ ἦσαι ἰδική μου,
 ἐγὼ δὲ 'ς ἀστοχῶ ποτέ, ὅσον καιρὸ κ' ἂν ζήσω».

161

«Ὅλα τὰ δέντρα τὴν αὐγὴ δροσιὰ 'ναι φορτωμένα,
 καὶ τὰ πουλάκια 'ς τὰ κλαριά βαρεῖα βαλαντωμένα,
 κ' ἡ κόρη 'ς τῆς ἀγκάλαις μου βαρεῖα 'ναι ὑπνωμένη».
 —«Βαρεῖα κοιμᾶσαι, κόρη μου, βαρεῖα 'σαι ὑπνωμένη».
 «Νὰ μ' εἶχα πέσει, ἀφέντη μου, ποτέ μου μὲ τ' ἐσένα!
 Εἶδ' ὄνειρο 'ς τὸν ὕπνο μου, 'ς τὸν ὕπνο ποῦ κοιμώμουν·
 εἶδα τὸ γρίθα σου γυμνὸ, τὴ σέλλα τσακισμένη,
 καὶ τὸ σπαθί σου τ' ἀργυρὸ 'ς τὴ μέση χωρισμένο,
 καὶ τὸ μανδῆλι σ' τῶμορφο 'ς τὴν ἄκρη λερωμένο».
 —«Κόρη μ', μὴ βασανίζεσαι, 'ς τὰ βάσανα μὴ 'μπαίνης·
 ὁ γρίθας μ' εἶν' ἡ ξενητεία, κ' ἡ σέλλα μ' εἶν' ὁ δρόμος,
 καὶ τὸ σπαθί μου τ' ἀργυρὸ εἶν' ὁ ξεχωρισμός μας,
 καὶ τὸ μανδῆλι τὸ λερὸ τὰ δάκρυα ποῦ θὰ χύσης».
 —«Αὐτοῦ ποῦ πᾶς, ἀφέντη μου, πάρε κ' ἐμὲ κοντά σου,

νά μαγειρεύω νά δειπνῶς, νά στρώνω νά κοιμάσαι,
νά πλένω τὰ ποδάρια σου, τὰ πλύματα νά πίνω».
— « Ἐδῶ ποῦ ἄνω, κόρη μου, γυναῖκες δὲν πακίνουν,
δὲ μαγειρεύουν, δὲ δειπνοῦν, δὲ στρώνουν, δὲ κοιμούνται,
ἐς τὴ σέλλα τρώγουν τὸ ψωμί, ἐς τὴ σέλλα γροματίζουν ».

162

Θάλασσα, πικροθάλασσα, τώρα γλυκεῖα νά γένης,
αὐτὸ τὸ νιὸ ποῦ ἔστειλα, μὴ μού τανε πικράνης.
Ἀνάθεμα τοὺς ξυλουργούς, ποῦ κάνουν τὰ κάραδια,
καὶ πᾶν καὶ ξενητεύονται τᾶμμορφα παλληκάρια.
Ἄχ! οὐρανέ, μὴ βρέξης πλεῖο, κάνε μ' αὐτὴ τὴ χάρη,
κ' ἐγὼ μὲ τὰ ματάκια μου ποτίζω τὸ χορτάρη.
Ἐμίσεψες, χρυσέ μ' ἀητέ, καὶ σ' ὠθαλα τραγοῦδι,
τσαντσαμινάκι μου χρυσό, πολύτιμο λουλοῦδι,
ἐμίσεψες, καὶ μ' ἄφησες ἕνα γραλὶ φαρκάκι,
νά γεύουμαι καὶ νά δειπνῶ, ὅσω νά πῶς καὶ νάρθης.
Ἐμίσεψες, χρυσέ μ' ἀητέ, ἄχ! μὴ μὲ λησμονήσης,
ἐς τὴ ξενιτειά, ποῦ περπατεῖς, ἄλλη μὴν ἀγαπήσης.

163

Σύρτε, μαῦρα μου πουλάκια, σύρτε ἐς τὸ καλὸ,
χαιρετήματα νά πῆτε τῆς ἀγάπης μου.
Κε' ἂν ἐπᾶτ' ἀπ' τὴν Ἀθήνα κε' ἀπ' τὸν τόπο μας,
μηλιὰ ἔχω ἐς τὴν αὐλή μας καὶ ἐς τὴν πόρτα μας,
καὶ ἐς τὰ φύλλα ν' ἀνεβῆτε νά λαλήσετε,
τῆς παλῆς μας τῆς ἀγάπης νά μηνύσετε,
πλεῖο νά μὴ με παντεχαίνῃ, μὴ με καρτερῇ,
τ' ἐδῶ πούρθα ὁ καὶ μένος, ἐσκλαβώθηκα,
πῆρα χήρας θυγατέρα καὶ τῆς μάγισσας,
ποῦ μαγεύει τὰ ποτάμια, καὶ δὲ σέρνουνε,
καὶ τῆς θάλασσας μαγεύει, καὶ δὲν ἀρμενοῦν,
καὶ μαγεύει καὶ τῆς βρύσας, καὶ δὲν τρέχουνε,
καὶ μ' ἐμάγεψε κ' ἐμένα, καὶ δὲν ἔρχουμαι
ὅταν βουλοῦμαι νάρτω, χιόνια καὶ βροχαῖς,
κάνω νά γυρίσω πίσω, ἥλιος, ἔλαστεριά.

164

Ὁ ξένος εἰς τὴ ξενιτειά πρέπει νά βάλῃ μαῦρα,
γιὰ νά τὸν ἐγνωρίζουνε, πῶς ἐς τὴν καρδιά ἔχει λαύρα.
Ἐμέν' εἶδαν τὰ μάτια μου, τοὺς ξένους πῶς τοὺς θάρτουν,
δίχως λιθάνι καὶ κερὶ, δίχως παπᾶ καὶ διάκονο.

165

Διῶξέ με, μάννα μ', διῶξέ με, κ' ἐγὼ νά φύγω θέλω,
νά σκαπετίσω τρεῖς βουνά, σαράντα πέντε ῥάχαις,

νά πάω κ' ἐγὼ, μαννοῦλά μου, ποῦ πᾶν τὰ χελιδόνια,
τὰ χελιδόνια νᾶρχωνται, κ' ἐγὼ νά πᾶν ἄκομα,
ν' ἀσπρίσουν τὰ ματάκια σου κυττάζοντας τῆς στραταῖς,
καὶ νά σαπίσ' ἡ μπόλια σου τὰ δάκρυα σου σφουγγώντας,
νά σκάσῃ τ' ἀχειλάκι σου βωτώντας τοὺς στρατιώταις:
« Διαβάταις μου, στρατιώταις μου, καλοὶ μου στρατιώταις,
μὴν εἶδετε τὸ γυζούλι μου, τὸ μοναχὸ τὸ γυζὸ μου »;
« Ξένη μου, κε' ἂν τὸν εἶδαμε, ποῦ νά τὸν φέρ' ὁ νοῦς μας;
Γιὰ πές μας τὰ σημάδια του, σημάδια τοῦ κορμιοῦ του ».
« Ἦταν ὕψιλος, ἦταν λιγνός, ἦταν καμπυλοφρύδης,
καὶ ἐς τὸ δεξιὸν τοῦ δάχτυλο εἶχε τὴν ἀρραβῶνα,
κάλλει ἔλαμπε τὸ δάχτυλο παρὰ τὸ δαχτυλίδι ».
« Ναι, ψές, προψές τὸν εἶδαμε ἐς τὸν ἄμμο ἔαπλωμένο,
μαῦρα πουλιὰ τὸν ἔτρωγαν κε' ἄσπρα τὸν τριγυρίζαν,
κ' ἕνα πουλί, καλὸ πουλί, δὲν τρώει, μόν' τριγυρίζει,
Τᾶλλα πουλιὰ τοῦ λέγανε, τ' ἄλλα πουλιὰ τοῦ λένε ».
« Δὲν τρῶς καὶ σύ, καλὸ πουλί, π' ἀνδρειωμένου πλάτη,
νά κάνης πήχη τὰ φτερά καὶ πεθαμὴ τὰ νύχια »;

166

Διῶξέ με, μάννα, διῶξέ με μὲ ξύλα, μὲ λιθάρια,
νά πᾶν κ' ἐγὼ ἐς τῆς ἐρημίας, ποῦ πᾶν τὰ χελιδόνια,
τὰ χελιδόνια νᾶρχουνται, κ' ἐγὼ μόν' νά παγαίνω.
Θάρθῃ καιρὸς νά πικραθῇς, θάρθῃ καιρὸς νά κλάψῃς.
« Παρακαλῶ σε, ξενιτειά, καὶ προσκυνῶ σε Πόλη,
αὐτὸ τὸ νιὸ ποῦ ἔστειλα, καλὰ νά τὸν φυλάξης,
νά μὴν τοῦ δώσης ἀρρωστήα, νά μὴ τὸν δῇ ἀσθένεια.
Ἦ ἀρρωστήα θέλ' στρώματα, θέλει προσκεφαλάρια,
θέλει μαννοῦλας γόνατα, θέλει πατρός ἀγκάλαις,
θέλει ἀδερφοῦλας γκαρδιακίς, νά στρώνουν, νά ἔεστρώνουν,
θέλει νέρ' ἀπ' τὸν τόπο του, καὶ μὴλ' ἀπ' τὴ μηλιὰ του ».
Θὰ σκάσῃ τ' ἀχειλάκι σου βωτώντας τοὺς διαβάταις:
« Διαβάταις, ποῦ διαβαίνετε, στρατιώταις ποῦ περνᾶτε,
μὴν εἶδετε τὸ γυζόκι μου, τὰ φύλλα τῆς καρδιάς μου »;
« Γιὰ πές μας τὰ σημάδια του, σουσούμια τοῦ κορμιοῦ του ».
« Ἦταν ὕψιλος ὅταν τὸ βεργί, λιγνός ὅταν τὸ καλάμι,
ἦταν φεγγαροπρόσωπος, ἦταν καγγελοφρύδης,
φοροῦσε καὶ ἐς τὸ χέρι του μαλαμματένια μποῦλα ».
« Ἐψές, προψές τὸν εἶδαμε ἐς τὴ μέσ' ἀπὸ τὸν κάμπο,
μαῦρα πουλιὰ τὸν τρώγανε, κε' ἄσπρα τὸν τριγυρίζαν,
κ' ἕνα πουλί, καλὸ πουλί, δὲν τρώει, μόν' τὸν κλαίει ».
« Φάγε καὶ σύ, πουλάκι μου, π' ἀνδρειωμένου πλάτη,
νά κάνης πήχη τὸ φτερό καὶ δρό πήχαις κοντύλια ».
« Ὅλον, πουλιὰ μου, φᾶτέ με, κε' ὅλον κατὰ λυστέ με,
ἀφῆστε μόν' τὸν πλάτη μου καὶ τὸ δεξιό μου, χέρι,
νά γράψω τρεῖς γράμματα, πικρά, φαρμακωμένα,
νά στείλω τῶνα τ' ἐς μάννας μου, τᾶλλα τῆς ἀδερφῆς μου.
καὶ τᾶλλα τὸ πικρότερο νά στείλω τῆς καλῆς μου »
γιὰ νά διβεῖξ' ἡ μάννα μου, νά κλαί' ἡ ἀδερφή μου,
καὶ νά διβεῖξ' ἡ ἀδερφή, νά κλαίγῃ ἡ καλή μου,
καὶ νά διβεῖξ' ἡ καλή, νά κλαί' ὅλος ὁ κόσμος ».

167

Καὶ πῶς νὰ γένουμαν πουλί, ἦψηλὰ γιὰ νὰ πετοῦσα,
ν' ἀντάμουνα τὸ σταυραητὸ καὶ νὰ τὸν ἐρωτοῦσα,
ἔς τὸν τόπο 'ποῦ σκοτώθηκες, γραμμένο μου ξεφτέρι,
'σάν τί πουλιά σ' ἐφάγανε, νὰ μ' ἐδίδε χαμπέρι·
νὰ σφάζομαν, νὰ μ' ἔτρωγαν κ' ἐμένα τὴν καυμένην,
νὰ διὰβαινα ἔς τὸ στόμα τοὺς ὅλη κομματιασμένην,
νὰ εὔρισκα ἔς τὰ σπλάγχνα τοὺς καὶ τὰ δικὰ σου μέλη,
κ' ἐκεῖ νὰ ἤμαστε κ' οἱ δὲ ἄλλοι ἀνταμωμένοι.

168

Ποτέ μου δὲν ὠρέχτηκα τὴν πλάκα νὰ 'παινέσω,
τώρα γιὰ τὸ χατῆρί σου θὰ τὴν μυριοπαινέσω.
« Πλάκ' ἀργυρή, πλάκα χρυσή, πλάκα μαλαμματένια,
μὴ φῆς ἀχεῖλι κόκκινο, μὴ φῆς καὶ μαῦρα 'μάτια,
μὴ φῆς καὶ τὴ γλωσσίσσα του τὴν ἀηδονολαλοῦσα,
ὅπου τὴν εἶχαν τὰ πουλιά σκοπὸ κ' ἐκελαηδοῦσαν.
'Εσ' ἦσουν αὐτὰ σεβδαλῆς ἐπάνω ἔς τῆς κοπέλλαις,
εἶχες τὰ μάτι' ὀλόμαυρα, τὰ φρύδια 'σάν ἀδελαῖς·
ἀκόμ' ὁ γάμος σου βαστᾷ, καὶ τὸ τραπέζει στέκει,
ἀκόμα τὰ στεφάνια σου τοῦ λιθανιῶνι μυρίζουν».

169

'Ψιλὸ κυπαρισσάκι μου, ἔγυραν τὰ κλωνιά σου,
κι' ἀπ' τὴν ἀγία Παρασκευὴ ἔρχετ' ἡ μυρουδιά σου.
Σμυρνή, μὲ τὰ χρυσὰ μαλλιά, Χιώτισσα μὲ τὰ 'δυόσμα,
κοῖμά ἦταν τὸ κορμάκι σου νὰ σοῦ τὸ φάη τὸ χῶμα·
κοῖμά ἦτανε νὰ φά' ἡ γῆ τὰ 'μάτια τὰ ζαφείρια,
'ποῦ τὰχαν τὰ ῥηγόπουλα πέτραις ἔς τὰ δαχτυλίδια.

170

Βαλαντωμένη περπατῶ, λερή, μὲ μαῦρα ροῦχα,
στέκω καὶ συλλογίζουμαι, τ' ἐπαθ' ὁ γῦρος 'ποῦχα.
'Οποῦχα κάστρο φαμελιά καὶ κάστρο γενναλοῖ,
καὶ τῶρ' ἔμεινα μοναχὴ 'σάν ἔρμο χελιδόνι,
κι' ἀνεστενάζω φλιθερὰ καὶ κλαίγω πικραμένα,
'ποῦ δὲν εὔρεθῆκε γιὰτρὸς μέσ' ἔς τὸν ντουνιά γιὰ 'μένα.
Τὸν πόνο 'πῶχω ἔς τὴν καρδιά, ἃς εἶχα ἔς τὸ κορμί μου,
νὰ μὲ 'μοιρολογήσουνε οἱ φίλοι κ' οἱ ἐχθροὶ μου.

171

Ἔθελα νάρθω μιὰ βραδιά, νὰ σᾶς καλημερίσω,
νὰ κάτσω ἔς τὸ τραπέζι σας, νὰ σᾶς παρηγορήσω,
μόν' ἔχω χνῶτ' ἀπὸ τὴ γῆ καὶ μυρουδιά ἀπ' τὸν ἄδη.
— αὖ ἔγης χνῶτα, θέλω σε, καὶ μυρουδιά, 'γαπῶ σε,
κι' ἂν ἦσ' ἀπὸ τὴ μαύρη γῆ, μυριοπαρκαλῶ σε.

172

Στρατιώταις, σκάψετε βουνά, καὶ καθαλάροι, κάμπο,
νὰ θάψετε αὐτὸ τὸ νιὸ κάτω ἔς τὸ περιγιάλι,
ν' ἀκούη ἀχνιὰ τῆς θάλασσας καὶ ταραχὴ τ' ἀέρα,
ν' ἀκούη καὶ τοὺς συντρόφους του, 'ποῦ λὲν τὸ ἔγια μόλα.

173

Καλὴ 'μερὰ σ', ἀνατολή, καλὴ 'μερὰ σου, δύση,
καλὴ 'μερὰ σου, μαύρη γῆ μ' ὅλους τ' ἀποθαμένους.
Κ' ἐκείνη ἀπολογήθηκε μὲ τὸν καῦμό ἔς τ' ἀχεῖλι·
« Τὴν καλὴ 'μέρα ἔχετε εἰς τὸν ἀπάνω κόσμον,
'ποῦ περπατεῖτε μὲ δροσιά, 'ποῦ φέγγετε μὲ λύχνο·
μὰ 'γὼ τὸ βαρειορρίζικο, ἔς τὴ γῆ πολλὰ καυμένο,
χωρὶς νερὸ βρεγμέν εἶμαι, χωρὶς φωτιὰ καυμένο,
χωρὶς κοντάρια καὶ σπαθιά, σπαθοκονταρμένο».

174

Μὲ τί ψυχὴ, μὲ τί καρδιά θὲ νάμπω 'γὼ ἔς τὸν ἄδη;
Ν' ἀφήσω τὰ παιδάκια μας, νὰ κλαῖν' αὐγὴ καὶ βράδυ,
νὰ κλαῖνε, νὰ φωνάζουνε, μαννοῦλά μου, ποῦ νὰ ἦσαι;
βαρεῖα 'π' ἀποκοιμήθηκες, κ' ἐμᾶς δὲ μᾶς θυμᾶσαι.

175

Ἐζήλεψε τὸ χαμαῖλι
ἡ μάννα, ἡ μαννοῦλά μου,
τὸ ἀργυρὸ ντουφεκί.
Κλαίγέ με, μάννα μ', κλαίγέ με,
τουφεκισμένο λέγε με.
Ἐζήλεψε τὸ χαμαῖλι
ἡ μάννα, ἡ μαννοῦλά μου,
τῆς ἀσημοκουμπούραις.

Κλάψε με, μάννα μ', κλάψε με,
ἀποθαμένο γράψε με.
Ἐζήλεψε τὸ χαμαῖλι
ἡ μάννα ἡ μαννοῦλά μου,
τῆς ἀσημοπαλάσκαις.
Κλάψε με, μάννα μ', κλάψε με
καὶ σκοτωμένο γράψε με.

176

'Ανάθεμά σε, Μπογδανιά, Βλαχιά καὶ Βουκουρέστι,
πῶχεις ποτάμι' ἀπέραγα, βουνά 'ποῦ δὲν πατιοῦνται,
κ' ἔστειλα τὸν πετρίτη μου, νὰ πᾶη νὰ κυνηγήσῃ.
Οὔτε κυνῆγι μοῦφερε, οὔτε κι' ἀτός του ἦρθε.
Διαλαλητάδες ἔβαλα ἔς οὔλα τὰ κατιλίγια.
Ποιὸς ἔχει βρόχια ἔς τὰ βουνά κι' ἀντίβροχα ἔς τοὺς κάμπους,
μὴν πιάστηκ' ὁ πετρίτης μου, μὴν πιάστηκεν ὁ γρὸς μου;

177

Καυμένα νιάτα καὶ καιροί, 'ποῦ εἶστε περασμένα,
τάχα θὲ νὰ γυρίσετε, καυμένα νιάτα, 'πίσω;
"Οντας θ' ἀσπρίσ' ὁ κόρακας καὶ γένῃ περιστέρι,

τότες θέ νά γυρίσουνε τὰ μαῦρα νιάτα πίσω.
 Ἔχετε 'γειά, 'ψηλά βουνά κ' ἐλάτια μὲ τοὺς ἱσκιούς,
 κ' ἐγὼ 'πάνω νὰ 'παντρευτῶ, νὰ 'πάρω νιά γυναῖκα,
 κί' αὐτὰ τὰ λιανολίθαρα ὅλα γυναικαδέρφια!

178

Ἐπῆρα τὸ στρατὶ στρατί, στρατὶ τὸ μονοπάτι·
 τὸ μονοπάτι μ' ἔβγαλε κάτω 'ς τὸ περιγιάλι.
 Θωρῶ τὴ θάλασσα θολή, στέκω νὰ ξεσταλάξῃ,
 κί' ἀπάνω 'ποῦ ξεστάλαξε, ἔπλυνα τὴν καρδιά μου,
 κί' ἀναψαν κ' ἐκαήκανε μέσα τὰ 'σωτικά μου.
 Μήτ' ἀπ' τὴν πρύμη καραβιοῦ δὲ λείπει πρασινάδα,
 μήτε κί' ἀπ' τὰ χειλάκια μου δὲν λείπει φαρμακάδα.

179

Δὲν πρέπ' ἐγὼ νὰ χαίρουμαι, οὐδὲ κρασί νὰ πίνω,
 μόν' πρέπει μου 'ς τὴν ἐρημιά, 'ς ἓνα μαρμαροβοῦνι,
 νὰ κοιτούμαι τὰπίστουμα, νὰ χύνω μαῦρα δάκρυα,
 νὰ γένω λίμνη καὶ 'γιαλός, νὰ γένω κρύα βρύση,
 νὰ ἔρχονται ἡ Κομπονιαναίς, νὰ πλένουν, νὰ λευκαίνουν,
 νὰ πλένουν τὰ ποδάριά τους, τὸν ἄσπρο τὸ λαιμό τους.

180

Κάτω 'ς τὰ τάρταρα τῆς γῆς, κάτω 'ς τὸν κάτω κόσμος,
 μοιρολογοῦν ἡ λιγεραὶς καὶ κλαῖν τὰ παλληκάρια.
 Ὅσον τ' εἶν τὸ μοιρολόγι τους; Ὅσον τ' εἶν τὸ κλάψιμό τους;
 «Τάχα νὰ στέκ' ὁ οὐρανός, νὰ στέκ' ὁ κόσμος 'πάνω;
 νὰ στέκουνται ἡ ἐκκλησιαίς μὲ τῆς χρυσαῖς εἰκόνες;
 νὰ στέκονται οἱ ἀργαλειοί, 'ποῦ φαίνουν ἡ κυράδαις»;

181

Κάτω 'ς τὰ τάρταρα τῆς γῆς τὰ κρυοπαγωμένα,
 ἐκεῖ καθοῦνταν πέντε νηαὶς καὶ τρία παλληκάρια·
 μοιρολογοῦν ἡ λιγεραὶς καὶ κλαῖν τὰ παλληκάρια.
 «Τάχα κ' ἐμεῖς δὲν εἴμασταν νέοι καὶ παλληκάρια;
 τάχα δὲν ταξιδέψαμαν μὲ ψαριανὰ καράβια»;

182

Ἡ μάννα μου κάνει χαρά, κάνει τοῦ γιοῦ της γάμο,
 πάει 'ς τῆς βρύσαις γιὰ νερό καὶ 'ς τὰ βουνά γιὰ χιόνι,
 καὶ 'ς τῆς περιβολάρισσας γιὰ μῆλο γιὰ κυδῶνι.
 —«Δόστε μου, βρύσαις, κρύο νερό καὶ σεῖς, βουνά, τὸ χιόνι,

καὶ σεῖς περιβολάρισσας τὸ μῆλο τὸ κυδῶνι.
 Ἐμένα ἕνας ἔρχεται ἀπ' τὸν ἀπάνω κόσμο,
 οὐτ' ἀπ' τὰ ξένα μῶρχεται, οὐτ' ἀπὸ ξένον κόσμο,
 μόν' εἶναι τὸ παιδάκι μου τὸ πολυαγαπημένο».

183

Ἐμέν' μοῦ πρέπουν κλάμματα, δάκρυα καὶ μοιρολόγια,
 νὰ κλαίω τὸ βράδυ σιγανά, καὶ τὴν αὐγὴ γεμάτα,
 κί' αὐτοῦ 'ς τὰ ἡμερώματα νὰ πέρνω μοιρολόγι.
 Κλάψετε, μάτια μ', κλάψετε, νὰ σύρετε ποτάμι,
 νὰ γένῃ λίμνη καὶ 'γιαλός, νὰ πάῃ 'ς τὸν κάτω κόσμο,
 νὰ βρέχονται οἱ ἄβρεχοι, νὰ πιοῦν οἱ διψασμένοι,
 νὰ βάζουν οἱ γραμματικοὶ νερό 'ς τὸ καλαμάρι,
 νὰ γράφουνε τὰ βάζανα τῶν πολυαγαπημένων,
 ὅπου περνοῦν τὸν ποταμὸ καὶ πίνουν τὸ νερό του,
 καὶ λησμονοῦν τὰ σπίτια τους, καὶ τ' ἀρφανά παιδιὰ τους.

184

Κόρη μ', αὐτοῦ 'ποῦ βούλεσαι νὰ κατεβῇς 'ς τὸν ἄδη,
 αὐτοῦ πετείνια δὲ λαλοῦν, κότταις δὲ καραλιοῦνται,
 αὐτοῦ νερό δὲ βρίσκειται, χορτάρι δὲ φυτρώνει·
 ὄντας πεινᾷς, δὲ γεύεσαι, ὄντας διψᾷς, δὲν πίνεις,
 κί' ὄντας θέλῃς νὰ κοιμηθῇς, τὸν ὕπνο δὲ χορταίνεις.
 Κάθου, κόρη, 'ς τὸ σπίτι σου, κάθου 'ς τὰ γονικά σου.
 —«Δὲν ἤμπορῶ, πατέρα μου, μητέρ' ἀγαπημένη,
 ἐφές ἐγὼ 'παντρέφτηκα, ἐφές ἀργά τὸ βράδυ·
 ὁ ἄδης εἶν' ὁ ἄντρας μου, ἡ πλάκα πεθερά μου».

185

Περιπλεγμένη λείμονιὰ μὲ τ' ἀνθία στολισμένη,
 τὴν ὥρα 'ποῦ σ' ἀγάπησα, ἦταν εὐλογημένη·
 καὶ τώρα 'ποῦ ἀρρώστησα καὶ κοιτούμαι 'ς τὸ στρῶμα,
 ἔλα, τριανταφυλλένια μου, καὶ φίλει με 'ς τὸ στόμα.
 Καὶ ὅταν ἐρθῇς 'ς τὸ σπίτι μου, μὴν κρύβῃς τὸν καῦμό σου,
 μόν' ῥώτα τὴ μαννοῦλά μου: «Κυρά, τὸ ποῦν' ὁ γιός σου»;
 —«Νάτος ἐκεῖ 'ποῦ κοιτεται· λέει πῶς ἀποθαίνει».
 —«Τί ἔχεις, δρὸ ματάκια μου, καὶ κοιτεσαι 'ς τὸ στρῶμα»;
 —«Ἐλα, τριανταφυλλένια μου, καὶ φίλει με 'ς τὸ στόμα·
 ἔλα, κάτσε 'ς τὸ στρῶμά μου, κοντὰ 'ς τὴν κεφαλὴ μου,
 πιᾶσε καὶ μοιρολόγησε, ὅσο νᾶβγ' ἡ ψυχὴ μου.
 Κί' ὄντας νὰ ἰδῇς μικρὸ παιδί μὲ θυμιατὸ 'ς τὸ χέρι,
 τότες, τριανταφυλλένια μου, πάει τὸ 'δικό σου ταῖρι·
 κί' ὄντας νὰ μ' ἀπεράσουνε νεκρὸ 'π' τὴ γειτονιά σου,
 τράβα τὰ μαγουλάκια σου, τράβα καὶ τὰ μαλλιά σου·
 κί' ὄντας νὰ μ' ἀπεράσουνε ψάλλοντας οἱ παπάδες,
 ἔβγα κρύφ' ἀπ' τὴ μάννα σου, κί' ἀναψε τρεῖς λαμπάδες·

κι' ὄντας νὰ μοῦ τὰ σβύσουνε τὰ μαῦρα τὰ κερίά μου,
τότες, τριανταφυλλένια μου, 'βγαίνεις ἀπ' τὴν καρδιά μου·
κι' ὄντας νὰ μ' ἀκουμπήσουνε 'ς τῆς ἐκκλησιᾶς τὴν πόρτα,
σύρε μεγάλη τὴ φωνή, νὰ μαραθοῦν τὰ χόρτα·
κι' ὄντας νὰ μ' ἀκουμπήσουνε 'ς τὴν ἐκκλησιᾶ 'ς τὴ μέση,
σύρε με μὲ 'ψηλὴ φωνή, κι' ὁ κρᾶθθατος νὰ πέση·
κι' ὄντας νὰ μ' ἀκουμπήσουνε 'ς τὴ μέση μέσ' 'ς τὸ μνήμα,
σύρε με μὲ 'ψηλὴ φωνή, νὰ 'βγῇς ἀπὸ τὸ κρῖμα·
κι' ὄντας νὰ σοῦ τὰ φέρουνε τὰ κόλυβά μου, φά' τα,
φά' τα καὶ τρισμακάρισε τὸ νιὸ ὁποῦ σ' ἀγάπα.

186

Μὲν κόρη ἐτραγούδαε ἀπ' ὦρηο παραθύρι,
κι' ὅσα καράβια τ' ἀκουαν, ὅλ' ἄραζαν καὶ δένουν,
κ' ἓνα καράβι τρομερό, καράβι τοῦ πολέμου,
οὔτε μαζώνει τὰ πανιά, οὔτ' ἤθελε ν' ἀράξη.
«Μάσε, καράβι, τὰ πανιά, μάσε' τα καὶ βάλ' τα κάτω·
ἐγὼ κι' ἂν ἐτραγούδησα, σὲ μοιρολόγι τό εἶπα.
'Εγ' ἄντρα κ' εἶναι ἄρρωστος, κ' εἶναι γιὰ νὰ 'πεθάνη,
'Ξαρρωστικό μοῦ 'γύρεψε νὰ φάη, γιὰ νὰ γειάνη,
τῆς ἀλαφίνας τ' αἵμιμα, τ' ἀγρογιδιοῦ τὸ γάλα.
'Ὅσο ν' ἀνέβω 'ς τὸ βουνό, νὰ κατηβῶ 'ς τοὺς κάμπους,
νὰ φκιᾶσω στροῦγκα καὶ μαντρί, νὰ πιάσω τὴ 'λαφίνα,
ὁ ἄντρας μου παντρεύτηκε κι' ἄλλη γυναῖκα 'πῆρε,
πῆρε τὴν πλάκα πεθερά, τὴ μαύρη γῆς γυναῖκα.

187

Δὲν τῶξερ' ἡ κακότυχη, δὲν τῶξερ' ἡ καυμένη,
νὰ τοῦχα δώσει τὸ φιλί, νὰ τὸν παρηγορήσω,
παρὰ 'ποῦ τὸν 'ξενίτεψα, κ' ἐγάθησε 'ς τὰ ξένα.
Καράβια 'πῶνε τοῦ γιγαλοῦ, κ' ἡ κόρη 'πάει 'ς τὴν ἄκρη,
μὲ τὰ μαλλάκια ξέπλεγα, τὰ χέρια σταυρωμένα,
'ψηλὴ φωνοῦλα ἔσυρε, ὅσο κι' ἂν ἤμποροῦσε·
«Καραβοκύρη κι' ἀδερφέ καὶ πολλοαγαπημένε,
αὐτὸ τὸ νιὸ 'ποῦ σῶσταιλα, κι' αὐτὸ τὸ παλληκάρι,
καλὰ νὰ τὸν τηράξετε, καλὰ νὰ τὸν φυλάτε,
συχνά, συχνὰ τὸ γιόμα του, συχνὰ τὸ δειλινό του,
συχνὰ νὰ τὸν ἀλλάξετε 'ς τῆς τέσσερες 'ς τῆς πέντε».
«Μηγάρις εἰρ' ἡ μάνα του, μήγαρ ἡ ἀδερφή του;
'Μένα μὲ λένε θάλασσα καὶ πέτρα σκοτισμένη,
σαράντα 'μέραις τὸν βαστῶ, σαράντα 'μερονύχτια,
κι' ἀπὲ βγένουν τὰ νύχια του καὶ πέφτουν τὰ μαλλιά του,
καὶ λρέται τὸ κορμάκι του ἀπ' τὴν κόρφ' ὡς τὰ νύχια».

188

Ἡ μάνα 'πῶχει δρό παιδιᾶ, 'ποῦ ψαροκυνηγοῦνε,
'πὲς τῆς νὰ μὴν τὰ καίτεροῦ, νὰ μὴν τὰ 'παντεχαίνῃ·

ἡ Σαλαμπριά κατέβασε μὲ ἥλιο μὲ φεγγάρι,
κι' αὐτοῦ 'ς τὴ μέση κολυμποῦν 'σὰ ψάρια πελαγίσια.
«Κρατήσου, κράτει μ' ἀδερφέ· ἔλα νὰ φιληθοῦμε,
τάχα θὰ ματασμιζοῦμε, θὰ ματανταμωθοῦμε»;
«Ὅντας θ' ἀσπρίσ' ὁ κόρακας, νὰ γένη πελιστέρι,
τότε θὰ σμιζοῦμε κ' ἐμεῖς, θὰ ματανταμωθοῦμε,
νὰ 'πᾶμε 'ς τὴ μαννοῦλά μας τὰ δρό ἀνταμωμένα».

189

Ποιὰ κόρη ἐγ' ἀνύπαντρη, νὰ τὴν 'παντρέψ' ἂν θέλῃ,
κάλλι' ἂς τὴ δώσῃ γέροντα παρὰ νιὸ ναύτην ἄντρα.
'Ὁ ναύτης ὁ βαρεῖόμοιρος, ὁ κακοπαθημένος,
ἂν γιοματίσῃ, δὲ δειπνᾷ, ἂν στρώσῃ, δὲ κοιμᾶται.
Κρῖμα 'ς τὸ νιὸ τὸν ἄρρωστο 'ς τοῦ καραβιοῦ τὴν πλώρη·
μάννα δὲν ἔχει, νὰ τὸν 'διῇ, κόρη νὰ τὸν λυπᾶται,
οὔτ' ἀδερφό, οὔτ' ἀδερφή, κανένα μέσ' 'ς τὸν κόσμον,
μόνο τὸν λείει ὁ ναύκληρος μὲ τὸν καραβοκύρη.
«'Ε! σὴκ' ἀπάνω, ναύτη μας, καὶ καλογνωριστή μας,
νὰ κουμπασάρες τὸν καιρό, νᾶμπουμε σὲ λιμάνι».
«'Εγὼ σὺς λέω δὲν μπορῶ, καὶ σεῖς μοῦ λέτε σήκου.
Γιὰ πιάστε με νὰ σηκωθῶ, βάλτε με νὰ καθήσω,
σφίξετε καὶ τὸ κεφάλι μου μὲ δρό μὲ τρεῖς μαντήλια,
μὲ τῆς ἀγάπης μ' τὸ χρυσὸ δέστε τὰ κατακλείδια,
καὶ φέρτε μου τὴ χάρτα μου τὴν παντερημασμένη.
Γλέπετ' ἐκεῖνο τὸ βουνὸ τὸ πέρα καὶ τὸ 'δῶθε,
'πῶχ' ἀνταροῦλα 'ς τὴν κορφή καὶ καταχνιὰ 'ς τὴ ρίζα;
'Πᾶνετ' ἐκεῖ ν' ἀράξετε, ἔχει βαθὺ λιμάνι.
Πρὸς τὰ δεξιὰ τὰ σίδερα, ζερβιά τὰ παλαμάρια,
καὶ τὴ μεγάλη ἄγκυρα ρίξετε πρὸς τὸ νότο.
Τὸ ναύκληρο παρακαλῶ καὶ τὸν καραβοκύρη,
νὰ μὴ με θάψουν 'ς ἐκκλησιᾶ, μήτε σὲ μαναστήρι,
μόνε 'ς τὴν ἄκρη τοῦ 'γριαλοῦ, 'ς τὴν ἄμμο ἀποκάτω.
'Εκεῖ οἱ ναῦταις νᾶρχουνται, ν' ἀκούω τὴ φωνή τους.
'Εχετε 'γειὰ, συντρόφοι μου, καὶ σὺ καραβοκύρη,
κ' ἐσ' ἔγινε λέσα μου γλυκό, γλυκύτερ' ἔγινε μόλα·
ἔλῳσαν τὰ ματάκια μου, ἔλῳσαν καὶ δὲ γλέπουν».

190

Ὁ πόνος πάντα 'βρίσκεται, τὸ ντέρτι πῶς θὰ 'γινῶ;
'Εγὼ γιὰ σέν' ἀρώστησα, καὶ μέσ' 'ς τὸν ἄδη θάμπω·
καὶ τὸ γιαντὸ παρακαλῶ, τὸ ντέρτι μου νὰ γιάνῃ,
κι' αὐτὸς μοῦ λέ', καϊτέρεσε, ν' ἀνοιζῶ τὰ χαρτιά μου.
Καϊτέρεσα ὁ δύστυχος ἀπ' τὸ ποῦρν' ὡς τὸ βράδυ,
καὶ τὰ χαρτιά του ἀνοιξε, γιὰ νᾶβρῃ τὸ δερμάτι.
—«Σύρε, λεβέντη μ', 'ς τὸ καλὸ, κ' ἐσ' ἀρρωστῖα δὲν ἔχεις,
ἀγάπης ντέρτια σὲ βαροῦν καὶ γιαντρεμὸ δὲν ἔχεις».
'Πῆρα τὰ χέρια σταυρωτὰ καὶ τὴν καρδιὰ κρατῶντας,
ἦρα καὶ τὴν ἀγάπη μου παίζοντας καὶ γελώντας.

— « 'Σὺ εἶσαι κόρη μ', ὁ γιαντρός, κ' ἐγὼ μ' ὁ λαβωμένος,
δῶσέ μου, κόρη, τὸ φιλί, νὰ γιαντρεύτ' ὁ καϋμένος ».
— « 'Εγὼ 'ς τὸ δίνω τὸ φιλί, νὰ μὴ βαρεῖα ρρωστήσης,
μ' ἀπ' τὸ Θεὸ 'ς τὰ χέρια σου, νὰ μὴν τὸ μαρτυρήσης ».
— « Δὲν εἶμαι δέντρο νὰ κοπῶ καὶ βέργα νὰ λυγίσω,
δὲν εἶμαι τέτοιος ἄνθρωπος, γιὰ νὰ σὲ μαρτυρήσω.
"Οντας θὰ μάθης, κόρη μου, 'πῶς εἴμ' ἀρρωστημένος,
ν' ἀρθῇς τὸ 'γληγωρότερο, προτοῦ εἴμ' ἀποθαμμένος.
'Σ τὴν κάμαρα μ' ὄντας θάρης, δεξιὰ εἶναι τὸ στῶμα,
σκύψε καὶ γλυκοφίλα με, κόρη μου, μέσ' 'ς τὸ στόμα,
ἀπλώσε μεσ' 'ς τὴν τζέπη μου καὶ πάρε τὰ κλειδιά μου,
ἄνοιξε τὴν κασσέλα μου, 'βγάλε τὰ σάββανά μου,
καὶ 'ς τὴν κασσέλα τὴ μικρὴ τριαντάφυλλα καὶ ρόδα,
καὶ μοίρασ' τα 'ς τῆς ἔμμορφαις, νὰ ποῦν' τὰ μοιρολόγια ».

191

Ἐνα πουλάκι 'ξέβγαίνει ἀπὸ τὸν κάτω κόσμος,
εἶχε τὰ νύχια κόκκινα καὶ τὰ φτερά του μαῦρα,
τὰ νύχια 'πὸ τὰ αἵματα καὶ τὰ φτέρ' ἀπ' τὸ χῶμα.
Τρέχουν μαννάδες γιὰ νὰ ἰδοῦν, κι' ἀδέρφια γιὰ νὰ μάθουν,
γυναῖκες τῶν καλῶν ἀντρῶν νὰ μάθουν τὴν ἀλήθεια.
Ἡ μάνα φέρνει ζάχαρη κ' ἡ ἀδερφή τὸ μόνσκο,
γυναῖκες τῶν καλῶν ἀντρῶν ἀμάραντο 'ς τὰ χέρια.
— « Φάγε, πουλί, τὴ ζάχαρη, καὶ πιές ἀπὸ τὸ μόνσκο,
μυρίσου τὸν ἀμάραντο, γιὰ νὰ μᾶς 'μολόγησες ».
— « Καϋμέναις, τ' εἶδα καὶ νὰ 'πῶ, τί νὰ σᾶς 'μολόσω;
Εἶδα τὸ χάρο κ' ἔτρεχε 'ς τοὺς κάμπους καθαλάρης,
σέρνει τοὺς νιούς ἀπ' τὰ μαλλιά, τοὺς γέροντες ἀπ' τὰ χέρια,
ἔχει καὶ τὰ μωρὰ παιδιὰ 'ς τὴ σέλλ' ἀραδιασμένα ».

192

Γιὰ 'πές μου, 'πές μου, 'μάτια μου, τὸ πῶς σ' ἐδέχθ' ὁ χάρος;
'Σ τὰ γόνάτά μου τὸν κρατῶ, 'ς τ' ἀστῆθί μ' ἀκουμπάει,
κι' ἂν τοῦ πεινάσῃ, γιὰ φαί τρώει ὅχ' τὸ κορμί μου,
κι' ἂν τοῦ διψάσῃ, γιὰ νερὸ πίν' ὅχ' τὰ δρό μου 'μμάτια.

193

'Σ τὴν παραπάνω γειτονιά, 'ς τὴν παρακάτω ροῦγα,
ἐκεῖ καθόνταν μιὰ γρηά, καθόνταν κ' ἓνας γέρος,
εἶχαν κ' ἓν ὠμόρφο σκυλί κ' ἓν ὠμόρφο κορίτσι,
κορίτσι κρυφαγκάλιαστο καὶ κρυφαγγαστρωμένο.
'Σ τὸ παραθύρι κάθεται, τοὺς μῆνας λογαριάζει.
— « Τί μῆνα ἀγγαστρώθηκα; τί μῆνα θὰ γεννήσω;
Σεπτέμπερ', ὀκτώβρη δροσερό, νοέμβρη καὶ δεκέμβρη,
γενάρη, γέννα τοῦ Χριστοῦ, πρώτη γιορτὴ τοῦ χρόνου,
φλεβάρης φλέβες μ' ἀνοίξε, τῆς ῥώγαις τῶν βυζιῶν μου,

γιὰ νὰ βυζάξω τὸ παιδί καὶ νὰ τὸ μεγαλώσω.
μάρτη μου, μὲ τὰ λούλουδα, ἀπρίλη, μὲ τὰ ρόδα,
μάη μου, μάγεψέ τονε τὸ νιὸν ὁποῦ μ' ἀγάπα,
ὁποῦ μ' ἐφίλει κ' ἔλεγε, τὸ πῶς δὲ μ' ἀπαρνιέται.
καὶ τώρα μ' ἀπαρνήθηκε 'σάν καλαμιὰ 'ς τὸν κάμπο.
σπέρνουν, θερίζουν τὸν καρπὸ, κ' ἡ καλαμιὰ ἀπομένει,
βάνουν φωτιά 'ς τὴν καλαμιὰ, μαυρίζ' ὅλος ὁ κάμπος,
ἔτσι κ' ἐρὲ ἡ καρδοῦλά μου μαῦρ' εἶναι 'σάν τὸ χάρο.
Θέλω νὰ τὸν καταραστῶ καὶ τὸν πόν' ἡ ψυχὴ μου.
'Απὸ δεντροὶ νὰ γκρεμιστῇ καὶ κατὰ γῆς νὰ πέσῃ,
'σάν τὸ γραλὶ νὰ ῥαγιστῇ, 'σάν τὸ κερί νὰ λύσῃ,
πέντε γιαντροὶ νὰ τὸν τηροῦν καὶ δέκα μαθητάδες,
καὶ δεκοχτὼ γραμματικοὶ νὰ γράφουν τοὺς γεράδες,
κ' ἐγὼ διαβάτρα νὰ περνῶ, διαβάτρα νὰ διαβαίνω.
'Καλῶς τὰ κάνετε γιαντροί, καλῶς τὰ πολεμάτε.
ἂς κόβουν τὰ ζουράφια σας, ἂς μὴ πόν' ἡ ψυχὴ σας,
κ' ἔχ' 'Αλεξάνδρινὸ πανὶ σαράντα πέντε πήχαις.
τῆς πέντε βάζω γιὰ ξαντό, τῆς ἄλλαις τυλιγάδι,
κι' ἂν δὲ φτάσῃ τὸ πανί, βάνω καὶ τὴν ποδιά μου ».
— « Μωρὴ σκύλα, μὴρ' ἄνομη, μωρὴ καταραμένη,
δὲν ἦταν κρίση νὰ μὲ πᾶς, κατῆς γιὰ νὰ μὲ κρίνης,
μόν' ἔρριξές με 'ς τὸν Θεό, ποῦναι δικαιοκρίτης »;

194

Μέσα 'ς ὦρην περιβόλι ἔσυρα μιὰν ὀμματιά,
γιὰ τὴν κόρη 'ποῦ κοιμῶνταν, 'π' ἔλαμπεν ὡσὰν φωτιά,
λέγω τῆς νὰ τὴ φιλήσω· λέγει μου, δὲν εἶν' καλὰ,
γιάτ' εἶν' ἄντρας μου ζουλιάρης, λείπει καὶ 'ς τὴν ξενιτειά,
καὶ φοβοῦμαι μὴν τὸ μάθῃ καὶ μοῦ κόψῃ τὰ μαλλιά.

195

'Εγὼ γιὰ τὴν ἀγάπη μου τρεῖς βίγλαις θὲ νὰ 'βάλω,
βάνω τὸν ἥλιο 'ς τὰ βουνά, τὸ σταυραστὸ 'ς τοὺς κάμπους,
καὶ τὸ βορέξ τὸ δροσερὸ βάνω 'ς τὰ παραθύρια,
βάνω 'ς τὰ παραθύρια μου γιὰ 'μμάτια καὶ γιὰ φρύδια.
Παραθυράκια μ' ἔμμορφα κ' ἀργυροκαρφωμένα,
γι' ἀνοίξετε, γιὰ κλείσετε, γιὰ πέτε τῆς κυρᾶς σας,
γιὰ 'πέτε τῆς κυρούλας σας, νὰ 'βγῇ 'ς τὸ παραθύρι.
δὲν εἶμαι 'φείδι νὰ τὴν πιῶ, ἀητός νὰ τὴν ἀρπάξω,
μόν' εἴμ' ἐκεῖνο τὸ πουλί τὸ παραπονομένο,
ὅπ' εὔρω ἴσκιω, κᾶθουμαι, κλαράκι, καὶ κοιτοῦμαι,
κι' ὅπ' εὔρω κόρην ἔμμορφη, φιλῶ τὴν καὶ διαβαίνω,
φιλῶ τὴν κόρη μιὰ φορὰ, φιλῶ τὴν κόρη δύο.

196

«Κόρη μου, τί δὲν ἔρχεσαι, 'ς τὴ μάνα μου νὰ 'πᾶμε,
νὰ 'πᾶμε 'ς τὸν πατέρα μου, γιὰ νὰ σὲ στεφανώσω »;

« Ἐγὼ, Γιάννη, δὲν ἔρχομαι, 'ς τὴ μάννα σου νὰ 'πᾶμε' σκιάζομ' ἀπὸ τ' ἀδέρφια μου μὴν 'πᾶν καὶ μὲ σκοτώσουν ». « Τὸ ποῦ τὸ ξέρν' τ' ἀδέρφια σου, τὸ ποῦ θὰ 'πάη ὁ Γιάννης »; « Ὅα τοὺς τὸ ποῦνε τὰ πουλιὰ, τῆς ἀνοιξῆς τ' ἀηδόνια ». « Τὸ ποῦ τὸ ξέρουν τὰ πουλιὰ, τῆς ἀνοιξῆς τὰ ἀηδόνια »; « Ὅα τοὺς τὸ 'ποῦν' τὰ σύγνεφα, 'πὺρχουνται μὲ τ'ς ἀέρες ».

197

Ποῦ 'πᾶς, 'Ρεινῶ, μοναχὴ τώρα τὸ βράδυ βράδυ;
« Πάνω 'ς τὴ θειὰ μου τὴ Μανιώ, 'πάνω νὰ νυχτερέψω,
νὰ γνέσω τὸ βαμπάκι μου, νὰ φτιάσω τὰ προικιά μου,
νὰ φτιάσω μπόλια τοῦ γαμβροῦ, μπόλια τῆς πεθερᾶς μου ». Φιλὶ Δημήτρης 'ς τὸ λαιμό 'ς τὰ 'μμάτια καὶ 'ς τὰ φρύδια,
κι' ἀνάμεσα 'ς τὰ δρό βυζιά δαγκαματιά τῆς κάνει.
« Γλήγορα φέρτε τ' ἄλογο, φέρτε, σελλώσετέ το,
νὰ 'πάρ' ἀπάνω τὴ 'Ρεινῶ, 'ς τὸ σπίτι μ' νὰ τὴν 'πάνω ».

198

'Εφές ἕκατ' ἡ μάννα μου, νὰ μὲ μοσχοχτενίσῃ,
καὶ μὲ τὸ χτένι μ' ἐπλεκε καὶ μὲ τὸ τραγουδάκι.
Κ' ἐννιά βολαὶς ἐδιάβ' ὁ νιός, ὅσῳ νὰ μ' ἀποπλέξῃ,
τὴ μιὰ μοῦ 'γύρεψε φαγί, τὴν ἄλλ' νὰ πιῇ νεράκι,
τὴν ἄλλ' μ' εὗρίσκει μοναχὴ, καὶ τὸ φιλὶ γυρεύει.
— « Ἄγουρε, θέλεις φίλημα, θέλεις καὶ μαῦρα 'μμάτια;
ἔλα βράδυ 'ς τὸ σπίτι μου, ἔλα 'ς τὴν κάμχρά μου.
'Σ τὴν κάμαρα, ὅπ' εἴμ' ἐγὼ, ἔχει τρία κρεββάτια,
τὸ 'δῶθε εἶν' τῆς μάννας μου, τὸ 'καίθε τ'ς ἀδερφῆς μου,
κ' ἐμένα τὸ κρεββάτι μου εἶναι καταμεσίτσα.
ἀγάλι' ἀγάλια 'πάτησε, μὴ τρίξῃ τὸ κρεββάτι ».
Κι' ὁ νιός ἐβαρυπάτησε, κ' ἔτριξε τὸ κρεββάτι,
κ' ἡ ἀδερφή της πονηρὴ τῆς μάννας της τὸ λέει.
— « Κόρη μου, τὸ κρεββάτι σου τί ἔχει κι' ὅλο τρίξει »;
— « Μάννα, ψυχὴ, μάννα, καρδιά, μάννα μου, τὸ κεφάλι ».
— « Δὲν εἶν' ψυχὴ, δὲν εἶν' καρδιά, δὲν εἶναι τὸ κεφάλι,
μόν' εἶν' ἀγούρου φίλημα, ἀγούρου ἀγκαλίτσα ».

199

« 'Ρεινῶ μου, τ' ἔχ' ἡ κλίνη σου καὶ τρίζει 'σάν καλάμι »;
— « Μάννα μου, φύλλος μ' ἔφαγε 'ς τὴ ρῶγα τοῦ βυζιοῦ μου ».
— « Μωρή, φύλλος δὲν ἦτανε, μόν' ἦταν παλληκάρι,
ἦταν ὁ νιός ποῦ σ' ἀγαπᾷ, ὁ νιός ποῦ θὰ σὲ πάρῃ ».
— « Μάννα μὴν κρεματίζεσαι, μάννα, μὴν παίρνῃς κρεῖμα,
κ' ἐμέν' ὁ νιός ποῦ μ' ἀγαπᾷ, λείπει μακρὰ 'ς τὰ ξένα ».

200

Ὁ Γιάννης, κι' ὁ Γιαννάκης, ὁ Πλανόγιαννος,
'ποῦ 'πλάνα τὰ κορίτσια καὶ τῆς ἐμμορφαις,

τὴ Μάρω, τὴ Μαρούλα τὴν ἀπλάνευτη,
δὲν 'μπόρ' νὰ τὴν πλανέψῃ καὶ μαραίνεται,
'ς τὴ μάννα του πααίνει καὶ προσκλαίγεται.
— « Γιὰ πές μου, πές μου, μάννα, τί θὰ γένω 'γώ »;
— « Σώπα, σώπα, Γιαννάκη μ', δὲν ἀποτολμῶ,
γιὰ τ' εἶμαι γρηῃ γυναῖκα καὶ κολάζομαι ».
'Σ τὴ νύφη του πααίνει καὶ προσκλαίγεται.
— « Γιὰ 'πές μου, πές μου, νύφη, τί νὰ γένω 'γώ »;
— « Σώπα, σώπ' ἀφεντάκη, δὲν ἀποτολμῶ,
γιὰ τ' εἴμ' ἀντρός γυναῖκα καὶ χωρίζομαι ».
'Σ τὴν ἀδερφή του 'πάνει καὶ προσκλαίγεται.
— « Γιὰ 'πές μου, πές μου, Κάλω, τί νὰ γένω 'γώ »;
— « Σώπα, σώπα, Γιαννάκη μ', μὴ μαραίνεσαι,
κ' ἐγὼ νὰ τὴν πλανέψω τὴν ἀπλάνευτη.
Γυναίκεια ροῦχα 'ντύσου, σμαραγδόρουχα,
καὶ διὰβ' ἀπ' τὴν αὐλὴ της, καλημέρνα τὴν ».
— « Καλὴ σου 'μέρα, Μάρω ». « Καλῶς τὴν Κάλω μου ».
« Ἄιντε, Μάρω μ', νὰ 'πᾶμε 'ς τὰ λειβάδια μας,
νὰ μάσουμε καὶ ἔτσια καὶ ἀνθολούλουδα ».
'Ἡ Μάρω τὰ μαζώνει, κι' ὁ Γιάννης τὰ σκορπᾷ.
— « Μάρω μ', νὰ ἤμαν Γιάννης, τί θε' νὰ ἔκανες »;
— « Κάλω μ', νὰ ἤσαν Γιάννης, θὰ γκρεμίζομαν ».
— « Μαρούλα μ', γὼ εἴμ' ὁ Γιάννης, μὴ γκρεμίζεσαι ».
— « Γιάννο μ', κι' ἂν μὲ πειράξῃς, τὰ 'φίδια νὰ σὲ φῶν ».
— « Μαρούλα μ', κι' ἂν σ' ἀφῆκω, τὰ 'φίδια νὰ μὲ φῶν,
τ' ἀρκούδια νὰ μὲ σκίσουν μέσα 'ς τὰ τρίστρατα ».

201

Ἐνας κοντός κοντούτσικος εἶχ' ὡμορφὴ γυναῖκα,
'ποῦ τὴ ζηλεύ' ἡ γειτονιά, 'ποῦ τὴ ζηλεύ' ἡ χώρα.
Χρὴ πολλὰ ἐχρῶσται, καὶ θέλ' νὰ τὴν πουλήσῃ.
'Ἀπὸ τὸ χέρ' τὴν ἔπιασε, περιγιαλοῦ τὴν πάει.
— « Καράβια 'ποῦστενε 'ψηλά, καράβια 'ποῦστ' ἀντίκρυ,
ἐγὼ πουλῶ μιὰ λιγερή, παράμορφη τοῦ κόσμου ».
Κᾶνας δὲν ἀποκρίθηκε 'πὸ μέσ' ἀπ' τὸ καράβι,
παρὰ μισνῆς γήρας ὁ γυιός, 'ποῦ τὸν ἐλέγαν Γιάννη.
— « Πές μας νὰ ζῆς, κοντούτσικε, 'σάν πόσο μοῦ τὴν κάνεις »;
— « Τὰ 'μμάτια μύρια δώδεκα, τὰ χεῖλια δρό χιλιάδες,
κ' ὁ γῦρος τῆς ποδούλας της κάστρο θὰ 'ξαγοράσῃ.
— « Ὅχι τὸ κάστρο μοναχό, μόν' κι' ὅτι ἔχει μέσα ».
Κι' ἀρχίνησεν ὁ νιούτσικος νὰ παίξῃ νὰ γελάῃ.
Κ' ἕνα πουλι' καθόντανε 'ς τοῦ καραβιοῦ τὴν πρύμνη.
— « Μεγαλοδύναμε Θεέ, μεγάλο τ' ὄνομά σου!
Φίλ' ἀδερφός τὴν ἀδερφή κι' ἄνθρωπος δὲν το 'ξέρει ».
Κι' ὁ νιούτσικος, 'ποῦ τ' ἄκουσε, πολὺ τοῦ κακοφάνῃ.
— « Κράτει, κοντέ, τὸ φέσι σου, ἄμετρα νὰ 'ς τὰ δώσω,
κ' ἔπαρε τὴν γυναῖκά σου, καὶ σύρε 'ς τὴ δουλειά σου ».

202

Μέσ' ἑς τὴν καρδιά, μέσ' ἑς τὴν ἐλγή, μέσ' ἑς τῆς καρδιάς τὴ ρίζα,
ἐφανανερῶθ' ἓνα στοιχειό, καὶ τρῶ' τ' ἑς ἀντρειωμένους,
τοὺς ἔφαγε, τοὺς ἔσωσε κανένα δὲν ἀφίνει.
Κε' ὁ βασιλιᾶς ποῦ τῶμαθε, πόλ' ἀχαμνὰ τοῦ ἥρθε·
στέλνει καὶ φιάν' ἓνα χαρτί κ' ἓνα κομμάτι γράμμα,
στέλνει ἑς τῆς χήρας τὰ παιδιά, τὸν Κώστα καὶ τὸ Γιάννη.
— «Παιδιά μ', σᾶς θέλ' ὁ βασιλιᾶς, παιδιά μ', σᾶς θέλ' ὁ ρήγας».
— «Μήνα μᾶς θέλ' γιὰ κρέμασμα, νὰ 'πᾶ νὰ μᾶς κρεμάσῃ;»
— «Δὲ σᾶς θέλει γιὰ κρέμασμα, νὰ 'πᾶ νὰ σᾶς κρεμάσῃ,
μόνε σᾶς θέλ' γιὰ τὸ στοιχειό, ποῦ τρῶγ' τ' ἑς ἀντρειωμένους,
τοὺς ἔφαγε τοὺς ἔσωσε κανένα δὲν ἀφίνει».
Κε' ὁ Γιάννης ἐξεκίνησεν ἀντάμα μὲ τὸν Κώστα,
καὶ κύνουν τὸν κατήφορο καὶ 'πᾶν' κατὰ τὸν κάμπο·
κι' αὐτόπος ἐταράζονταν καὶ τὰ βουνὰ ἐσειῶνταν,
καὶ τὸ στοιχειό 'ξεκίνησε, νὰ 'πάη ν' ἀνταμωθοῦνε.
Κ' ἐπῆγαν κ' ἐπίασθήκανε ἑς τὴ μέσ' ἀπὸ τὸν κάμπο,
Κε' ἀκοῦν τὸ Γιάννη πῶσκουζε, τὸν Κώστα ποῦ φωνάζει.
— «Τὸ ποῦ εἶσαι, Κώστα μ' ἀδερφέ καὶ πολλαγαπημένε;
γιὰ γύρνα πίσω, βγάλε με, κ' ἐγὼ εἶμαι ὁ Γιάννης,
κ' ἐγὼ εἶμ' ὁ Γιάννης ἑξακουστός, Γιάννης ἑξακουσμένος,
'ποῦ τὰ σκοτόνω τὰ στοιχειὰ ἑς τὴ μέσ' ἀπὸ τὸν κάμπο».
Κε' ὁ Γιάννης ἐχουχούτεψε, 'ψηλὸ τραγοῦδι λέει:
— «Κώστα μ', σύρε ἑς τὴ μάννα μας, σύρε ἑς τὴν ἀδερφή μας,
νὰ 'πᾶν μέσα ἑς τὸ βασιλεῖ, νὰ πάρουν συχαρήκια,
τί τὸ στοιχειὸ τὸ σκοτόωσα, καὶ τῶχω σκοτωμένο».

203

Ὅντας σ' ἀκούω, λαχταρῶ, ὄντας σὲ γλέπω, τρέμω,
πέφτω ἑς τὴ γῆ, λιγοθυμῶ, πουλάκι μου, δὲν κρένω.
τρῶγω, μὲ τρῶγ' ἡ ἔγνοια σου, μασσῶ, δὲν καταπίνω,
Πίνω νερό, νὰ δροσιστῶ, φαρμάκ' εἶναι κ' ἐκεῖνο.
μισεῖς, κλαῖν' τὰ 'μμάτια μου 'σάν τὸ κομμένο κλῆμα·
μὴ μ' ἀρνηθῆς, ἀγάπη μου, γιὰτ' εἶν' μεγάλο κρίμα.

204

Χελιδονάκια τ' οὐρανοῦ, καὶ σεῖς πελιστεράκια,
ἂ 'διῆτε τὸ πουλάκι μου, τοῦ λέτε δὴ ὁ λογάκι.
'Πέτε του, δὲν εἶμ' ἔμμορφη, μὴδὲ μεγαλωμένη,
'στὰ βάσανα ποῦ μ' ἔβαλε, δὲν εἶμαι μαθημένη,
τὸ ἄχ καὶ βᾶχ μὲ ἔφαγε, καὶ τ' ὅχ θέ νὰ μὲ φάη,
κι' ὁ ἐδικός του ὁ καὶμὸς ἑς τὸν ἄδῃ θὰ μὲ 'πάη.

205

'Απὸ ξένον τόπο κι' ἀπὸ μακρινό,
ἦρτ' ἓνα κορίτσι δώδεκα χρονῶ.

Μὲ τὰ καμώματά μου τὴν ἐπλάνεψα,
καὶ ἑς τὰ γόνατά μου τὴν ἐκάθισα.
πιάνω καὶ ξεκουμπώνω τ' ἀργυρὰ κουμπιά,
βλέπω τῆς ἐλίτσαις, πῶχε ἑς τὰ βυζιά,
κᾶν σαράντα μιά ἦταν κᾶν σαράντα δρό,
κᾶν σαρανταπέντε γύρο ἑς τὸ λαιμό.
«Δὲ μᾶς τῆς δανεῖζεις, δὲ μᾶς τῆς πουλεῖς
τῆς ἐλίτσαις πῶχεις καὶ μᾶς τυραγνεῖς»;
— «Ἄντε σύρε, ξένε, σύρε ἑς τὸ καλό,
καὶ ἑς τὸ γύρισμά σου κόπιασ' ἀπ' ἐδῶ·
τότε τῆς δανεῖζω, τότε τῆς πουλῶ
τῆς ἐλίτσαις πῶχω, καὶ σᾶς τυραγνῶ».

206

Ἄχ, ἀρφανοθρεμμένη μου, ποῦ τῆς καρδιαῖς βαραίνεις,
'λίγο δὲν ξαγορεύεσαι καὶ δὲ μεταλαβαίνεις;
Τόσο μὲ 'παίρν' ὁ λογισμός, νὰ βουτηχτῶ ἑς τὰ μαῦρα,
καὶ μ' ἐρωτᾷ ὁ βαφιᾶς· «Τὸ τί τὰ θες τὰ μαῦρα»;
— «Τὴν ἀγαπῶ, μ' ἀρνήθηκε, κ' εἶν' ἡ καρδιά μου λαύρα».
'Αφοῦ δὲ εἶδα 'μμάτια μου, ἡ μέρα δρό μου 'φάνη,
κ' ἡ ἐβδόμηδά τέσσερες, ἀγάπη μου μεγάλη.

207

Τὸν Ἀγιώργην ἀγαπῶ, γιὰτ' ἔχει τ' ὄνομά του,
γιὰτ' ἔχει καὶ τὸ μάκρος του καὶ τὴν περπατησιά του.
Νὰ κύνω θέλω τὸ στενὸ ὅλο μαργαριτάρι,
γιὰ νὰ περάσῃ τὸ πουλί, τῶμμορφο παλληκάρι.
'Απέρασε κι' ἀκούμπησε κ' ἦταν περλωρισμένο,
κι' ἀπὸ μακρὰ 'στεκούντανε, κ' ἦταν συλλογισμένο,
κι' ὅποιος μοῦ τὸ περιώρισε, μὴν εὔρη 'λεημοσύνη,
μὴν εὔρη χῶμα νὰ ταφῇ εἰς τὴ χριστιανωσύνη.

208

'Σ τὴν πέρα 'δῶθε γειτονιά, ἑς τὴν πέρα 'δῶθε ροῦγα,
ἐκεῖ χάρος δὲν ἔμπαινε καὶ χάρος δὲν προδεύει·
καὶ μιά λαμπρή, μιά κυριακή, μιά 'πίσημην ἡμέρα,
ἐπῆγε καὶ διαλόγεψε κόρ' ἀρραβωνιασμένη,
ὅπου τὴν εἶχ' ἡ μάννα τῆς ἑς τὰ χαίδια μαθευμένη.
'Καθόνταν καὶ τὴν ἔκλαιγε 'πάν' ἑς τὸ προσκέφαλό τῆς.
— «Σηκῶσ' ἀπάνω, Μαρουδιά, ἦρθαν οἱ συμπεθεροί».
«Ἄν ἦρθαν, καλῶς ἦρθαν, βάλ' τους ψωμί νὰ φᾶνε,
βάλ' τους τῆς τάβλαις φλιθεραῖς καὶ τὰ προσόψια μαῦρα,
τῆς κούπαις μὲ τῆς ἔγκαψαις, ἑς τὴν ἄκρη ραγισμέναις,
βάλ' τους καὶ τὸν κερνάτορα, νᾶναι πολὺ θλιμμένους».

209

Τρεῖς ἀντρεϊωμέν' ἐβούλονταν ν' ἄρθουν 'ς τὸν 'πάνω κόσμῳ·
 κ' ἡ λιγερὴ τ' ἀγροίκησε, κ' ἡ λιγερὴ τοὺς λείει·
 — « Πάρτε μ', ἀντρεϊωμένοι μου, κ' ἐμὲ 'ς τὸν 'πάνω κόσμῳ ».
 — « Πῶς νὰ σὲ 'πάρουμ', λιγερή, πῶς νὰ σὲ 'πάρουμ', κόρη,
 ποῦ σοῦ βροντοῦν τὰ ροῦχά σου, φουσοῦν καὶ τὰ μαλλιά σου,
 χτυπᾷ καὶ τὸ καλὶγι σου, καὶ μᾶς ἀκούει ὁ Χάρος »;
 — « Ἐγὼ τὰ ροῦχα βγάλω τα, καὶ τὰ μαλλιά τὰ κόβω,
 καὶ τὰ καλιγοπάπουτσα 'ς τὴ σκάλα τ' ἀποθένω.
 Πάρτε μ', ἀντρεϊωμένοι μου, κ' ἐμὲ 'ς τὸν 'πάνω κόσμῳ,
 'ποῦ ἄφηκα μικρὸ παιδί, μικρὸ παιδί 'ς τὴν κούνια,
 κλαίει τὴ νύχτα γιὰ βυζί καὶ τὴν αὐγὴ γιὰ μάννα·
 καὶ 'ς τὰ γλυκοχαράγματα ποιὸς νὰ τὸ λυσοδέσῃ »;

210

Τρεῖς ἀντρεϊωμέν' ἐβούλονταν νὰ φύγουν ὅχ τὸν ἄδην,
 νὰ 'πάρουν τ' ἄδην τὰ κλειδιά, τοῦ Χάρου τ' ἀντικλειδιά.
 Μιὰ κόρη τοὺς παρακαλεῖ μὲ σταυρωμένα χέρια·
 — « Πάρτε μ', ἀντρεϊωμένοι μου, κ' ἐμὲ 'ς τὸν 'πάνω κόσμῳ ».
 — « Δὲν ἔμποροῦμε, λιγερή, δὲν ἔμποροῦμε κόρη·
 φουσομανοῦν τὰ ροῦχά σου, κι' ἀστράφτουν τὰ μαλλιά σου,
 χτυπᾷ τὸ φελλοκάλιγο, καὶ μᾶς ἀκούει ὁ Χάρος ».
 — « Ἐγὼ τὰ ροῦχα 'βγάλω τα, καὶ τὰ μαλλιά μου κόβω,
 κι' ἐκεῖ τὸ φελλοκάλιγο μέσ' 'ς τὴ φωτιά τὸ ρίχνω ».
 — « Δὲν ἔμποροῦμε, λιγερή, δὲν ἔμποροῦμε, κόρη ».
 — « Ἀφοῦ καὶ δὲ μὲ παίρνετε εἰς τὸν ἀπάνω κόσμῳ,
 νὰ 'πῆτε τῆς μαννούλας μου, τῆς πολυκαταρούσας,
 ὅπου μὲ καταργιώντανε τὰ τριὰ καλὰ σαββάτα,
 τῆς ἀποκρεῖδας, καὶ τῆς τυρνῆς, καὶ τῶν ἀγιῶ Θωδῶρων,
 νὰ μοῦ βυζάξῃ τὸ παιδί, νὰ τὸ χορτάσῃ γάλα ».

211

Καλοτυχα, 'ψηλὰ βουνὰ καὶ κάμπ' εὐλογημένοι,
 'ποῦ Χάρο δὲν 'παντέχετε, Χάρο δὲν καρτερεῖτε,
 τὸ καλοκαίρι πρόβατα, καὶ τὸ χειμῶνα χιόνι!
 Τρεῖς ἀντρεϊωμέν' ἐβούλονταν νὰ βγοῦν ἀπὸ τὸν ἄδην,
 ἕνας νὰ 'βγῇ τὴν ἀνοιξή, κι' ἄλλος τὸ καλοκαίρι,
 ὁ τρίτος τὸ χεινὸπωρο, 'ποῦ πέφτουνε τὰ φύλλα.
 Μιὰ κόρη κοσμαγάπητη καὶ κοσμαγαπημένη,
 μιὰ κόρη τοὺς παρακαλεῖ μὲ χέρια σταυρωμένα.
 — « Ἀγούροι, 'πάρτε κ' ἐμὲ 'ς τὸν κόσμῳ τὸν ἀπάνω,
 γιὰ νὰ βυζάξω τὸ παιδί, κι' ἀπὲ μεταγυρίζω ».
 — « Δὲν ἔμποροῦμε λιγερή, δὲν ἔμποροῦμε, κόρη·
 βροντομαχοῦν τὰ ροῦχά σου, καὶ λάμπουν τὰ μαλλιά σου,
 χτυποῦν τ' ἀσημοχρύσαφα, καὶ μᾶς ἀκούει ὁ Χάρος ».
 — « Ἐγὼ τὰ ροῦχα 'βγάλω τα, καὶ τὰ μαλλιά πλακῶ τα,
 κι' αὐτὰ τ' ἀσημοχρύσαφα τὰ δένω 'ς τὸ μανδῆλι ».

Ὁ Χάρος εἶναι πονηρός, 'πιτήδειος πρωτοκλέφτης,
 'ζέρει κλεφτοπατήματα, καὶ πονηρῆς γυναικείας.
 Ὁ Χάρος, 'ποῦταν πονηρός, 'ς τὴν στράτα τ' ἀπαντάει,
 πιάνει τὴν κόρ' ὅχ τὰ μαλλιά, τ' ἀγούρους ὅχ τὴ μέση.
 « Ἀφσε με, Χάρ', ἀπ' τὰ μαλλιά, καὶ πιάσε μ' ἀπ' τὸ χέρι,
 κι' ἂν δώσης γάλα τοῦ παιδιοῦ, πλιὰ δὲ σοῦ ματαφεύγω ».

212

Τὸ γλέπεις 'κεῖνο τὸ βουνό, ποῦναι 'ψηλὸ καὶ μέγα,
 'πῶχ' ἀνταροῦλα 'ς τὴν κορφή καὶ κατεχνιά 'ς τὴ ρίζα;
 Ἀπ' ἔκει ν' ἐκατέβαινε ἕνας ντελῆ-λεβέντης,
 φέρνει τὸ φέσι του στραβά καὶ τὸν τσιμπᾷ 'στημένο.
 Κι' ὁ Χάρος τὸν ἐβίγλισεν ἀπὸ 'ψηλῇ ραχοῦλα,
 'βγῆκε καὶ τὸν ἀπάντησε 'ς ἕνα στενὸ σοκάκι.
 — « Καλὴ 'μερὰ σου, Χάρε μου ». « Καλῶς τον τὸ λεβέντη.
 Λεβέντη, ποῦθε ἔρχεσαι; Λεβέντη, 'ποῦ πααίνεις »;
 — « Ἀπὸ τὰ πρόβατ' ἔρχομαι, 'ς τὸ 'σπίτι μου 'πααίνω,
 πάνω νὰ 'πάρω τὸ ψωμί, καὶ 'πίσω νὰ γυρίσω ».
 — « Λεβέντη, μ' ἔστειλ' ὁ Θεός, νὰ πάρω τὴν ψυχὴ σου ».
 — « Δίχως ἀρρώστια κι' ἀφορμὴ ψυχὴ δὲν παραδίνω.
 Γιὰ ἔβγα νὰ παλαίψουμε σὲ μαρμαρένι' ἀλῶνι,
 κι' ἂν μὲ νικήσῃς, Χάρε μου, νὰ πάρῃς τὴ ψυχὴ μου,
 κι' ἂν σὲ νικήσω, Χάρε μου, ψυχὴ νὰ μὴ μοῦ 'πάρῃς ».
 Πιαστῆκαν κ' ἐπαλαίψανε δρό νύχτες καὶ τρεῖς 'μέραις,
 κι' αὐτοῦ τὴν τρίτη τὴν αὐγὴ, κοντὰ 'ς τὸ γιόμα γιόμα,
 φέρν' ὁ λεβέντης μιὰ βολά, τοῦ χάρου 'κακοφάνη·
 ἀπ' τὰ μαλλιά τὸν ἄρπαξε, 'ς τὴ γῆ τὸν ἀβροντάει.
 Ἀκοῦν τὸ νιὸ 'ποῦ βόγγιζε καὶ βαρειαναστενάζει·
 — « Ἀφσε με, Χάρε μ', ἄφσε με, τρεῖς 'μέραις καὶ τρεῖς νύχτες,
 τῆς δρό νὰ φάω καὶ νὰ πιῶ, τὴ μιὰ νὰ σεργιανίσω,
 νὰ 'πᾶ' νὰ ἰδῶ τοὺς φίλους μου, νὰ ἰδῶ καὶ τοὺς δικούς μου,
 'πῶχω γυναῖκα παραινιά, καὶ χήρα δὲν τῆς πρέπει,
 'πῶχω καὶ δρό μικρούτσικα, κι' ἀρφάνια δὲν τὰ πρέπει,
 πῶχω τὰ πρόβατ' ἄκουρα καὶ τὸ τυρὶ 'ς τὸν κάδο ».
 Κι' αὐτοῦ κοντὰ 'ς τὸ δειλινὸ τὸν καταβαίλν' ὁ Χάρος,

213

« Γεῖά σου, χαρά σου, Χάροντα. « Καλῶς τον τὸ λεβέντη ».
 « Λεβέντη, μ' ἔστειλε ὁ Θεός, νὰ πάρω τὴν ψυχὴ σου ».
 — « Δίχως ἀσθένεια κι' ἀρρώστια ψυχὴ δὲν παραδίνω·
 μόν' ἔλα κι' ἄς παλαίψουμε, κι' ὅποιος νικήσ' ἄς πάρῃ ».
 Τ' ἀποβραδὶς ἐπιέσανε· δρ' ὥραις νὰ ξημερώσῃ
 ἀκοῦν τὸ νιὸ 'ποῦ βόγγιζε καὶ βαρειαναστενάζει,
 κ' ἡ γλῶσσά του ἐλάλει 'σὰν πετροχελιδόνι·
 « Ἀφσε μ', Χάρ', ἀπ' τὰ μαλλιά, καὶ πιάσε μ' ἀπ' τὸ χέρι,
 καὶ δεῖξέ με τὴν τέντα σου, νὰ πᾶω μοναχός μου ».
 — « Νὰ ἰδῇς ἐσὺ τὴν τέντα μου, ὁ τρομασμός σὲ πιάνει,
 ὁπῶχω τὰ μικρὰ παιδιὰ, 'ποῦ φέρνουν τα ἀγγέλοι,
 ὁπῶχω τὰ τεντόξυλα παλληκαριῶνε μπράτσα,

ὁπῶχ τὰ τευτόσχοινα ἐρωταριῶν πλεξίδες,
 κι' ὁπῶχ κασσελόπουλα μικρῶν παιδιῶν κεφάλια».
 — «Χάρε μου, χάρε μ' τὴ ζωὴ μόνο γιὰ τρεῖς ἡμέραις,
 'πῶχ τὰ πράτ' ἀκούρευτα, καὶ τὸ τυρὶ 'ς τὸ ζύγι,
 'πῶχ γυναῖκα παρανιά καὶ χήρα δὲν τῆς 'μοιάζει,
 'πῶχ μικρούτσικα παιδιὰ, κι' ἀρφάνια δὲν τὰ 'μοιάζει».
 — «Τὰ πράττα σου κουρεύονται, καὶ τὸ τυρὶ 'ζυγίζεται,
 καὶ τ' ἀρφανὰ πορεύονται, κ' ἡ χήραις κυβερνεῦνται».

214

Τρεῖς ἀντρειωμένοι 'λέγανε, πῶς Χάρο δὲ φοβοῦνται,
 κι' ὁ Χάρος κᾶπου τ' ἄκουσε, κᾶτι πουλὶ τοῦ τῶπε·
 καὶ νάσουτον καὶ πρόβαλε 'ς τοὺς κάμπους καθαλλάρης.
 'Σὰν ἀστράπ' εἶν' τὸ βλέμμα του, 'σὰν τὴ φωτιὰ ἡ βαφὴ του.
 Κ' ἐπῆγε καὶ τοὺς εὔρηκε 'ς τὴν τάβλα, 'ποῦ 'γευόνταν.
 — «Καλῶς σᾶς εὔρηκ', ἄρχοντες, καλῶς τὰ γιοματᾶτε»!
 — «Καλῶς τον τὸν κύρ Χάροντα, καλῶς τὸ παλληκάρι!
 Κάτσε, Χάρο, γιὰ νὰ γευτῆς, κάτσε νὰ γιοματίσης,
 νὰ φᾶς τσαπλάνι' ἀπὸ λαγούς, στηθάκι' ἀπὸ περδίκια,
 'νὰ πιῆς τριῶ χρονῶ κρασί, 'ποῦ πίνουν ἀντρειωμένοι».
 — «Δὲν ἤρτα γὼ γιὰ νὰ γευτῶ, οὔτε νὰ γιοματίσω,
 μόν' ἤρτα γιὰ τὰ κάλλη σας, 'ποῦ Χάρο δὲ φοβάστε».
 Κάνεις δὲν τοῦ ἐμίλησε, κάνεις δὲν τ' ἀπεκρίθη,
 παρὰ μιᾶς χήρας ὁ ὕγιός, 'ποῦ τὸν ἐλέγαν Γιάννη·
 — «Χάρ', ἄς παρασαρτάρουμε, χάρ', ἄς παραδιεβοῦμε,
 ἄς 'πᾶμε νὰ παλαίψουμε σὲ μαρμαρένι' ἀλῶνι».
 Σαρταίνει ὁ Γιάννης μιὰ φορά, βγαίνει σαράντ' ἀντήμια,
 σαρταίνει κι' ὁ κύρ Χάροντας, βγαίνει σαρανταπέντε.
 Κι' ἀπ' τὰ μαλλιά τὸν ἄρπαξε, 'ς τὸ ἄλογο τὸν ῥίχνει.
 — «'Αφσε με 'ς ὄρη, σὲ βουνά, καὶ ῥίξε με ἀσκέρι,
 κι' ἂ δὲν πετάξω 'σὰν πουλί, νὰ φύγω 'σὰν πετρίτης,
 κόψε μου τὸ κεφάλι μου 'ς τὴν τέντα σ' ἀποκάτω».

215

Ζάχος ἐκαβαλλίκεψε νὰ 'πάη νὰ 'βρῇ τὸν ἄδη,
 μὲ σιδερένιο ἄλογο, μὲ χρυσωμένη σέλλα,
 σκαλί, σκαλί κατέβαινε, καὶ δὲν τὸ μετανοοῖνε.
 Τὸν εἶδ' ἡ γῆ κ' ἐτρόμαξε, κι' ὁ Χάρος δὲ φοβήθη,
 κι' ὅσοι νεκροὶ τὸν εἶδανε, ὅλοι τὸν ἐρωτῆσαν·
 — «Ζάχο μου, τ' ἤθελες ἐδῶ; Ζάχο μου τί γυρεύεις»;
 — «'Ηρθα νὰ ἰδῶ τοὺς φίλους μου, καὶ 'πίσω νὰ γυρίσω».
 — «Ζάχο, ἄλλοι δὲν ἔδινες κἂν τὴ χρυσὴ τὴ σέλλα;
 Τ' ἤρθες σὲ τόπο ἄγυρτο, σὲ τόπο ῥαχνιασμένο,
 χωρίζουν μάνναις τὰ παιδιὰ καὶ τὰ παιδιὰ τῆς μάνναις».
 'Ερχετ' ὁ Χάρος, πιάνονται, καὶ τρεῖς φοραὶς τὸν ῥίχνει,
 κι' ὁ Χάρος ματαδράνισε, κι' ἀπ' τὰ μαλλιά τὸν πιάνει.
 «'Αφσε με, Χάρ', ἀπ' τὰ μαλλιά, καὶ πιάσε μ' ἀπ' τὰ χέρια,
 νὰ ἰδῆς τοῦ Ζάχου τὴν ἀντρεία, νὰ ἰδῆς, ἂν σὲ φοβάται».

Τὸν ἄφηκεν ἀπ' τὰ μαλλιά, τὸν ἐπιάσ' ἀπ' τὰ χέρια.
 Πιάνει τὸ Χάρο τρεῖς βολαίς, τὸν ἔρριξ' ἀποκάτω,
 καὶ πάλι ματαδράνισε, κι' ἀπ' τὰ μαλλιά τὸν πιάνει·
 «'Αφσε με, Χάρ', ἀπ' τὰ μαλλιά καὶ πιάσε μ' ἀπ' τὰ χέρια,
 καὶ πιά δὲ σ' ἀντεστέκομαι, κάμε μ' ὅ,τι θελήσης».
 — «'Πᾶμε νὰ ἰδῆς τὴν τέντα μου, νὰ στραβοκατηνίσης.
 'Απ' ὅζω 'χω τὰ κόκκινα καὶ μέσ' ἔχω τὰ μαῦρα,
 τῆς ἔχω γιὰ κοντόζυλα ἀντρειωμένω χέρια,
 καὶ γιὰ σκοινιά καὶ κομπωταὶς πλεξούδαις κορασιῶνε».

216

Ὅσο 'καθούμουν κ' ἐπλεκα τοῦ Κύρκου μου γαῖτάνι,
 τοῦ Κύρκου καὶ τ' ἀφέντη μου καὶ τ' ἀγαπητικοῦ μου,
 χρυσὸ πουλάκιν ἔκατσε εἰς τὸ ζυλόχτενό μου.
 Δὲν ἐκελάηδε 'σὰν πουλί, 'σὰν κελαηδοῦν τὰ ἀηδόνια,
 μόνε 'κελάηδε κ' ἔλεγε μ' ἀνθρώπινη λαλίτσα·
 — «'Εσὺ γαῖτάνι πλέκεις του, κι' ὁ Κύρκος σου 'βλογᾶται,
 βλογᾶτ', ἀρραβωνίζεται, κι' ἄλλη γυναῖκα παίρνει».
 Κουβάριν ἐκουβάριζα, καὶ 'ς τὴ γωνιά τὸ ῥίχνω,
 κι' ἀνοίγω τὸ παράθυρο τὸ κατακλειδωμένο,
 γλέπω τὸν Κύρκο πῶρχεται 'ς τοὺς κάμπους καθαλλάρης.
 'Αν τὸν εἰπῶ κληματαγιό, τὸ κλῆμα κόμπους ἔχει,
 ἂν τὸν εἰπῶ βασιλικό, ἀπ' τὴν κοπριὰν ἐβγαίνει,
 κάλλια νὰ 'πῶ τὰ 'πρέπια του καὶ τὰ καθολικά του·
 «Καλῶς τοῦ μόσκου τὸ κλαδί, τοῦ σχοίνου τὸ βηβοῦλι!
 ποῦ 'πᾶς ἐσὺ καὶ ντύνεσαι 'ς τὸ φλῶρι καὶ 'ς τ' ἀσῆμι»;
 «'Εγὼ, κόρη, 'παντρεύομαι, κι' ἄλλη γυναῖκα παίρνω,
 κι' ἂ θέλῃς κι' ἂν ὀρέγεσαι, κόπιασε καὶ 'ς τὸ γάμο,
 νὰ πιάσης καὶ τὰ στέφανα, νὰ γένῃς καὶ κουμπάρα».
 — «Κόρη μ', πολὺ κακό 'παθες, κόρη, τρελλὰ δα ἔχεις».
 — «'Εγὼ μὴδὲ κακό 'παθα, μὴδὲ τρελλὰ δα ἔχω·
 ἀγάπος μου 'παντρεύεται, κι' ἄλλη γυναῖκα παίρνει,
 κ' εἰπέ μου, ἂν ὀρέγομαι, νὰ 'πάω καὶ 'ς τὸ γάμο,
 νὰ πιάσω καὶ τὰ στέφανα, νὰ γένω καὶ κουμπάρα».
 Βάνει τὸν ἥλιο πρόσωπο, καὶ τὸ φεγγάρι στῆθι,
 καὶ τοῦ κοράκου τὸ φτερό βάνει γαῖτανοφρύδι.
 Παπᾶς τὴν εἶδε κ' ἐσφαλε, διάκος κι' ἀποξέχληθη,
 καὶ τὰ μικρὰ διακόπουλα ἐχάσαν τὰ χαρτιά τους.
 — «Ψάλλε, παπᾶ, 'σὰν ἔψαλλες, διάκο, 'σὰν ἐλειτούργας,
 καὶ σεῖς μικρὰ διακόπουλα εὔρετε τὰ χαρτιά σας.
 Παπᾶ μ', ἂν ἦσαι χριστιανός, κι' ἂν ἦσαι βαφτισμένος,
 παράγυρε τὰ στέφανα, βάλε τα τῆς κουμπάρας».

217

Χρυσό, λαμπρὸ φεγγάρι μου, ποῦ 'πᾶς νὰ βασιλέψῃς,
 χαιρέτα μου τὸν ἀγαπῶ, τὸν κλέφτη τῆς ἀγάπης.
 Αὐτός μ' ἐφίλει κ' ἔλεγε· «Ποτὲ δὲ σ' ἀπαρνιοῦμαι».
 Καὶ τώρα μ' ἀπαρνήστηκε 'σὰν καλαμιὰ 'ς τὸν κάμπο,

Τρεῖ ἀηδόνια τῆς Ἀνατολῆς καὶ τρεῖς πουλιὰ τῆς Δύσης,
'βιγλοῦσαν τὴν Ἀνατολήν, 'βιγλοῦσαν καὶ τὴ Δύση,
'βιγλοῦσαν κ' ἓνα νιούτσικο, 'ποῦ πάει νὰ μεταλάβῃ.
'Μπροστὰ 'παγαὶν' ἢ μάννα του καὶ 'πίσω ἢ ἀδερφή του,
'ς τὴ μέση 'πάει ὁ νιούτσικος 'σὰ μῆλο μαραμένο,
'σὰ μῆλο, 'σὰν τριαντάφυλλο, 'σὰν κόκκινο σταφύλι.
Κι' ὅτι τὸ εἶδαν ἡ ἐκκλησιαίς, ἀπ' ἄκρῃς ἄκρῃ σειοῦνται.
— «Μαννουῶλά μ', τὸν καλὸ καιρὸ καὶ τὰ καλὰ ζαμάνια,
ἄλλοι 'κουρσεύαν πρόβατα, κι' ἄλλοι 'κουρσεύαν 'γίδια,
κ' ἐγὼ, μαννουῶλά μ', 'κούρσευα 'κλησιαίς καὶ μαναστήρια».
— «Τ' εἶν' τὸ κακὸ 'ποῦ ἔκανες, τ' εἶν' τὸ κακὸ 'κάνεις;
μῆνα δὲν εἶσαι χριστιανός, δὲν εἶσαι βαφτισμένος»;
— «'Σὰ χριστιανὸς γεννήθηκα, εἶμαι καὶ βαφτισμένος,
ὁ διάβολος μὲ 'πείραξε γιὰ τὸ κακὸ τοῦ κόσμου».

223

Ἵς τ' Αἰ Γιωργίου τὸν πλάτανο γένεται πανηγύρι·
τέσσερα μῦθια ν' ὁ χορὸς καὶ δεκαπέντ' ὁ τόπος,
βαροῦνε τάργανα, βαροῦν, τ' ἀγόρια τῶν καὶ πίνουν,
κ' οἱ γέροντες παρακαλοῦν, τάζουν ἔς τὸν Αἰ Γιώργη,
καλὰ νὰ 'φᾶν, καλὰ νὰ 'πιῶν, μαλώματα μὴν εὔρουν.
Κε' αὐτὸς ὁ γυιὸς τοῦ Τσαμαϊδοῦ, χαλάει τὸ πανηγύρι.
Νάτος 'πῶρχεται τρέχοντας ἔς τ' ἄλογο καθαλλάρης,
δεκαλιτράριο κερί ἔς τὸ χέρι του βαστώντας,
βροντομαχώντας τ' ἄρματα, λαλῶντας τὰ τσιαπράζια·
ἐμπῆκε καὶ προσκύνησε, καὶ βγήκε καὶ 'καυχῶνταν·
—«Τὸ ποῖός εἰν' ἄξιός καὶ καλός, ποῖός εἶναι παλληκάρι,
ποῖός ἔχει στῆθι μάρμαρο καὶ χέρια σιδερένια,
νὰ 'πᾶμε νὰ παλαίψουμε σὲ μαρμαρένι ἄλῳνι.
Κάνεις δὲν ἀποκρίθηκε, κάνεις δὲν 'πολογήθη,
κ' ἕνας κοντὸς κοντούτσικος, τοῦ Τσαμαϊδίνου μούλος,
'πέταξε τὸ γελέκι του καὶ τὸ χορὸ ἀφίνει.
—«Εἰγὼ εἶμαι ἄξιός καὶ καλός, ἐγὼ εἶμαι παλληκάρι,
ἐγὼ 'χω στῆθι μάρμαρο καὶ χέρια σιδερένια,
ἄς 'πᾶμε νὰ παλαίψουμε σὲ μαρμαρένι ἄλῳνι».
'Βγαίνουν οἱ δῶν μὲ τὰ σπαθιά καὶ 'πᾶνε νὰ παλαίψουν,
ἀπὸ κοντὰ καὶ τάργανα, κοντὰ καὶ τὸ φουσάτο.
Κ' ἐκεῖ 'ποῦ 'πάνει ὁ Τσαμαϊδός, ἐβούλαγε τ' ἄλῳνι,
κ' ἐκεῖ 'ποῦ 'πάτειε τὸ παιδί, ἐβούλησε κ' ἐβύθη.
—«Βάστα, παιδί, κε' ἄξιο παιδί, δῶδ' λόγια νὰ σοῦ κρένω·
ἐμεῖς εἰμάστενε 'δικοί, κ' εἰμάστενε γειτόνοι·
ἐδῶ 'ποῦ 'καταντήσαμε, δικαιολογιαὶς δὲν πιάνουν,
βάρει μεσὺ, νὰ σὲ βαρῶ, κροῦέ μου, νὰ σοῦ κρούω».
Κε' ὁ Τσαμαϊδός τὸ 'βάρεσεν ἀνάμεσα ἔς τ' ἀστήθια,
πέντε πλευρὰ τοῦ τσάκισε καὶ δεκαπέντε τσάκους.
Καὶ τὸ παιδί τότε βαρεῖ ἀνάμεσα ἔς τὰ φρύδια,
καὶ τὰ μῖαλα τοῦ ῥύπισε ἐννιά μωδιῶνε τόπο.

224

Ἐμένα ὁ ἀφέντης μου μὲ βάνει καὶ κερνάω,
κε' ἀπὸ τὸ συγνοκέρασμα, κε' ἀπ' τὰ 'ψηλὰ τραγούδια
τρεμούλιαζε τὸ χέρι μου, μοῦ πέφτει τὸ ποτήρι·
οὔτε σὲ πέτραν ἔπεσεν, οὔτε καὶ σὲ λιθάρι,
μόν' ἔς τῆς κυρᾶς μου τὴν ποδιά, ἔς τ' ἀφέντη μου τὸ γόνα.
Τ' ἀφέντη βαρυφάνηκε, καὶ πάει νὰ μὲ πουλήσῃ,
διαλαλητάδες ἔβαλε ἔς ὅλα τὰ καντηλίγια.
«Ποῖός θέλει δοῦλον ἔμμορφο, νὰ τὸν κερνᾷ νὰ πίνη»·
—«Μὴ μὲ πουλήσῃς, ἀφέντη μου, καὶ μὴ μὲ παζαρεύῃς,
'τ' ἐγὼ εἶμαι δοῦλος ἔμμορφος καὶ δοῦλος προκομμένος».
—«Θὰ σὲ πουλήσω, δοῦλέ μου, καὶ θὰ σὲ παζαρέψω».
—«Ἄφσε μ', ἀφέντη μ', ἄδικο σὲ τέτοιο παλληκάρι·
μὲ 'ξέρουν ὅλος ὁ ντουνιαῖς, μὲ 'ξέρ' ὁ κόσμος ὅλος».
—«Γιὰ σύρε, δοῦλε, ἔς τὸ καλὸ, ποτὲ μὴ μ' ἀνταμώσης,
θὲ νὰ σὲ στείλω μακρὰ, πολὺ μακρὰ ἔς τὰ ξένα,

οὐδὲ ν' ἀκοῦς, οὐδὲ νὰ ἰδῇς, καὶ πίσω νὰ γυρίσῃς».
—«Τί σῶκανα, ἀφέντη μου, καὶ θὲς νὰ μὲ πουλήσῃς»·
—«Ἐσὺ αὐτὸ 'ποῦ μῶκανες, κἀνένας δὲν τὸ κάνεις».

225

Μιά περδικούλα ν' ἔβγαίνειν ἀπ' τὸ λουτρό λουσμένη,
κ' ἐγὼ τὴν ἐχαιρέτησα, κ' ἐκείνη δὲ μοῦ κρένει.
'Ἐστησα βρόχια ἔς τὰ βουνὰ καὶ 'ξόβεργα ἔς τοὺς κάμπους,
τὰ δίχτρα τὰ μεταξωτὰ σὲ μαρμαρένιαις βρύσαις,
νὰ 'πᾶ' ἡ πέρδικα νὰ πιῇ, νὰ μπερδευτῇ ἔς τὰ δίχτρα,
'πούρθε καὶ μᾶς 'νοστήμεψε τὸν ἄσκημο τὸν τόπο.

226

Σὲ μιά μηλιά, γλυκομηλιά, μὲ μῆλα φορτωμένη,
ἕνα γεράκι 'γύριζεν ἀπάνω ἔς τὰ κλωνάρια.
—«Μηλιά μου, ἔς τὰ κλωνάρια σου φωλιά θέλω νὰ στήσω».
—«Δὲν ἤμπορῶ νὰ σὲ δεχτῶ, γεράκι πλουμισμένο,
'τί μοῦ τινάζεις τ' ἄνθια μου καὶ χάνω τὸν καρπὸ μου».

227

Πουλάκι ν' ἐκελάηδησε κάτω ἔς τὸν καλαμιῶνα·
δὲν ἐκελάηδει 'σάν πουλί, 'σάν κελαηδοῦν τ' ἀηδόνια,
μόν' ἐκελάηδει κ' ἔλεγε, πῶς πιάνεται ἡ ἀγάπη.
Βασιλοπούλα 'πρόβαλεν ἀπὸ τὸ παραθύρι.
—«Νὰ εἶχα, πουλί, τὴ χάρη σου καὶ τὸν κελαηδισμό σου»!
—«Βασιλοπούλα ζουλιαριά, τ' ἔχω καὶ μοῦ ζηλεύεις·
'Ἐσὺ κοιμᾷς ἔς τὸ 'πάπλωμα, ἔς τ' ἀερικὰ σεντόνια,
κ' ἐγὼ κοιμοῦμαι ἔς τὰ βουνά, ἔς τῆς πᾶχναις καὶ ἔς τὰ χιόνια,
ἐσὺ 'παντέχεις ἄγουρο, ν' ἄρθῃ νὰ σ' ἀγκαλιᾷσῃ,
κ' ἐγὼ 'παντέχω κυνηγὸ, ν' ἄρθῃ νὰ μὲ σκοτώσῃ».

228

Οὔλο τὸ βιό μου 'ξώδεψα νὰ κάνω περιβόλι,
καὶ περιβόλιν ἔκαμα περίσσια προκομμένο,
κε' ὅσαις μηλιαῖς, γλυκομηλιαῖς, οὔλαις τῆς ἔχω μέσα,
κε' ὅσα νερὰ τρεχούμενα, οὔλα τρέχουνε μέσα,
καὶ μέσα ἔς οὔλα τὰ πουλιὰ εἶναι καὶ τ' ἀηδονάκι.
'Ἐπῆγε κ' ἔκανε φουλιὰ ἔς τοῦ πηγαδιοῦ τ' ἀχείλη,
'πᾶν τὰ κοράσια γιὰ νερό, καὶ τοῦ τήνε χαλοῦνε.
Τὸ 'πῆρε τὸ παράπονο κ' ἡ πίκρα ἡ μεγάλη,
κ' ἐπῆγε κ' ἔκανε φουλιὰ κάτω ἔς τὸ περιγιάλι,
'παγαίνουν ναύταις γιὰ νερό, καὶ τοῦ τήνε χαλοῦνε.
Μιά 'πῆγε κ' ἔκανε φουλιὰ ἔς τοῦ καραβιοῦ τὴν πρύμη,
μιά 'φύσηξ' ὁ δελθορριᾶς καὶ τοῦ τήνε χαλάει.

Μιὰ πῆγε καὶ κατέκατσε, 'ς ἐν' ἔρημο δεντράκι,
 κ' ἐκεῖ κελάηδε κ' ἔλεγε, πῶς πιάνετ' ἡ ἀγάπη.
 — « Ἀπὸ τὰ μάτια βάν' ἀρχή, 'ς τ' ἀχείλη κατεβαίνει,
 κι' ἀπὸ τ' ἀχείλη 'ς τὴν καρδιά, καὶ 'ς τὴν κάρδι' ἀναμένει ».
 Βασιλοπούλα τ' ἄκουσε ἀπ' ὦρο παραθύρι :
 — « Πουλί μ', νᾶχα τὴ χάρη σου, νᾶχα καὶ τὰ λαλιά σου ! »
 « Βασιλοπούλα, ζουλιαριά, τ' εἶδες καὶ μοῦ ζουλεύτης ;
 'Ποῦ σὺ τρώς παστρικό ψωμί, κ' ἐγὼ τρώγω χορτάρι,
 'ποῦ σὺ πίνεις γλυκὸ κρασί, κ' ἐγὼ νέρ' ἀπ' τ' αὐλάκι,
 'ποῦ σὺ κοιμᾷς 'ς τὰ στρώματα, 'ς ὀλόχρυσά σεντόνια,
 κ' ἐγὼ κοιμοῦμαι 'ς τὰ κλαδιά, καὶ 'ς ἐρημιαὶς καὶ κάμπους,
 'ποῦ σὺ παντέχεις ἕνα νιό, νὰ σὲ γλυκοφιλήσῃ,
 κ' ἐγὼ παντέχω κυνηγό, γιὰ νὰ μὲ κυνηγήσῃ. »

229

Πέρα 'κεῖ 'ς τὸν Ἑλυμπο,
 'κεῖ 'ς τὰ κουτσουέλατα,
 'κάθονταν γεράλαφος,
 κι' οὐλο κλαῖν τὰ μάτια του,
 χύνουν δάκρυα κόκκινα,
 κόκκινα καὶ πράσινα,
 κι' οὐλο καταγλάζια.
 Ζάρκαδος ἀπέρναε,
 στέκει καὶ τὸν ῥώταε :
 — « Τ' ἔχεις μὲρ' γεράλαφε,
 κι' οὐλο κλαῖν τὰ μάτια σου,
 χύνουν δάκρυα κόκκινα,

κόκκινα καὶ πράσινα,
 κι' οὐλο καταγλάζια » ;
 — « Ἔρταν κλέφταις 'ς τὸ χωριό,
 ἔχουν καὶ λαγωνικά,
 ἐβδομήντα δρὸ σκυλιά·
 'γὼ τὰ παίρνω 'ς τὸ κοντό,
 καὶ τὰ ῥίχνω 'ς τὰ νησιά,
 'ς τὰ νησιά, 'ς τὰ πέλαγα ».
 Ἴσια μὲ τὸ δειλινὸ
 'πιάσανε τὸ Ζάρκαδο,
 κι' ἴσια μὲ τὸ θάμπωμα
 'πιάσαν τὸ γεράλαφο.

230

'Αποκοιμήθ' ὁ πιστικὸς μέσ' 'ς τὸ ραβδί τ' ἀπάνω,
 καὶ χάνει χίλια πρόβατα καὶ δρὸ χιλιάδες 'γίδια,
 κ' ἐπῆρε μιὰ 'ρημόστρατα καὶ ἕνα 'ρημοπάτι·
 γερόλυκον ἀπάντησε, στέκει καὶ τὸν ῥώταε :
 — « Λύκο, μὴν εἶδες πρόβατα ; λύκο μὴν εἶδες 'γίδια » ;
 — « Μηγάρις μ' ἔχεις πιστικὸ, νὰ σοῦ φυλάξω τὰ 'γίδια ;
 Ἐκεῖ 'ς τὸ πέρα τὸ βουνό, 'ς τὸ πέρα καὶ 'ς τὸ δῶθε,
 'ς τὸ πέρα βόσκουν πρόβατα, 'ς τὸ δῶθε βόσκουν 'γίδια·
 'πῆγα κ' ἐγὼ νὰ φάγ' ἄρνι καὶ τρυφερό κατσίκι,
 μὲ 'παῖρν' ἡ σκύλλα ἡ κολοβὴ καὶ τὸ σκυλὶ τὸ ζάβο,
 μοῦ 'τσάκισαν τὰ δρὸ πλευρά καὶ τὴν τρανὴ κοκκάλα ».

231

Ποιὸς ἦτανε 'ποῦ πέρασε τὴ νύχτα τραγουδώντας ;
 Ἐυπνὰ τ' ἀηδόνι ἀπ' τῆς φωλιαὶς καὶ τὰ στοιχεῖ' ἀπ' τοὺς βράχους,
 'ξυπνάει καὶ μιὰ δράκισσα π' τὴν ἀγκαλιὰ τοῦ δράκου.
 Τοῦ δράκου κακοφάνηκε, πολὺ ἰνάτι τοῦρθε.
 — « Ποιὸς ἦταν 'ποῦ τραγούδησε, θέλω νὰ τὸν ἐφάγω ».

— « Ἄφσε με, δράκε, ἄφσε με ἀκόμη πέντε 'μέραις,
 τὴν κυριακὴν 'ν' ὁ γάμος μου, δευτέρα ἡ χαρὰ μου,
 καὶ τὴν τετράδην τὸ ταχὺ παίρνω καὶ τὴν καλὴ μου ».
 Ὁ ἥλιος ἐσκοτίδισε καὶ τὸ φεγγάρι' ἐχάθη,
 κι' ὁ καθαρὸς αὐγερινὸς 'πάει νὰ βασιλέψῃ.
 — « Καλῶς τὸ γιόμα 'πῶρχεται καλῶς τὸ δειλινὸ μου ».
 — « Λιθάρια νᾶν' τὸ γιόμα σου, πέτραις τὸ δειλινὸ σου !
 Ἐγὼ εἶμαι τ' ἐς ἀστραπῆς ὁ γυιὸς, τοῦ βρόντου τὸ παιδάκι ».
 — « Αἶντε, Γιαννάκη, 'ς τὸ καλὸ μαζί μὲ τὴν καλὴ σου ».

232

Ὁ Κωσταντῆς κι' ὁ βασιλιάς ἀντάμα τρῶν καὶ πίνουν,
 κι' ἀθηβολὴν ἐβάνανε, ποιὸς ἔχει κάλλιο μαῦρο,
 ὁ βασιλιάς βάνει φλουριά, τ' ἔχει πολὺ λογάρι,
 κι' ὁ Κωσταντῆς εἶναι φτωχὸς καὶ βάνει τὸ κεφάλι.
 Καὶ τ' ἄκουσε κ' ἡ λιγερὴ τοῦ Κωστάντ' ἡ γυναῖκα,
 'ς τὸ σταῦλο ἐκατέθηκε, βρώμη 'ς τὸ μαῦρο βάνει.
 — « Ἄν ἀπεράσῃς μαῦρέ μου, τοῦ βασιλιά τὸ μαῦρο,
 θὲ νὰ σοῦ σκώσω τὴν ταγὴ σαρανταπέντε φούχταις,
 τούταις τῆς ζάβαις ποῦ φορῶ, πέταλλα θὰ 'ς τῆς κάνω,
 καὶ τὰ σκουλαρικιά μου καρφιὰ τῶν πεταλλιών σου ».
 Σαράντα μίλια τρέξανε καὶ τὰ σαράντ' ἀντάμα,
 καὶ 'ς τὰ σαραντατέσσερα καὶ 'ς τὰ σαρανταπέντε
 στέκει καὶ διαλογίζεται τὰ λόγια τῆς κυρᾶς του·
 'σάν ἀστραπὴ τοῦρθ' ἀπ' ὀμπρὸς καὶ 'σὰ βρόντ' ἀπ' ὀπίσω.
 τὸν ἄφησ' ἀπ' ὀπίσω τοῦ δέκα μιλίωνε τόπο.
 — « Στέκα, κ' ἐγὼ εἶμ' ὁ βασιλιάς, μὴ μὲ παραντροπιάζῃς.
 τὸ στοίγιμα 'ποῦ βάλαμε διπλὸ νὰ σοῦ τὸ δώσω ».
 — « Ἐγὼ δὲν καταδέχομαι, θὰ κάνω ὅ,τι μοῦ εἶπαν ».

233

Πέντε χιλιάδες πρόβατα, δέκα χιλιάδες 'γίδια·
 τὰ φύλαγαν τρεῖς ἀδερφοί, κ' οἱ τρεῖς στοιχεῖα τοῦ κόσμου,
 ἕνας πᾶνει γιὰ τὸ φιλὶ κι' ἄλλος γιὰ τὴν ἀγάπη,
 κι' ὁ Γιάννης ὁ μικρότερος ἐκεῖδ' ἀναμένει,
 νὰ κυβερνᾷ τὰ πρόβατα, νὰ κυβερνᾷ τὰ 'γίδια·
 κ' ἡ μάνα του τὸν διὰτάξε, κ' ἡ μάνα του τοῦ λέει :
 « Γιάννη μ', 'σάν θέλῃς τὴν εὐχὴ ἐμέν' καὶ τοῦ πατρός σου,
 σὲ μόνο δέντρο μὴ σταθῇς, σὲ λεύκα μὴ σταλιάσης,
 καὶ κάτου 'ς τὴν ἀκρογιαλιὰ σουραῦλι μὴ λαλήσῃς,
 'τί βγαίν' ἡ λάμια τοῦ 'γιαλοῦ, ἡ λάμια τοῦ πελάγου ».
 Κι' ὁ Γιάννης ἐπαράκουσε τῆς μάνας του τὰ λόγια,
 σὲ μόνο δέντρο 'στάθηκε, σὲ λεύκα καὶ σταλιάζει,
 καὶ κάτου 'ς τὴν ἀκρογιαλιὰ σουραῦλι καὶ λαλάει·
 καὶ βγαίν' ἡ λάμια τοῦ 'γιαλοῦ ἡ λάμια τοῦ πελάγου,
 — « Λάλα το, Γιάννη μ', λάλα το, λάλα το τὸ σουραῦλι·
 κι' ἂν μ' ἀποστᾷς 'ς τὸ χορό, γυναῖκα νὰ μὲ 'πάρῃς,
 κι' ἂν σ' ἀποστᾷς λάλημα, τὴ στάνη σου νὰ 'πάρω ».

Τρεῖς ἡμερούλαις ἴάλαγε καὶ τρία ἡμερονύχτια,
τὸ Γιάννη τὸν ἀπόστασε βαρῶντας τὸ σουραῦλι,
ἐπῆρέ του τὰ πρόβατα καὶ ὅλα του τὰ ἰδίδια,
κι' αὐτὸς πῆγε ῥογιάστηκε 'ς ἀφεντικό ποκάτω.

234

Ἐννιά χιλιάδες πρόβατα, ἐννὶ ἀδερφοὶ τὰ γλέπουν·
οἱ πέντε ἴπνε γιὰ φιλή, οἱ τρεῖς γιὰ τὴν ἀγάπη,
μόνο ὁ Γιάννης ἴπμεινε 'ς τὴ μέση τῶν προβάτων,
καὶ κυβερνᾷ τὰ πρόβατα, καὶ γλέπει τὸ κοπάδι·
πάντα τοῦ λείει ἡ μάνα του, πάντα παράγγελλέ τον·
—«Γλέπε σύ, Γιάννη, γλέπε σύ, σοῦ λέγω, Καλογιάννη,
σὲ μόνο δέντρο μὴ νεβῆς, 'ς τοὺς κάμπους μὴν κατέβης,
καὶ 'ς τὸν ἀπάνω ποταμὸ μὴν παίζης τὸ περνιαῦλι,
κ' ἐρθοῦν καὶ μονομαζευτοῦν τοῦ ποταμοῦ νεράϊδες»·
Κ' ἐκεῖνος δὲν ἀφκράστηκε τῆς μάνας του τὰ λόγια,
σὲ μονοδέντρ' ἀνέβηκε, 'ς τοὺς κάμπους ἐκατέβη,
καὶ 'ς τὸν ἀπάνω ποταμὸ ἔπαιξε τὸ περνιαῦλι.
—«Παίξέ το, Γιάννη, παίξέ το, παίξέ το, τὸ περνιαῦλι,
θέλεις λογάρι ἔπαρε, θέλεις μαργαριτάρη,
θέλεις τὴν κάλλια τοῦ χοροῦ, τὴν πὶ ὤμορφη τοῦ κόσμου»·
—«Μήτε λογάρι θέλω ἴγώ, μήτε μαργαριτάρη,
μήδε τὴν κάλλια τοῦ χοροῦ, τὴν πὶ ὤμορφη τοῦ κόσμου,
τὴν Εὐδοκίτσα θέλω ἴγώ τὴν κελαηδοδουροῦσα,
ποῦ κελαηδίζει τῆς αὐγαῖς καὶ τὰ πουλιὰ ξυπνοῦνε».

235

Ἄχ, ἀρφανοθρεμμένη, ποῦ τῆς καρδιαῖς μαραίνεις,
λίγο δὲν ξαγορεύεσαι, οὐδὲ μεταλαβαίνεις;
Τόσο μὲ παῖρν' ὁ λογισμός, νὰ βουτηχτῶ 'ς τὰ μαῦρα,
τὴν ἀγαπῶ, μ' ἀρνήθηκε, κ' ἔχ' ἡ καρδιά μου λαύρα.
Ἄμ πως δέ 'σ εἶδα μάτια μου, ἡ μέρα δρὸ μοῦ φάνη,
κ' ἡ ἐβδομάδα τέσσερες, ἀγάπη μου μεγάλη.

236

Σὲ τούτῃνη τὴ γειτονεῖά μοῦ βάλθη ν' ἀγαπήσω
μὴν μαυρομμάτα, μὴν ξανθή· τὸ πῶς νὰ τῆς μνηύσω;
Νὰ τῆς μνηύσω ντρέπομαι, νὰ τῆς τὸ πῶ φοβοῦμαι,
νὰ τῆς τὸ γράψω 'ς τὸ χαρτί, στέκω καὶ διαλογοῦμαι.
Μὰ ἴγώ τὸ λέω τραγουδιστῶ, κι' ἡ κόρ' ἄς τὸ διαλύνη,
ἂν ἔχη πόνο γιὰ τ' ἐμέ, ἔχω κ' ἐγὼ γιὰ κείνη.

237

Διαβαίν' ἀπὸ τὴν πόρτα σου, τὴ βρίσκω σφαλισμένη,
κ' ἐσ' εἶσαι 'ς τὸ παράθυρο, κυρά μου, χολιασμένη,

καὶ 'ς τὸ δεξί σου μάγουλο εἶσαι ἀκουμπισμένη.
Σκύπτω φιλῶ τὴν κλειδωνιά μὲ τὴν καρδιά καμμένη,
μέσ' ἡ καρδιά μ' ἱλαχτάρισε, ὅσῳ νὰ σὲ ῥωτήσω,
τί πίκρα ἔχεις 'ς τὴν καρδιά, νὰ σὲ παρηγορήσω.
—«Τί μ' ἐρωτάεις, ἄπιστε; τάχα νὰ μὴν τὸ 'ξεύρεις,
ὅτι μὲ ἀπαρνήστηκες καὶ ἄλλην ἴπας νὰ εὔρης»;
—«Ποιὸς σ' τό εἶπε, περιστέρα μου, ποιὸς σ' τό εἶπε, κυρά μ' βρύση;
Ὅποιος σ' τό εἶπ', κοκκίνα μου, νὰ μὴν ὀχτωμερίση.
ἂν τό εἶπε τ' ἄστρο, νὰ χαθῇ, κι' ὁ ἥλιος, νὰ θαμπώσῃ,
κι' ἂν τό εἶπε κόρ' ἀνύπαντρη, ἄντρα μὴν ἀνταμώσῃ».

238

Κόρη μ', ὄντας φιλιώμασταν, νύχτᾳ ἦταν, ποιὸς μᾶς εἶδε;
—«Μᾶς εἶδ' ἡ νύχτα κ' ἡ αὐγή, τ' ἄστρο καὶ τὸ φεγγάρι,
καὶ τ' ἄστρο ἐχαμήλωσε, τῆς θάλασσας τὸ εἶπε,
θάλασσα τό εἶπε τοῦ κουπιῦ, καὶ τὸ κουπὶ τοῦ ναύτη,
κι' ὁ ναύτης τὸ τραγούδησε 'ς τῆς λιγερῆς τὴν πόρτα».

239

Ζάχαρι νᾶν' ὁ ὕπνος σου καὶ μέλι τ' ὄνειρό σου,
καὶ ῥόδα καὶ τριαντάφυλλα νᾶν' 'ς τὸ προσκέφαλό σου.
Κρύος ἀέρας θὰ γενῶ νὰ μ'πῶ μέσ' 'ς τὰ σεντόνια,
νὰ σοῦ δροσίσω τὰ βυζιά, ποῦν' ἄσπρα ὅαν τὰ χιόνια.
Εὐπνησ', ἀγγελικὸ κορμί, ζωγραφιστὸ κεφάλι,
δρὸ λόγια ἄκου' νὰ σοῦ πῶ, κι' ἀποκοιμήσου πάλι.
Εὐπνησε κι' ἀποφάσισε, νὰ ζήσ' ἡ ν' ἀποθάνω,
γιατὶ τὸν ἐβαρέθηκα τὸν κόσμον τὸν ἀπάνω.
Ἐσὺ κοιμᾶσαι ἔξηνοιαστα, κ' ἐγὼ κακονυχτάω,
κακονυχτῶ, γιατί πονῶ, πονῶ, γιὰτ' ἀγαπάω.

240

Ἢ Ἄρτα πέτρα νὰ γενῇ, κι' ὁ Βάλτος νὰ βουλιάξῃ,
τὸ δόλιο τὸ Ξερόμερο ὁ θιὸς νὰ τὸ φυλάξῃ,
ὁπῶχει τὰ γλυκὰ κρασιὰ καὶ τᾶμορφα κορίτσια·
'ς τὸ Μαχαλᾶ ν' ἡ ἔμμορφαις καὶ 'ς τὴν Κατοῦν' ἡ ἄσπραις
κι' αὐτοῦ 'ς τὸ Μπόϊκο 'ς τὰ χωριὰ ξανθαῖς καὶ μαυρομμάταις,

241

Μιὰν κυριακὴν ἡμέρα, δευτέρα τὸ ταχύ,
σηκόνομαι καὶ ἴπώ κάτ' 'ς τὴν ἐβραϊκή.
Βρίσκω μὴν ἔμμορφα, ὅπου χτενίζετον,
μ' ἕνα χρυσὸ χτενάκι καὶ διαστολίζετον.
Πριχοῦ νὰ τῆς μιλήσω, πριχοῦ νὰ τῆς τὸ πῶ,
γυρίζει καὶ μοῦ λέγει: «Καλῶς τὸν ἀγαπῶ,

καλῶς τὰ δρό μου 'μάτια, ὅπου τὰ 'πιθυμῶ».
 Λέγω τ'ς ἐθραιπούλας: «Νὰ γένης χριστιανή,
 νὰ λούζεσαι σαββάτο, ν' ἀλλάζης κυριακή,
 καὶ νὰ μεταλαβαίνης Βαγνῶ καὶ τῇ Λαμπρῇ».
 τῆς μάννας τῆς τὸ λέγει, νὰ 'δεῖ, τί θὰ τῆς πῇ.
 — «Μάννα, Ρωμῖος μοῦ λέγει νὰ γένω χριστιανή,
 νὰ λούζομαι σαββάτο, ν' ἀλλάζω κυριακή,
 καὶ νὰ μεταλαβαίνω Βαγνῶ καὶ τῇ Λαμπρῇ».
 — «Κάλλι' νὰ σὲ φάη, κόρη μ', τὸ διμισκί σπαθί,
 παρὰ τὸ λόγο 'ποῦ εἶπες· νὰ μὴ τὸν 'ξαναειπῇς».

242

Τοῦ ἁῖ Θωδῶρου τὸ βουνὸ κἀνείς δὲν τ' ἀνέβαινε·
 μὲν λιγερὴ τ' ἀνέβαινε πλέκοντας τὸ γαῖτάνι,
 πλέκοντας καὶ ξεπλέκοντας καὶ λιανοτραγουδώντας·
 καὶ ὁ χρυσικός τὴν ἄκουσε καὶ τῇ φωνῇ του βάνει:
 — «Αὐτοῦ σοῦ στέλνω, λιγερή, τρία σκουλιὰ λινάρι,
 νὰ κἀνς τρία 'πουκάμισα καὶ τέσσερα σεντόνια,
 καὶ ἂν σ' ἀπομείνῃ τίποτα, κάμε μου πεστεμάλι,
 νᾶχῃ τὸ πεστεμάλι μου σαράντα πέντε πήχαις,
 νὰ κόψω μῆλο κόκκινο, νὰ πιῶ νερὸ δροσάτο,
 νὰ πέσω ν' ἀποκοιμηθῶ σὲ μὲν μήλι' ἀποκάτω·
 νὰ πέσουν τ' ἄνθ' ἀπάνω μου, τὰ ρόδα 'ς τὴν ποδιά μου,
 καὶ ἓνα μικρὸ γαρούφαλο 'πάνω 'ς τὴν ἀγκαλιά μου».
 «Αὐτοῦ σοῦ στέλνω, χρυσικέ, τρία κουκκιά χρυσάφι,
 νὰ κἀνς εἰκόνα καὶ σταυρό, χρυσὸ παρονυχίδι,
 καὶ ἂν σ' ἀπομείνῃ τίποτα, κάμε μου δαχτυλίδι,
 νᾶχῃ τὸ δαχτυλίδι μου σαράντα πέντε πέτραις,
 καὶ ὄντας μὲ δέρν' ἡ μάννα μου, νὰ κρύβωμαι σὲ ταῦτο».

243

'Εδῶ σὲ τούταις τῆς αὐλαῖς τῆς μαρμαροστρωμέναις,
 ἐδῶ κοιμᾶτ' ἀφέντης μας, τῶμορφο παλληκάρι,
 τῶμορφο καὶ τ' ἀνύφευτο, μόν' ἀρραβωνιασμένο.
 Κἀνείς δὲν ἀποκόπησε νὰ 'πάη νὰ τὸν 'ξυπνήσῃ,
 μόνε ἡ κόρη 'π' ἀγαπᾷ, καὶ ὅπου καλὸ τοῦ θέλει,
 παίρνει κλωνὶ βασιλικὸ καὶ δρό κλωνάρια μόσκο.
 — «Νὰ τόνε βρέξω μὲ νερό, φοβοῦμαι μὴν κρυώσῃ·
 νὰ τόνε βρέξω μὲ ῥακί, φοβοῦμαι μὴ μεθύσῃ·
 σηκώσ' ἀπάν', ἀφέντη μου, καὶ μὴ γλυκοκοιμᾶσαι».

244

Ἄγουρος πέτρα πελεκᾷ μὲ τῶνα του τὸ χέρι,
 μὲ τῶνά του, μὲ τ' ἄλλο του, μὲ τὸ δεξί του χέρι·
 ξανθὴ κόρη ἐδιθάβαινε καὶ τὸν 'συγγορρωτοῦσε:
 — «Ἄγουρε, ποῦν' τὸ χέρι σου καὶ πελεκᾷς μὲ τῶνα»;

— «Μὲν κορασιὰν ἐφίλησα, καὶ μῶκοψαν τὸ χέρι·
 μὰ θελὰ 'φίλονα καὶ σέ, καὶ ἄς μ' ἐκοφταν καὶ τ' ἄλλο».
 — «Κακὸ νὰ λάβῃς, ἄγουρε, παρὰ τὸ λόγο 'ποῦπες·
 κάλλια νὰ σὲ σκοτώσουνε, γιὰ νὰ χάρ' ἡ καρδιά μου,
 κάλλια νὰ ἰδῶ τὸ αἷμά σου νὰ τρέχῃ 'σὰν τῇ βρύση,
 παρὰ νὰ ἰδῶ τὰ χεῖλη σου κοπέλλα νὰ φιλήσουν·
 κάλλια νὰ ἰδῶ τὸ αἷμά σου νὰ στάζῃ 'ς τὴ σκουτέλλα,
 παρὰ νὰ ἰδῶ τὸ χέρι σου ν' ἀπλώσῃ σὲ κοπέλλα».

245

Καθρέφτη μ' Ἀλεξαντρινέ, πάντ' ἄσχημη μὲ κἀνείς,
 πάντ' ἄσχημη, πάντα χλωμή, πάντα ἡλιοκαμμένη·
 μήτ' ὅχ τὸν ἥλι' εἶμ' ἄσχημη, μήτ' ὅχ τὸν ἥλιο μαύρη,
 μόν' ὅχ τὸν ἄνδρα τὸν κακὸ τὸν παραδαρρομῶλη,
 ὅπου μοῦ δίνει τὸ ψωμί 'ς τοῦ μαχαίριου τὴν κόψη,
 καὶ τὸ νερὸ τὸ ροδιανὸ 'ς τοῦ ποτηριοῦ τὸν πάτο.

246

Τὸ γλέπεις 'κεῖνο τὸ βουνὸ τὸ πέρα καὶ τὸ 'δῶθε,
 'πῶχ' ἀνταρούλα 'ς τὴν κορφή καὶ καταχνιὰ 'ς τὸν πάτο;
 'Σ τὴν ἀπεκείθε τῇ μεριὰ εἶναι μὲν κρύα βρύση,
 ἔκ' ἔσκυψα νὰ πιῶ νερό, νὰ πιῶ καὶ νὰ χορτάσω,
 καὶ ἔπεσε τὸ μαντῆλί μου τὸ βαρυξομπλιασμένο,
 μὲ τετρακόσια δρό φλουριά, μ' ἐξήντα δράμια μόσκο.
 Δὲν κλαί' ὁ μαῦρος τὰ φλουριά, δὲν κλαίω καὶ τὸ μόσκο,
 μόν' κλαίω τὸ μαντῆλί μου τὸ βαρυξομπλιασμένο,
 ὅπου τὸ βαρυξομπλιαζάν τρεῖς ἀπάρθενα κοράσια,
 τῶνα κεντάει τὸν ἀετό, καὶ τ' ἄλλο τὸν πετρίτη,
 τὸ τρίτο τὸ καλλίτερο γράφει μου τ' ὄνομά μου,
 γιὰ νὰ μὲ πάρῃ ἄντρα τῆς, γιὰ νὰ μὲ κἀνῃ ταῖρι.

247

Ἐμμορφο κίνημά 'καμα σήμερὰ τῇ δευτέρᾳ,
 ροιδό μου ζαχαρένιο.
 Παπαδοποῦλ' ἀπάντησα, 'πῶρχετ' ἀπ' τ' ἀμπέλι,
 τριανταφύλλι' ἀνθισμένη,
 φέρνει τὰ μῆλα 'ς τὴν ποδιά, τὰ κίτρα 'ς τὸ μαντῆλι,
 τ' εἶν' τὸ κακὸ ποῦ 'γείνη!
 Δρὸ μῆλα τῆς ἐγύρεψα, καὶ αὐτὴ μοῦ δίνει πέντε,
 ροιδό μου ζαχαρένιο.
 — «Δὲ θέλω 'γὼ τὰ μῆλά σου τὰ τσαλαπατημένα,
 δὲν εἶναι γιὰ τ' ἐμένα,
 θέλω τὰ δρό τοῦ κόρφου σου τὰ μοσκομυρισμένα,
 αὐτὰ 'ναι γιὰ τ' ἐμένα».
 — «Γιάννο μ', μὲ δέρν' ἡ μάννα μου, μὲ δέρνει ὁ ἀδερφός μου,
 αὐτὸς εἶναι 'δικός μου».

- « Μάρω μ', ποῦ 'ξέρ' ἡ μάνα σου, ποῦ 'ξέρ' ὁ ἀδερφός σου,
ὅπου 'ναι ἰδικός σου » ;
— « Γιά ννο μ', τῆς λένε τὰ πουλιά, τῆς ἀνοιξὺς τ' ἀηδόνια,
τὰ πετροχειλιδόνια » .
— « Μάρω μ', ποῦ 'ξέρουν τὰ πουλιά, τῆς ἀνοιξὺς τ' ἀηδόνια,
τὰ πετροχειλιδόνια » ;

248

Ποτάμι ν' ἐπλημμύρισε κ' εἰς περιβόλι μπαίνει,
ποτίζει δέντρα καὶ μηλιάς, μηλιάς καὶ κυδωνίτσαις·
καὶ μιὰ μηλιά, γλυκομηλιά δὲ σώνει νὰ ποτίσῃ,
κι' ἄλλη μηλιά τὴν ἐρωτᾷ, κι' ἄλλη μηλιά τῆς λέγει·
— « Μηλιά, τὰ μῆλα σοῦ βαροῦν, γιὰ ὁ καρπὸς σὲ βλάθει,
γιὰ ὁ περιβολάρχης σου νερό δὲ σὲ ποτίζει » ;
— « Μηδὲ τὰ μῆλα μοῦ βαροῦν, μηδ' ὁ καρπὸς μὲ βλάθει,
μηδ' ὁ περιβολάρχης μου νερό δὲ μὲ ποτίζει,
μονάχα 'ς τὴ ρίζουλά μου ἀντρώγυν' εὐλογήθη,
κι' ἔρκο 'κανε 'ς τοὺς κλώνους μου νὰ μὴν ἀποχωρήσῃ·
τώρα θωρῶ χωρίζονται, καὶ κυτρινοφυλιάζω » !

249

Τί νὰ τῆς κάνω τῆς καρδιάς τῆς παραπονεμένης ;
Βολαὶς μὲ κάνει καὶ γελῶ, βολαὶς κι' ἀνεστεινάζω,
βολαὶς μὲ ῥίχνει 'ς ἀρρωστία βαρεία, γιὰ ν' ἀπεθάνω.
Καὶ ν' ἀπεθάνω δὲν 'μπορῶ, νὰ ζήσω πῶς νὰ ζήσω ;
Νὰ 'πάνω 'ς ἄλλο σύνορο καὶ 'ς ἄλλον ζέον τόπο ;
Ξένος κ' εἰδῶ, ξένος κ' ἐκεῖ, ξένος ὅπου κι' ἂν 'πάνω.

250

Ποιός εἶδε πράσινο δεντρί,
μαυρομματούσά μ' καὶ ξανθή,
νᾶχη ν' ἀσημένια φύλλα,
μαῦρα μάτια, μαῦρα φρύδια,
καὶ 'ς τὴν κορφή μαλάματα,
κορίτσια μὲ τὰ κλιάματα,
καὶ 'ς τὴ ρίζα κρύα βρύση,
ποιὸς τὴν κρένει τέτοια κρίση ;
Κ' ἔσκυψα νὰ πιῶ νερό,
γιὰ τῆς ἀγάπης τὸν καῦμό,
νὰ πιῶ καὶ νὰ γεμίσω,
μαῦρα μάτια νὰ φιλήσω·
κ' ἔπεςε τὸ μαντηλὶ μου,
καῦμὸ 'πῶχει τ' ἀχειλὶ μου,

τὸ χρυσοκεντημένο,
μιὰ χαρὰ ἦταν τὸ καῦμένο,
ὅπου μὲ τὸ 'κεντούσανε,
καὶ μοῦ τὸ 'τραγουδούσανε
τρί' ἀπάρθενα κοράσια,
'ὄν τοῦ μάη τὰ κεράσια.
'Ἡ μιὰ ἦταν ἀπ' τὸ Γαλατᾶ,
βάστα τὸ νοῦ σου δυνατᾶ,
κι' ἡ ἄλλ' ἀπ' τὸ Φανάρι,
πῶσερνε πολὺ καμάρι,
κ' ἡ τρίτη ν' ἡ μικρότερη,
ὅπου ἦταν ἐμμορφότερη,
ἦταν ἀπ' τὸ Νιοχώρι,
τοῦ Χαδζῆ Γιωργάκ' ἡ κόρη.

251

Καλότυχος, καλόμοιρος, 'ποῦ θε νὰ 'πάρ' ἐμένα !
Τὸν ὕπνο δὲν τὸν ἀγαπῶ, καὶ τὸ κρασί δὲν πίνω.
Πίνω κανάτα τὸ πουρνό, σίκαλα τὸ μεσημέρι,
κι' αὐτοῦ 'ς τὸ γύρμα τοῦ ἡλιοῦ γυρίζω τὸ βαένι.
Κρύψε με, μάνα μ', κρύψε με, 'ς τὸν πύρο, 'ς τὸ βαένι·
μὲ γλέπ' ἡ ῥόκα κ' ἔρχεται, τ' ἀδράχτι κι' ἀραντεύει,
καὶ τὸ σφοντυλοκύλινδρο νὰ κάτσω δὲ μ' ἀφίνει.

252

Κλάψε με, μάνα μ', κλάψε με, μὲ ἥλιο μὲ φεγγάρι,
καὶ τὴν αὐγούλα μὲ δροσιὰ, ὅσω νὰ κρούξ' ὁ ἥλιος,
νὰ 'βγοῦν τὰ λάφια 'ς τὰ βουνά, νὰ 'βγοῦν κ' ἡ ἀλαφίναις.
Καὶ μιὰ λαφίνα ταπεινὴ δὲν 'πάει κοντὰ 'ς τῆς ἄλλαις,
μόνε 'ς τοὺς λάκκους περπατεῖ, 'ς τοὺς πάγους καὶ τὰ χιόνια.
Κι' ὁ ἥλιος τὴν ἐρώταε, κι' ὁ ἥλιος τὴ ρωτᾷει·
— « Μῶρ' ἀλαφίνα ταπεινὴ, δὲν 'πᾶς κοντὰ 'ς τῆς ἄλλαις,
μόνε τοὺς λάκκους περπατεῖς, τοὺς πάγους καὶ τὰ χιόνια » ;
— « Ἦλιε μου, 'σὰ μ' ἐρώτησες, νὰ σοῦ τ' ὁμολογήσω.
Δώδεκα χρόνους ἔκανα στείρα δίχως μουσκάρι,
κι' ἀπὸ τοὺς δώδεκα κ' ἐμπρός, τοὺς δώδεκα κι' ἀπάνω,
ἀπόχτησα κ' ἐγὼ παιδί, ἀπόχτησα μουσκάρι·
κι' ὁ Χάρος μοῦ τὸ ζήλεψε, δὲ θέλσε νὰ μ' τ' ἀφήκῃ,
ποῦχε τοῦ ῥύσσου τὰ πλουμπιά, τοῦ παγωνιοῦ τὰ κάλλη.
'Ἐνα πουρνό, πολὺ πουρνό, κοντὰ 'ποῦ θε νὰ φέξῃ,
ὁ βασιλιὰς κι' ἄλλοι πολλοὶ 'βγῆκαν νὰ κυνηγήσουν.
Πρῶτο ντουφέκι 'πῶρριξαν ἦταν νὰ τὸ σκοτώσουν.
Π' ἀνάθεμα τοῦ ντουφεξῆ, 'ποῦ φκιάνει τὰ ντουφέκια,
π' ἀνάθεμα τοῦ μπαρουτσή, 'ποῦ φκιάνει τὸ μπαρουτί.

253

'Ο Κωσταντῆς ὁ ἔμμορφος, ὁ Μικρο-Κωσταντίνος,
τὸ μάη ἀμπέλι 'φύτεψε, τὸ μάη γυναῖκα 'πῆρε,
τὸ μάη τοῦρθε μήνυμα 'ς τὸν πόλεμο νὰ 'πάνῃ.
Τὴ νύχτα ν' ἐκαλίγονε μὲ τὴν ἀστροφεγγούσα,
βάνει ἀσημένια πέταλλα, καρφιά μαλαμματένια,
καὶ τὰ καλιγοσφύρια τοῦ ὅλα μαργαριτάρια.
Κ' ἡ κόρη ποῦ τὸν ἀγαπᾷ, κ' ἡ κόρη ποῦ τὸν θέλει,
κερὶ κρατεῖ καὶ φέγγει του, ποτῆρι καὶ κερνάει·
κι' ὅσα ποτῆρια τὸν κερνᾷ, τόσα φιλιὰ τοῦ δίνει,
καὶ σύγχο τὸν παρακαλεῖ, πολὺ συγχὰ τοῦ λείει·
« Ποῦ 'πᾶς, ποῦ 'πᾶς, ἀφέντη μου, κ' ἐμένα ποῦ μ' ἀφίνεις » ;
« Σ' ἀφίνω 'ς τὴ μαννοῦλά μου, κοντὰ 'ς τὴν ἀδερφή μου » .
« Μαχαίρια εἶν' ἡ μάνα σου, σπαθιά ἡ ἀδερφή σου.
'Πάρε μ', ἀφέντη μ', 'πάρε με, 'πάρε κ' ἐμὲ κοντὰ σου,
νὰ φκιάνω δεῖπνο νὰ δειπνᾷς, γιόμα νὰ γιοματίζης,
νὰ στρώνω καὶ τὸ στρώμά μου, κοντὰ σου νὰ κοιμοῦμαι » .
Κι' ὁ Κώστας δὲν ἐκίνησε μιᾶς ὥρας δρόμ' ἀκόμα,

κι' ἀρχίνησαν τὰ πάθια τῆς, κι' ἀρχίνησαν ἡ σκάντζαις.
 Τῆς κόψαν τὰ χρυσὰ μαλλιά, τὴν ἔμμορφη τὴν κόσα,
 τῆς δίνουν ἴδιοπρόβατα, κ' ἐκεῖνα ψωριασμένα,
 τῆς δίνουν κ' ἓνα σκυλί, κ' ἐκεῖνο λυσσιασμένο,
 τῆς δίνουν καὶ τρία ψωμιά, κ' ἐκεῖνα μουχλιασμένα,
 κι' ἀπὸ τὸ χέρι τὴν κρατοῦν, 'ς τὸ δρόμο τὴν ἐβγάνουν.
 — «Γιὰ ἰδὲς ἐκεῖνο τὸ βουνό, τὸ βαρειοχιονισμένο·
 ἐκεῖ νὰ 'πῆς νὰ βραδιαστῆς, κ' ἐκεῖ νὰ κατοικήσης,
 κι' ἂ δὲ χιλιάσης πρόβατα, κι' ἂ δὲ μυριάσης ἴδια,
 'ς τὸν κάμπο νὰ μὴν κατηβῆς, νὰ τὰ περιδοσκήσης,
 καὶ 'ς τὸ ποτάμι μὴν ἐρθῆς νὰ τὰ περιποτίσης ».
 Παίρνει τὴ στράτ' ἡ ἀρφανή, παίρνει τὸ μονοπάτι,
 κι' ὡς τὸ ἤθελεν ἡ μοῖρά τῆς, τὸ μαῦρο ῥιζικό τῆς,
 τ' ἀρνὶ τ' ἀρνὶ τῆς γένναε, κ' ἡ προβατῖνα πέντε,
 κ' ἐχίλιασε τὰ πρόβατα, κ' ἐμύριασε τὰ ἴδια.
 Περάσαν χρόνοι καὶ χρονιάς, καὶ μῆνες κ' ἐβδομάδες,
 'ς τοὺς κάμπους ἐκατέβηκε νὰ τὰ περιδοσκήσῃ,
 καὶ 'ς τὸ νερὸ τοῦ ποταμοῦ νὰ τὰ περιποτίσῃ.
 Νά σου κι' ὁ Κώστας πῶρχειται 'ς τοὺς κάμπους καθαλάρης.
 «Γεῖά σου, χαρά σου, πιστικέ». «Καλῶς τὸ παλληκάρι».
 «Ποιανοῦν' αὐτὰ τὰ πρόβατα; Ποιανοῦν' αὐτὰ τὰ ἴδια;
 — «Τὰ πρόβατά 'ναι τῆς βροντῆς, τῆς ἀστραπῆς τὰ ἴδια».
 — «Ποιανοῦν' αὐτὸς ὁ πετεινός, π' ἔχ' ἀηδονιοῦ λαλίτσα»;
 — «Ὁ πετεινὸς 'ποῦ τὰ βοσκᾷ τοῦ Κωστάντ' ἡ γυναικα».
 — «Καλὰ τῶπ' ἡ καρδοῦλά μου, καλὰ τῶπ' ἡ καρδιά μου».
 Βουτσῖα δίνει τ' ἀλόγου του, 'ς τὸ σπῖτι του 'παίνει.
 — «Γεῖά σου, χαρά σου, μάννα μου». «Καλῶς τὸν Κωσταντῇ μου».
 — «Μάννα, ποῦν ἡ γυναικά μου; μάννα, ποῦν ἡ καλή μου»;
 — «Παιδί μου, 'κείνη 'πέθανε τώρα καὶ τόσα χρόνια».
 — «Δεῖξέ μου τὸ κυβοῦρί τῆς, νὰ 'πάνω νὰ τὴν κλάψω,
 νὰ βάλω κερολίθιο γιὰ τὸ μνημόσυνό τῆς».
 — «Ἐκεῖνο, γυιέ μ', χορτάριασε καὶ γνωρισμὸ δὲν ἔχει,
 τὸ 'πλάκωσ' ἡ ξεραγκαθιά, τὸ πλάκωσ' ἡ τσουκνίδα».
 — «Κι' ἂν ᾔν' ἀκόμα ζωντανή, τί θέλεις νὰ σοῦ κάνω»;
 — «Κι' ἂν ᾔν' ἀκόμα ζωντανή, κόψε μου τὸ κεφάλι».
 — «Μάννα μ', ἄξιαν' ἡ κρίση σου, κι' ὁ θιὸς νὰ 'ς τὸ πληρώσῃ».
 Βουτσῖα δίνει τοῦ μαῦρου του, 'ς τὸν κάμπο κατηβαίνει.
 Κι' ὁ μαῦρος ἐγονάτισε, κ' ἡ κόρ' ἀπάνω 'βρέθη.
 Πάλι βουτσῖα τοῦ 'βάρεσε, 'ς τὸ σπῖτι του γυρίζει.
 — «Μάννα μ', νάτ' ἡ γυναικά μου, μάννα μ', νάτ' ἡ καλή μου».
 — «Κώστα μου, 'σάν τὴν εὔρηκες, κόψε μου τὸ κεφάλι».

254

Ἔνα πουλί θαλασσινό, κι' ἄλλο πουλί βουνίσιο,
 τὰ δῶδ πουλιὰ ἐμάλοναν, τὰ δῶδ πουλιὰ μαλόνουν·
 γυρίζει τὸ θαλασσινὸ καὶ λέει τοῦ βουνισίου.
 — «Σύρε, πουλί, 'ς τὸν τόπο σου, σύρε 'ς τὰ πατριὰ σου,
 πολὺν καιρὸ σ' ἀπόφερα, τώρα δὲ σ' ἀποφέρνω».
 — «Μὴ με μαλόνῃς, βρε πουλί, καὶ μὴ με παραπαίρῃς».

ἐγὼ, πουλί, δὲν κάθομαι 'ς τὸν τόπο τὸ δικό σου·
 ἂν κάτσω μάη καὶ θερστή, κι' ὅλο τὸν ἀλωνάρη,
 κι' ἂν πάρω κι' ἀπ' τὸν αὔγουστο πέντ', ἔξι, δέκα 'μέραις,
 κι' ἀπὲ σ' ἀφίνω, ἔχε 'γειά, σ' ἀφίνω, καὶ τοῦ χρόνου».

255

Πῶς νὰ ἦταν, πῶς νὰ τῶξερα, τί μῆνα θ' ἀπεθάνω,
 σὲ τί 'κλησιὰ θὲ νὰ θαφτῶ, σὲ τ' ἄγιο μαναστήρι,
 νὰ μάζονα τὰ μέτρα μου, νὰ 'μπῶ σὲ περιβόλι,
 νὰ 'βρω τ' ἀφράτο μάρμαρο, τ' ἀτίμητο λιθάρι,
 νὰ 'βρῶ τὸ πρωτομάστουρα νὰ τὸν παρακαλέσω.
 «Μάστουρα, πρωτομάστουρα, φκιάσε πλατὺ κυβοῦρι,
 πλατὺ νᾶναι γιὰ τ' ἄρματα,, μακρὺ γιὰ τὸ ντουφέκι,
 καὶ 'ς τὴ δεξιὰ μου τὴ μεριὰ νᾶχῃ καὶ παραθύρι,
 νὰ 'μπαινόβγαίνουν ἔμμορφαις, νᾶρχουνται μαυρομμάταις,
 νὰ λένε: «Θιὸς σχωρέσ' τονα τὸ νιὸ ποῦ μᾶς ἀγάπα».

256

Κορίτσ' ἀγγελοκάμωτο κ' ἐρωτοπληγμένο,
 'ς τὸ παραθύρι τοῦ γιαιοῦ ἐγλυκοτραγουδοῦσε,
 τὰ κύματα παρακαλεῖ καὶ 'ς τὸν ἀέρα λέει,
 ὅπου κι' ἂν 'δοῦν τὸν ἀγαπᾷ, νὰ τῆς τὸν χαιρετοῦνε.
 Κ' ἐκεῖ καράβι διάβαινε μὲ τὰ πάνι' ἀπλωμένα·
 ὅλοι ἀκούγουν τὴ φωνὴ καὶ γλέπουν τέτοια κάλλη,
 καὶ λησμονοῦνε τὰ πανιά, κι' ἀφίνουν τὴ δουλειὰ τους·
 νὰ ταξειδέψουν δὲ 'μποροῦν, κι' οὔτε καὶ ν' ἀρμενίσουν.
 «Σύρτε, παιδιὰ μου, 'ς τὸ καλό, 'ς τὴν ὥρα τὴν καλή σας».
 Ἐγὼ δὲν ἐτραγοῦδησα γιὰ βάρκαις, γιὰ καράβια,
 παρακαλῶ τὰ κύματα, μὲ τὸν ἀέρα κρένω,
 καὶ στέλνω χαιρετήματα 'ς ἐκεῖνον 'ποῦ μ' ἀγάπα».

257

Ἐγὼ τὴν ἐχαιρέτησα τὴν πέρδικα 'ς τὸ δρόμο,
 κι' αὐτὴ δὲ μ' ἐχαιρέτησε, δὲ θέλει νὰ μοῦ κρένη,
 κ' ἐγὼ τῆς 'χαμοκύτταξα μὲ 'μάτι' ἀγριωμένα·
 τὴν 'πῆρε τὸ παράπονο καὶ ἡ ἐντροπὴ τοῦ κόσμου,
 καὶ 'πῆρε δίπλα τὰ βουνά, δίπλα τὰ κορφοβούνια.
 Κ' ἐγὼ 'παλὶν' ἀπὸ κοντά, σιμὰ νὰ τήνε πιάσω,
 ρίχνω τὰ βρόγχα 'ς τὰ βουνά, τὰ σίδερα 'ς τοὺς κάμπους,
 γιὰ νὰ τὴ βάλω 'ς τὸ κλουβὶ καὶ νὰ τὴν κλείσω μέσα,
 γιὰ νὰ λαλῇ, νὰ κελαηδῇ, γιὰ νὰ λαλῇ, νὰ λήῃ,
 γιὰ νὰ ξυπνᾷ τῆς ἔμμορφαις κι' ὅλαις τῆς μαυρομμάταις.

258

Ἀπόψε δὲν 'κοιμήθηκα καὶ σήμερα νυστάζω,
 γιὰτὶ κουβέντισα πολὺ μὲ μιὰ γειτόνισά μου,

μὲ μὴ γειτονοποῦλά μου ξανθὴ καὶ μαυρομμάτα,
 ᾧ ᾤξει τὸ μάτι ἄν ἔλῃ, τὸ φρύδι ἄν γαῖτάνι,
 ᾧ ᾤξει τὸ ματοτσίνουρο ἄν φράγκικο δοξάρι.
 Διαβαίν' ἀπὸ τὴν πόρτα της, τὴν ἔβρισκω κλειδωμένη,
 σκύπτω, φιλῶ τὴν κλειδονιὰ μὲ τὴν καρδιὰ καμμένη·
 κοῦω τὴν κόρη ποῦ βογγᾷ καὶ βαρειαναστενάζει.
 «Τί ἔχεις, κόρη, καὶ βογγᾷ καὶ βαρειαναστενάζεις»;
 «Ἀπόψε τὰ μεσάνυχτα, ὄντας ἔλθουν τὰ τρόνιθια,
 ἡῦρα τὸν κόρφο μ' ἀνοιχτό, τὰ χεῖλη μ' φιλημένα,
 καὶ τὴ χρυσή μου τὴν ποδιὰ ἔφληνασκουμπωμένη.
 Ἄν ᾔην ἀπὸ τὸν ἄντρα μου, χαράμι νὰ τοῦ γένῃ,
 καὶ ἂν ᾔην ἀπ' ὅποιον ἀγαπῶ, χαλάλι νὰ τοῦ γένῃ».

259

Μὴ νὰ μέρα ποῦ ἦταν τ' Αἰ Γιωργίου, ποῦ εἶχαν τὸ πανηγύρι,
 ἔλθωσαν τὴ Γιωργάκινα ἔς τὸν πλάτη καὶ ἔς τὸ χέρι,
 καὶ ἔς τὸ μικρὸ τὸ δάχτυλο, ποῦ ἔχει τὴν ἀρραβῶνα.
 Κεῖ ὁ Γιωργῆς τὴν ἐρώταε, καὶ τὴ συγγορωτάει:
 «Πῶς πᾶνουν, φῶς μ', οἱ πόνοι σου, πῶς πᾶνουν ἡ πληγαίς σου,
 γιὰ νὰ σοῦ φέρω τὸ γιατρό, νὰ σὲ γιατρολοῖσῃ»;
 «Γιωργάκη, μὴ ἔοδεύεσαι, μὴ χάνῃς τὰ φλουριά σου,
 ἐγὼ καὶ δὲ γιατρεύομαι, καὶ γιατρεμὸ δὲν ἔχω.
 Μ' ἂν θέλῃς γιὰ νὰ παντρευτῇς, νὰ πάρῃς ἄλλη γυναῖκα,
 σοῦ δίνω τὴν εὐκοῦλά μου, νὰ ζήσῃς, νὰ προκόψῃς,
 μόνο νὰ μῶχῃς τὰ παιδιὰ, νὰ μὴν τὰ παραπέρουν».

260

Ἦτο ὅλο τὸν τόπο ἔαστεριά, ἔς ὅλο τὸν τόπο ἥλιος,
 καὶ ἔς τὴν πικρὴ τὴν Καστανιὰ μεγάλη σκοτεινάδα.
 Μῆνα καὶ ὁ ἥλιος ἔχθηκε, μῆνα καὶ τὸ φεγγάρι;
 Ὁ κύρ Γιαννάκης κίνησε ἔς τὰ Τρίκαλα νὰ πᾶν,
 καὶ οἱ κλέφταις τὸν διασταύρωσαν μέσα ἔς τὴν Κρύα Βρύση,
 τρία ντουφέκια τῶδωκαν, πικρά, φαρμακωμένα,
 τῶνα τὸν πῆρε ἔωδεμα, καὶ τ' ἄλλο μέσ' ἔς τὰ στήθια,
 τὸ τρίτο τὸ φαρμακερὸ κατὰκαρδα τοῦ μῆνε.

261

Ἦν ὁκτώηκα πολὺ πουρνό, δὲ ὥραις ὅσῃ νὰ φέξῃ,
 καὶ ἔστησα βρόχια ἔς τὰ βουνά, δίχτρα ἔς τὰ κορφοβοῦνια.
 Πέρδικα πᾶει νὰ πιῇ νερό, νὰ γκυλισθῇ ἔς τὸν ἄμμο,
 καὶ ἐπιάστηκε ἔς τὰ βρόχια μου καὶ δὲ μ' ἔμπορεῖ νὰ φύγῃ.
 Κάζεσαι καὶ παρακαλεῖ, κάθεσαι καὶ μοῦ λέει:
 «Ἄφες μ', ἄφες με, κυνηγέ, νὰ σοῦ γλυκολαλήσω».
 Μ' ἐγέλασε καὶ μ' ἔφυγε, δὲ μ' ἔμπορεῖ νὰ τὴν πιάσω·
 ἔς ἓνα λιθάρι κάζησε καὶ μὲ περιγελάει:

«Μωρὲ σανιδοκέφαλε, καὶ κορακογλυμμένε,
 δὲν ἤσουν ἄξιος νὰ φιλᾷς τῆς πέρδικας τὰ μάτια,
 μόν' εἶσαι ἄξιος νὰ φιλᾷς τῆς βρωμοκουκουβάγιας,
 ὅπου βρωμοῦν τὰ χνώττα της ἄν σάπιο κολοκύθι».

262

Κοράσιον ἐτραγούδαε ἔς πέτρινο γεφύρι,
 καὶ τὸ γεφύρι ῥάϊσε καὶ τὸ ποτάμι ἔστάθη.
 «Κόρη μου, πᾶψε τὸν ἡρό, καὶ πᾶψε ἄλλο τραγοῦδι,
 γιὰτὶ ἔστειψες τὰ νερά, θὰ στείψῃς τὰ ποτάμια».
 — «Δὲν τὸν ἀλλάζω τὸν ἡρό, δὲν λέγ' ἄλλο τραγοῦδι·
 ἐγὼ θὰ στείψω τὰ νερά, θὰ στείψω τὰ ποτάμια,
 καὶ τὰ στοιχειὰ τῆς θάλασσας ἔς τὴν ἄκρη θὰ τὰ ἐβάλλω,
 γιὰ νὰ ἔξετάσω καὶ νὰ ἰδῶ, ποῦ βρίσκειτ' ὁ καλὸς μου.
 Ἄλλοι μοῦ λέν' ἐχάθηκα, καὶ ἄλλοι μοῦ λέν' ἐπνίγη·
 καὶ ἀνίσως καὶ μοῦ χάθηκα, νὰ πᾶν νὰ μοῦ τὸν φέρουν,
 καὶ ἀνίσως καὶ μοῦ πνίγηκα, νὰ πᾶν νὰ μοῦ τὸν ἐβάλλουν».

263

Γιατὶ νὰ μαῦρα τὰ βουνὰ καὶ στέκουν βουρκαωμένα;
 Μὴν ἄνεμος τὰ πολεμᾷ, μῆνα βροχὴ τὰ δέρνει;
 Κεῖ οὐδ' ἄνεμος τὰ πολεμᾷ καὶ οὐδὲ βροχὴ τὰ δέρνει,
 μόνε διαβαίν' ὁ Χάρωντας μὲ τοὺς ἀποθαμένους,
 βάνει τοὺς νέους ἐμπροσθὰ, τοὺς γέροντας ὀπίσω,
 καὶ τὰ μικρὰ παιδόπουλα ἔς τὴν σέλλ' ἀραδιασμένα.
 Παρακαλοῦν οἱ γέροντες, οἱ νέοι γονατίζουν:
 «Χάρε μου, στάσου ἔς νερό, στάσου ἔς κρύα βρύση,
 νὰ πιοῦν οἱ γέροντες νερό, οἱ νέοι νὰ λιθαρίσουν,
 καὶ τὰ μικρὰ παιδόπουλα νὰ μάσσουν μανουσάκια».
 — «Κεῖ οὐδ' ἔς χωρὶς κονεύω γῶ, καὶ οὐδὲ ἔς κρύα βρύση·
 ἔρχουντ' ἡ μάνναις γιὰ νερό, γνωρίζουν τὰ παιδιὰ τους,
 γνωρίζονται τ' ἀνδρόγυνα καὶ χωρισμὸ δὲν ἔχουν».

264

Καλότυχος, ὅπ' ἔρριχνε τὰ μάγια ἔς τὸ πηγάδι,
 καὶ ἐμάεψε τὸν ἄντρα μου, θέλει νὰ μὲ χωρίσῃ.
 Κεῖ ἂν μὲ χωρίσῃ, τ' ἔπαθα; καλλίτερο θὰ πάρω·
 ἔς τῆς δρό, ἔς τῆς τρεῖς θὰ λούζομαι, ἔς τῆς τέσσερης θ' ἀλλάζω,
 καὶ ἔς τῆς ἑφτά καὶ ἔς τῆς ὀχτώ θὰ ἐβαίνω ἔς τὸ σεργιάνι,
 νὰ μὲ ζηλεύῃ, νὰ ῥεχεται, νὰ θέλῃ νὰ μὲ πάρῃ.

265

Ἐφῆς χιόνι ψιγάριζε, καὶ ὁ Γιάννης ἐτραγούδα·
 τόσο τραγούδαε γλυκὰ καὶ νόστιμα τραγοῦδια.

ἔπου ἔπῃρ ἄερας τῇ φωνῇ, τοῦ Δράκοντα τῇ φέρνει,
καὶ ἔγαίν' ὁ Δράκος, λείει του : «Γιάννη, θελλὰ σέ φάω».
—«Γιατί, Δράκο, γιατί, θερίο, θέλεις γιὰ νὰ μὲ φάης»;
—«Γιατί διαβαίνεις τὸ πουρνό, δὲ ὥραις ὅσο νὰ φέξῃ,
ἔυπνῃς τ' ἀηδόνια ἔς τῆς φωλιαῖς καὶ τὰ πουλιὰ ἔς τὰ δέντρα,
ἔυπνῃς κ' ἐμέν' τὸ Δράκοντα μὲ τῇ δρακόντισσά μου».
—«Ἄφσε με, Δράκο, νὰ διαβῶ, ἄφσε με νὰ περάσω,
ἔ'χω μιὰ νιὰ ποῦ καίτερεϊ, κί' ὅποῦ μ' ἀπαντυχαίνει,
ἔχει τὸ μᾶτι ὅσ' ἐλῆξ', τὸ φρύδι ὅσ' αἰτάνι,
κί' ὁμοιάζει καὶ τὸ μπόι τῆς ὅσ' δέντρο κυπαρίσσι».

266

Παιδιά μου, μὴν πικραίνεστε καὶ μὴν παραπονιέστε,
κ' ἐγὼ δὲν ἔχω τίποτα, μόν' εἶμαι λαβωμένος·
πικρὸ ποῦναι τὸ λάβωμα, φαρμάκι ποῦν' τὸ βόλι!
Καὶ πάρτε με, καὶ σύρτε με ἔς τὸν ἄϊ Ἀῖα ποκάτω,
στρώστε κλαριὰ νὰ κοιμηθῶ, κλαράκια νὰ πλαγιάσω,
καὶ φέрте μου γλυκὸ κρασί νὰ πλύνω τῆς πληγαῖς μου,
καὶ φέрте τὸν πλεμματοκτό, νὰ μ' ἐξομολόγησῃ.
Χίλια κορίτσια φίλησα καὶ χίλιαις παντρεμμέναις,
καὶ τώρα μοῦρθ' ὁ θάνατος, καὶ μέλλω νὰ πεθάνω·
καὶ σκάψτε καὶ τὸ μνημᾶ μου ὅσ' ἐμὴ ψηλὴ ῥαχοῦλα,
νὰ μ'παῖν' ὁ ἥλιος τὸ πουρνό, τῇ νύχτα τὸ φεγγάρι·
καὶ ἔς τῇ δεξιᾷ μου τῇ μεριᾷ ἀφῆστε παραθύρι,
νὰ μ'βαινοβαίνουν τὰ πουλιὰ τὴν ἀνοιξὴ νὰ φέρουν,
καὶ τ' ἀηδονάκια τὸν καλὸ μᾶη νὰ μὲ μαθαίνουν.

267

«Ὅσο ν' τὸ μῆλο κόκκινο καὶ τὸ κυδῶνι ἄσπρο,
καὶ τὸ τριαντάφυλλο ξανθό, τὸ παραγενομένο,
ἔτσ' εἶναι κ' ἡ ἀγάπη μου, ἡ ἀγαπητικὴ μου».
—«Μὴν τὴν παινέσῃς, Κωσταντῇ, τὴν ἔμμορφη γυναῖκα,
γιατὶ κρυφὰ δανεῖζεται καὶ φανερὰ μοιράζει».
—«Ἄσπρ' ἔχει κί' ἄς δανεῖζεται, φλουριὰ κί' ἄς τὰ μοιράζῃ».
—«Μὰ δὲ μοιράζει τ' ἄσπρα σου, κί' οὐδὲ καὶ τὰ φλουριὰ σου,
μόνε δανεῖζει τὸ φιλί, ντροπιάζει σέν' κ' ἐμένα».
—«Ἄ τὸ πείσμά μου τὸ κάνετε, νὰ πᾶν νὰ τῇ σκοτώσω».
—«Ἄ δὲν πιστεύῃς, Κωσταντῇ, σύρε νὰ καταλάβῃς».
Καὶ φόρεσε τὰ τούρκικα, καὶ τούρκικα καθάλα,
κ' ἔσυρε καὶ ἔπεξευσε ἔς τὸ σπῖτι τοῦ ἀμίλη,
κ' ἔδειρε τὸν πρωτόγερο καὶ μάλωσ' τοὺς γερόντους,
ψωμί νὰ φέρουν καὶ κρασί κ' ἓνα καλὸ κορίτσι.
Ὅλα νωρὶς τὰ φέρανε, τὴν κόρη δὲν τῇ βρίσκουν,
κί' ἄτός του τοὺς τὴν ἔδειξε, κί' ἄτός του τοὺς τῇ δείχνει·
«Γιὰ σύρτε ἔς τὴν Κωσταντινιά, ἔς τοῦ Κώστα τῇ γυναῖκα,
αὐτὴ πολλοὺς ἐδάνεισε κ' ἐμένα θὰ δανείσῃ».
Ἐκίνησαν κ' ἐπάκησαν οἱ δὲ πρῶτογερόντοι,
κί' ἀπὸ μακρὰ τῇ χαιρετοῦν, κί' ἀπὸ σιμὰ τῆς λένε:

«Γειά σου, χαρά σου, Κωσταντοῦ».—«Καλῶς τοὺς τοὺς γερόντους».
—«Κόρη, σοῦ πέφτομε ριζῶ, σοῦ πέφτομε μινέτι·
μᾶς ἔρθ' ἓνας τρανὸς ἀγᾶς κ' ἓνας τρανὸς ἀφέντης,
γύρους γυρίζει τὰ φλουριὰ καὶ τὰ μαργαριτάρια».
Ἐμπῆκε μέσα κί' ἄλλαξε ὅσ' τὴν περδικοπούλα,
κ' ἐκίνησαν κ' ἐπάκιναν μέσ' ἔς τοῦ παπᾶ τὸ σπῖτι·
—«Γειά σου, χαρά σ', ἀφέντη μου».—«Καλῶς τῇ τὴν τσιούπρα».
Κ' ἔστρωσαν κ' ἐκοιμήθηκαν ὅσ' τὰ γλυκαδερφάκια.
«Βαρεῖα κοιμᾶς', ἀφέντη μου, βαρὺν ὕπνον ποῦ κάνεις·
γιὰ σήκου, σφιχταγκάλιασε κορμὶ κυπαρισσένιο».
Κ' ἐκεῖνος μὲ τὴν πάλαι του τῆς κόφτει τὸ κεφάλι.

268

Βουλιόμυ μιὰ, βουλιόμυ δρό, βουλιόμυ τρεῖς καὶ πέντε,
βουλιόμυ νὰ ξενητευθῶ, βουλιόμυ νὰ πααίνω,
κί' ὅσα βουνὰ κί' ἄνε διαβῶ, ὅλα τὰ παραγγέλνω·
«Βουνά μου, μὴ χιονίσετε, κάμποι, μὴν παχνιστῇτε,
βρυσούλαις μὲ τὰ κρηὰ νερά, νὰ μὴν κρυσταλλωθῇτε,
ὅσο νὰ πᾶω καὶ νάρθω καὶ πίσω νὰ γυρίσω».
Ἡ ξενητεῖα μ' ἐπλάνεψε, τὰ ἔρημα τὰ ξένα,
κ' ἐπῆσα ξέναις ἀδερφαῖς καὶ ξέναις παραμάνναις·
ξέναις πλένουν τὰ ροῦχά μου, ξέναις τῇ φορεσιᾷ μου,
τὰ πλένουν μιὰ, τὰ πλένουν δρό, τὰ πλένουν τρεῖς καὶ πέντε,
κί' ἀπὸ τῆς πέντε κί' ὀμπροστὰ τὰ ρίχνουν ἔς τὸ σοκάκι.
—«Πᾶρε, ξένη μ', τὰ ροῦχά σου, πᾶρε τῇ φορεσιᾷ σου,
ἐδῶ τὸ ξένο δὲν τὸν κλαῖν, τὸ ξένο δὲν τὸν θάφτουν,
κί' ἀνίσως καὶ τὸν θάψουνε, ποτὲ παπᾶ δὲν παίρνουν,
μήτε θυμιάμα, λειτουργιά, μήτε κερί καὶ ψάλτη».

269

Τ' ἔχεις, κεφάλι, καὶ πονεῖς, καρδοῦλα, καὶ μὲ σφάζεις;
Μὴν πῆρες τὸν ἀνήφορο λιθάριον φορτωμένο;
—«Δὲν πῆρα τὸν ἀνήφορο λιθάριον φορτωμένο,
θυμῆθηκα τῇ ξενιτειᾷ, τὰ ἔρημα τὰ ξένα.
Σήκου, μάννα μ', κοσκίνισε ἀλεῦρ' ἀπὸ τ' ἀμπάρι,
καὶ πικροβάλε τὸ θερμό, νὰ φκιᾶσῃς παξιμάδι·
ἔρθε καιρὸς νὰ φύγουμε, νὰ πᾶμε ἔς ἄλλον τόπο».
Μὲ δάκρυα βάνει τὸ θερμό, μὲ δάκρυα καὶ ζυμόνει,
καὶ μὲ ἀναστενάγματα τὸ Θεὸ παρακαλοῦσε·
«Κύριε μου, δόσε μιὰ βροχή, κάνε καλὸ χειμῶνα,
γιὰ ν' ἀπομείν' ὁ γυιόκας μου, νὰ μὴν πάῃ ἔς τὰ ξένα».

270

Ἀνάθεμά σε, ξενητεῖα, ὅσα καλὰ κί' ἂν ἔχῃς!
Πλεόστερα νὰ τὰ πάθῃς σου παρὰ τὸ διάφορό σου!

Δώδεκα χρόνους ἔκανα 'ς τῆς ξενιτειᾶς τὸν τόπο,
τὸ χέρι μου δὲν ἀπλώσα 'σὲ ξένης κόρης κόρφο,
μόν' τῶθ' ἀνα προσκέφαλο, καὶ τὸ σπαθί μου στρῶμα,
καὶ τὸ ντουφέκι 'ς τὸ πλευρό, 'σάν ὁ γαμπρὸς τῇ νύφῃ.

271

Σάββατο 'μέρα 'πίναμαν, τὴν κυράκ' ὅλη 'μέρα,
καὶ τῇ δευτέρᾳ τὸ ταχὺ ἐσώθη τὸ κρασί μας.
'Ο καπετάνος μ' ἔστειλε κρασί γιὰ νὰ τοῦ φέρω,
κ' ἐπῆρα στράταις, 'ξέστραταις καὶ ξένα μονοπάτια.
Τὸ μονοπάτι μ' ἔβγαλε 'σὲ μιὰ 'ψηλὴ ῥαχοῦλα,
'ποῦ ἦταν γεμάτα μνήματα ὅλ' ἀπὸ παλληκάρια.
Κ' ἓνα μνημὶά ἦταν μοναχὸ καὶ ξέχωρ' ἀπὸ τ' ἄλλα,
δὲν εἶδα καὶ τὸ 'πάτησα ἀπάνω 'ς τὸ κεφάλι,
κι' ἀκούω βρόντο καὶ βοῇ ἀπὸ τὸν κάτω κόσμο.
«Τί ἔχεις, μνημα, καὶ βογγᾶς καὶ βαρειαναστενάζεις;
μήνα τὸ χῶμα σοῦ βαρεῖ, μήνα κ' ἡ μαύρη πλάκα»;
—«Κι' οὐδὲ τὸ χῶμα μοῦ βαρεῖ, κι' οὐδὲ ἡ μαύρη πλάκα,
μόν' τῶχ'ω μάρα κ' ἐντροπή, τῶχ'ω καὶ μὲν μέγαλο,
ὅποῦ μ' ἔκαταφρόνησες ἀπάνω 'ς τὸ κεφάλι.
Τάχα δὲν ἦμαν κ' ἐγὼ νιός, δὲν ἦμαν παλληκάρι;
τάχα δὲν ἐπερβάτησα νύχτα μὲ τὸ φεγγάρι»;

272

Μ' αὐτὴ τὴν ἀσημόκουπα θέλω νὰ πιῶ πέντ' ἔξι,
κι' ἂ δὲ μεθύσω, κόρη μου, κέρνα μ' ὅσῳ νὰ φέξῃ,
ὅσῳ νὰ σκάσ' αὐγερινός, νὰ 'πάῃ ἡ πούλις πέρα,
γιὰ νὰ καθήσω νὰ σοῦ 'πῶ τῆς ξενιτειᾶς τὰ πάλια.
Ἀπὸ μικρὸς ἀρφάνεψα 'πὸ μάνα, 'πὸ πατέρα,
κ' ἐπῆγα κ' ἐρρογιάστηκα 'σὲ μιὰ χήρα γυναῖκα.
Δώδεκα χρόνους ἔκανα, τὰ μάτια τῆς δὲν εἶδα,
κι' ἀπὸ τοὺς δώδεκα κι' ὀμπρὸς τὴν εἶδα δακρυσμένη.
«Δός μου, κυρά, τὴ ρόγα μου, δός μου τὴ δούλεψί μου,
μοῦ μῆνυσεν ἡ μάνα μου, νὰ 'πάω, νὰ μὲ 'παντρέψῃ».
—«Δώδεκα σκλάβαις ἔχω 'γώ, 'πάρε ὅποια σ' ἀρέσει.
Θέλεις τὴ ροῦσαν ἔπαρε, θέλεις τὴ μαυρομμάτα,
κι' ἂν θέλῃς 'πάρε τὴ μικρή, 'ποῦνε φλουρί γιομάτη».
—«Οὐδὲ τὴ ροῦσα θέλω 'γώ, κι' οὐδὲ τὴ μαυρομμάτα,
κι' οὐδὲ τὴ σκλάβα τὴ μικρή, 'ποῦναι φλουρί γιομάτη,
χήρά 'χε 'πάρ' κι' ὁ κύρης μου, χήρα κ' ἐγὼ θὰ 'πάρω·
ἡ χήρα 'ξέρει χάϊδεμα, 'ξέρει πολλὰ παιγνίδια».

273

Ἐνα κομμάτι σύγνεφο, κ' ἓνα κομμάτ' ἀντάρα!
Κι' οὐδὲ κομμάτι σύγνεφο, κι' οὐδὲ κομμάτ' ἀντάρα,
μόν' εἶν' ἡ κόρη τοῦ παπᾶ, 'πῶρχετ' ἀπὸ τ' ἀμπέλι·
βαστᾷ τὰ μῆλα 'ς τὴν ποδιά, τὰ ρόδια 'ς τὸ μαντῆλι.

ἄγουρο συναπάντησε, καὶ τῆς γυρεύει μῆλα.
«Πάρε τὰ μῆλα 'ποῦ βαστῶ, τὰ ρόδια 'ποῦ βαστάω».
—«Δὲ θέλω 'γὼ τὰ μῆλά σου τὰ τσαλαπατημένα,
μόν' θέλω 'γὼ τοῦ κόρφου σου τὰ μοσκομυρισμένα».

274

Τρεῖς χρόνους ἐπερβάτησα μ' ἓνα κοράς' ἀντάμα,
νὰ τὸ φιλήσω 'ντρέπομαι, νὰ τῆς τὸ 'πῶ φοβοῦμαι,
νὰ τὸ ἀφῆσ' ἀφίλητο, ταχειὰ γελᾷ μ' ἐμένα.
Σκύφτω φιλῶ τὴν τρεῖς βολαῖς 'ς τὰ μάτια καὶ 'ς τὰ φρύδια.
Διαβαίν' ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς, τὴ 'βρίσκω κλειδωμένη,
'κούω τὴν κόρη 'ποῦ βογγᾷ καὶ βαρειαναστενάζει!
«Τί ἔχεις, κόρη, 'ποῦ βογγᾷς καὶ βαρειαναστενάζεις»;
—«Μ' ἐφίλησες, μ' ἐντρόπιασες, μοῦ 'πῆρες τὴν τιμὴ μου,
καὶ τώρα μ' ἐξαπάρχιακες 'σάν καλαμιά 'ς τὸν κάμπο».

275

Χρυσὸς ἀετὸς ἐκάθονταν μὲ τὰ φτερά βαμμένα,
κι' ἄλλος ἀετὸς ἐρώταε καὶ τὸν συχνορωτοῦσε:
«Γιὰ πές μας, 'πές μας, σταυραετὲ, τί κάνουν οἱ 'δικοί μας»;
—«Αετέ μου, 'σὰ μὲ 'ρώτησες, νὰ σοῦ τ' ὁμολοήσω.
Πῶς εἶναι μαῦρα τὰ φτερά, τὰ μπακαμοθαμμένα,
ἔτσ' εἶν' τῆς μάνας τὰ παιδιὰ, τῶν ἀδερφῶν τ' ἀδέρφια,
ἔτσ' εἶν' τῶν κακορροϊζικῶν τ' ἀγαπημέν' αἰτέρια»!
—«Γιὰ κάτσε γιὰ νὰ μάθουμε, νὰ ἰδοῦμε ποῖος μᾶς λείπει».
—«Μᾶς λείπ' ὁ πρῶτος τοῦ σπιτιοῦ κι' ὁ πρωτονοικοκύρης,
'ποῦ ἦταν 'ς τὸ σπίτι φλάμπουρο, 'ς τὴν ἐκκλησιὰ φανάρι.
Τὸ φλάμπουρο ῥαίστηκε καὶ τὸ φανάρι 'σβύστη,
κρίμα 'ς ἐκεῖνον 'πῶπεςε, κι' αἱλλοὶ τοῦ 'π' ἀπομνήσκαι»!

276

Παπαδοπούλα 'πάαινε τὸν ἄμμο τοῦ θαλάσσου
μὲ τὰ μαλλιά τῆς 'ξέπλεγα καὶ μαγουλοτραβῶντας.
«Καραβοκύρη, 'φώναξε, καραβοκύρ', φωνάζει,
αὐτὸ τὸ νιόν 'ποῦ πιχάσεταν ἐφῆς μὲ τὸ φεγγάρι,
νὰ μὴν τὸν τυραγνήσετε, 'τ' εἶν' ἀδερφὸς 'δικός μου.
Φέρνω τὰ γρόσια 'ς τὴν ποδιά καὶ τὰ φλουριά 'ς τὴν τζέπη,
ἂν εἶναι γιὰ 'ξαγόρασμα, γιὰ νὰ τὸν 'ξαγοράσω.
ἂν εἶναι γιὰ συχνάλλαγμα, γιὰ νὰ τὸν συχνάλλῃξω,
κι' ἂν εἶναι γιὰ μπαρπέρισμα, γιὰ νὰ τὸν μπαρπερίσω.
Κι' ἂν δὲ μοῦ σώσουν κι' οὐδ' αὐτά, πουλῶ τὸ φερετζέ μου,
κι' ἂν δὲ μοῦ σώσῃ κι' οὐδ' αὐτός, πουλιῶμαι κι' ἀπατῇ μου».

277

Διαβάταις, κι' ἂν διαβῇτ' ἀπὸ τὸν τόπο μου,
μηνιὰ 'χα 'ς τὴν αὐλή μου καὶ κονέψετε!

Σύρτε καὶ χαιρετᾶτε τὴ μαννοῦλά μου,
τὴν παραπονεμένη γυναικοῦλά μου,
τὰ δόλια μου παιδάκια, τοὺς γειτόνους μου.
Καὶ πέτε τῆς καλῆς μου, πέτε τῆς Ἀντιῶς,
ἂν θέλ', ἅς καίτερέση, ἂν θέλ', ἅς παντρευτῇ,
κι' ἂν θέλῃ, μαῦρ' ἅς βάλῃ, νὰ γείνη καλογρηά·
'τ' ἐμένα μὲ παντρέψαν 'ς τὴν Ἀνατολή,
'πῆρα μικρὴ γυναῖκα, μάϊσσα πεθερά,
μαγεύει τὰ καράβια καὶ δὲν περβατοῦν,
μ' ἐμάεψε κ' ἐμένα καὶ δὲν ἔρχομαι·
σελλόνω τ' ἄλογό μου, ξεσελλόνεται,
γράφω γραφὴ νὰ στείλω, καὶ ξεγράφεται.

278

Ἄλλο κανέν' δὲ μ' ἄρεσε μέσ' 'ς τὸν ἀπάνω κόσμος,
'σάν τ' ἄλλογο τὸ γλήγωρο καὶ τ' ἄξιό παλληκάρι,
'σάν τὴ γυναῖκα τὴν καλὴ, ὅπου τιμάει τὸν ἄντρα.
'Ἦταν δρ' ἀδέρφια γκαρδιακὰ καὶ πολλαγαπημένα,
κι' ὁ πειρασμός ἐθάλτηκε, γιὰ νὰ τὰ ξεχωρίσῃ,
κι' ἀγάπησ' ὁ μικρότερος τοῦ πρώτου τὴ γυναῖκα.
Μιὰ κυριακὴ καὶ μιὰ γιορτὴ, μιὰ πίσσημη ἡμέρα,
'βγήκε ἡ νιὰ ν' ἀπ' τὸ λουτρό κι' ὁ νιὸς ἀπ' τὸ μπαρμπέρη,
κ' ἐκεῖ συναντηθήκανε 'σὲ ξέχωρο σοκάκι.
«Νύφη μου, σ'ἀμπως σ' ἀγαπῶ, νύφη, σ'ἀμπως σὲ θέλω».
—«Τί λές, καὶ μὲν' ἀντράδερφε καὶ μαῦρε νοικοκύρη;
'Ἄν μ' ἀγαπᾷς, 'πως σ' ἀγαπῶ, θέλῃς με, 'πως σὲ θέλω,
τὸν ἀδερφό σου σκότωσε, γυναῖκα νὰ μὲ πάρῃς.
—«Καὶ 'σάν τί δίκιο νὰ τοῦ βρῶ, γιὰ νὰ τόνε σκοτώσω»;
—«'Εσὼς Θεὸς σὰς ἔδωκεν ἀμπέλια καὶ χωράφια·
σύρτε νὰ τὰ μοιράσετε τ' ἀμπελογώραφά σας.
'Ἀπὸ ταῖς ἄγκραις δόσε του κι' ἀπ' τοὺς παληοὺς τοὺς ὄχτους,
κι' ὅθε καλὰ καὶ καρπερά, 'ς τὸ μέρος τὸ 'δικό σου,
κι' ὅθ' ἄκρη καὶ παληοχτηαῖς, 'ς τὸ μέρος τὸ 'δικό του».
Τὸ μαῦρο καβαλλίκεψε, καὶ 'ς τὸ χωράφι 'πάνει:
«Καιρὸς ἦρθε, μπρὲ Κωσταντῇ, καιρὸς νὰ χωριστοῦμε·
ἔλα γιὰ νὰ μοιράσωμε τ' ἀμπελογώραφά μας.
'Ἀπὸ ταῖς ἄγκραις 'πάρε σὺ κι' ἀπ' τοὺς παληοὺς τοὺς ὄχτους,
κι' ὅθε καλὰ καὶ καρπερά, 'ς τὸ μέρος τὸ 'δικό μου».
—«Γιατί, γιατί, ἀδερφοῦλη μου, νὰ 'πάρ' ἀπὸ τῆς ἄγκραις;
γιατί νὰ μὴ μοιράσουμε καθὼς μοιράζουν ὅλοι»;
—«Πάρ' ἀπ' τῆς ἄγκραις, Κωσταντῇ, γιατί θὰ σκοτωθοῦμε».
—«Χαλάλι σ', ἀδερφάκη μου, κι' ὅλα 'δικά σου νῆναι·
παρὰ νὰ ξεχωρίσουμε, πάρε καὶ τὸ 'δικό μου».
Τὸν 'πῆρε τὸ παράπονο, 'τ' εἶχ' ἄδικο μεγάλο,
τραβιέται σὲ παράμερο, καὶ κάθεται καὶ κλαίει.
Τὸ μαῦρο καβαλλίκεψε, καὶ 'ς τὸ χωριὸ γυρίζει,
τὴ νύφη του ν' ἐφώναζε, τὴ νύφη του φωνάζει.
«Νύφη, γιὰ 'βγάλε μου νερό, νὰ πλύνω τὸ σπαθί μου
ἀπὸ τὸ αἷμα τὸ πολὺ, τὸ αἷμα τ' ἀδερφοῦ μου».
Κ' ἐκεῖν' ἀπ' τὴ πολλὴ τῆς βιὰ κι' ἀπ' τὴν πολλὴ χαρά τῆς,

τὸ μαστραπῆ 'φτύς ἄρπαξε· κρᾶσ' ἦτανε γεμάτος,
'ς τὴ σάλαν ἐκατέθηκε, νερό γιὰ νὰ τοῦ χύσῃ.
'Οχ τὰ μαλλιά τὴν ἄρπαξε, λιανὰ λιανὰ τὴν κόφτει,
τὴν ἔλιωσε, τὴν ξέλιωσε 'ς τὸ μύλο τὴν πααίνει:
«Ἄλεσε, μύλε μ', ἄλεσε τῆς κούρβας τὸ κεφάλι,
κάνε τ' ἄλεῦρι κόκκινο καὶ τὴν πασπάλη μαύρη,
νᾶχουν φκιασίδ' ἢ ἔμμορφαις, φκιασίδι τιμημένο,
νᾶχουν καὶ οἱ γραμματικοὶ μελάνι γιὰ νὰ γράφουν.

279

Τριῶ 'μερῶνε νιόνυφη κι' ὁ ἄντρας πάει 'ς τὰ ξένα,
δώδεκα χρόνους ἔκανε 'ς τῆς ξενητειᾶς τὰ μέρη,
κ' ἡ δόλια 'μοιρολόγαε πικρὰ μοιρολογάει.
«Τί νὰ σοῦ στείλω, ξένη μου, τί νὰ σοῦ προβοδήσω;
Νὰ στείλω μῆλο, σήπεται, κυδῶνι, μαραγκιάζει,
νὰ στείλω μοσκοστάφυλο, κι' αὐτὸ μοῦ σταφιδιάζει.
Σηκόνομαι τὴ χαρά, σηκόνομ' ἀπ' τὸν ὕπνο,
'βγαίνω 'ς τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ, κυττάζ' ὀλόγυρά μου,
καὶ γλέπω τῆς γειτόνισσας μὲ τὰ παιδιὰ 'ς τὰ χέρια.
Μ' ἐπῆρε τὸ παράπονο, κι' ἀρχίνησα νὰ κλαίγω·
γυρίζ' ὀπίσω κλαίοντας, σφουγγίζοντας τὰ δάκρυα.
Βαρέθηκ' ἡ καρδοῦλά μου, 'μπεζέρισ' ἡ ψυχὴ μου,
χωρὶς ἄντρα 'ς τὴν ἀγκαλιὰ, χωρὶς παιδι' 'ς τὰ χέρια».

280

Σ' ἀφίνω 'γειά, μαννοῦλά μου, σ' ἀφίνω 'γειά, μητέρα,
ἔχετε 'γει', ἀδερφάκια μου καὶ σεις 'ξαδερφοπούλαις,
θὰ φύγω, θὰ ξενητευτῶ πολὺ μακριὰ 'ς τὰ ξένα.
Θὰ φύγω, μάννα, καὶ μὴν κλαῖς, καὶ μὴν πολὺ λυπῆσαι,
ἀπὸ τὰ ξένα 'ποῦ 'βρεθῶ, μήνυμα θὰ σοῦ στέλνω,
μὲ τὴ δροσιὰ τῆς ἀνοιξῆς, τὴν πάχνη τοῦ χειμῶνα,
καὶ μὲ τ' ἀστέρια τοῦρανοῦ, τὰ ἄνθια τοῦ μαγίου·
θὲ νὰ σοῦ στέλνω πράμματα, ποῦ δὲν τὰ συλλογιέσαι,
θὲ νὰ σοῦ στέλνω μάλαμμα, θὲ νὰ σοῦ στέλν' ἀσῆμι.
—«Παιδί μου, σύρε 'ς τὸ καλὸ, κ' ἡ Παναγιὰ μαζί σου,
καὶ τῆς μαννοῦλας σ' ἡ εὐκὴ νῆναι γιὰ φυλαχτό σου,
νὰ μὴ σὲ πιᾶσῃ βέσκαμα, καὶ τὸ κακὸ τὸ 'μάτι.
Θυμήσου με, παιδάκι μου, κι' ὅλους τοὺς ἐδικούς μας,
μὴ σὲ πλανέψ' ἡ ξενητεία, καὶ μᾶς ἀλησμονήσῃς».
—«Κάλλια, μαννοῦλά μου γλυκειά, κάλλια νὰ σκάσω πρῶτα,
παρὰ νὰ μὴ σὰς 'θυμηθῶ 'ς τὰ ἔρημα τὰ ξένα»!
Δώδεκα χρόνοι 'πέρασαν καὶ δεκαπέντε μῆνες,
καράβια δὲν τὸν εἶδανε, ναύταις δὲν τὸν ἤξερουν.
Πρῶτο φίλ' ἀναστέναξε, δεύτερο τὸν πλανάει,
τρίτο φίλι φαρμακερό, τὴ μάνν' ἀλησμονάει.

281

Ἐννιά χιλιάδες ἀρχοντιά 'πάνουν νὰ 'πάρουν νύφη,
 μὲ τετρακόσια δὲ ἄργανα καὶ χίλιους συμπεθέρους·
 οἱ συμπεθέροι 'ς τὰ χρυσὰ καὶ ὅλοι καθαλλαρέοι,
 ἡ νύφη 'ς τὰ μεταξωτά, γαμβρός 'ς τὰ κατηφένια.
 Κ' ἐπῆγαν καὶ τὴν ἔφεραν 'σάν πέρδικα γραμμένη.
 Σχαρίκια, κυρὰ πεθερά, σχαρίκια συμπεθέρα,
 ἔβγα νὰ ἰδῇς τὴ νύφη σου, τὴν ἀκριβὴ τοῦ γυιοῦ σου.
 «Καλῶς τονε τὸ γυιόκα μου, καλὴ γυναῖκα φέρνει».
 —«Μάννα μου, δὸς τῆς τὰ κλειδιά, δὸς τὰ παρακλείδια,
 'τ' εἶν' ἔμμορφη καὶ νόστιμη, ἄξια καὶ προκομμένη».
 —«Αὔριο τὰ δίνω τὰ κλειδιά, αὔριο τὰ παρακλείδια».
 Καὶ 'ς τὴν καρδιά τῆς μπῆκανε σαράντα δρὸ μαχαίρια.
 —«Μάγειρα, ποῦ μαγεῖρες πολλὰ φαγιά τοῦ γάμου,
 μαγεῖρες τῆς νύφης μου τριῶ φειδιῶ κεφάλια,
 τοῦ ἀστριτσιοῦ καὶ τῆς ὀχειᾶς καὶ τῆς μονομερίδας».
 «Ὅλοι 'ς τὴν τάβλα 'κάθησαν, κ' ἡ νύφη τρώει χῶρια.
 —«Πᾶμε, νυφοῦλα, 'ς τὸν ὄντα, γιάτ' εἰς' ἀποσταμένη.
 Θαρρῶ ποῦ 'πείνασες πολὺ, κ' ἐντρέπεται νὰ κρίνης.
 Για 'πάρε μιὰ χαψιὰ φαί, γιὰ 'πάρε δρὸ καὶ πέντε».
 Ἀπλόνει μιὰ, ἀπλόνει δρὸ, τὴν τρίτη 'φαρμακώθη,
 καὶ ἀπὸ τὴν τάβλα 'σκώθηκε κατακιτρινισμένη.
 Κάνει σταυρὸ τὰ χέρια τῆς, καὶ 'πάει 'ς τὴν πεθερά τῆς.
 —«Κάνε, κυρὰ καὶ πεθερά, γιὰ μιὰ σταλιά νεράκι».
 —«Νύφη νερό δὲν ἔχουμε, καὶ ποιὸς θὰ μᾶς τὸ φέρη»;
 Κάνει σταυρὸ τὰ χέρια τῆς, καὶ πᾶει 'ς τὸν πεθερό τῆς.
 —«Κάνε, κύρη καὶ πεθερέ, γιὰ μιὰ σταλιά νεράκι».
 —«Νύφη, νερό δὲν ἔχουμε, καὶ ποιὸς θὰ μᾶς τὸ φέρη»;
 Κάνει σταυρὸ τὰ χέρια τῆς, καὶ 'πᾶνει 'ς τὸν καλὸ τῆς.
 —«Κάνε, καλέ μου, γλήγωρα γιὰ μιὰ σταλιά νεράκι,
 'τ' ἐψήθησαν τὰ χεῖλιά μου ἀπ' τὸ ἀψὶ φαρμάκι».
 Χρυσὸ σταμνάκι ν' ἄρπαξε, καὶ 'ς τὴ βρουσοῦλα 'πᾶνει.
 «Ὅσο νὰ 'πάνη καὶ νάρθῃ, τὴν ἡῦρ' ἀποθαμένη.
 Χρυσὸ μαχαῖριν ἔβγαλε ἀπ' ἀργυρὸ θηκάρι,
 'ς τοὺς οὐρανοὺς τ' ἀπόλυκε, καὶ 'ς τὴν καρδιά τοῦ 'βρέθη.
 Κ' ἐκεῖ ποῦ 'θάψανε τὸ νιό, ἐβγήκε κυπαρίσσι,
 κ' ἐκεῖ ποῦ 'θάψανε τὴ νιὰ, ἐβγήκε καλαμάκι,
 ἀντικοτᾷ ἡ καλαμιά, φιλεῖ τὸ κυπαρίσσι,
 κ' ἕνα πουλάκι κάθουνταν 'ς τῆς καλαμιᾶς τὰ φύλλα,
 δὲν ἐκελάηδει 'σάν πουλί, 'σάν κελαηδοῦν 'τ' ἀηδόνια,
 μόν' ἐλαλοῦσε κ' ἔλεγε μ' ἀνθρώπινη λαλίτσα·
 «Γιὰ ἰδέτε τὰ βαρεῖόμοιρα, τὰ βαρεῖοχωρισμένα,
 ποῦ δὲ φιλιοῦνται ζωντανά, φιλιοῦντ' ἀποθαμένα».

282

Πολλὰ εἶπαμην καὶ ψέμματα, νὰ 'ποῦμε καὶ μὴ ἀλήθεια.
 Ποιὸς εἶδε θηλυκὸ παπᾶ καὶ διάκ' ἀγγαστρωμένο,
 καὶ τὸ λαγὸ μὲ ταμπουρᾶ, τὸ μποῦφο μὲ τὸ ντέφι;
 ποιὸς εἶδε καὶ τὸν ποντικὸ μ' ἐννιά κοιλὰ βεβίθια;
 εἶχε καὶ ἀπανωσάμαρα σαράντα κολοκύθια;

Ποιὸς εἶδε ψεῖρα 'ς τ' ὄργωμα μὲ τσάκνα φορτωμένη;
 ποιὸς εἶδε καὶ τὸ μύρμηγκα μὲ μιὰ τριχιά ζωμένο;
 «Ἐγὼ εἶδα θηλυκὸ παπᾶ καὶ διάκ' ἀγγαστρωμένο,
 καὶ τὸ λαγὸ μὲ ταμπουρᾶ, τὸ μποῦφο μὲ τὸ ντέφι.
 Ἐγὼ εἶδα καὶ τὸν ποντικὸ μ' ἐννιά κοιλὰ βεβίθια,
 εἶχε καὶ ἀπανωσάμαρα σαράντα κολοκύθια.
 Ἐγὼ εἶδα ψεῖρα 'ς τὸ ὄργωμα μὲ τσάκνα φορτωμένη,
 ἐγὼ εἶδα καὶ τὸ μύρμηγκα μὲ μιὰ τριχιά ζωμένο.
 'Σε βεβίθιαν ἀνέβηκε νὰ κόψ' ἀλετροπόδι,
 κ' ἡ βεβίθια 'τανε 'ψηλὴ, ἔπεσε καὶ 'σκοτώθη.
 Τραβοῦν ἡ μυῖαις τ' ἄντερα, κ' ἡ σφήκες τὸ κουφάρι,
 κ' ἡ μάννα τοῦ ἐφώναζε: κρῖμα 'ς τὸ παλληκάρι!

283

Ἀπὸ μικρὸς ἀρφάνεψα, μὲ βάγια μ' ἀναθρέψαν,
 σὲ μαναστήρι μ' ἔβαλαν, καλόγερος νὰ γένω.
 Εἴκοσι χρόνους ἔκανα μέσα 'ς τὸ μαναστήρι,
 καὶ ἀσκητικὰ 'κοιμήθηκα χρόνους εἰκοσιπέντε.
 Ποτέ μου δὲν 'πλανέθηκα ἀπ' τὸν ἀπάνω κόσμος,
 καὶ μιὰ λαμπρή, μιὰ κυριακὴ, μιὰ πίσσημην ἡμέρα
 προσκυνητὴ μ' ἐστείλανε 'ς ἐν' ἄγιο μαναστήρι,
 κ' εἶδα γυναῖκες ἔμμορφαις, κορίτσια 'ς τὸν καιρὸ τους.
 Ξανθὴ κόρη μ' ἐπλάνεψε, καὶ θέλω νὰ τὴν πάρω,
 ποδοκλωτσῶ τὰ ῥάσσα μου, ρίχνω τὰ φυλαχτά μου.
 Σῦρτε, σταυροί, 'ς τῆς ἐκκλησιᾶς καὶ 'ς τ' ἄγία μαναστήρια,
 κ' ἐγὼ θεὸς νὰ στεφανωθῶ τὴν κόρη 'π' ἀγαπᾶω.

284

Ἐπῆρα 'ναν ἀνήφορο, ἕνα ἀνηφοράκι,
 νὰ 'βρῶ κλαράκι φουντωτό, 'ς τὴ ρίζα νᾶχη πέτρα,
 κ' ἐκ' ἔπεσα νὰ κοιμηθῶ, 'λίγον ὕπνο νὰ πάρω·
 κ' ἐκ' ἄκουσα μιὰ πέρδικα, πῶχυνε μαῦρα δάκρυα,
 κ' ἐκεῖ τὴν κάπα ἄρπαξα, κ' εὐρέθηκα ὁλόρθος.
 «Τ' ἔχεις, καυμένη πέρδικα, καὶ σκούζεις καὶ φωνάζεις;
 Μήνα τ' αὐγά σου μελανά, μήν' τὰ πουλιά σου μαῦρα»;
 —«Μήτε τ' αὐγά μου μελανά, καὶ τὰ πουλιά μου μαῦρα,
 χρυσὸς ἀετὸς ἀπέρασε, 'χάλασε τὴ φουλιὰ μου,
 καὶ 'ἀδίκεψέ με τὴ φτωχή, κ' ἐμέν' καὶ τὰ πουλιά μου».

285

Πουλάκι ἐκανε φουλιὰ 'ς τῆς λείμονιξ τὸ φύλλο,
 'φύσησ' ἀνεμοστρόφιλος καὶ τοῦ τήνε χαλάει·
 τὸ 'πῆρε τὸ παράπονο κ' ἡ λαύρα τῆς καρδιᾶς τοῦ,
 κ' ἐπῆγε κ' ἐφύλασε φουλιὰ 'ς τοῦ πηγαδιοῦ τ' ἀχείλη·
 'πᾶν τὰ κορίτσια γιὰ νερό, καὶ τοῦ τήνε χαλοῦνε·
 τὸ 'πῆρε τὸ παράπονο κ' ἡ λαύρα τῆς καρδιᾶς τοῦ.

κ' ἐπῆγε κ' ἐφκίασε φουλιὰ μέσα 'ς τὴν καλαμιῶνα·
 κ' ἐκεῖ βορριᾶς ἐφύσησε, τοῦ 'πῆρε τὴ φουλιὰ του·
 τὸ 'πῆρε τὸ παράπονο κ' ἡ λαύρα τῆς καρδιᾶς του,
 'πῆγε κ' ἐμυρολόγησε 'ς τ' ἐς ἀμυγδαλιᾶς τὸ φύλλο.
 Βασιλοπούλα τ' ἄκουσεν ἀπὸ τὸ παραθύρι.
 «Πουλί, νὰ εἶχα τὰ κάλλη σου καὶ τὸν κελαηδισμό σου,
 τ' ὠρηόπλουμό σου τὸ φτερό, τὴν ἔμμορφη λαλίτσα!»!
 —«Τί τὰ ἤθελες τὰ κάλλη μου καὶ τὸν κελαηδισμό μου,
 τ' ὠρηόπλουμό μου τὸ φτερό, τὴν ἔμμορφη λαλίτσα;
 'Ποῦ τῶς τὸ διαλεχτὸ φαί, κ' ἐγὼ λιανὸ στουρνάρι,
 'ποῦ πίνεις τὸ γλυκὸ κρασί, κ' ἐγὼ νέρ' ἀπ' τ' αὐλάκι,
 τυλίγεται 'ς τὸ πᾶπλωμα, 'ς τὰ κεντητὰ σεντόνια,
 κ' ἐγὼ τὸ κακορροϊζικο 'ς τοὺς κάμπους καὶ 'ς τὰ χιόνια·
 σὺ καίτερεῖς τὸν ἄγουρο, νὰ παίξεις, νὰ γελάσης,
 κ' ἐγὼ προσμένω κυνηγὸ, γιὰ νὰ μὲ κυνηγήσῃ,
 γιὰ νὰ μὲ ψήσῃ 'ς τὴ φωτιά, νὰ κάτση νὰ δειπνήσῃ.
 Κάτσε 'ς τὸν τόπο σου, κυρά, κ' ἐμένα μὴ ζηλεύῃς,
 γιὰτὶ τὸν πόνο τ' ἄλλουνοῦ κανεῖς δὲν τὸν ἡξέρει».

286

Τρίτη, τετράδη θλιθερή, πέφτη φαρμακωμένη,
 παρασκευὴ 'ξημέρωμα (μὴν εἶχε 'ξημερώσει!).
 καὶ ὁ Μπέκιος ἐκουθέντιαζε μιὰ κόρη ῥωμηοπούλα·
 παρασκευὴ τὴν ἀγαπᾷ, σαββάτο καὶ ὅλη 'μέρα,
 τὴν κυριακὴ τὸν 'πιάσανε, καὶ 'ς τὸν καντῆ τὸν 'πάνουν.
 Ὁ Μπέκιος 'πάνει ἀπ' ὀμπροστὰ 'σὰ νύφη στολισμένη,
 καὶ ὀπίσω 'πάν' ἡ μάinna του μὲ πίκρα, μὲ φαρμάκι,
 καὶ ἡ ῥωμηοπούλα τοῦλεγεν ἀπὸ τὸ παραθύρι.
 «Μπέκιο μου, σύρε 'ς τὸ καλὸ καὶ 'ς τὴν καλὴ τὴν ὥρα,
 καὶ ἂν εἶναι γιὰ τὴν 'ξαγορά, ἐγὼ σὲ 'ξαγοράζω.
 Βάνω τὰ γρόσια 'ς τὴν ποδιά καὶ τὰ φλουριά 'ς τὴ τζέπη,
 καὶ ἂ δέ μου σώνουν καὶ οὐδ' αὐτά, πουλῶ καὶ τ' ἀργαστήρια,
 ὅπου τὰ 'ξετιμούσανε δέκα χιλιάδες γρόσια.
 καὶ ἂ δέ μου σώνουν καὶ οὐδ' αὐτά, πουλῶ τὸ ντουλαμᾶ μου,
 καὶ ἂ δέ μου σώσῃ καὶ οὐδ' αὐτός, πουλιῶμαι καὶ ἀπατῇ μου·
 τῶνα τ' ἀχειλὶ χίλι' ἔχει, καὶ τ' ἄλλο δρὸ χιλιάδες,
 καὶ τὸ καμαροφρύδι μου ἀμέτρητὸ λογάρι».
 Ἐντύθ' ἡ νηά, 'στολίστ' ἡ νηά, καὶ 'ς τὸν καντῆ 'πααίνει,
 λαμποκοποῦν τὰ 'μάτια της, ἀστράφτ' ἡ φορεσιὰ της·
 κ' ἐκεῖ 'π' ἀνέβη 'ς τοῦ καντῆ, πέφτει καὶ προσκυνάει.
 —«Ῥωμηά μου, νηὸς δὲν 'θιμάμαξα, καὶ γέροντας θιμάμαζω·
 'πὲς μου τὸν πόνο σου, ῥωμηά, καὶ δίκην νὰ σοῦ δώσω·
 'σάν ποῖο χωράφι 'σπάρθηκε, καὶ δὲ θὰ τὸ θερίσουν;
 'σάν ποιά κόρη 'γεννήθηκε, καὶ δὲ θὰ τὴ φιλήσουν»;
 —«Ἐγὼ τὸ Μπέκιον ἀγαπῶ, κ' ἐγὼ τὸ Μπέκιο θέλω,
 καὶ ὅ,τι καὶ ἂν τόνε κάνετε, 'δικός μου θὲ νὰ νὰ γένῃ».
 —«Μπέκιο δὲν ἔχεις ἄδικο, τὸ δίκην σου μεγάλο·
 τῶρα 'ποῦ τὴν 'κουθέντιασες, γυναῖκα θὰ τὴν 'πάρῃς».

287

Χριστέ μου, τί καμάρωνε τοῦ Κωσταντῆ ὁ μαῦρος;
 Γιάτ' ἔχει σέλλ' ὀλόχρυση καὶ ἀργυροσαλιβάρι,
 ἔχει καὶ τὰ σκαλόλουρα μὲ τὸ φιλι πλεγμένα.
 Τὸν Κωσταντῆ ὅσαις καὶ ἂν 'δοῦν, ὅλαις τὸν ἀγαποῦνε,
 καὶ ὅσα κοράσια τὸν ἰδοῦν, ὅλα φιλι τοῦ δίνουν.
 Μιὰ κόρη Ἐγριπιώτισσα τὸν γλέπει, δὲν τὸν δίνει,
 μόνε τὸν συχνοαρωτᾷ, ἂν εἶναι 'παντρεμμένος.
 —«Ἐγὼ εἶμαι, κόρ', ἀνύπαντρος, νὰ 'παντρευτῶ γυρεύω».
 Καὶ ὁ μαῦρος δὲν εἶχε φωνή, μὲ μιᾶς φωνῇ λαβαίνει.
 «Κορίτσι, μὴν πιστεύετε τοῦ ψεύτη τοῦ ἀφέντη,
 σὲ κάθε χώρα ἔχει τρεῖς, σὲ κάθε κάστρο πέντε,
 ἔχει καὶ 'ς τ' Ἀργυρόκαστρο τὴ στεφανωτικὴ του».
 Ἐτούταις φεύγουν ἀπ' ἐδῶ, κ' ἐκείναις ἀπ' ἐκεῖθε,
 φεύγουν 'σάν ἀλαφόπουλα τοῦ κυνηγιοῦ τ' ἀγρίμια.
 —«Ἐγνοῖα σου, μαῦρέ μ', ἔγνοῖα σου, κ' ἐγὼ νὰ σ' ἀνταμείψω,
 νὰ σὲ περάσ' ἀπ' ἀλικαῖς, νὰ σὲ φορτώσ' ἀλάτι,
 νὰ ρίξω μὸδ' ἀπὸ μεριὰ, καὶ μὸδ' ἀπὸ τὴν ἄλλη,
 νὰ ρίξω μεσοσάμαρα βουβάλ' ἀγγαστρωμένη·
 καὶ ὅθ' εἶναι λάσπαις καὶ νερά, νὰ σὲ καθαλλικεύω,
 καὶ ὅθ' εἶναι λιανοστράγγουρα νὰ σὲ ξεκαλιγόνω».
 —«Ἐγνοῖα σ', ἀφέντη μ', ἔγνοῖα σου, κ' ἐγὼ νὰ σ' ἀνταμείψω·
 νὰ κατηθῇς σὲ πόλεμο, νὰ 'μπῇς νὰ πολεμήσῃς,
 νὰ σκύψω τὸ κεφάλι μου, νὰ κόψουν τὸ 'δικό σου».

288

'Σ τὸν ἀπάνω μαχαλᾶ,
 καὶ 'ς τὴν κάτω γειτονιά,
 'κάθοντο μιὰ καλογρηά,
 καὶ μιὰ χήρα παπαδιὰ·
 λούζουντο, χτενίζουντο,
 τὸ φιλι 'δανείζουντο.
 Τ' ἄκουσ' ἕνας γούμενος,
 κ' ἔτρεξε ξεσκούφωτος.

«Τούμενε, καὶ ἂν μ' ἀγαπᾷς,
 τί ξεσκούφωτος περονᾷς;
 τί τρεχάτος πηλαλᾷς,
 καὶ γελᾷς καὶ δὲ 'μιλᾷς;
 Στείλε βάρκα, 'πάρε με,
 καὶ ὅπου θέλεις, πάνε με·
 ὅ,τι θέλεις, φκιάσε με,
 καὶ ὅ,τι θέλεις 'κάνε με».

289

Σαράντα 'μέραις μελετῶ
 νὰ πάνω 'ς τὸν πλεμματοκί·
 'παγαίνω μιὰ, 'παγαίνω δρὸ,
 δὲν τὸν εὐρίσκω μοναχό.
 Μιὰ κυριακὴ, πουρνό, πουρνό,
 'πάνω τὸν 'βρίσκω μοναχό.
 Σκύφτω, φιλῶ τὸ χέρι του,
 κάθομαι 'ς τὸ μεντέρι του.
 «Παπᾶ μου, 'ξεμολόγα με,
 τὰ κρίματά μου 'ρώτα με».

—«Τὰ κρίματά σ' εἶναι πολλά,
 καὶ ἀγάπη νὰ μὴν κάνῃς πλιά».
 —«'Σάν ἀρνηστῆς ἐσύ, παπᾶ,
 τὸν ἄρτο καὶ τὴ λειτουργιά,
 τότε κ' ἐγὼ θὲ ν' ἀρνηστῶ
 τὰ μαῦρα 'μμάτια 'π' ἀγαπῶ».
 Πάει ὁ παπᾶς 'ς τῆς ὥρας του
 'πάνω κ' ἐγὼ 'ς ταῖς κόραις του,
 'πάει ὁ παπᾶς 'ς τὴν ἐκκλησιά,
 'πάνω κ' ἐγὼ 'ς τὴν παπαδιὰ.

290

Πέντε δέκα παπαδιαίς
κι' ἄλλαις τόσαις καλογρηαίς
τὸ βαμπάκι σκάλιζαν,
τὸ πολυβοτάνιζαν·
ἴδιψαν ἢ καλογρηαίς,
ἴπλάνταξαν ἢ παπαδιαίς,
ποῦ νὰ πᾶν νὰ βροῦν νερό,
κάτω 'ς τ' ἀσπροπόταμο.
Βρίσκουν τὸ νερὸ ζεστό,
τὸ ποτάμι σιγαλό,
μὲν τὴν ἄλλη λέγανε:
« Αἶντε κολυμπήσουμε,
'ποῦ εἶναι τὸ νερὸ ζεστό,
τὸ ποτάμι σιγαλό ».
'Βγάζουν τὰ ρασάκια τους,

τὰ 'πουκαμισάκια τους.
Κι' ὁ ντελῆ-καλόγερος,
'πίσ' ἀπὸ νὰ πλάτανο,
'παίρνει τὰ ρασάκια τους,
τὰ 'πουκαμισάκια τους.
« Μπρὲ ντελῆ-καλόγερε,
δὲς μας τὰ ρασάκια μας,
τὰ 'πουκαμισάκια μας,
κι' ὅποια θέλεις, 'πάρε μας,
κι' ὅ,τι θέλεις, κάνε μας ».
« Ἦν δὲν θέλω κἄν κάμμιζ,
κι' αἴστε νὰ χορέψουμε,
χαβδωτά, ντρασκελιστά ».
Κι' ὁ καλόγερός 'μπροστά,
ἢ καλόγρηαις πὸ κοντά.

291

Μέσ' 'ς τὴν ἀγιά-Παρασκευῇ
κόρη κοιμάται μοναχή,
κοιμάται κι' ὄνειρεύεται.
Γλέπει κι' ἀρραβωνιάζεται,
σὲ περιβόλιν ἔμπαινε,
'ψηλὸν πύργον ἀνέβαινε,
καὶ δὴ ποτάμια ἔτρεχαν,
κ' ἔκ' ἔσκυψε νὰ πιῇ νερό.
« Εγὼ, μάννα μ', 'νειριάστηκα·
εἶδα ἀπ' ἀρραβωνιάστηκα,
σὲ περιβόλιν ἔμπαινα,
'ψηλὸν πύργον ἀνέβαινα

καὶ δὴ ποτάμια ἔτρεχαν,
κ' ἔκ' ἔσκυψε νὰ πιῇ νερό ».
— « Κόρη μ', ὁ κῆπος θάνατος,
κι' ὁ πύργος εἶν' τὸ μνημὲά σου,
τὰ δὴ ποτάμια τὸ νερό,
τὰ δάκρυα 'ποῦ χύνω γώ ».
— « Μάννα μ', κακὰ τὸ 'ξήγησες,
μάννα μ', κακὰ τὸ διάλυσες·
ὁ κῆπος εἶν' ὁ γάμος μου,
κι' ὁ πύργος εἶν' ὁ ἄντρας μου,
τὰ δὴ ποτάμια μὲ νερό,
ὁ γάμος, 'ποῦ θὰ κάνω γώ.

292

Μὲν κοντοῦλα καὶ γεμάτη,
μὲν νεραντζομαγουλάτη,
πῶχει τὸ βυζὶ λειμόνι,
κι' ὅποιος νὰ τὸ δεῖ, λαβόνει,

ἄς τὸ 'δεῖ, κ' ἐγ' ἄς λαβώσω,
τὸ χεράκι μου ν' ἀπλώσω,
ἄς τὸ 'δεῖ καὶ ἄς τὸ πιῶσω,
κι' ὅ,τι ἔχω ἄς τὸ χάσω.

293

'Σὰν 'παίρνεις τὸν κατήφορο, — 'Ελένη, 'Ελένη,
τὴν ἄκρη τὸ ποτάμι, — 'Ελένη, φιλημένη.
Μὲ τὸ πλατὺ ποκάμισο, — 'Ελένη, 'Ελένη,
μὲ τ' ἄσπρο τὸ ποδάρι, — 'Ελένη τσιμπημένη.
Χαμήλωσε τὸ φέσι σου, — 'Ελένη μου, 'Ελένη,
καὶ σκέπασε τὰ φρύδια, — 'Ελένη δαγκαμένη.
Νὰ μὴ φανῇ τὸ φίλημα, — 'Ελένη μου, 'Ελένη,
'ποῦ σ' ἔχω φιλημένη, — 'Ελέν' ἀγκαλισμένη.

294

'Σὲ καινούργια βάρκα 'μπήκα,
μέσ' 'ς τὸν 'Αἰ' Γιώργη 'βῆκα·
'βρίσκω νέους παλληκάρια,
'ποῦ 'φαρεύανε τὰ 'ψάρια.
« Νιούτσικά μου παλληκάρια,
'ποῦ 'φαρεύετε τὰ 'ψάρια,
ἔχετε γιὰ 'μένα 'ψάρια »;

— « Ἐχομε παστὰ καὶ χλώρια,
ὡς πέντ' ἔξη ὀκάδες χλώρια ».
— « Βούρλω-βούρλω-βούρλωσέ τα,
'ς τὴν παλάντζα ζύγισέ τα ».
— « Βοῦρλο κάνω τὰ μαλλιά σου,
καὶ παλάντζα τὰ βυζιά σου ».

295

'Ἄλλοι 'ς ἐμένα 'π' ἀπεθνήσκω,
καὶ καμμιά γιαντριά δὲ 'βρίσκω.
Δὲν εὐρίσκεται βοτάνι
εἰς τὸν κόσμον νὰ μὲ 'γιάνη,
παρὰ νὰ φιλῇ δροσᾶτο,
νόστιμο καὶ ζαχαρᾶτο·
ἔμαθα, κυρά μ', πῶς τῶχεις,
κ' ἔρχουμαι νὰ μοῦ τὸ δώκῃς.

κι' ἂν ἐσὺ δὲ μοῦ τὸ δώκῃς,
μέσ' 'ς τὴ γῆ θὲ νὰ μὲ χώσῃς,
καὶ νεκρὸ θὰ μὲ περάσουν,
κόρη μ', ἀπ' τὴ γειτονιά σου·
καὶ θὰ πῇς « ἄλλοι καὶ κρίμα,
τέτοιο νηὸ νὰ φάῃ τὸ μνημῆμα,
τέτοιο νηὸ παλληκαράκι,
νὰ χαθῇ γιὰ νὰ φιλάκι ».

296

'Εδῶ 'ς αὐτὴ τὴ γειτονιά δὲν πρέπει νᾶν' φεγγάρι,
μόν' πρέπει νᾶναι συννεφιά, νᾶναι βαθὺ σκοτάδι,
γιατ' ἔχω μὲ ἀγαπητηλιά κ' ἐκεῖν' εἶναι φεγγάρι,
'π' ὄντας προβάλῃ νὰ τὴ 'δεῖ, σκορπιέται τὸ σκοτάδι·
καὶ μὲ τὸν ἥλιον 'μάλλονε, καὶ εἰς τὸν ἥλιον λέγει·
« Γιὰ ἔβγα, ἦλιε, γιὰ νὰ 'βγῶ, γιὰ λάμψε, γιὰ νὰ λάμψω ».
'Ελαμψ' ὁ ἥλιος τὸ ταχύ, μαραίνει τὰ χορτάρια,
προβάλλ' ἢ κόρη 'π' ἀγαπῶ, μαραίνει παλληκάρια,
καίει κ' ἐμένα 'π' ἀγαπῶ μέσα 'ς τὰ φυλλοκάρδια.

297

Κόρη γλέπει 'ς τὸν ὕπνο της, γλέπει καὶ 'ς τ' ὄνειρό της,
τὸ νέο 'ποῦ ἀγάπαε, πῶς εἶχε 'ς τὸ πλευρό της.
Μ' ὄντας 'ξυπνᾷ καὶ τηρεῖ, πῶς εἶναι μοναχὴ της,
τὴν 'παίρνει τὸ παράπονο καὶ δέρνει τὸ κορμὶ της·
μαλλόνει μὲ τὸ 'πάπλωμα, σκίζει τὸ μαξιλάρι·
« Μαξιλαράκι μ' ἄκληρο, καὶ 'πάπλωμα ῥημαδι,
τί κάνετε τὸν ἀγαπῶ, τὸ νηὸ τὸ παλληκάρι »;

298

Λιγεραῖς καλαῖς κοπέλλαις,
τοὺς ἀγούρους 'π' ἀγαπάτε,
μὴ τοὺς παραλησμονᾶτε,
'σὰν ἐγὼ τὸν ἐδικό μου,
καὶ τὸν ἐδικούτσικό μου·
'πῶχω χρόνο δὲν τὸν εἶδα,

κι' ἄλλους δὴ θὰ τὸν 'παντέχω,
καὶ 'ς τὸν ὕπνο μου τὸν γλέπω,
σκόνομαι δὲν τὸν εὐρίσκω,
μὲ τὰ ροῦχά του μαλλώνω·
« Ροῦχά του, καλὰ του ροῦχα,
ποῦ ν' τὰ μαῦρα 'μάτια 'πούχα »;

Μιά λιγερή βάρει' ἄρρωστᾷ γιὰ 'νὸς ἀγούρ' ἀγάπη,
 γιὰ 'νὸς ἀγούρου καὶ ξανθοῦ, κ' ἔχει περίσσια πάθη,
 καὶ δυὸ καλαῖς συντρόφισσαις τήνε παρηγοροῦνε·
 ἢ μὲν κρατεῖ βασιλικό, ἄλλη κρατεῖ 'ν' ἀπίδι,
 καὶ ὅπου τὴν ἀγαπᾷ πολὺ τὰ δάκρυα 'ς τὸ μανθῆλι.
 Ἡ μὲν τήνε κατηγορεῖ, κ' ἡ ἄλλη τὴ μαλλόνει.
 « Δὲν ἀγαπήσαμεν κ' ἐμεῖς ἀγάπη 'σάν κ' ἐσένα·
 εἴχαμαν σίδερο καρδιά, σηκότιμα μαρμαρένια ».
 Κε' ὅπου τὴν ἀγαπᾷ πολὺ, γλήγωρ' ἀπολογιέται.
 — « Ἐσεῖς κε' ἂν ἀγαπήσεταν, μαῦρ' ἦταν κε' ἄσχημ' ἦταν,
 μὰ τούτῃ κε' ἂν ἀγάπησε, ἀγγελουμάτης ἦταν ».
 — « Κόρη μ', σὰ μοῦ τὸν ἐπαινᾷς, 'πάνεις νὰ μοῦ τὸν φέρῃς »;
 — « Βάλε νερό καὶ λοῦσέ με, καὶ χτένι χτένισέ με,
 πλέξε μου τὰ μαλλάκια μου, νὰ 'πάν' νὰ σοῦ τὸν φέρω ».
 — « Λούζω σε καὶ χτενίζω σε, φοβοῦμαι μὴν τὸν πάρῃς ».
 — « Ὅχι, νὰ ζῆς, συντρόφισσα, δὲν εἶμαι ν' ἀπὸ 'κείναις ».
 — « Πάρε τὰ ὄρη 'πίσω σου, καὶ τὰ βοῦν' ἀπ' ἐμπρός σου,
 'ποῦ ἰδῆς παντιέρα πράσινη, ἐκεῖ ν' τὰ γονικά του ».
 Παίρνει τὰ ὄρη 'πίσω της καὶ τὰ βουνὰ 'π' ἐμπρός της·
 γλέπει παντιέρα πράσινη, 'βρίσκει τὰ γονικά του.
 Γλέπει τὸν κ' ἔτρωγ' ἔπινε μ' ἀρχόντους καὶ παροίκους,
 καὶ εἶχε τόσαις ἀπ' ἐδῶ καὶ τόσαις ἀπ' ἐκεῖθε·
 καὶ δὲν τὸν περιφτάνανε, μόν' ἐρωτᾷ κ' ἐκείνη.
 « Πές μου, νὰ ζήσης, λιγερή, ποῦ 'πᾶς καὶ ποῦ διαβαίνεις »;
 — « Ἐσ' ἔχεις τόσαις ἀπ' ἐδῶ καὶ τόσαις ἀπ' ἐκεῖθε,
 καὶ δὲ σὲ περιφτάνουνε, μόν' ἐρωτᾷς κ' ἐμένα;
 κ' ἐκείνη 'ποῦ βλογήθηκες, κ' ἔβαλες τὸ στεφάνι,
 μάλιστα 'ποῦναι κ' ἐμμορφη, πῶς τὴν ἀποξεχνάεις »;
 — « Γιὰ ποῖά μοῦ λέγεις, λιγερή; γιὰ ποῖά μοῦ συντυχαίνεις;
 γιὰ μὲν ξανθὴ καὶ μὲν λιγνὴ καὶ μὲν γαλανομμάτα,
 ὅπου γελᾷ, καὶ πέφτουνε τὰ ῥόδα 'ς τὴν ποδιά της »;
 — « Ἀφοῦ καὶ σὺ τὴν ἐπαινᾷς, πῶς τὴν ἀποξεχνάεις »;
 — « Εἰπά σου τὰ 'παινέματα, νὰ 'πῶ καὶ τὰ ψεγάδια.
 Ἄν τὴ φιλήσω, λύζεται, ἂν τὴν τσιμπήσω, κλαίει,
 κε' ἂν πιᾶσω τὰ βυζάκια της, τῆς μάννας της τὸ λέει ».
 — « Ἐλα, 'πᾶνε, φεγγίτη μου, κ' ἐγὼ γίνομ' ἐγγύτρα ».
 — « Ἄν κάνει' ὁ κόρακας ἀετό, κ' ἡ πέρδικα γεράκι,
 καὶ ἡ σταφίδα γιασουμί, θὰ κάνουμε ἀγάπη ».
 Κινᾷ καὶ 'πάει, καὶ λέει της τὰ πικραμένα λόγια.
 'Σάν πέρδικα μοιρολογᾷ, 'σάν περιστέρι κλαίγει,
 σιγὰ, σιγὰ, σηκώνεται 'ς τὸ παραθύρι 'βγαίνει.
 Γλέπει τὸν καὶ κατέβαινε 'ς τοὺς κάμπους καθαλλάρης,
 μέσ' 'ς τὰ χρυσὰ βενέτικα, 'ς τ' ἀσήμια βουτηγμένους,
 καὶ μέσ' 'ς τὰ κατακόκκινα πύργους θεμελιωμένους.
 τὰ κουτουλιά τ' ἀστράφτανε, ὅπου ἦταν τ' ἀντεριά του,
 καὶ τὰ σγουρά του τὰ μαλλιά τὸν ἥλιο λαμπυρίζουν.
 « Ἄν τὸν εἰπῶ κλημόβεργα, τὸ κλημα κόμπους ἔχει,
 κε' ἂν τὸν εἰπῶ λυγόβεργα, βέργα 'ναι καὶ λυγίζει,
 κε' ἂν τὸν εἰπῶ βασιλικό, 'ς τὴν κοπριάν ἐβγαίνει,
 κε' ἂν τὸν εἰπῶ τῆς χήρας γριόν, ἴσως κακοφανῇ τον ».

ἄς τοῦ εἴπ' ὅ,τι πρέπει του, κε' ὅ,τι πρεπούμενά του.
 Βέργα μου ν' ἀσημίτικη, σπαθί μου διαμαντένιο,
 πρασινοφτέρουγ' ἀετέ, ποῦ 'πᾶς νὰ κυνηγήσης »;
 — « Ἐμένα μὲ 'παντρεύουνε κάτω 'ς τὸ σταυροδρόμι,
 κε' ἂ θές καὶ καταδέχεσαι, ἔλα καὶ σὺ 'ς τὸ γάμο,
 νὰ πιάσης καὶ τὰ στέφανα, νὰ γένῃς καὶ κουμπάρα ».
 — « Αὐτοῦ 'ποῦ 'πᾶς νὰ κοιμηθῇς καὶ 'ς ἄλλη νηὶ νὰ πέσης,
 τὰ κάλλη μου 'θυμήσου τα, τῆς ἐμμορφιάς μου 'πέ της,
 τῆς ἀγνώστιας μου τῆς πολλαῖς μὴ τῆς τῆς φανερώσης.
 Ἦταν τὰ χεῖλη μου νερό, τὸ στόμα μου πηγάδι,
 κ' ἐπεφτες 'ς τὸν παράδεισο λουλούδια γιὰ νὰ κόφτης ».
 — « Ἐλ' ἄς 'ξοδιάσουν τὰ κερία, κε' ἄς χαλαστοῦν οἱ γάμοι,
 ἔλα κ' ἐμεῖς, βρε λιγερή, νὰ κάνουμε ἀγάπη ».

300

Συχνά περνῶ κε' ἀντιπερνῶ 'ς τὸ μαρμαρένι' ἁλῶνι,
 ὅπ' ἁλωνίζουσι δώδεκα καὶ γέρνουν δεκαπέντε,
 κ' ἡ Χρῦσω μὲ τὴ μάννα της λιχνίζει 'ς τὸν ἄέρα·
 κ' ἡ μάννα της τῆς ἔλεε, κ' ἡ μάννα της τῆς λέει:
 « Φεῦγα, Χρῦσ', ἀπ' τὸν κορνιαχτό, φεῦγα κε' ἀπὸ τὸν ἥλιο ».
 — « Μάννα, τὸν ἥλιο ἀγαπῶ, τὸν κορνιαχτό τὸν θέλω,
 τὸ γυιὸ τοῦ πρωτολιχνιστῆ ἄντρα θε νὰ τὸν 'πάρω ».
 — « Ὁ γυιὸς τοῦ πρωτολιχνιστῆ πολλὰ προικιά γυρεύει ».
 — « 'Σάν τὰ γυρεύῃ, δόστε τα, καλὸς εἶν', ἄς τὰ πάρῃ ».
 — « Γυρεύει βῶδια γιὰ ζυγό, φοράδα τῆς καθάλλας,
 γυρεύει κριθαρόπαθνο, νὰ τρώ' ἡ φοράδα μέσα,
 γυρεύ' ἀμπέλι ἀτρύγητο μ' ὅλους τοὺς τρυγητάδες,
 θέλει χωράφ' ἀθήριστο μ' ὅλους τοὺς θεριστάδες ».
 — « 'Σάν τὰ γυρεύῃ, δόστε τα, καλὸς εἶν', ἄς τὰ πάρῃ ».

301

Ἐκρύωσα κ' ἐπάγωσα, κοντεύω νὰ πουντιάζω,
 κοντὰ 'ς τὴν κόρη 'ζύγωσα, κοντὰ 'ς τὰ μαῦρα 'μάτια.
 Τὰ μαῦρα 'μάτια μὲ τηροῦν, τὰ γαλανὰ μοῦ λένε:
 « Ἀφες μ', ἄφες με, μπουνταλᾷ, καὶ νηέ μου ξεχασμένη,
 μὴ μοῦ λερώνης τ' ἄσπρα μου, καὶ κόφτης τὰ τσιαπράζια,
 'τ' ἔχω μαννοῦλα κ' εἶν' κακὴ, κ' ἔχω καὶ πέντ' ἀδέροφια,
 κ' ἐκεῖν' τ' ὀλομικρότερο, (νὰ μὴν τὸ 'βρῇ τοῦ χρόνου!)
 πᾶσα 'μεροῦλα μ' ἐρωτᾷ, καὶ πᾶσα 'μεσημέρι:
 « Ποῦ τᾶβρες τὰ γαρούφαλα καὶ τὰ πολλὰ μαννούσια »;
 — « Ἡ Τάσιο μας μοῦ τᾶστελε, ἡ ἀδερφή ν' ἡ χήρα ».
 Καὶ τὸ σπαθί του 'ζώθηκε, κ' ἐπῆρε τὸ ντουφεκι,
 'ς τὴν πόρτα 'πῆγε κ' ἔκατσε δὴ ὥραις ὅσο νὰ φέξῃ.
 « Εὐπνα, καῦμέν' Ἀνεστασιά, 'ζύπνα, καῦμένη χήρα,
 'ζύπνα καὶ ἀναψε φωτιά κε' ἀναψε τὸ λυχνάρι ».
 « Γὼ δὲν 'μπόρ', ἀδερφούλη μου, κ' ἔχω βαρεῖα λιγοῦρα,
 ἔμπα ν' ἀτός σου κε' ἀναψε φωτιά καὶ τὸ λυχνάρι ».
 Ἐμπῆκε μέσα κε' ἀναψε φωτιά καὶ τὸ λυχνάρι,

κοντά της πῆγε κ' ἔκατσε, καὶ τὴ συγγορρωτάει·
 «Τασιᾶ, τ' εἶδες 'ς τὸν ὕπνο σου, τ' εἶδες καὶ 'ς τ' ὄνειρό σου»;
 —«Εἶδα τσαπιᾶ κ' ἐσκάφτανε καὶ φτυᾶρ' κ' ἀναγυροῦσαν,
 εἶδα καὶ τὸ σπαθῆνί σου 'ς τὸ αἶμα βουτηγμένο».
 Καὶ τὸ σπαθί του ἄρπαξε, τῆς κόφτει τὸ κεφάλι.

302

Καλὰ ἦσουν, Γιώργη, 'ς τὰ βουνά, καλὰ 'ς τὰ μονοπάτια,
 τί χάλευες, τί γύρευες 'ς τὸν κάμπο νὰ κατέβης;
 «Κατέβασα τὰ πρόβατα νὰ τὰ ξεχειμαδιάσω,
 κ' ὅλα τ' ἀμπέλια τᾶδαιρα, γιὰ 'να γλυκὸ σταφύλι,
 μόνον 'ς τῆς Χρύσως εὔρηκα ἓνα γλυκὸ σταφύλι,
 καὶ τῶκοψα, καὶ τῶφαγα, 'δροσίστηκ' ἡ καρδιά μου,
 κ' ἡ σκύλα ἡ Χρύσω μ' ἔγλεπε, καὶ μοῦ βαρεῖ τὴ στάνη».
 —«Πίσω, Γιώργη, τὰ πρόβατα, πίσω, Γιώργη, τὰ γίδια·
 μὴ μοῦ θολόνῃς τὸ νερό, καὶ μὲ τὸ μουνταρεῦης,
 τί θὰ λευκάνω τὸ πανί, νὰ φτιάσω τὰ προικιά μου».
 Ὅχ τὰ μαλλιά τὴν ἄρπαξε καὶ θέλει νὰ τὴ δείρῃ.
 «Ἄφσε με, Γιώργ', ὅχ τὰ μαλλιά, καὶ πιάσε μ' ὅχ τὸ χέρι,
 θέλεις 'ς τὸ σπῖτι σύρε με, θέλεις 'ς τὰ πρόβατά σου».

303

Σκούπιζε, χήρα, σκούπιζε, σκούπιζε τὴν αὐλή σου,
 σκούπιζε καὶ τὴν πόρτα σου, τί θέλω νὰ περάσω·
 τὴ δυχατέρα σ' ἀγαπῶ, γυναῖκα θὰ τὴν πάρω.
 «Ἐμένα ἡ δυχατέρα μου εἶν' ἥλιος καὶ φεγγάρι,
 κ' ἂν τὴ ζητήσης, μπουνταλά, ὁ χάρος θὰ σὲ πάρῃ».
 —«Ἐμέν' ὁ χάρος φεύγει με, μόν' τὰ βουνὰ θὰ πάρω,
 κ' ἂν δὲν τὴν πάρ' ἀνύπαντρη, χήρα θὲ νὰ τὴν πάρω».

304

Σαρανταπέντε κυριακαὶς κ' ἐξηνταδὺ δευτέραις,
 δὲν εἶδα τὴν ἀγάπη μου, τὴν ἀγαπητικὴ μου,
 κ' ἐφῆς τὴν εἶδα 'ς τὸ χορὸ πολὺ καμαρωμένη,
 καὶ μὲ τὸ 'μμάτι μ' ἔκανε, καὶ μὲ τὸ 'μμάτι λείει·
 «Ποῦ ἦσουν, ποῦ ἦσουν, λεβέντη μου, τί γίνεσαι, καλέ μου»;
 —«Ἐφῆς ἦμουν 'ς τῆς μάννας μου, προφῆς 'ς τῆς ἀδερφῆς μου,
 κ' ἀπόψε, μαυρομμάτα μου, 'ς ἐσένα θὲ νὰ μείνω».
 —«Καλῶς νάρθῃς, λεβέντη μου, καλῶς νάρθῃς, πουλί μου·
 σῶχω 'φαράκια 'ς τὸν ταβᾶ καὶ πέρδικα ψημένη,
 σῶχω κ' ἓνα γλυκὸ κρασί ἀπὸ τὸ μαναστήρι».
 Κ' ἐκίνησα κ' ἐπάηκα 'ς τῆς λιγερῆς τὸ σπῖτι,
 βρίσκω τῆς θύραις σφαλισταὶς καὶ σφιχταμπαρωμένας.
 Παίρνω λιθάρια 'ς τὴν ποδιά, χτυπῶ τὰ παραθύρια·
 «Κόρ', ἂν κοιμᾶσαι, 'ξύπνησε, κ' ἂν κάθῃς, ἔβγα διῆς με,
 κ' ἂν ἦσαι μ' ἄλλον ἄγουρο, γειά σου καὶ μὲ χαρά σου».

305

Τρεῖς κοπέλλαις Λαρσιναῖς,
 'πᾶν 'ς τὸ δρόμο μοναχαῖς,
 μιὰ τῆς ἄλλης ἔλεγε.
 «Μὴρ' ἐδῶ ποῦ 'πᾶμ' ἐμεῖς,
 νὰ μᾶς εὔρισκε κανεῖς»!
 Σταυραετὸς ἐκάθονταν,

μὲ τὸ νοῦ του ἔλεγε·
 «Θέ μου, δός μου 'λευτεριά,
 νὰ χυθῶ ν' ἀρπάξω μιὰ,
 κ' ἂν δὲν τὴν ἐδιάλεγα,
 νὰ μοῦ 'κόβαν τὰ φτερά,
 κ' ἂς τὰ 'πᾶν 'ς τὸ βασιλιά».

306

—Ἄ! κυρὰ Μαριόγκα,
 ἄντρας σ' πείνασε.
 —Καὶ 'σὺν πείνασε, καὶ τί;
 κ' ὁ χορὸς καλὰ κρατεῖ·
 τὰ παπούτσιά μου ξεσκῶ,
 τὸ χορὸ δὲν παρατῶ·
 τὸ ψῶμ' εἶναι 'ς τὸ ἀμπάρι,
 καὶ ἂς 'πάνη νὰ τὸ 'πάρῃ.
 —Ἄ! κυρὰ Μαριόγκα,
 ἄντρας σ' δίψασε.
 —'Σὺν ἐδίψασε, καὶ τί;
 κ' ὁ χορὸς καλὰ κρατεῖ·
 τὰ παπούτσιά μου ξεσκῶ,
 τὸ χορὸ δὲν παρατῶ·
 τὸ νερό 'ναι 'ς τὸ καυλὶ
 καὶ ἂς πᾶν νὰ τὸ πιῇ.

—Ἄ! κυρὰ Μαριόγκα,
 ἄντρας σ' ἄρρωστος.
 —'Σὺν εἶν' ἄρρωστος καὶ τί;
 κ' ὁ χορὸς καλὰ κρατεῖ·
 τὰ παπούτσιά μου ξεσκῶ
 τὸ χορὸ δὲν παρατῶ·
 τὸ θυμιάμα 'ς τὸ χαρτί,
 κ' ἡ λαμπάδα 'ς τὸ καρφί.
 —Ἄ! κυρὰ Μαριόγκα,
 ἄντρας σ' πέθανε.
 —'Σὺν ἀπέθανε, καὶ τί;
 κ' ὁ χορὸς καλὰ κρατεῖ·
 τὰ παπούτσιά μου ξεσκῶ,
 τὸ χορὸ δὲν παρατῶ.
 Ἡ γυναῖκες ἂς τὸν κλάψουν,
 κ' οἱ παπᾶδες ἂς τὸν θάψουν.

307

Μὲ 'παντρέψαν οἱ γονεῖς μου
 δίχως νάχουν τὴ βουλή μου,
 καὶ μοῦ 'δῶκαν μιὰ γυναῖκα,
 ὅπου τρώγ' ἴσια μὲ δέκα.
 Τρώει πῆταις δεκαῆξη,
 καὶ δανεῖζεται πέντ' ἔξη,
 πέντε φούρνοι παξιμάδι
 δὲν τὴ φθάνουν γιόμα, βράδυ,
 Ὁ μαυράντρας 'ς τ' ἀργαστήρι
 τρώει σκόρδα καὶ κρομμύδι,
 κ' ἡ νοικοκυρὰ 'ς τὸ σπῖτι
 τρώει τὸν παχὺ τὸν πῆτη.

'Σκώθηκεν ὁ μαυροάντρας
 γιὰ νὰ 'πάη γιὰ τὸ σπῖτι,
 βρίσκει πόρτα σφαλισμένη,
 τὴ γυναῖκα μεθυσμένη,
 ὅχ τὴ σκάλα γκρεμισμένη,
 'ς τὸ βαένι ἀκουμπισμένη.
 —«Ἄντρα, 'σὰ θέλεις νὰ 'γειάνω,
 'ς τὸ κρασί νερὸ μὴ βάνης.
 Τὸ κράς' εἶναι νερωμένο,
 τὸ κορμὶ πλευριτωμένο·
 τὸ κρασί χωρὶς νεράκι,
 κάνει γερακιῶ φτεράκι.

308

'Σκώθηκε μιὰ λιγερὴ 'ς τὴ μάννα τῆς νὰ 'πάνη,
 βάνει τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι κύκλο,
 βάνει καὶ τὸν αὐγερινὸ διαμάντι δαχτυλίδι.
 'Σ τὸ δρόμον ὅπου 'πᾶινε, 'ς τὴ σκάλα 'π' ἀνηθαίνει
 βρίσκει τὴ μάννα τ'ς ὀμπροστά καὶ τὴν καλημερνάει·
 «Καλὴ μερὰ σου, μάννα μου».—«Καλῶς τὴν κόρη 'πούρθε».

—«Μάννα, ν' άντρας, ποῦ μοῦδωκες, ἐμένα δὲ μοῦ κάνει·
αὐτὸς εἶναι γραμματικός, αὐτὸς εἶναι καὶ ψάλτης,
τὴ νύχτα μὲ τὰ γράμματα, τὴ μέρα μουρμουρίζει.
Θέλω ν' άντρα περήφανο, θέλω ν' άντρα λεβέντη,
νὰ στρήφῃ τὸ μουστάκι του, νὰ κλώθῃ τὸν τσιαμπᾶ του,
νὰ ἔχῃ τὸ φέσι του στραβά, νὰ γλυκοτραγουδάῃ,
νὰ τὸν ἀκοῦν ἢ ἔμμορφαις καὶ νὰ μοῦ τὸν ζηλεύουν».

309

Κάτω 'ς τὸ Δελρινάκι, 'ς τὸ μέγα τὸ χωριό,
ἔκ' ἦταν τρεῖς μαρμάραις, δὲν ἔκαναν παιδιὰ.
Κράζουν τὸν κύρ Γιαννάκη, τὸ μέγα τὸ γιατρό:
«Γιατρέ, νὰ μᾶς γιατρέψῃς, νὰ κάνουμε παιδιὰ»·
—«Ἐγὼ νὰ σᾶς γιατρέψω, νὰ κάνετε παιδιὰ,
μόν' βγάλτε τὰ φουστάνια καὶ τὰ λινὰ βραχιὰ,
κ' ἐμπήτε πέρα πέρα 'ς τὸν πέρα τὸν ὄντᾶ,
νὰ κοιμηθοῦμ' ἀντάμα, νὰ κάνετε παιδιὰ».

310

Κάτω 'ς τὰ πέντε μάρμαρα 'ς τὰ ἔξῃ λιθαρίτσια,
ἔκ' ἦταν κόρη ἄρρωστη βαρεῖα γιὰ ν' ἀπεθάνῃ,
κ' ἡ μάννα τῆς τῆς ἔλεγε, κ' ἡ μάννα τῆς τῆς λέει:
«Γιὰ σὴκ' ἀπάνω, κόρη μου, καὶ κάτσε παραπάνω,
γιὰτ' ἦρθαν οἱ συμπέθεροι, νύφη γιὰ νὰ σὲ πάρουν».
—«'Σάν ἦρθαν, καλῶς ἦρθανε, καὶ καλῶς ἐκοπιάσαν,
καὶ βάλτε τους νὰ φᾶν, νὰ πιοῦν, νὰ βαρυσοχηπετήσουν,
βάλτε πεσκέρια πράσινα καὶ τὰ τραπέζια μαῦρα·
ἐγὼ δὲν εἶμαι, μάννα μου, νύφη γιὰ νὰ πααίνω,
μὲ θέλ' ὁ Χάρος νύφη του 'ς τὸν τάφο νὰ μὲ πάρῃ».

311

«Ολαις ἢ νιαῖς παντρεύονται καὶ πέρνουν παλληκάρια,
κ' ἐγὼ ἡ Γιαννοῦλα ἢ ἔμμορφη πῆρα τὸ μαραζιάρη.
Ψωμί τοῦ δίνω, δὲν τὸ τρώει, κρασί, καὶ δὲν τὸ πίνει,
τοῦ στρώνω πέντε στρώματα, πέντε προσκεφαλάκια:
Σήκου, μαράζη, πλάγιασε, σήκου, μαράζη, πέσε,
κὶ' ἀπλωσε τὸ ξερόχερο 'ς τὸν ἀργυρό μου κόρφο,
νὰ ἰδῇς τ' ἀπρίλη τὴ δροσιὰ, τοῦ μάη τὰ λουλούδια».

312

Ἐννιά χιλιάδες πρόβατα κ' ἐννιά χιλιάδες γίδια,
εἶχαν καὶ πέντε πιστικούς καὶ τρεῖς σκουταριάρους·
ἄλλοι 'πάνουν γιὰ τὸ ψωμί, κὶ' ἄλλοι γιὰ τῆς γυναῖκες,
κὶ' ὁ Κώστας ὁ μικρότερος ἀπόμεινε 'ς τὰ πρᾶτα.

Τρεῖς χρόνους ἐκοιμήθηκε ἀπάνω 'ς τὴ τζιομάκα,
κ' ἔρθε καιρός, κ' ἐξύπνησε, ἔρθε καιρός, διανοιώθη,
τηράει τριγύρω 'ς τὰ βουνά, καὶ πρόβατα δὲ γλέπει.
Παίρνει τὰ πλάγια σκούζοντας καὶ τῆς ὀξειαῖς μυριῶντας,
βρίσκει κ' ἓνα παληόλυκο, κουτσὸ μ' ἓνα ποδάρι:
«Καλή μερὰ σου, λύκε μου». —«Καλῶς τὸν τὸν τζιομπάνη».
—«Λύκε, μὴν εἶδες πρόβατα, λύκε, μὴν εἶδες γίδια,
μὴν εἶδες σκύλα κολοβὴ κ' ἓνα σκυλί γκεσουλι»;
—«Τὰ εἶδα, τὰ παρὰεἶδα γὼ 'ς ἓν ὄμορφο σιαδάκι,
εἶχαν μὲτὰ σκύλα κολοβὴ κ' ἓνα σκυλί γκεσουλι·
τρεῖς χρόνους ἐτρούρισα ἀρνὶ καὶ δὲν ἐπῆρα».
—«Αἴντε, λύκε μ', καὶ δεῖξέ τα, καὶ ὅ,τι θέλεις πάρε».
'Σάν 'πάησε καὶ τὰδειξε μέσ' 'ς τ' ὄμορφο σιαδάκι.
—«Πάαινε, Κώστα μ', πάαινε, καὶ φέρε μου τὸ τάγμα,
τ' ἐγὼ κοντὰ δὲν ἔρχουμαι, μὲ τρώουν τὰ σκυλιὰ σου».
Καὶ τὰ σκυλιὰ τὸν ἐννοίωσαν καὶ πάσκουν νὰ τὸν φάουν,
κὶ' ὁ Κώστας τὰ ἐμάλωσε καὶ τὰ παραπονάει,
κὶ' αὐτὰ 'παραπονέθηκαν καὶ σκώθηκαν νὰ φύγουν·
'γύρισαν καὶ τοῦ ἤλεγαν, γύρισαν καὶ τοῦ λέγουν:
«Τρεῖς χρόνους τὰ φυλάξαμαν μὲ λέσια, μὲ χορτάρια,
τρεῖς χρόνους τὰ φυλάξαμαν, κὶ' ἀρνὶ δὲν μᾶς ἐπῆραν,
καὶ τώρα ἔρθεις μοναχός, νὰ δώκῃς τὸ μανάρι»;
Κ' ἐκεῖ σκώθηκαν κ' ἐφυγαν, κ' ἐπῆρνε τῆς βάραις,
κ' ἐχύθηκεν ἡ λυκουνιά, καὶ ἔφαε τὰ πρᾶτα.
Κὶ' ὁ Κώστας 'παρακάλεσε, Θεὸν παρακαλοῦσε:
—«Θεὲ μου, κάνε με πουλί, τὴ νύχτα νὰ φωνάζω·
σκύλα μου καὶ γκεσουλί μου, κ' ἐμένα καῖτερεῖτε,
νὰ μὴ μὲ φά' ἡ λυκουνιά, νὰ μὴ μὲ φᾶν οἱ λύκοι».

313

Ἀμπέλι μου πλατόφυλλο καὶ κοντοκλαδεμμένο,
ἔρθαν οἱ χρεωφειλέταις μου, καὶ θέλλα σὲ πουλήσω.
—«Μὴ μὲ πουλῇς, ἀφέντη μου, καὶ μὴ μὲ πρραμματεύῃς·
βάλε γρηαῖς παληόγρηαις νὰ μὲ κοντοκλαδέψουν,
καὶ παλληκάρη' ἀνύπαντρα νὰ μὲ τραφοκοπήσουν,
καὶ κοριτσάκι' ἀνύπαντρα νὰ μὲ βλαστολογήσουν,
κ' ἔχω σταφύλι βάζακί, καὶ τὸ κρασί μοσκάτο,
νὰ ῥθοῦν οἱ χρεωφειλέταις σου τὰ χρέη τους νὰ πάρουν».

314

Θάλασσ', ἀπ' ὅλα τὰ νερά καὶ τὰ ποτάμια πίνεις,
πιὲ καὶ 'δικά μου δάκρυα, πλατύτερη νὰ γείνης,
κὶ' ὄντας ἰδῇς νὰ κατεβῇ ἀμμιὰ φορὰ ἢ κυρά μου,
εἰπέ της, πῶς ἐπλάτυνες ἀπὸ τὰ δάκρυά μου.

315

Σὲ περιβόλι μ'παίνω, καὶ βρίσκω μὲτὰ μηλιά,
'ς τὰ μῆλα φορτωμένη, κὶ' ἀπάνω κοπελιά.

Λέγω της, ἔλα κάτω, νὰ κάνουμε φωλιά,
κ' ἐκείνη κόβει μῆλα, καὶ μὲ πετροβολᾷ.
Κάνω νὰ πιάσω μῆλα, πιάνω τὸ χέρι της,
Χριστὲ καὶ Παναγία, ἃς γείνω ταῖρί της!

316

Ὁ ἥλιος ἐπαντρεύτηκε κ' ἐπῆρε τὸ φεγγάρι,
ἐκάλесе καὶ 'ς τὴ χαρὰ συμπεθεροῦς τ' ἀστέρι·
τὰ σύγνεφα τοὺς ἔστρωσε στρώματα, γιὰ νὰ κάτσουν,
τοὺς ἔβαλε προσκέφαλα, τῆς ῥάχαις ν' ἀκουμπήσουν,
τοὺς ἔβαλε καὶ τράπεζα 'ς τοὺς κάμπους τὰ λουλούδια,
τοὺς ἔβαλε φαῖ νὰ φᾶν τὸ μόσκο καὶ τὰ ἄνθια,
κρασί τοὺς ἔδωκε νὰ πιοῦν θάλασσαις καὶ ποτάμια·
κι' ἀπ' ὅλα τ' ἄστρια τ' οὐρανοῦ αὐγερινὸς δὲν ἔρθε·
κι' αὐτοῦ πρὸς τὸ 'ξημέρωμα αὐγερινὸς ἐφάνη,
φέρνει τὸν ὕπνο ζωντανὸ 'ς τὰ νιόγαμπρα πεσκέσι,
φέρνει καὶ 'ς τοὺς συμπεθεροὺς λυχνάρι νὰ τοὺς φέξῃ,
νὰ φύγ' νὰ πᾶν 'ς τὰ σπίτια τους· τὰ νιόγαμπρα νυστάζουν.

317

Ἰδέστε μαῦρο σύγνεφο 'ποῦ 'βγαίν' ἀχ τὸ μπουγάζι,
βαστάει ἀντάρα καὶ βροχὴ καὶ πετρωτὸ χαλάζι,
'ς τῆς ῥάχαις ῥίχνει τὸ νερό, 'ς τοὺς κάμπους τὸ χαλάζι,
κ' ἐδῶ 'ς τὰ ἄκρα 'ς τὴν ἰτὴν ῥίξε φωτιὰ μεγάλη.
'Βάρεσε μιὰ νοικοκυρά, μιὰ πετροκατολύτσα,
ἄφηκε μάννα κούτσουρη καὶ μάννα κουτσουρέλλα,
ἄφηκε παιδάκια ἀρφανά, παιδιὰ 'ς τὴ σαρμανίτσα·
τί νὰ τὴν κἀν' τὴν τσιούπρα σου, τί νὰ τὴν κἀνω βράδυ,
τί νὰ τὴν κἀν' τὴ νύφη σου καὶ τῆς τσούπραις σ' ἀντάμα,
πῶρχονται 'πὸ τὰ πεθερικά τ' 'ς τὸ δάκρυ φορτωμέναις;

318

Πετρίτ' ἀπὸ τὰ πέτρωτα, καὶ σταυραετὲ 'π' τοὺς κάμπους,
ποιὸς σῶκοψε τῆς ῥίζαις σου, κ' ἐστέγνωσ' ἡ κορφὴ σου;
Δὲν ἦσαν γιὰ τὴ μαύρη γῆς κι' οὐδὲ καὶ γιὰ τὸ χῶμα,
ἦσαν γιὰ γάμους φλάμπουρο, γιὰ ἐκκλησιαίς φανάρι,
ἦσαν καὶ γιὰ τῆς ἔμμορφαις γλήγορος προβοδοῦρος.

319

Ἦ τὰ Γρεβενά, 'ς τὰ Γρεβενά,—τότ' ἀνθίζουν τὰ βουνά,
'ς τὰ πλάγια πλάνους ἔβαναν,—Δῆμό μ' Βλαχόπουλε,
καὶ 'ς τῆς βρυσούλαις βρόχια,—κ' οἱ κάμποι λουλουδιίζουν,
κι' ὁ κυνηγὸς ἀπέρασε,—Δῆμό μ' Βλαχόπουλε,
κ' ἐπιάσε τὴν περδία,—κ' οἱ κάμποι λουλουδιίζουν,

κ' ἡ πέρδικα ἦταν πονηρά,—τότ' ἀνθίζουν τὰ βουνά,
καὶ τὸν περιγελάει,—κ' οἱ κάμποι λουλουδιίζουν.
Ἄφσε μ', ἄφσε με, κυνηγέ,—Δῆμό μ' Βλαχόπουλε,
νὰ σ' ὠμορφολαλήσω,—κ' οἱ κάμποι λουλουδιίζουν.
Δὲν ἦσαν ἄξιος, κυνηγέ,—τότ' ἀνθίζουν τὰ βουνά,
νὰ πιάσῃς τὴν περδία,—κ' οἱ κάμποι λουλουδιίζουν,
μοῦν' ἦσαν ἄξιος κυνηγός,—τότ' ἀνθίζουν τὰ βουνά,
γιὰ τ' βρωμοχουχλουβάκια,—κ' οἱ κάμποι λουλουδιίζουν,
ὅπου βρωμοῦν τὰ γινῶτά της,—Δῆμό μ' Βλαχόπουλε,
'σὰ σάπιο κολοκύθι,—κ' οἱ κάμποι λουλουδιίζουν.

320

Τρεῖς καλογέροι Κρητικοὶ καὶ τρεῖς ἀχ' τ' ἄγιον ὄρος,
καράβι ἐστεργιώσανε 'ς ἓνα βαθὺ λιμάνι,
οὐδὲ τόσο πλάτ' ἦτανε, οὐδὲ τόσο μάκρ' ἦταν,
εἶχε τρακόσιους ἄρχοντας καὶ χίλιους καλογέρους,
'ς τὴν πρύμη βάνουν τὸ σταυρό, 'ς τὴν πλώρη τὸ 'βαγγέλιο,
καὶ τὴν παρθένο Δέσποινα ἀπάνω 'ς τὸ κατάρτι.
'Ο βασιλιᾶς τ' ἀγνάντεψε ἀπάν' ἀχ' τὸ παλάτι,
χρυσὴ φρεγάτ' ἀρμάτωσε, νὰ 'πά' νὰ τὸ 'μποδίσῃ.
«Μάϊνα, φωνάζει, τὰ πανιά, ἔλα νὰ προσκυνήσῃς».
«Μὴ μὲ θωρῆς γιὰ νερόνυφη, νὰ 'πάν' νὰ προσκυνήσω;
Εἶμαι καράβι 'ξακουστό, 'ς τὸν κόσμον ζηλειμένο,
ἔχω τρακόσιους ἄρχοντας καὶ χίλιους καλογέρους».

321

Δώδεκα χρόνους ἔκανε νὰ 'βρῇ τὸ ριζικὸ του,
νὰ 'βρῇ 'ψηλὴ, νὰ 'βρῇ λιγνή, νὰ 'βρῇ καγκελοφρύδα·
κι' ἀπὸ τοὺς δώδεκα κι' ὁμπρὸς ἦρε τὸ ριζικὸ του,
ἦρε 'ψηλὴ, ἦρε λιγνή, ἦρε καγκελοφρύδα·
ἐκάλесе τὰ Γρέβνινα μαζὶ μὲ τὸ Ζαγόρι,
ἐκάλесе τὴν Κόνιτσα μὲ τὰ μαστοροχώρια.
Χίλιοι πααίνουν ὁμπροστὰ καὶ πεντακόσιοι 'πίσω,
κλέφταις τοὺς ἐκαῖτέρεσαν 'ς τῆς Τρίχας τὸ γεφύρι·
πιάνουν τῆς νύφης τ' ἄλογο, τοῦ γαμπροῦ τὸ μουλάρι·
ἄπλωσ' ἡ νύφ' τὸ χέρι της 'ς τὴν ἀργυρὴ της τσέπη,
τὸ συχαριζάρη 'πλέρωσε, σχαρίκια γιὰ νὰ πάρῃ.
«Μάννα μου, δῶσ' τῆς τὰ κλειδιά, δῶσε τὰ παρακλειδιά».
Καὶ 'ς τὴν καρδιά της 'μπήκανε σαράντα δαὸ μαχαίρια.
«Μαγεύρεσσα 'ποῦ 'μαγεύρεψες χίλια φαγιά τοῦ γάμου,
μαγεύρεψε τῆς νύφης μου τριῶ φειδιῶ κεφάλια,
τῆς ὀχιᾶς, τῆς κουφοχιᾶς, καὶ τῆς μονομερίδας,
ρίξε καὶ ἄλας 'σὰν πολὺ καὶ μιὰ χύτρα πιπέρι».
«Ἄπλωσε, νύφη μ', ἄπλωσε 'σὲ τοῦτα τὰ 'ψαράκια».
—«Καλή, γλυκειά μου πεθερά, μοῦ 'κάηκε τ' ἀχειλάκι,
μοῦ 'κάηκε τ' ἀχειλάκι μου γιὰ μιὰ σταλιά νεράκι».
—«Νύφη μ', νερό δὲν ἤφερες, κ' ἡ στάμνα ποῦ νὰ τὸ 'βρῇ;
σύρε καὶ 'ς τὸν κυρπεθερό, κι' ἂν ἔχῃ, νὰ σοῦ δώσῃ».
—«Καλέ, γλυκέ μου πεθερέ, μοῦ 'κάηκε τ' ἀχειλάκι,
μοῦ 'κάηκε τ' ἀχειλάκι μου γιὰ μιὰ σταλιά νεράκι».

—«Νύφη μ', νερό δὲν ἔφερες, κ' ἡ στάμνα ποῦ νὰ τῶδρη»;
 —«Καλό, χρυσό αἰτέρι μου, καὶ τι θὰ σ' ἐρωτήσω,
 μοῦ 'κάηκε τ' ἀχειλάκι μου γιὰ μιὰ σταλιά νεράκι».
 Χρυσὸ ἱμπρίκιν ἄρπαξε, καὶ πάει νὰ τῆς φέρῃ,
 ὅσο νὰ 'πάν' κι' ὅσο ν' ἄρθῃ, τὴ 'βρίσκει 'πεθαμένη·
 χρυσὸ μαχαῖριν ἔβγαλε ἀπ' ἀργυρὸ φουκάρι,
 'ς τὸν οὐρανὸ τὸ πέταξε, καὶ 'ς τὴν καρδιά του 'βρέθη.
 'Πάησαν καὶ τάθαψαν τὰ δῶδ' πίσω 'ς τὸ ἀγιοβῆμα·
 τῶνα φυτρώνει κάλαμος, καὶ τᾶλλο κυπαρίσσι·
 πρᾶμματευτὴς ἐδιθάβαινε, καὶ τὰ 'κανε σείρι·
 «Χαρὰ 'σέ τοῦτ' τ' ἀντρόγυνο τὸ πολυγαπημένο,
 δὲν ἐφιλιούνταν ζωντανά, φιλιούνται 'πεθαμένα».

322

Μέσ' 'ς τῶν σιταριῶν τ' ἄλῳν καὶ τῶν 'χαλκινῶν
 παίζουνε τὰ παλληκάρια, παίζουν, χαίρονται,
 καὶ ὁ δόλῃος ὁ Γιαννάκης βαρεῖα γίνεται,
 βαρεῖα εἶναι 'ς τὴν ἀνάγκη καὶ ψυχομαχάει.
 Γιάννη μου, καὶ νὰ εἶχες μάννα, νὰ εἶχες κι' ἀδερφή,
 νὰ εἶχες καὶ καλὴ γυναῖκα, γιὰ νὰ σ' ἔκλαιε.
 Γιὰ τὴν τοῦ Γιαννάκ' ἡ μάννα, γιὰ τ' ἡ ἀδερφή,
 γιὰ τὴν ἡ καλὴ γυναῖκα 'ς τὸν πλατύδρομο,
 μὲ παιδάκια δῶδ' 'ς τὰ χέρια, τρίτο 'ς τὴν ποδιά,
 μὲ δῶδ' μαῦρα λιθαράκια στηθοδέρνεται.

323

Γιὰ μύρισε λουλουῖδι καὶ ἄνθιχ τοῦ μαϊοῦ,
 τὸ μάη καὶ τὸν ἀπρίλη κι' ὅλο τὸ θεριστή,
 θαλά 'ρθω νὰ σὲ πάρω, μὴ γένεσαι μικρή·
 θεριστὴ καὶ ἄλωνάρη κι' ὅλο τὸν αὐγουστο,
 θαλά 'ρθω νὰ σὲ πάρω, μὴ κᾶνς τὸν ἄρρωστον·
 γιὰ λούσου, γιὰ χτενίσου, γιὰ βάλ' καραμποιά,
 βάλε καὶ κοκκινάδι 'ς τὰ δῶδ' σου μάγουλα.

324

'Απόψε, μαυρομμάτα μου, Χάιδω καὶ χαϊδεμμένη μου,
 ἀπόψε δὲν κοιμήθηκα, καὶ σήμερα νυστάζω.
 «Καὶ σὺ κι' ἂν ἔρθης, ξένε μου, ὅζω θαλά σοῦ στρώσω».
 «Εἶναι βροχὴ καὶ βρέχουμαι, Χάιδω καὶ χαϊδεμμένη μου,
 εἶναι βροχὴ καὶ βρέχουμαι, καὶ χιόνια καὶ 'πεθαίνω».

325

Τωρὰ 'ναι μάης κι' ἀνοιξη, τωρὰ 'ναι καλοκαῖρι,
 Γιωργάκαινα καὶ μένη,
 τώρα κ' ἡ γῆς στολίζεται μ' ἐννιά λογιῶν λουλουῖδια,
 Γιωργάκαινα καὶ μένη,

μὲ πράσινα, μὲ κόκκινα καὶ μὲ γαλάζια φύλλα,
 Γιωργάκαινα καὶ μένη,
 τώρα κι' ὁ ξένος βούλεται 'ς τὸ 'σπίτι του γιὰ ν' ἄρθῃ,
 Γιωργάκαινα καὶ μένη·
 νύχτα σελλώνει τ' ἄλογο, νύχτα τὸ καλλιγόνει,
 Γιωργάκαινα καὶ μένη,
 βάνει ἀσημένια πέταλλα, καρφιὰ μαλαμπατένια,
 Γιωργάκαινα καὶ μένη.

326

'Τράβηξεν ὁ ντελη-βορηᾶς, — ἄιντε, καὶ μένη θάλασσα,
 κι' ὁ ταπεινὸς ὁ νότος, — ἄιντε, θαλασσοπούλα,
 φέρνει καράβια φράγκικα, — ἄιντε, καὶ μένη θάλασσα,
 κατάρτια πυξοκρένια, — ἄιντε, θαλασσοπούλα,
 φέρνει τρακόσιους ἄρχοντας, — ἄιντε, καὶ μένη θάλασσα,
 κ' ἐξήντα καλοέρους, — ἄιντε, θαλασσοπούλα,
 φέρνει κ' ἓνα φραγγόπουλο, — ἄιντε, καὶ μένη θάλασσα,
 'ποῦ 'ξέρει τοὺς ἀνέμους, — ἄιντε, θαλασσοπούλα,
 ἀνθήβαινε 'τραγούδαε, — ἄιντε, καὶ μένη θάλασσα,
 καὶ κατηβαίνει κλαίγει, — ἄιντε, θαλασσοπούλα.
 «Τί ἔχεις, μπρὲ φραγγόπουλο, — ἄιντε, καὶ μένη θάλασσα,
 καὶ κλαίγεις καὶ φωνάζεις» ; — ἄιντε, θαλασσοπούλα.
 «Γιὰ ιδέστε ποῦθε ἄστραψε, — ἄιντε, καὶ μένη θάλασσα,
 'ς τὴ Μπαρπαριὰ χιονίζει, — ἄιντε, θαλασσοπούλα,
 τάζτε λαμπάδες καὶ κερία, — ἄιντε, καὶ μένη θάλασσα,
 καράβια μὲ θυμιάμα, — ἄιντε, θαλασσοπούλα,
 ὅσο νὰ 'βγοῦμε σὲ στεριά, — ἄιντε, καὶ μένη θάλασσα,
 πέρα 'ς τὸν ἅϊ Στράτη, — ἄιντε, θαλασσοπούλα,
 'ποῦ προσκυνοῦν οἱ χριστιανοί, — ἄιντε, καὶ μένη θάλασσα,
 καὶ κᾶνουν τῆς μετάνοιαις», — ἄιντε, θαλασσοπούλα.

327

Συρριώτης ἐκατήβαινε, — σύρ', μαυρομμάτ'
 [μ', τὸ χορό,
 ἀπὸ 'ψηλὴ ραχοῦλα, — χαμλὰ συρμοζωσμένη,
 σέρνει μουλάρια δώδεκα, — σύρ' μαυρομμάτ'
 [μ', τὸ χορό,
 καὶ μούλαις δεκαπέντε, — χαμλὰ συρμοζωσμένη,
 σέρνει καὶ μιὰ χρυσόμουλα, — σύρ' μαυρ...
 νὰ περβατῇ καθάλλα, — χαμλὰ...
 'βαστοῦσε 'ς τὰ καπούλια της, — σύρ', μαυρ...
 πέντε κλονάκια μόνσκο, — χαμλὰ...
 κι' ἀπὸ τὸ μόνσκο τὸν πολὺ, — σύρ', μαυρ...
 κι' ἀπὸ τὴ μυρουδιά του, — χαμλὰ...
 ὁ νιὸς ἀποκοιμήθη, — σύρ', μαυρ...
 'ς τὴ μούλα καθαλλάρης, — χαμλὰ...
 κ' ἡ μούλα 'παραστράτησε, — σύρ', μαυρ...
 κ' ἐπῆρεν ἄλλη στράτα, — χαμλὰ...
 'πῆρε τὴ στράτα τῶν κλεφτῶ, — σύρ', μαυρ...
 τῶν καπιτανάρεω, — χαμλὰ...
 κι' ὁ νιὸς ὅταν ἐξύπνησε, — σύρ', μαυρ...
 ἠύρεθη 'ς ἄλλη στράτα, — χαμλὰ...
 «Μουλά μ', ἐδῶ ποῦ μ' ἔφερες, — σύρ', μαυρ...
 ἐδῶ 'ς τούτη τὴ στράτα, — χαμλὰ...
 ἐδῶ 'ναι στράτα τῶν κλεφτῶ, — σύρ', μαυρ...
 εἰν' οἱ πολλοὶ οἱ κλέφταις», — χαμλὰ...
 Τὸ λόγιο δὲν ἀπόσωσε, — σύρ', μαυρ...
 τοῦ 'βγήκαν ὀμπροστά του, — χαμλὰ...
 πιάνουν νὰ λύσουν τῆς τριχαῖς, — σύρ', μαυρ...
 νὰ 'βγάνουν τὰ δισάκκια, — χαμλὰ...
 «Πρῶτα 'ρώτα κ' ἐξέταζε, — σύρ', μαυρ...
 κι' ἀπαὶ νὰ μὲ πειράξῃς, — χαμλὰ...
 ἔχω κ' ἐγὼ 'ναν ἀδερφό, — σύρ', μαυρ...
 δώδεκα χρόνους κλέφτη, — χαμλὰ...

Γιῶργη τοῦ λένε τ' ὄνομα, —σύρ', μαυρ. . .
 Γιῶργη καὶ καπιτάνε, —χαμλὰ . . .
 αὐτὸς ἦταν ὁ ἀρχηγός, —σύρ', μαυρ. . .
 αὐτὸς ἦταν ὁ πρῶτος». —χαμλὰ . . .
 Ὁ πρῶτος κλέφτης τὸν ἀρπαξε, —σύρ', μαυρ. . .
 καὶ τὸν ἐμαχαιρόνει, —χαμλὰ . . .
 κι' ἀφόντας τὸν 'μαχαιρώσε, —σύρ', μαυρ. . .
 κάθεται τὸν 'ξετάζει. —χαμλὰ . . .
 «Νιέ μ', ποῦθε εἶν' ἡ χώρα σου, —σύρ', μαυρ. . .
 ποῦθ' εἶν' τὰ γονικά σου»; —χαμλὰ . . .
 «Λιάκισσ' ἦταν ἡ μάνα μου, —σύρ', μαυρ. . .
 Λιάκισσ' κ' ἡ ἀδερφή μου, —χαμλὰ . . .

εἶχα καὶ ἓναν ἀδερφό, —σύρ', μαυρ. . .
 καὶ 'βγήκε πρῶτος κλέφτης». —χαμλὰ . . .
 Τότε τὸν παίρ' ἔς τὴν ἀγκαλιά, —σύρ', μαυρ. . .
 καὶ τὸ γιὰτρὸ φωνάζει. —χαμλὰ . . .
 «Γιατρέ μ', πολλοὺς ἐγιάτρεψες, —σύρ', μαυρ. . .
 ἀρρώστους λαβωμένους, —χαμλὰ . . .
 καὶ τοῦτον ὅπου σοῦ 'φερα, —σύρ', μαυρ. . .
 νὰ μοῦ τόνε γιάτρεψης». —χαμλὰ . . .
 «Ἐγὼ πολλοὺς ἐγιάτρεψα, —σύρ', μαυρ. . .
 ἀρρώστους λαβωμένους, —χαμλὰ . . .
 μὰ τ' ἀδερφοῦ ἡ μαχαιριά, —σύρ', μαυρ. . .
 καμμιὰ γιάτρεψα δὲν ἔχει». —χαμλὰ . . .

328

'Κούω τὸν ἄνεμο κι' ἀχάει, —μωρὲ παπᾶ, ντε-
 [λῆ-παπᾶ.
 τὸ νότο καὶ μαλλόνει, —καῦμένε παπᾶ Θύμιο.
 μὲ τὰ βουνὰ ἐμάλλονε, —μωρὲ παπᾶ, ντελῆ-παπᾶ,
 μὲ τὰ βουνὰ μαλλόνει, —καῦμένε παπᾶ Θύμιο.
 «Ἐσεῖς καλὰ τὸν 'ξέρετε, —μωρὲ . . .
 'ποῦ ἦταν μικρός' ἔς τὰ γράμματα, —καῦμένε...
 μικρός' ἔς τὰ πινακίδια, —μωρὲ . . .
 καὶ τώρα ἔς τὰ γηράματα, —καῦμένε . . .
 ἐβγήκε πρῶτος κλέφτης, —μωρὲ . . .
 ὅλα τὰ κάστρα 'πάτησε, —καῦμένε . . .
 κι' ὅλα τὰ μαναστήρια, —μωρὲ . . .

καὶ τοῦ Βαρλάμη τὸ κελλί, —καῦμένε . . .
 δὲ 'μπόρει τὸ πατήση, —μωρὲ . . .
 τρούρω-ύρω τὸ 'ἔφερε, —καῦμένε . . .
 δὲν 'μπόρ' νὰ τὸ πατήση. —μωρὲ . . .
 ἦταν τρούρω μάρμαρο, —καῦμένε . . .
 καὶ μαρμαροχτισμένο. —μωρὲ . . .
 τὸ 'γούμενο ἐφώνάζε, —καῦμένε . . .
 τὸ 'γούμενο φωνάζει. —μωρὲ . . .
 «Κατήθα κάτω 'γούμενε, —καῦμένε . . .
 νὰ μᾶς 'ξεμολήσης, —μωρὲ . . .
 τ' ἔχω 'να μῆνα ἄρρωστος, —καῦμένε . . .
 βαρεῖα γιὰ νὰ 'πεθάνω», —μωρὲ . . .

329

Γλυκοχαράζουν τὰ βουνὰ κ' ἡ ἔμμορφαις κοιμοῦνται,
 τὰ παλληκάρια τὰ καλὰ ἔς τὰ ξένα τυραννιοῦνται,
 τοὺς τρώγ' ἡ λέρα τὸ κορμὶ καὶ τὸ κιμέρ' τὴ μέση,
 τὸ χέρι τοὺς δὲν ἄπλωσαν σὲ γυναικῆσιο κόρφο,
 μόν' τὸ 'βαλαν προσκέφαλο, ὅσο νὰ πάρ' ἡ μέρα.

330

Μικρὴ Βουργάρα 'θέριζε—μικρὴ Βουργαροπούλα,
 ἔς ἓνα κοντὸ κριθάρι, —Βουργάρα, Βουργάρα,
 ὦραις ὦραις ἐθέριζε, —μικρὴ Βουργαροπούλα,
 ὦραις 'καρδοπονοῦσε, —Βουργάρα, Βουργάρα,
 καὶ ἔς τὸ δεμάτ' ἀκούμπησε, —μικρὴ Βουργα-
 [ροπούλα,
 ἔκαμε τὸ παιδί της, —Βουργάρα . . .
 τό 'καμε, τὸ ἀπόκαμε, —μικρὴ . . .
 κυττάζ' νὰ τὸ σκοτώσῃ. —Βουργάρα . . .
 περδῖκα τὴν ἀγνάντεψε, —μικρὴ . . .

ἀπὸ 'ψηλὴ ραχοῦλα. —Βουργάρα . . .
 «Τί κάνεις, μωρὴ σκύλα 'κεῖ, —μικρὴ . . .
 μὴρ' σκυλοβυζασμένη; —Βουργάρα . . .
 ἐγὼ ἔχω 'ξήντα δρό πούλι, —μικρὴ . . .
 κανένα δὲ σκοτώνω». —Βουργάρα . . .
 «Σὰν ἔχης 'ξήντα δρό πούλι, —μικρὴ . . .
 τὰ ἔχεις μὲ τὴν τιμὴ σου, —Βουργάρα . . .
 κ' ἐγὼ ἓνα μοναχὰ ἔκαμα, —μικρὴ . . .
 κι' αὐτὸ τιμὴ δὲν ἔχει». —Βουργάρα . . .

331

Μέσ' ἔς τὴν ἀγὰ Παρασκευὴ
 κόρη κοιμάται μοναχῇ,
 κοιμάται καὶ διανεύγεται
 καὶ τὸ ταχὺ σηκώνεται,
 παίρνει νερὸ καὶ νίβεται,
 τὸ χτένι καὶ χτενίζεται,
 καὶ τὸ γαλὶ γαλιίζεται,
 τὰ 'μάτια της ὠρμούνει.

«Μαῦρά μου 'μάτια, χαμπηλά,
 θαλὰ σᾶς 'βγάλω ἔς τὸ χορό,
 τρούρω μὴν κυττάζετε,
 κι' ἄσπρα μὴ λαιμαργήσετε,
 καὶ πάρετ' ἄντρα γέροντα,
 ὁ γέροντας θέλει πολλά,
 θέλει τὰ στρώματα χοντρά,
 καὶ τὰ προσκέφαλα 'ψηλά».

332

Ὅλα τοῦ κάμπου τὰ πουλιά, ὅλα τὰ εἶχα τσακώσω,
 τὴν πέρδικα τὴν ἔμμορφη δὲν 'μπόρω τὴν τσακώσω,
 πῶχει πλουμίδια ἔς τὸ λαιμό, πλουμίδια ἔς τὸ κεφάλι,
 κι' ἀνάμεσα ἔς τὰ στήθια της ἔχει τὸ τηρογάλι,
 ὅπου τηράει τὰ κάλλη της, τηράει τὴν ἔμμορφιά της.
 «Ἄ κάλλι μου 'περήφανο, καὶ φρύδια μου γραμμένα,
 δὲν πρέπει νᾶστε 'σὲ κλουβὶ κλεισμένα, κλειδωμένα,
 «μόν' πρέπειτε ἔς τὰ Γιάννινα πεσκέσι τοῦ βεζύρη».

333

Ἄντρα 'ψηλὸ 'ποῦ μ' ἔδωκες, —μάννα, μούρ' μάννα,
 'ψηλὸ 'σὰν τὸ ροβίθι, —μάνν', ἀντρεωμένος 'ποῦ ἦταν!
 τῆς στάχταις ἀνακίτονε, —μάννα, μούρ' μάννα,
 'σὰ μὴ μὲγάλη γάτα, —μάνν', ἀντρεωμένος 'ποῦ ἦταν!
 τὴ γάτα καθαλίκευε, —μάννα, μούρ' μάννα,
 'σὰν τ' ἄξιζο παλληκάρι. —μάνν', ἀντρεωμένος 'ποῦ ἦταν!
 ἔς τὰ ξένα ποῦ ἐπήγαινε, —μάννα, μούρ' μάννα,
 δὲν ἐκλαψε τρεῖς μέραις, —μάνν', ἀντρεωμένος 'ποῦ ἦταν!
 ἔς τὸ 'σπίτι 'ποῦ ἐκάθονταν, —μάννα, μούρ' μάννα,
 φοβᾶτ' ἀπὸ τῆς γάταις, —μάνν', ἀντρεωμένος 'ποῦ ἦταν!
 καὶ τὸ πουρνὸ σηκώνεται, —μάννα, μούρ' μάννα,
 μὲ τὰ δαυλιὰ μαλλόνει, —μάνν', ἀντρεωμένος 'ποῦ ἦταν!

334

'Κούγω τὸν ἄνεμο κι' ἀχᾶ,
 μωρὲ παπᾶ, ντελῆ-παπᾶ,
 τὸν 'κούγω καὶ μαλόνει,
 ντελῆ-παπᾶ, λεβέντη,
 μὲ τὰ βουνὰ ἐμάλλονε,
 μωρὲ παπᾶ, ντελῆ-παπᾶ,
 μὲ τὰ βουνὰ μαλόνει.
 ντελῆ-παπᾶ, λεβέντη.
 «Ἐσεῖς βουνὰ τοῦ Γρεβενοῦ,
 μωρὲ παπᾶ, ντελῆ-παπᾶ,
 καὶ δέντρα τοῦ Μετσόβου,
 ντελῆ-παπᾶ, λεβέντη,

ἔσεῖς καλὰ τὸν 'ξέρετε,
 μωρὲ παπᾶ, ντελῆ-παπᾶ,
 αὐτὸ τὸν παπᾶ-Γεώργη,
 ντελῆ-παπᾶ, λεβέντη,
 ὅπου ἦταν κλέφτης ἔς τὰ βουνὰ,
 μωρὲ παπᾶ, ντελῆ-παπᾶ,
 καὶ χαρμῆς ἔς τοὺς κάμπους,
 ντελῆ-παπᾶ, λεβέντη.
 «Ὅλα τὰ κάστρα 'πάτησε,
 μωρὲ παπᾶ, ντελῆ-παπᾶ,
 κι' ὅλα τὰ μαναστήρια,
 ντελῆ-παπᾶ, λεβέντη,

τὸ μαναστήρι 'ς τοὺς ἀγίους,
μωρὲ παπᾶ, ντελῆ-παπᾶ,
δὲ 'μπόρει νὰ πατήση,
ντελῆ-παπᾶ, λεβέντη·
τὸ 'γούμενο ἐφώναζε,
μωρὲ παπᾶ, ντελῆ-παπᾶ,
τὸ 'γούμενο φωνάζει,
ντελῆ-παπᾶ, λεβέντη·
«Καταίβα κάτω, 'γούμενε,
μωρὲ παπᾶ, ντελῆ-παπᾶ,

νὰ μᾶς 'ξεμολόγησες,
ντελῆ-παπᾶ, λεβέντη,
ὅτ' ἔχω κάμει κρίματα,
μωρὲ παπᾶ, ντελῆ-παπᾶ,
κι' εἶμαι κριματισμένος,
ντελῆ-παπᾶ, λεβέντη,
'τ' ἔχω σκοτώσ' ἕναν παπᾶ,
μωρὲ παπᾶ, ντελῆ-παπᾶ,
ἐκεῖ 'ποῦ 'λειτουργοῦσε,
ντελῆ-παπᾶ, λεβέντη».

335

Τοῦτα 'ν' τὰ 'σπίτια τὰ 'ψηλά,
ζιμπίλι, ζιμπιλάκι μου,
λέει τὰ μαρμαροχτισμένα,
ζιμπιλάκι μου γαλάζιο·
μέσα 'ν' ὁ νεῖος 'ποῦ κάθεται,
ζιμπίλι, ζιμπιλάκι μου,
λέει καὶ μὲ τὴν πελιστέρα,
ζιμπιλάκι μου γαλάζιο.
'Σ τὰ γόνατα τὴν ἔβαλε,
ζιμπίλι, ζιμπιλάκι μου,
λέει 'ς τὰ 'μάτια τὴν τηράει,
ζιμπιλάκι μου γαλάζιο.
«Κόρη μ', δὲν εἶσαι ἔμμορφη,
ζιμπίλι, ζιμπιλάκι μου,

λέει ξανθὴ καὶ μαυρομμάτα,
ζιμπιλάκι μου γαλάζιο».
«Γιὰ πέρνα 'πὸ τὸν Τούρναβο,
ζιμπίλι, ζιμπιλάκι μου,
λέει κ' ἔβγα 'ς τὴ Σαλονίκη,
ζιμπιλάκι μου γαλάζιο,
καὶ κόψε μου φορέματα,
ζιμπίλι, ζιμπιλάκι μου,
λέει καὶ φκιάσε μου ἀρμύταις,
ζιμπιλάκι μου γαλάζιο,
νὰ ἰδῆς, πῶς γένομ' ἔμμορφη,
ζιμπίλι, ζιμπιλάκι μου,
λέει ξανθὴ καὶ μαυρομμάτα,
ζιμπιλάκι μου γαλάζιο».

335

'Αγοῦρος μῆλο μῶστειλε κι' ὀλόχρυσο γαῖτάνι,
τὸ 'λούστηκα, τὸ 'πλέκτηκα καὶ 'ς τὸ χορὸ ἐμπήκα·
κι' ἀπὸ τὸ βρόντο τοῦ χοροῦ κι' ἀπὸ τὴν ταραχὴ μου
μοῦ 'πесе τὸ τουλπάνι μου κ' ἐφάνη τὸ γαῖτάνι,
καὶ τό εἶδ' ἡ σκύλα ἡ πεθερὰ κ' ἡ σκύλα ἡ ἀντραδέρφη.
«Τοῦτ' τὸ γαῖτάνι 'ποῦ φορεῖς, θαρρῶ τ' εἶναι τοῦ γριοῦ μου».
— «Τοῦ γριοῦ σ', βρὲ μάικο, 'μαι κ' ἐγώ, τοῦ γριοῦ σου τὸ γαῖτάνι».
— «Δὲ θέλω μάικο νὰ μ' εἰπῆς, καὶ πεθερὰ νὰ μ' ἔχης».
— «Νὰ σάσῃς, μάννα θὰ σ' εἰπῶ, καὶ πεθερὰ θὰ σ' ἔχω».

336

'Ο παπᾶς ἀχ τὴν 'Ηλιὰ ἔχασε τὴν παπαδιά,
ἔχασε τὴν παπαδιά κ' ἐρωτᾷ τὴ γειτονιά.
«Μὴν εἰδετε τὴν παπαδιά, τὴν ψυχὴ καὶ τὴν καρδιά»;
«'Φῆς τὴν εἶδαμε 'ς τὰμπέλι, πῶπαιζε μὲ τὸ Βαγγέλη,
'φῆς τὴν εἶδαμε 'ς τὸ λάκκο, πῶπαιζε μὲ τὸν Καβᾶκο,
'φῆς τὴν εἶδαμε 'ς τὴ βρύση, πῶπαιζε μὲ τὸ Χαρίση,
'φῆς τὴν εἶδαμε 'ς τὰλῶνι, πῶπαιζε μὲ τὸν 'Αντώνη.

337

Νὰ εἶχα τὸν οὐρανὸ χαρτί, τὴ θάλασσα μελάνη,
νὰ ἔγραφα τὰ ντέρτια μου καὶ πάλι δὲ μὲ φτάνει.
Ντέρτι δὲν εἶχα 'ς τὴν καρδιά, κι' ἀπόχτησα μαράζι,
τοῦ καραβιοῦ τὰ σίδερα νὰ ῥήξω, δὲ μὲ φτάνει.
Πέρνω τὸ καλαμάρι μου, κι' ἀρχίνησα νὰ γράψω,
ἡ κοντυλιὰ δὲν ἔγραφε, κι' ἀρχίνησα νὰ κλάψω.
Γράψε, κοντύλι μου χρυσὸ καὶ δάκτυλ' ἀσημένιο,
γράψε μου μιὰ καλὴ γραφή, νὰ στείλω τῆς καλῆς μου,
νὰ μὴν 'πῇ, πῶς 'μαυρόφυγα, καὶ δὲν ἀνεστενάζω,
'σάν τὸ πουλάκι 'ς τὸ μπαζὲ σκούζω καὶ τὴ φωνάζω.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΝ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ

ΥΠΟ

Α. ΓΟΝΙΟΥ

Α'. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

Α

'Αγάλια· κατ' ἐπανάληψιν, ἀγάλε· ἀγάλια·
σιγά σιγά· παρ. ἀγάλε· ἀγάλια γίνεταί ἡ
ἀγουρίδα μέλι.
'Αγαρο· ἀθήρ καὶ ἀνθήριξ· τὸ γένειον τοῦ
ἀστάχους· κατάρα· ἄγανα 'ς τὰ 'μάτια
σου.
'Αγγειό· σκεῦος.
'Αγγελοκρούομαι· ἐπὶ τῶν πνεόντων τὰ λοι-
σθία.
'Αγιόσμος· ἡδύσμος, φυτ.
'Αγέρας· ἀέρας, ἀήρ.
'Αγκαλιά· ἀγκάλη· φρ. ἀγκαλιὰ ξύλα, χόρτα·
ὅσα περιλαμβάνονται μεταξύ τῶν δύο βρα-
χιόνων.
'Αγκίδα· ἀκίς· φρ. τὸν ἔχω ἀγκίδα· ἐπὶ
ἐχθρῶν.
'Αγκωνή· γωνία.
'Αγκωνάρι· ὁ εἰς τὴν γωνίαν τοῦ οἴκου τιθέ-
μενος λίθος.

'Αγνάρτεῦω· παρατηρῶ ἀπέναντι· ἀγνάντια=
ἄντικρυ.
'Αγρηάδα· ἄγρωστις.
'Αδράρτι· ἄτρακτος.
'Αθέρας· ἡ κόφισ τοῦ σπαθιοῦ, μαχαιριοῦ·
2) τὸ λεπτότατον καὶ μτφρ. τὸ καλλίτερον
μέρος πράγματός τινος, τὸ ἄνθος.
'Αἰ!· θαυμαστικόν· αἰ!
Αἶρα· χ. ζιζάνιον φυτρῶνον μεταξύ τοῦ
σίτου.
Αἰριάρης καὶ ραιριάρης· ὄργανον, δι' οὗ κα-
θαρίζουσι τὴν αἶραν τοῦ σίτου.
'Αλατίζω· ἀλίζω· ἀρτύω μὲ ἄλας.
'Αλειροπόδι· τὸ ξύλον, ἐφ' οὗ στηρίζεται τὸ
ἄροτρον· 2) ἀστερισμός τις.
'Αλνχτῶ· ὑλακτῶ.
'Αλωποῦ καὶ ἀλεποῦ καὶ ἀλποῦ, ἐν τισι δὲ
χωρίοις καὶ μάρω· ἀλώπηξ.
'Αμπωρτωκέφαλα καὶ ἀμπωρτωκεφαλιάζω·
σπρώχνω τινὰ μὲ τὸ κεφάλι κάτω, κατα-
διώκω.

Ἀράβρα· πηγή.
 Ἀραδεῖτος καὶ ἀναδεῖτοῦρι· ἀναδεξιμαῖος.
 Ἀραγόρια· διαβολή, καταλαλιά.
 Ἀραδευτής· ταραξίας.
 Ἀράκαμα· λ. γεωργ. ἐπὶ τῶν ἀγρῶν.
 Ἀρακατεψιάρης· ἀναδευτής.
 Ἀράποδα· ἀντιστρόφος.
 Ἀράποδος· δύστροπος.
 Ἀράσκελα· ὑπτίως.
 Ἀρεμοδοῦρα· ἀνεμόστροφος.
 Ἀρεμοσοῦρι· ἡ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου συσσωρευθεῖσα χιών.
 Ἀρεμοστρόφυλλο· θύελλα, ἀνεμοστρόβιλος.
 Ἀρτάρα· ὁμίλη.
 Ἀπαρημά· ὑπὴνεμος· μέρος, τόπος φυλαττόμενος ἀπὸ τοῦ ἀνέμου.
 Ἀπόγγωγο καὶ πογγῶγα· τὸ κείμενον ἐν γωνίᾳ καὶ προφυλαττόμενον ἀπὸ τοῦ ἀνέμου.
 Ἀποσταίνω· ἀπαυδῶ.
 Ἀποκουπιᾶζω· ἐπιστομίζω.
 Ἀποχειριῶ· προχείρω.
 Ἀρίδα· ἐργ. ξυλουργικόν· φρ. παροιμ. εὐρ' ἢ ἀρίδα ῥόζο· ἐπὶ προσκομμάτων.
 Ἀρματόνω· στολίζω.
 Ἀρμέγω· ἀμείλω.
 Ἀσήμαδο· ζῶο ἀσήμαδο, τὸ μὴ ἔχον σημεῖον διακριτικόν· λέξις ποιμενική.
 Ἀστάχι· στάχυς.
 Ἀστράγα καὶ ἀστρέχα· τὸ γεῖσον καὶ τὸ ὑπὸ τὸ γεῖσον.
 Ἀστροφεγγιά· ἡ διὰ τῶν ἀστέρων φωτιζομένη ἀσέλγηος νύξ, τὸ φῶς τῶν ἀστρῶν.
 Ἀτσαλος· ἀτάσθαλος, ῥυπαρός, ἄτακτος, αὐθάδης.
 Αὐγερινός· ἐωσφόρος· ἡ Ἀφροδίτη ἀνατέλλουσα τὴν αὐγὴν.
 Ἀχαρος· ἀχαρής, ὁ ἐστερημένος χαρᾶς.
 Ἀχνός καὶ ἀχνός· ἄχνη· 2) ἀτμός.
 Ἀχός· ἥχος.

B

Βαιτοῦλα· ἐρίφη, ἱγδοποῦλα.
 Βαλαριδιά καὶ βαλαριτιά· ἡ δρυς ἢ φέρουσα τὰς βαλάνους τὰς φαγωσίμους=φηγός.
 Βαλμάς· ἱπποφορβός· ὁ βόσκων τοὺς ἵππους καὶ ἡμιόνους.
 Βαρέλα καὶ βαλέρα καὶ βουτσέλα· ὑδρία.
 Βασιλεύω· εἶμαι βασιλεύς· 2) δύω, ἐπὶ ἀστέρων καὶ ἡλίου καὶ σελήνης.
 Βατσουνιά καὶ βατιά· βάτος.
 Βήσαλο· λίθος μέγας διὰ πετροβόλημα.

Βιό· τὰ κτήματα, ἡ περιουσία.
 Βλησεῖδι· θησαυρὸς κεκρυμμένος.
 Βλίτρον· βλίτον, εἶδος λαχάνου.
 Βολεῖ· ἐπιτρέπεται.
 Βολετό· ἐνδεχόμενον· βολετό ν' ἄρθῃ=ἴσως· τὸ ἐναντίον, ἀδόλετο=ἄφρευκτον.
 Βολιτιά· βόλιτον· ἡ κόπρος τῶν βωδίων· ἀλλοῦ βουνιά καὶ βνιά.
 Βούκλειδα· ἡ κλεῖς ἢ συνδέουσα τὸ ἄροτρον μετὰ τοῦ ζυγοῦ.
 Βουνίσκος· ὀρεινός, ἀντίθ. τοῦ καμπίσκος=πεδινός.
 Βρόχι· βρόχος, θηλειά.
 Βρύζα· } εἶδος γεννημάτων.
 Βρώμη· }

Γ

Γαῖγα καὶ ῥίδα· αἶξ.
 Γαλαντίης καὶ γαναντοῖης· ὁ γανόνων τὰ χάλκινα ἀγγεῖα=γανωτής.
 Γαλασσα· φυτ. ἐκ τοῦ γάλακτος, ὃ ἐκχέει=γαλακτίς.
 Γεμτσούρια· γεννητούρια (εὐχ. ἐν Ζ. καὶ ἀλλ. καὶ 'ς τὰ γεμτσούρια σου).
 Γανόνω· γανόω· γανόνω τὰ ἀγγεῖα.
 Γερντοκόρσο· ἡ προβεβηκυῖα παρθένος.
 Γερντοπαλλήκαρο· ὁ προβεβηκὼς ἄγαμος ἀνὴρ.
 Γερντοπός· ὁ ἀνὴρ, οὗ ἡ ὄψις φαίνεται γηραλέα.
 Γερντοφέρω· ὁμοιάζω γέροντι.
 Γκόλιος· ἄπτερος, ἐπὶ πτηνῶν· μτφρ. γυμνός.
 Γνέθω· νήθω· γνέμα, τὸ νῆμα.
 Γοργοποδιάζομαι· σπεύδω.
 Γράβλα· ἐν Πωγωνιανῇ ἀβράμηλα· κοῦμα, ἐν Ἰωαν. κοκκύμηλα· κορόμηλα ἐν Ζαγ.
 Γράφα (γαράφα)· φιάλη.
 Γυροβολιά· γύρα (ἐν Ἀρτη).

Δ

Δαυλί· δαυλός, τὸ ἡμιεκαυμένον ξύλον.
 Δαυλός· ἐρυσίβη· δαυλιασμένος σῖτος· ἀνεμόφθορος.
 Διάζομαι· στήμονα ἴστημι.
 Διάσμα· στήμων.
 Διακονάρης· ἐπαίτης, ζήτουλας.
 Διαλαλῶ, διαλαλητής· κηρύττω, κήρυξ.
 Διαλοῖζομαι· διαλογίζομαι, συλλογίζομαι.
 Διάραχο· ἡ κορυφή τῆς ῥάχews.
 Δίβουλος· ἀμφίβουλος· εἶμαι δίβουλος.

Διδυμόνι· διδυμον ἄρνιον ἢ κατσίκιον, τὸ ἄλλαχού ὀψιμάδι.
 Δικανίκι· ῥάβδος, ἣν ἔφερον οἱ δικασταί, βακτηρία.
 Δικέτρι· βούκεντρον.
 Δραγάτης· ὁ ἀμπελοφύλαξ ἢ ἀγροφύλαξ.

E

Εἰδή· εἶδος, μορφή τοῦ προσώπου.
 Εὔβες· τὴν παρελθοῦσαν ἐσπέραν.

Z

Ζαίνω· ὄζω κακῶς· φρ. ζαίνει κρασίλας.
 Ζαλίκι· ἀγκάλις ξύλων, φορτίον.
 Ζαλικόνομαι καὶ ζαλόνομαι· φορτόνομαι.
 Ζαρόνω· ῥυτιδῶ· 2) συστέλλομαι.
 Ζαρωματιά καὶ ζάρωμα· ῥυτίς τοῦ προσώπου.
 Ζεῦλα· ζεύγλη, γεωργ. ἐργαλεῖον.
 Ζουλιζω· συνθλίβω, πιέζω.
 Ζαρκάδι· δορκάς.
 Ζούδιο· ζῳδῖον, ζῳφῖον· μικρὸν ζῳον.
 Ζουράς· τρελλός.
 Ζούφιο· κενόν· (ζούφιο καρούδι καὶ ζούφαλο).
 Ζῶνα καὶ ζωνάρα· ζώνη δι' ἧς ζώννυνται.
 Ζωντόβολο· ὄνος κανθήλιος, περιφρ. ἐπὶ ἀνθρώπων· μωρὲ ζωντόβολο!

Θ

Θαρρεντά· θαρρούντως, θαρραλέως.
 Θαρρέω· θαρρέω.
 Θαστικό· νεκροταφεῖον.
 Θερμασιά· πυρετός.
 Θερμαῖνομαι· πυρέσσω.
 Θραψήρος, εὐθραυστος· (ξύλο θραψήρο).
 Θυροστόμι· παραστάτης, τὸ περὶ τὸ στόμιον τῆς θύρας ξύλον.

K

Κακομάνταλος· ὁ μὴ ἔχων κοσμιότητα.
 Κακοσύνατος· φίλερις, φιλόνεικος.
 Κάκοφος· κακόδραστος.
 Καλοπήγεια· εὐχρήστως.
 Κάλοφος καὶ κάλοφα· τὰ εὐκόλως βραζόμενα ὅσπρια, καλόβραστα.
 Καλούδια· τὰ διδόμενα τοῖς παιδίοις δῶρα, οἷον ὀπωρικά, ζαχαρικά, κλπ.
 Καμαρόνω· κομπάζω, γαυριῶ· λέγεται καὶ ἐπὶ τῆς νύμφης, ὅταν κλίνη τὴν κεφαλὴν καὶ βλέπῃ πρὸς τὰ κάτω.

Καρίσαμι· δῶρον χάριν τιμῆς καὶ υποχρεώσεως στελλόμενον.
 Κάγουρα· λέξις ὑφαντική, τὸ ἄλλως λεγόμενον ὑφάδι.
 Καροῦτος· κνηκός· κνηκῆτος τράγος, ξανθός.
 Κάππα, γλαῖνα.
 Καρκαλέτης· κοκκυσμός· λέξις πεποιημένη.
 Καρφαλός· φαλακρός.
 Καταηλιού· πρὸς τὸν ἥλιον.
 Κατακαμπίς· πρὸς τὸν κάμπον ἀποβλέπειν ἢ βαδίζειν.
 Κατακέφαλα· κατὰ κεφαλῆς.
 Καταλαγού· κατὰ τύχην.
 Καταπόδι· κατὰ πόδας.
 Κατάποδο· τὸ μετὰ τὸν τοκετὸν πίπτον ὕστερον.
 Καταρραχῆς· ἐν τῇ ῥάχει, ἢ ἐπὶ τὴν ῥάχιν.
 Κατασάρκι· ἐχέσαρκον, κατὰ σάρκα.
 Καταστοματίς· στόμα πρὸς στόμα.
 Κατῶφλι· οὐδός.
 Κατηκιά· ὁμίλη.
 Κερόνω· ἀδειάζω· κενόνω τὰ φαγητά.
 Κιβούρι· τάφος.
 Κλάνω· πέρδω.
 Κλαφομοῖρας· μεμφίμοιρος.
 Κλόσσια· κρόσσια, κροσσοί.
 Κλεισοῦρα· κλεισώρεια.
 Κλούβιο· οὐρεῖο, ἐπὶ ὠοῦ.
 Κολ(η)τσίδα· φυτ. ἀπαρόνη· φρ. κολνάει· σὰν ἡ κολλτσίδα.
 Κολλοῦρα· κολλύρα.
 Κολόβος· μείουρος, ἄκερκος.
 Κοπέλλα· κόρη, ἐν Ἰωαν. ὑπηρέτρια.
 Κοπέλλι· ἐν Ζ. ὑπηρέτης.
 Κορακοζώητος· μακρόβιος.
 Κορόμηλα· κοκκύμηλα· ἐν Ἰωαν. κοῦμα καὶ κομυλιάτο δένδρον.
 Κόρφος· κόλπος.
 Κρεββάτα· αἵθουσα.
 Κρεμαστάλης· μαγειρικὸν ἐργαλεῖον, δι' οὗ κρεμῶσι τὴν κακὰ βὴν ἐπὶ τοῦ πυρὸς πλήρη ὕδατος πρὸς θέρμανσιν.
 Κουβάρι· μίτος.
 Κουβαλῶ· κομίζω, μετακομίζω.
 Κουλλός· κυλλός.
 Κουρκοῦτι· πολτός.
 Κουροφέλα· λόγια ἐπιπόλαια.
 Κουτσαίνω· χωλαίνω· παρὰ τὸ κουτσός=χωλός.
 Κούτσουρο· στέλεχος, κορμός.
 Κούτσικο· μικρούτσικον, πολὺ μικρόν.
 Κούφιο· κοῦφον, ἐλαφρόν, κενόν· φρ. κούφιο καρούδι.

Κοτρόνι· λίθος μέγας.
 Κωλοσοῦσαι· σεισοπυγίς.
 Κωλοφωτιά· πυγολαμπίς.
 Κρουσταίνω· υφαίνω πυκνά· ἐκ τοῦ κρούω.
 Κριαρᾶς· ὁ βόσκων κριούς.
 Κρύϊο· κρύος, ψύχος.
 Κοπάδι· ποιμνιον, καὶ κοπή, ποιμνη· κοπα-
 δάρης δὲ ὁ ἔχων ποιμνην.

Λ

Λαβόνω· τραυματίζω.
 Λάβωμα καὶ λαβωματιχ· τραῦμα.
 Λαγκάδι· κοιλάς, νάπη.
 Λαλῶ· ἄδω, ἐπὶ πτηνῶν.
 Λαμπίχος· ἄμβυξ.
 Λάσπη· πηλός.
 Λαγτίζω· λακτίζω.
 Λεβέντης· παλληκαρί.
 Λέλε! ἐπιφ. ἐλελεῦ! οὐ ἐλέλεμ=οὐ ἐλελεῦ.
 Λιάζω· ἡλιάζω· ἐκθέτω ἱμάτια ἢ ἄλλο τι
 εἰς τὸν ἥλιον· τὸ μέσον ἡλιάζομαι, ἡλιάζο-
 μαι, κάθημαι κατὰ ἡλίου, ἵνα θερμανθῶ.
 Λιακό· ἡλιακός, ἡλιαστήριον.
 Λιανίζω· κομματιάζω· λιανίζω κρέας, κατα-
 κρεουργέω, κατακερματίζω, κάμνω λιανά,
 λιανά.
 Λιάρος· ἄσπρος.
 Λιγοθυμιά· λειποθυμία.
 Λοβοδά· ἀτράφαξις, χρυσολάχανον· εἶδος λαχ.
 Λόγγος· δάσος.
 Λομάδα· ἐν Ζ. ἄμᾶς, ὁμάδα ἐν Κουρ. καὶ Π.
 σιομάδα, ἐν Ἰωαν.
 Λουλούδια· ἄνθη.
 Λουρί· λῶρος.
 Λύσσα· ὑδροφοβία· καὶ ῥῆμ. λυσσεύζω.

Μ

Μαργουρωμένος· ἀκίνητος.
 Μαζόνω· συναθροίζω, συλλέγω.
 Μάλαθρον· μάραθρον.
 Μαλλόνω καὶ μάλλωμα· ἐρίζω, ἔρις.
 Μαρράρι· τὸ σιτευτὸν ἄρνιον ἢ κριός.
 Μαρτάρι· μύκης.
 Μάρταλος· μάνδαλος, κλειθρον.
 Μαντάνι· μηχανή, δι' ἧς κατασκευάζουσι τὰ
 μάλλινα δέματα.
 Μαντρί· μάνδρα.
 Μαργόνω καὶ μαργωμένος· ναρκοῦμαι, εἶμαι
 ἀναισθητός, ἀκίνητος.
 Μαρκηῶμαι· μηρυκάομαι, ἀναμασσῶ.

Μαρμάρα· στείρα.
 Μαστάρι· μαστός.
 Ματσαλῶ· μασσῶ.
 Μεσόκοπος· ὁ μέσης ἡλικίας ἀνὴρ.
 Μεσόσκελε· μεταξὺ τῶν σκελῶν.
 Μεσοστρατίς· ἐν μέσῃ ὁδῷ, ἢ μεταξὺ τῆς ὁδοῦ.
 Μολόγα· μαλάχη.
 Μοροθύζα· ἡ ἔχουσα ἐν βυζί, μαστόν.
 Μουλόνω· σιωπῶ, μένω ἀκίνητος, λουφάζω.
 Μουρχός· θολός, ἀμυδρός.
 Μοῦτρα· πρόσωπον.
 Μουφακίδι· ἐν Ζ. ἀλφασκιά, ἐν Ἰωανν.
 ἐλελίφασκος.
 Μούρλα· εὐρώς.
 Μωρέ! ἐπιφ. κλητ.=ῶ.

Ν

Νεροτρουβιά· δίνη· ἐνθα διὰ τοῦ περιστρεφο-
 μένου ὕδατος κατασκευάζουσι τὰ μάλλινα
 ὑφάσματα.
 Νιοφρόνω· φαίνομαι ὡς νέος.
 Νουτός· ἀνάδοχος.
 Νῶμος· ὥμος.
 Νωπός· πρόσφατος.

Ξ

Ξάγι· τὸ λαμβανόμενον ὑπὸ τῶν μυλωνάδων
 ὡς ἀμοιβή τοῦ ἀλέσματος.
 Ξάγαλα· σκύβαλα· τὰ ἐξαγόμενα διὰ τοῦ κο-
 σκινίσματος.
 Ξεγαλίζω· ἐξάγω διὰ τοῦ κοσκίνου τὰ σκύ-
 βαλα.
 Ξαρλινάζω· διασκεδάζω.
 Ξεζώγατος· ἄζωστος.
 Ξεμπερδεύω· ἀπαλλάττομαι τῶν περιπλοκῶν.
 Ξεμυτῶ· φαίνομαι μακρόθεν.
 Ξενητῶ· διανυκτερεύω.
 Ξεπόλυτος· ἀνυπόδητος.
 Ξερρηγαίνω· ἐπὶ τῶν ἐλαττουμένων ὑδάτων.
 Ξερεμιάδι· χειμᾶδιον.
 Ξερεμιάζω· παραχειμιάζω, διαχειμιάζω,
 ἔοδι· ἐκφορά, ἐξόδιον, ἐξόδιος ὕμνος ὁ ψαλλό-
 μενος ἐν τῇ ἐκφορᾷ.
 Ξυλοπερήφανος καὶ ξυλοπερηφάνεια· ἱππό-
 τυφος, ὑπποτυφία.
 Ξώδεγμα· ἐπιπολαίως, ἀκροθιγῶς.
 Ξώλυτος· ἐλεύθερος.
 Ξωμοιάρικα· τὰ διαχειμιάζοντα ποιμνία εἰς
 μάνδρας, πρὸς διάκρισιν τῶν διαχειμαζόν-
 των ἐν οἰκίαις.
 Ξώστι· ἐξώστης.

Ο

Ὁϊ! ἐπιφ. οἶμοι.
 Ὁλάκερος· ὀλόκληρος.
 Ὁλόβολος· ὀλόκληρος.
 Ὁλόρθος· ὀρθιος, ὀρθός.
 Ὁμπλή· ὀπλή.
 Ὁργωμα καὶ ὀργόνω· ἀροτρίασις καὶ ἀρο-
 τριῶ.
 Ὁσμίζομαι· ὀσφραίνομαι.
 Ὁσρέγα· τὸ ὑπὸ τὸ γείσιν.
 Οἰβη· οὔια, ὦα.
 Οὔϊ! ἐπιφ. οἶοι.
 Οὐρανοκόλλητος· γιγάντιος, κολοσσαῖος.
 Οὐξίμαδι· ὀψίγονος.
 Ὀψιμειά· οἱ ἀργὰ γινόμενοι καρποὶ, ὀψιμοι.

Π

Παθρί· φάτνη.
 Παραμάσκαλα· ὑπὸ μάλης.
 Παξιμάδι· διπυρίτης ἄρτος.
 Παπύρι· χόρτον βαλτώδες, δι' οὗ ποιοῦσι
 ψιθύους.
 Παραπαίρομαι· ἐξάπτομαι.
 Παραπαίρω· ἐπιπλήττω.
 Παρασιτῆς· ἐπὶ παρὰ τὴν ἐστίαν.
 Παραφαρσιάζομαι· συναρπάζομαι, προκατα-
 λαμβάνομαι.
 Πασκαλιά· πάσχα.
 Πασπάλη· παιπάλη, τὸ λεπτότατον ἄλευρον.
 Πάσχω καὶ πασχίζω· προσπαθῶ.
 Πατερίτσα· ῥάβδος ἀρχιερατικῇ.
 Παλιμάνα· ἐν Ἰωαν., ματαπάλι ἐν Ζ.=πά-
 λιν αὐθις.
 Πεζοῦλι· ἀνάκλιντρον, λίθος ἐν τοῖς προπυ-
 λαίοις.
 Πελεκῶ· κόπτω διὰ τοῦ πελέκεως.
 Περτάνευρο· χόρτον, ἀρνόγλωσσον.
 Περάτης· ἡ κλείουσα τὰς θύρας δοκός.
 Περκοιλάδι· φυτοῦ εἶδος.
 Περουγιά· ἀναδενδράς, ἡ ἀλλαχοῦ κρεβ-
 βαταρίζ.
 Πέτουρα· τὰ φύλλα τῆς πήττας.
 Πήττα· πλακοῦς.
 Πηττόβεργος· τὸ κυλινδρείδες ξύλον, δι' οὗ
 πλάθουσι τὰ φύλλα τῆς πήττας, ὁ ἀλλαχοῦ
 πλάστης.
 Πιάνω· πιάζω, λαμβάνω, ἄπτομαι.
 Πισμιοήμεραι· ἡμέραι ἐπίσημοι.
 Πιστρόφια· ἡ ἐπιστροφή τῆς νύμφης μετὰ τὸν
 γάμον εἰς τὴν οἰκίαν μετὰ τοῦ γαμβροῦ.

Πλάγι· κλιτὺς λόφου καὶ ὄρους.
 Πλαντάζω· ἀδερμονῶ.
 Πλαστήρι· ἐργ. μαγειρ. ἐν ᾧ πλάθουσι.
 Πλάρος· δέλεαρ.
 Ποδάγρα· ποδαλγία.
 Ποδιά· περιζώμα.
 Ποδοκόπι· πληρωμὴ διὰ τὸν κόπον τῶν
 ποδῶν.
 Ποκάρι· πόκος.
 Πούλεια· πλειάς· ἀλλαχοῦ τῆς Ἡπείρου λέ-
 γεται κοτίτσα.
 Πράτα καὶ πρατίνα· πρόβατα καὶ προβα-
 τίνα.
 Προβεία· μηλωτή, ἀρνακίς, τὸ δέρμα τῶν
 προβάτων.
 Πρόεκα· πέρκη.
 Προπόδια· περιπόδια· ἐν Ζ. πατούναις καὶ
 λαπούδια.
 Προμάνικα· περιχειρίδες.
 Προσθηλιάζω· βάνω τὸ στόμα τῶν ἀρνίων εἰς
 τὴν θηλήν τοῦ μαστοῦ τῶν προβατινῶν.
 Προσννιάζω· εφαρμόζω τὸ ὄνι εἰς τὸ ἀλέτρι.
 Προσωποδέρω· ὀνειδίζω.
 Προσφῶλι· τὸ ἐν τῇ φωλεᾷ τῆς ὀρνίθος ἀφι-
 νόμενον αὐγόν.
 Προνοδοῦρος· ἀγγελιοφόρος, ἀπεσταλμένος.
 Προῦμντα· ἐπίστομα.
 Πυκνάδα· ὄργανον, δι' οὗ καθαρίζουσι τὰ
 ἄλευρα.
 Πυρίνω· θερμαίνω· πυρόνομαι μέσ. κάθημαι
 πλησίον τοῦ πυρός, ἵνα θερμανθῶ.
 Πυροσιτά· ὁ σιδηροῦς τρίπους, ἐφ' οὗ τίθεται
 ἡ χύτρα.
 Πρωίμια· οἱ πρόιμοι καρποὶ καὶ πᾶν ὅ,τι γί-
 νεται πρότερον.
 Πρωτολάτης· ἀπαρχή.
 Πρωτόλογος· ἀρχάριος.

Ρ

Ραδίζω· συγχάζω, πηγαινοέρχομαι.
 Ραδιό· βράχος ἀπότομος.
 Ρεπάνι· ῥαφανίς.
 Ροβολάω· καταβαίνω ἀπὸ λόφου ἢ ὄρους.
 Ρόβολος· τόπος κατωφερής.
 Ρόγα· μισθός ὑπηρετού.
 Ρογιάζω· μισθόνω.
 Ροπιόνω· στουμπόνω τὰ διερωγότα μέρη
 ἀγγείου.
 Ρουπιάρης· ὁ τὴν ποιμνην ὀδηγῶν κριός.
 Ρουτιά· ὑποκάμισο.

Σ

Σάβατα· ὀθόνια ἐντάφια.
 Σαβανόνω· ἐνδύω τὸν νεκρὸν τὰ ἐντάφια, ἐνταφιάζω.
 Σάγισμα· σκέπασμα.
 Σάλμα· ἡ καλάμη τοῦ στάχυως.
 Σαλματηραί· ἡ ἐκ καλάμων στέγη.
 Σαλός· μωρός, κουτός.
 Σαμάρι· σάγμα.
 Σαράβαλο· κρονόληρος.
 Σέλωμα καὶ διάσελο· ἡ κορυφή τῆς ῥάχης.
 Σέγκρα· ἡ διαζευχθεῖσα γυνή, ἐν Κουρ. καὶ Παρ. σύγκυρια, ἐν Θεσσαλίᾳ συγκόρμιςσα.
 Σέμπρος-α· οἱ ἔχοντες ἀνὰ ἐν βόττι καὶ γεωργούντες ὁμοῦ.
 Σήττα καὶ ἐν Ἰωανν. κρισέρα· σήττα.
 Σάφαλο· σοροδαιμων.
 Σίκλα· μέτρον ὕγρου ἐκ 50 ὀκάδων.
 Σίκλος· ἀντλητήριον.
 Σοῦλι· κάρφος, τὸ λεπτότατον ἄχυρον.
 Σκάλα· κλίμαξ.
 Σκαλόνω· προσαρτῶ τι εἰς τι.
 Σκαταλιζομαι· πειράζομαι.
 Σκαταλιά· ἡ παγίς τῶν πτηνῶν.
 Σκάρφη· ἐλλέβορος.
 Σκιδοῦκλι· τὸ ἐπὶ τοῦ λαίμου τῶν βοδίων ῥιπτόμενον ἀπαλὸν σκέπασμα.
 Σκιάς· σκαῖός, ἀνέποδος, στραβός ἄνθρωπος.
 Σκ[ε]λίδι· σκελλίς, ἀγλὶς τοῦ σκόρδου.
 Σκοταλέω· ζητῶ τι ἐν τῷ σκότει.
 Σκοῦπρα· κόπρος.
 Σκοτάδι· σκότος.
 Σκόβαλα καὶ σκάφαρα· καθάρματα.
 Σκύφος· εἶδος μικρῆς σκάφης.
 Σοινί· χοῖνιξ.
 Σοβλί· ὀβελός.
 Σοβλίζω· περνῶ εἰς τὸν ὀβελόν.
 Σταλίζω· διαμένω ὑπὸ δένδρον ἐν καιρῷ καύσωνος· κυριολεκτεῖται ἐπὶ ποιμνίων.
 Σταρτοκλοῦρα· ἐγκρυφίας ἄρτος.
 Στάνη· τὸ μέρος ἐνθα τὸ θέρος ἀμέλγουνσι τὰ ποιμνία.
 Στάγη· στάθμη· ἐργ. τεκτονικόν.
 Στήμονι· στήμων.
 Στιά· ἐστία, πῦρ.
 Στοῦμπος· κόπανος.
 Στομπίζω· κοπανίζω.
 Στουπί· στύπη καὶ στυπεῖον, ὅθεν στουπόνω.
 Στούτωμα· πῶμα.
 Στράγγα· ῥάνις.

Στραγγίζω· ἐκθλίβω τι.
 Στρέγω· στέργω.
 Στρόγγυρας· τὸ ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ ἄλωνιου ὄρθιον ξύλον.
 Συμπῶ· ἐρεθίζω τινά· συμπῶ τῇ φωτιᾷ, ἀνασκαλεύω.
 Συμμοῦργωμα· λυκαυγὲς ἐσπερινόν (ἀμολγὸς νυκτός).
 Σύνεργα· ἐργαλεῖα τεχνίτου τινός.
 Συντάζομαι· ἐτοιμάζομαι, παρασκευάζομαι.
 Σύντεκρος· ἀνάδοχος.
 Συστάρι· τὸ μακρὸ ξύλον τοῦ ἀρότρου, δι' οὗ ἐνόνεται ὁ ζυγός.
 Σύφερα· τὰ ἐργαλεῖα καὶ πᾶν ὅ,τι ἀναγκαιοῖ εἰς τὸν τεχνίτην.
 Σφεντόνα· σφενδόνη· μεταφ. ἡ σφεντόνα τ' ἄλωνιού, ἡ περιφέρεια.
 Σφοτρίλι· σπόνδυλος· ἐργαλ. γυναικεῖον.
 Σφουγγάρι· σπόγγος.
 Σωροβολιάζω· κατακρημνίζω, ἐπὶ ἐτοιμορρόπου οἰκίας.

Τ

Ταγάρι· εἶδος μέτρου στερεῶν ἐξ 20 ὀκάδ.
 Τάρταρος καὶ τάρταρα· τὰ κατὰ βῆλα τῆς γῆς.
 Τέρμονας· τέρμων λίθος, ὃν θέτουσι μεταξὺ δύο ἀγρῶν ἢ ἀμπελῶν ὡς ὄριον.
 Τετραπέρατος· ἐξυπνότατος, πονηρότατος.
 Τολούπα· τολύπη.
 Τομάρι· δέρμα.
 Τράφος· τάρφος.
 Τρίφτης· ὄργανον, δι' οὗ τρίβουσι τὰ κολοκύνθια, τὸν τυρὸν κλπ.
 Τρόχαλα· λίθοι μεγάλαι.
 Τρυμμόψια· θρύμματα, ψυχία.
 Τσάβαλα· ῥοῦχα, φορέματα.
 Τσάκνα· φρύγανα, εὐθραυστα ξύλα.
 Τσαλαπατῶ· λακπατέω, καταπατῶ, περιφρονῶ.
 Τσαπί· σκαπτήνη.
 Τσαροῦχι· καρβατίνη.
 Τσέφλοιο· φλοιός, κέλυσος.
 Τσέργα· 1) στέρφος, 2) σκέπασμα μάλλινον χονδρόν.
 Τσήπουρο· σήπουρον, στέμφυλον.
 Τσητόνω· πατῶ τι καλά, ἵνα χωρέσῃ καὶ ἄλλο.
 Τσικροπέφτη· ἡ πέμπτη τῆς κρεωφάγου.
 Τσόκος· τὸ σφυρὶ τῶν τεκτόνων.
 Τσιότσο· ὀλίγον.

Τσιμπῶ· λαμβάνω διὰ τῶν δακτύλων, πιέζω.
 Τσιμπίδα· λαβίς.
 Τσίρλα· τίλημα.
 Τσουκρίδα· κνίδη, ἀκαλήφη.

Φ

Φαῖτα· χαίτη.
 Φάουσα· φαγέδαινα.
 Φεγγίτης· 1) ἡ ἐπὶ τῆς στέγης ὀπή, δι' ἧς εἰσέρχεται ἐν τῇ οἰκίᾳ τὸ φῶς. 2) σιδηροῦν ἐργαλ., ἐφ' οὗ θέτουσι τὸ καιόμενον δαδί, ἵνα φέγγῃ.
 Φελί· τεμάχιον πῆττας ἢ ἄλλου τινός.
 Φκισίδι· φῦκος.
 Φλογέρα· αὐλός.
 Φλόκος· ἐξ οὗ φλοκάτα, τὸ γνωστὸν Ἑπειρ. ἐπανωφόριον.
 Φούλιακας· φλύκταινα.
 Φούντα· θύσανος.
 Φοῦσκος· ῥάπισμα.
 Φρουμάζω· φρυάσσω.
 Φρούμη· εἶδος ὀριγάνου.
 Φύρα καὶ φυραίνω· ἡ γινομένη ἐλάττωσις ἐν οἰκηθῆποτε πράγματι.
 Φῶλι· τὸ αὐγόν, τὸ ὅποιον ἀφίνουσιν εἰς τὴν φωλεάν τῆς ὀρνίθος.

Χ

Χαλασιά μου· ἐπιφ. σχετλιαστικόν.
 Χαλεύω· ζητῶ.
 Χαλίκια· χάλικες.

Χαλνῶ· φθείρω.
 Χαραή· ὄρθρος καὶ γλυκοχαράγματα· ὄρθρος βαθύς.
 Χάρος· Χάρων.
 Χασομέρι καὶ ἀλλαχοῦ μεσοχωρι= ἡ πλατεῖα, διότι οἱ ἐν αὐτῷ διατρίβοντες χάνουσι τὰς ἡμέρας τῶν, τὸν καιρὸν τῶν.
 Χάφτας· χάχας, κεχηνώς.
 Χάφτω· κάπτω.
 Χερολάβα· ἐχέτλη.
 Χειμάδι· τόπος, εἰς ὃν ξεχειμάζουσι τὰ ζῷα.
 Χειρόβολο· δράγμα.
 Χ.λημάτω· χρεμετίζω.
 Χρούμη· χνούς, τὸ λεπτότατον ἄχυρον.
 Χνώτα· ἡ ἀποφορὰ τοῦ στόματος.
 Χολέβι· περικνημῖς.
 Χουράζω· κοχλάζω ἢ ἀναβράζω.
 Χελιδρογιά· χελιδόνιον, χόρτον.

Ψ

Ψάθα· ψίαθος.
 Ψάνα· στάχυς σίτου.
 Ψαγρό· σάρξ.
 Ψ[ε]ραλίσει· ψεκάζει.
 Ψη καὶ ψή· ψυχή.
 Ψίρα· ψίζ-ψυχός, ὀλιγάκι.
 Ψολογῶ· ψογολογῶ· κακολογῶ τινα, δυσφημῶ.
 Ψ[υ]ραγιά· θυγάτηρ θετή.
 Ψ[υ]ρομαγῶ· ψυχορραγέω, παλαίω μὲ τὸν θάνατον.
 Ψ[υ]ρογυός· υἱός θετός.

Β'. ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΑἲΣΜΑΤΑ

1

Ἄνοιξε θλιβερὴ καρδιά καὶ πικραμένα χεῖλη,
 ἄνοιξε, πῆς μας τίποτε καὶ παρηγόρησέ μας.
 Παρηγοριά ἔχει ὁ θάνατος κ' ἐλεημοσύνη ὁ χάρος,
 καὶ ὁ ζωντανὸς ὁ χωρισμὸς παρηγοριά δὲν ἔχει·
 χωρίζ' ἡ μάνα τὸ παιδί καὶ τὸ παιδί τὴ μάνα,
 χωρίζεται τ' ἀντρόγυνο τὸ πολυγαπημένο,
 ἐκεῖ ποῦ ξεχωρίζεται, χορτάρι δὲ φυτρώνει.
 «Ποῦ πᾶς, ποῦ πᾶς, ἀφέντη μου καὶ ἐμένα ποῦ μ' ἀφίνεις»;
 —«Σ' ἀφίνω ἔδω 'ς τὴ μάνα μου, καὶ ἔδω 'ς τὴν ἀδερφή μου,
 καὶ ἔδω 'ς τὴν ἀξιδέρφη μου τὴν ἀρραβωνιασμένη».
 —«Μαχαίρια μ' ἔχ' ἡ μάνα σου, σπαθιά ἡ ἀδερφή σου,
 μαχαίρια κουτσιομάχαιρα καὶ αὐτὴ ἡ ἀξιδέρφη σ'».

2

Βούλομαι μιά, βούλομαι δρό, βούλομαι τρεις και πέντε,
βούλομαι να ξενητευτώ, 'ς τὰ ξένα να πααίνω
ὅσα βουνά και ἄν διαβῶ, ὅλα τὰ παραγγέλνω.
«Βουνά, να μὴ χιονίσετε, κάμποι, μὴν παχυστῆτε,
ὅσο να 'πάνω και νάρθῶ και 'πίσω να γυρίσω».
'Η ξενητιά μ' ἐπλάνεψε κι' ἀπόμεινα 'ς τὰ ξένα,
κι' ἐπιάσα ξέναις ἀδερφαῖς και ξέναις παραμάνναις,
ξέναις πλένουν τὰ ροῦχά μου, ξέναις και τ' ἄρματά μου,
τὰ πλένουν μιά, τὰ πλένουν δρό, τὰ πλένουν τρεις και πέντε,
κι' ἀπὸ τῆς πέντε κ' ὕστερα τὰ ρίχνουν 'ς τὸ σουκάκι.
—«Πάρε, ξέने μ', τὰ ροῦχά σου, πάρε και τ' ἄρματά σου,
σύρε, ξέने μ', 'ς τὸν τόπο σου, σύρε 'ς τοὺς ἐδικούς σου».

3

Δὲ μοῦ βαροῦν τὰ ξένα και τὰ μακρινά,
Μοῦν' μοῦ βαροῦν τῆς κόρης τὰ μηνύματα.
Γράφει χαρτιά, μοῦ στέλνει και μοῦ προβοδᾷ.
—«Ὅπου κι' ἂν ᾔσαι, ξέने μ', γλήγορα νάρθῃς'
ἐμένα μὲ 'παντρεύουν και μὲ προξενοῦν,
γέρον ἄντρα μοῦ δίνουν, κ' εἶν' κι' ἀράθυμος,
τὸ βράδυ μὲ μαλλόνει γιὰ τὰ στρώματα,
και τὸ πουρνὸ μὲ 'στέλνει γιὰ κούνο νερό,
βαρὺ σιούκλον μοῦ δίνει κι' ἄλυσσο κοντό,
κρεμῶ, και δὲ μὲ φθάνει, βασανίζομαι,
ἐννιά ὀργυαῖς μαλλιά 'χα τὰ 'μισόκοψα».

4

Κόρη σηκώθη τὸ ταχύ, δρ' ὦραις τοῦ μεσονύχτου,
τὸν ἄντρα τῆς ἐσύνταξε, τὸν ἄντρα τῆς συντάζει,
γιὰ νὰ πάνη 'ς τὴ ξενητιά, 'ς τὸ ἔρημο ταξεῖδι.
«Σήκου, ἀφέντη μ', κίνησε, κ' ἡ συντροφιά ἐπάη».
'Σηκώθ' ὁ νιός, ἐκίνησε, 'σηκώθ' ὁ νιός και 'πάει.
Μεσοστρατὶς ἐπάησε, και πάλι ἐνθυμήθη,
τὸ καλαμάρ' ἀστόχησε, γυρίζει νὰ τὸ πάρη.
'Κούει τὴν κόρη 'ποῦ γελᾷ, και μ' ἄλλον κουβεντιάζει.
—«Καλή μερά σου, κόρη μου, και μὲ ποιὸν κουβεντιάζεις»;
Τ' ἀσημομάχαρ' ἄρπαξε, λιανὰ λιανὰ τὴν κάνει,
και 'ς τὸ σακκὶ τὴν ἔβαλε, 'ς τὸ μύλο τὴν πααίνει.
—«Ἄλεσε, μύλε μ', ἄλεσε μὲς κούρβας τὸ κεφάλι,
κάνε τ' ἄλεῦρι κόκκινο και τὴν πασπάλη μαύρη,
γιὰ νὰρχουντ' οἱ γραμματικοὶ νὰ παίρουν τὴ μελάνη,
γιὰ νὰρχονται κ' ἡ ἔμμορφαις νὰ παίρουν τὸ φικασίδι».

5

Μάννα, μ' ἐκακοπάντρεψες και μ' ἔδωκες 'ς τοὺς κάμπους·
ἐγὼ τὸ κᾶμα δὲ βαστῶ, ζεστό νερὸ δὲν πίνω,

γιὰ νὰ θερίσω δὲ 'μπορῶ, γιὰ νὰ σκαλίσω κι' ὄχι.
'Εδῶ τ' ἀηδόνια δὲ λαλοῦν, κ' οἱ κοῦκοι δὲν τὸ λένε,
τὸ λέν ἡ Ἀγραφιώτισσαις, τὸ λέν 'ς τὸ μυρολόι·
«Ποιὸς ἔχει ἄντρα 'ς τὴ ξενητιά, και γυιὸ 'ς τὸ Βουκουρέστι,
'πὲς του νὰ μὴν τὸν καρτερῇ, νὰ μὴν τὸν παντεχαίνει·
'τὶ βάρεσε θανατικὸ και μὲλωμα μεγάλο,
κι' ὅπ' εἶναι τρεῖς, πέρνει τοὺς δρό, κι' ὅπ' εἶναι δρό τὸν ἕνα,
κι' ὅπ' εἶναι ἕνας μοναχός, τὸν τρῶν τὰ μαῦρα ὄρνισα».

6

Μὲ γλέπεις, μάννα, ποῦ γελῶ, θαρρεῖς ντέρτι δὲν ἔχω·
'θυμήθηκα τὴν ξενητιά, τὰ ἔρημα τὰ ξένα·
σήκου, μάννα, και ζύμωσε τοῦ γυιοῦ σου παξιμάδι.
Μὲ δάκρυ βάνει τὸ νερό, μὲ δάκρυ τὸ ζυμόνει,
και μὲ τ' ἀνεστενάγματα φουρνίζει, ξεφουρνίζει·
και μὲ τὸ φούρνο· 'μᾶλλον, μὲ τὸ φούρνο μαλλόνει·
—«Φοῦρνέ μ', ν' ἀργήσης νὰ καῖς, ποτὲ ψωμί μὴ βγάλῃς,
γιὰ νὰ περάσ' ὁ κυρατζῆς, νὰ μείνῃ τὸ παιδί μου».
Τὸ λόγο δὲν ἀπόσωσε, τὸ λόγο δὲν ἀπόειπε,
ὁ κυρατζῆς ἐφώναξε 'ς τὴ μέσ' ἀπὸ τὴ χώρα.
—«Παιδιά, χαζῆρ' νὰ γένετε, χαζῆρι γιὰ τὰ ξένα».
—«Μάννα, βγάλε τὴ νύφη σου, κρασί νὰ μᾶς κεράσῃ,
ἀκόμ' ἀπόψε εἴμ' ἐδῶ, κι' ἀκόμα τὸ σαββάτο,
και τὴ δευτέρα τὸ πουρνὸ σ' ἀφίνω 'γεῖά, μαννοῦλα».
—«Ὡρα καλή, λεβέντη μου, πάρε και μὲν' κοντά σου,
νὰ σοῦ ζυμόνω τὸ ψωμί, νὰ στρώνω νὰ πλαγιάζῃς».
—«'Εδῶ 'ποῦ 'πάνω, κόρη μου, κορίτσια δὲν περνᾶνε».

7

«Ξέने μου, τὸ μαντῆλί σου, τί τῶχεις λερωμένο»;
«'Η ξενητιά μ' τὸ 'λέρωσε, και τῶχω λερωμένο».
«Δός μὲ το, ξέने μ', δός μὲ το, νὰ σοῦ τὸ 'μορφοπλύνω».
«Τὸ ποῦ θὰ 'βρῇς, κόρη μ', θερμό, τὸ ποῦ και τὸ σαποῦνι»;
«Βάνω τὸ δάκρυ μου θερμό, τὸ σάλιο μου σαποῦνι,
και τὸ στηθάκι μ' πλυσταριά, τὰ χέρια μου κοπάνα».

8

Ξενητεμένο μου πουλί κι' ὠμορφο χελιδόνι,
ἡ ξενητιά σὲ χαίρεται, κ' ἐγὼ ἔχω τὸν καῦμό σου.
Τί νὰ σοῦ στείλω, ξέने μου, τί νὰ σοῦ προβοδήσω;
Νὰ στείλω μῆλο; σέπεται, κυδῶνι; μαραγγιάζει,
νὰ στείλω και τὸ δάκρυ μου σ' ἕνα φτενὸ μαντῆλι;
Τὸ δάκρυ μ' εἶναι καυτερό, και καίει τὸ μαντῆλι.

9

Σήμερα θελλὰ κινήσω, καὶ καρὰβι δὲν εὐρίσκω·
 βρίσκω μιὰ χρυσὴ κοπέλα, μὲ χρυσὸ σταμνὶ 'ς τὰ χέρια.
 Ἔσκυφα νὰ τὴ φιλήσω. «Πίσω, πίσω, μῶρ' λεβέντη,
 μὴ τσακίσουμε τὴ στάμνα καὶ τὴν κάνουμε κουμμάτια».
 «Χίλις δίνω γιὰ τὴ στάμνα, δῶ χιλιάδες γιὰ τ' ἐσένα,
 κι' ἄλλαις δῶ νὰ σὲ φιλήσω, κόρη μου, νὰ σ' ἀγαπήσω».

10

Τί νὰ τῆς κάνω τῆς καρδιᾶς τῆς παραπονεμένης;
 Βολαὶς μὲ κάνει καὶ γελῶ, βολαὶς κι' ἀναστενάζω·
 γιὰ ν' ἀπεθάνω δὲ μπορῶ, νὰ ζήσω πῶς νὰ ζήσω;
 Νὰ πάνω 'ς ἄλλο σύνορο, καὶ 'ς ἄλλο βιλαέτι,
 ξένος κ' ἐδῶ, ξένος κ' ἐκεῖ, κ' ὅπου νὰ πάνω ξένος.
 Μὰ τ' εἶδαν τὰ ματάκια μου, τοὺς ξένους πῶς τοὺς θάπτουν,
 δίχως θυμιάμα καὶ κηρί, δίχως παπῶ καὶ ψάλτη,
 δίχως μαννούλας κλισμάτα, δάκρυα καὶ μυρολόγια,
 δίχως γυναῖκα 'ς τὸ πλευρό, καὶ ἀδερφὴ 'ς τὸ πλάγι.

11

Θεὲ μ' μεγαλοδύναμε, μεγάλο 'ν' τ' ὄνομά σου,
 κάντίποτε δὲν γίνεται δίχως τὸ θέλημά σου.
 Τοῦ ξένου δός του ξενητεῖα κι' ἀρρώστια μὴν τοῦ δίνης·
 ἀρρώστια θέλει στρώματα, 'ψηλὰ προσκεφαλάκια,
 θέλει τὴ μάννα 'ς τὸ πλευρό, τὴν ἀδερφὴ 'ς τὸ πλάγι,
 θέλει καὶ τὴ γυναῖκά του 'ς τὴν ἀγκαλιὰ κρατῶντας.

12

Τώρα 'ναι μάης κι' ἀνοιξη, τώρα 'ναι καλοκαίρι,
 τώρα φουντόνουν τὰ κλαδιά κι' ἀνθίζουν τὰ λουλούδια,
 τώρα κι' ὁ ξένος βούλεται 'ς τὸν τόπο του νὰ 'πάνη.
 Νύχτα σελλόνει τ' ἄλογο, νύχτα τὸ καλιγόνει,
 φκιάνει τὰ πέταλλα χρυσὰ καὶ τὰ καρφὶ ἀσημένια,
 καὶ τὰ καλιγοσφύρια του σπυρὶ μαργαριτάρια.
 Κ' ἡ κόρ' ὅπου τὸν ἀγαπᾷ βαρεῖα τὸν καταριέται·
 «Αὐτοῦ ποῦ 'πάνεις, ξένη μου, πόλλ' ἀκριβεία νὰ γένη,
 νὰ 'πάν' τὸ στάρι χίλια δῶ, τὸ ρύζι πεντακόσια
 καὶ ἡ τιμὴ τ' ἄλόγου σου ἀμέτρηταις χιλιάδες».

13

Χριστούγεννα, Χριστούγεννα! Χριστὸς γεννιέται σήμερα,
 γεννιέται καὶ βαφτίζεται 'ς τοὺς οὐρανοὺς ἀπάνω,
 καὶ οἱ ἄγγελοι χαίρουνται καὶ τὰ δαιμόνια σκάζουν·
 σκάζουν, σκάζουν καὶ πλαντάζουν, 'σαν καρύδια τραντανίζουν,
 καὶ τὰ σίδερα δαγκάνουν καὶ τὰ ξύλα ῥοκανίζουν.

14

Ἄγιος Βασίλης ἔρχεται ἀπὸ τὴν Καισαρεία.
 «Βασίλη μ' ποῦθεν ἔρχεσαι καὶ ποῦθε κατηβαίνεις»;
 —«Ἀχ τὴν Καισάρειαν ἔρχομαι καὶ 'ς τὸ σκολεῖο πηγαίνω».
 —«Βασίλ', κάτσε νὰ φῶς νὰ πιῆς, κάτσε νὰ τραγουδήσης».
 —«Ἐγὼ γράμματα μάθαινα, τραγούδια δὲν εἰζέρω».
 'Σ τὴν πατερίτσ' ἀκούμπησε, νὰ πῇ τὴν ἀλφαβήτα,
 κ' ἡ πατερίτσ' ἦταν γλωρὴ, κι' ἀπόλυκε βλαστάρη,
 καὶ 'ς τὴν κορφή τοῦ βλασταριοῦ περδία φωλιασμένη,
 παίρνει νερό 'ς τὰ 'νύχια τῆς καὶ χιόνι 'ς τὰ φτερά τῆς,
 ῥαντίζει τὸν ἀφέντη μας μαζί μὲ τὴν κυρά μας.

15

Σήμερὰ ν' τὰ Φῶτα καὶ τὰ φωτεινά,
 καὶ χαρὰς μεγάλαις τ' ἀφέντη μας.
 Ἔρχετ' ἡ κυρά μας ἡ Παναγιὰ,
 σπάργανα βαστάει, παιδί κρατεῖ,
 καὶ τὸν αἰ Γιάννη παρακαλεῖ.
 «Ἄγιε Ἰωάννη καὶ Πρόδρομε,
 δύνασαι βαφτίσης Θεοῦ παιδί»;
 —«Δύναμαι καὶ θέλω καὶ προσκυνῶ,
 ν' ἀναβῶ 'ς τοὺς ἄγιους τοὺς οὐρανοὺς
 νὰ παρακαλέσω τὸν Κύριον,

νὰ μοῦ δώσῃ δρόσον καὶ λίβανον,
 νὰ καταγελάσω τὰ εἰδῶλα,
 νὰ κατατροπώσω τὸν δαίμονα,
 τότε νὰ βαφτίσω Θεοῦ παιδί,
 καὶ νὰ παραδῶσω Θεὸν ψυχὴ».
 Τὸ περιστερὰκι τὸ ἄδολο
 ἔκαν' νὰ περάσῃ τὸν ποταμό,
 ἔπεσ', ἐρραίστη τὸ πόδι του.
 Ἰάσε χορταράκι καὶ σκέπα' το,
 πάρε λιβανάκι, λιβάνισ' το.

16

Καλῶς σᾶς ἡρ' ὁ Λάζαρος καὶ τώρα καὶ τοῦ χρόνου,
 μὲ τὴ λαμπρὴ τὴν Πασχαλιά, μὲ τὸν καλὸ τὸ λόγο·
 ἐδῶ μᾶς εἶπαν κ' ἤρθαμαν, 'ς τὸν ἀργυρὸν ἀφέντη·
 πῶς νὰ τὸν ἀργυρίσουμε καὶ πῶς νὰ τὸν εἰποῦμε;
 «Ἀφέντη, ἀφεντούλη μου, πέντε βολαὶς ἀφέντη,
 πέντε βολαὶς ἀφέντεψες, καὶ πάλ' ἀφέντης εἶσαι·
 πέντε κρατοῦν τὸ μαῦρό σου καὶ πέντε τὸν σελλόνουν,
 κι' ἄλλοι πέντε παρακαλοῦν, ἀφέντη, καθαλλίκα
 'ς τὸ σέλινο, προσέλινο, τὸ χρύσιο τὸ μουλάρι,
 ὁπῶχ' ἄστρι 'ς τὸ μέτωπο, φεγγάρι 'ς τὰ καπούλια».

17

Κυρά χρυσή, κύρ' ἀργυρή, κυρά μαλαμματένια,
 κυρά μ', ὄντα στολίζεσαι καὶ πᾶς 'ς τὴν ἐκκλησιὰ σου,
 βάνεις τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι κύκλο,
 βάνεις καὶ τὸν αὐγερινὸ καθάριο δακτυλίδι.

18

Ἐδῶχουν κόρην ἑμμορφὴ ξανθὴ καὶ μαυρομμάτα,
 τῆς τάζουν γυιὸ τοῦ βασιλεῖ, τῆς τάζουν γυιὸ τοῦ Ρήγα.

« Δὲ θέλω γυῖο τοῦ βασιλιᾶ, δὲ θέλω γυῖο τοῦ Ρήγα,
μόν' θέλω τ' ἀρχοντόπουλο μὲ τῆς πολλαῖς χιλιάδες,
νὰ κοσκινίζη τὸ φλουρί, νὰ πέφτῃ τὸ λαγάρι ».

19

Ἐδῶχον τὸ γραμματικό· 'ς τὸ δάσκαλο πααίνει,
κι' ὁ δάσκαλος τὸν δέχεται μ' ἓνα κλωνάρι μύσκο.
Τὰ γράμματ' εἶναι 'ς τὸ χαρτί, κι' ὁ νοῦς του εἶναι πέρα,
πέρα, πέρα 'ς τῆς ἔμμορφαις, πέρα 'ς τῆς μαυρομμάταις,
'πῶχουν τὸ 'μάτι 'σάν ἐλιά, τὸ φρύδι 'σὰ γαιτάνι,
ἔχουν τὸ ματοτσίνоро 'σὰ φράγκικο δοξάρι.

20

Γιὰ σήκου, σήκου, δέσποτα, καὶ μὴ βαρειοκοιμᾶσαι,
ἢ ἐκκλησιαίς ἐσήμαναν, τὰ μαναστήρια ψάλλουν,
κ' ἡ ἐδική σου ἐκκλησιὰ δὲ ψάλλει, δὲ διαβάζει.
Σήκωσ' τὰ μαθητούριά σου νὰ ψάλλουν, νὰ διαβάσουν,
ν' ἀνάψουν κόκκινα κεριὰ καὶ πράσιναις λαμπάδες,
νὰ 'ποῦν τὰ πάθια τοῦ Χριστοῦ, τὰ πάθια τοῦ Λαζάρου
'Ο Λάζαρος ἀπέθανε, καὶ πάλι ἀναστήθη.

21

Ἀφέντη μου, 'ς τὴν πόρτα σου χρυσὴ καντήλα καίει,
δίχως ἀλύτους κρέμεται, δίχως ἀέρα σιέεται,
καὶ δίχως λάδι καὶ κερὶ φέγγει τῆς ἀφεντιάς σου,
κι' ἀπὸ τῆς ἀφεντείας σου φέγγει τῆς φαμηλιάς σου,
κι' ἀπὸ τῆς φαμηλιάς σου φέγγει τῆς γειτονιάς σου,
κι' ἀπὸ τῆς γειτονίας σου φέγγει τῆς χώρας ὅλης.
—Καλότυχο, μωρὲ χωριό, μὲ τὸν ἀφέντ' ὁπῶχεις,
'πῶχει τιμὴ 'ς τὰ Γιάννινα καὶ ἔπαινο 'ς τὴν Πόλη.

22

Ἄγχε ἐπιτάφιε, ποῦν' τὰ μανουσάκια σου
καὶ τὰ λουλουδάκια σου;
Γιὰ τα γιὰ τα πῶρχονται αὔριο, μεθαύριο,
τὴν παρασκευὴ τὸ γιόμα.

23

Ἀμπέλι μου πλατόφυλλο καὶ κοντοκλαδεμμένο,
τί δὲν καρπεῖς; τί δὲν ἀνθεῖς; τί δὲν χάνεις σταφύλια;
ἀμπέλι μου, μ' ἐχρέωσες, καὶ θελλὰ σὲ πουλήσω.
« Μὴ με πουλῆς, ἀφέντη μου, καὶ μὴ με παζαρεύης,

Μόν' βάλε νιούς 'ς τὸ σκάψιμο, γερόντους εἰς τὸν κλάδο,
βάλε κορίτσι' ἀπάρθενά νὰ μὲ κεφαλοδέσουν,
νὰ βάλῃς καὶ μικρὰ παιδιὰ νὰ μὲ βλαστολογήσουν.
Τότε νὰ ἰδῆς, ἀφέντη μου, σταφύλια 'ποῦ θὰ κάνω.

24

Μηλοῦλα, 'ποῦ εἶσαι 'ς τὸ ραδιό 'ς τὰ μῆλα φορτωμένη,
τὰ μῆλά σου τὰ 'ρέγομαι καὶ τὸ ραδιό φοβοῦμαι.
« Κι' ἂν τὸ φοβᾶσαι τὸ ραδιό, ἔλα τὸ μονοπάτι,
νὰ μὲ χορτάσ' κρύο νερό, νὰ σὲ χορτάσω μῆλα ».

25

Δέ σε 'θαρροῦσα, ποταμέ, νερὸ νὰ κατηβάζῃς,
καὶ τώρα πῶς κατέβασες μιὰ θάλασσα γιομάτη;
πέρνεις λιθάρι' ἀρρίζωτα, δέντρα ξεριζωμένα,
πέρνεις καὶ μιὰ γλυκομηλιά 'ς τὰ μῆλα φορτωμένη.
τὰ μῆλά της τὰ 'ρέγομαι καὶ τὸ νερὸ φοβοῦμαι.
« Κι' ἂν τὸ φοβᾶσαι τὸ νερό, ἔλα τὴν ἄκρην ἄκρη,
νὰ μὲ γλυτώσῃς, λιγερὲ, νὰ σὲ χορτάσω μῆλα.

26

Μπαίνω μέσ' 'ς τ' ἀμπέλι 'σὰ νοικοκυρά,
γιὰ κι' ὁ νοικοκύρης πῶρχεται κοντά.
« Ἐλα, νοικοκύρη, νὰ τρυγήσουμε,
κόκκινα σταφύλια νὰ πατήσουμε,
δώδεκα βαένια νὰ γιομίσουμε,
'ς τὰ νησιὰ νὰ 'πᾶμε νὰ πουλήσουμε,
γρόσια καὶ φλουράκια νὰ κερδίσουμε.

27

Πέρνω τὸ δερπανάκι μου καὶ 'πάνω νὰ θερίσω,
μαῦρα 'μάτια νὰ φιλήσω.
ὅλη 'μερίτσα 'θερίζα μ' ἓνα 'ψηλὸ τραγοῦδι,
γυιέ μ', τὸ κόκκινο λουλοῦδι,
κ' ἐξύπνισα τὸ Σάλωνα καὶ τὰ κορίτσια ὅλα,
ἀπὸ μέσ' ἀπὸ τὴν χώρα.
ἐξύπνισα μιὰ καλογρηὰ ἀπὸ μέσ' ἀπ' τὸ κελλί της,
κι' ἀπὸ τὴν προσκύνησή της.
'Βγῆκε κι' αὐτὴ ν' ἀφηγηρασθῇ, ν' ἀκούσῃ τὸ τραγοῦδι,
γυιέ μ', τὸ κόκκινο λουλοῦδι.
σκύφτει, πατεῖ τὸ ράσο της, κόφτει τὸ κομπολόι,
κ' ἀρχινάει τὸ μυρολόι.
« Σύρτε, σταυροί, 'ς τῆς ἐκκλησιαίς, ῥάσα 'ς τὰ μαναστήρια,
τὰ δρό σου μαῦρα φρύδια.
κ' ἐγὼ θὰ 'πάν' νὰ παντρευτῶ; νὰ πάρω 'να παιδάκι,
νὰ μοῦ φιλήκ' ἓνα σιγαλάκι.

28

Καλαμαράκι μου χρυσό,
θέλω νὰ γράψω μὲ γράφη,
γιὰ νὰ τὴ στείλω 'ς τὸ Μωριά,
καὶ μέσα 'ς τὴν Κεφαλονιά,
γιὰ νὰ 'ξετάξω καὶ νὰ ἰδῶ,
πόσα θὰ νάχη τὸ φιλί.
Τῆς παντρεμμένης τέσσερα,
τῆς χήρας δεκατέσσερα.
τοῦ κοριτσιοῦ τ' ἀνύπαντρου
πέντε φλωριά βενέτικα.

29

Τ' εἶν' τὸ κακὸ 'ποῦ γένεται καὶ ταραχὴ μεγάλη!
'Σ τὴν Ἄρτα σφάζουν πρόβατα, 'ς τὰ Γιάννινα κριάρια,
'ς τὸ Νευροκόπι τὸ ἔρημο σφάζουν τὰ παλληκάρια.
Σφάζουν τῆς χήρας τὸν υἱό, τῆς ὀρφανῆς τὸν ἀντρα.
'σάν ἀπὸ ποιοῦ 'σάν ἀπὸ τί 'ρίξαν καὶ τὸν 'βαρέσαν;
Μὴ νὰ ἦταν κλέφτης 'ς τὰ βουνὰ καὶ χαραμῆς 'ς τοὺς κάμπους;
μὴ νὰ ἦταν καὶ ντερβέναγας 'ς τῆς στραταίς, 'ς τὰ ντερβένια;
Γιέ μ', τὸ 'δικό σου τὸ κακὸ κανεὶς νὰ μὴν τὸ πάθῃ,
μηδὲ καράβι 'ς τὸ 'γιαλὸ, μηδὲ πουλὶ 'ς τὸ βρόχι.

30

Παιδιά, 'ποῦ 'πᾶτε 'ς τὸ χωριό, 'ς τὸ ἔρμο βιλαέτι,
ντουφέκια νὰ μὴ ρίξετε, τραγούδια νὰ μὴν 'πῆτε,
γιατὶ ἐγὼ θελλὰ χαθῶ, ἐγὼ θελλὰ 'πεθάνω.
Κ' ἂν σᾶς 'ρωτήσ' ἡ μάinna μου, ἡ δόλια ἡ ἀδερφή μου,
μὴν 'πῆτε πῶς ἀπέθανα, μὴν 'πῆτε πῶς ἐχάθηκα.
Νὰ 'πῆτε πῶς 'παντρεύτηκα καὶ ἄλλη γυναῖκα 'πῆρα,
'πῆρα τὴν πλάκα πεθερά, τὴ μαύρη γῆς γυναῖκα,
καὶ αὐτὰ τὰ λιανολίθαρα ἀδέρφια καὶ 'ξαδέρφια.

31

Δέντρο εἶχα 'ς τὸ σπίτι μου μ' ἐξῆντα δρὸ κλωνάρια,
ἔβρεχε δὲν ἐβρέχομουν, 'χιόνιζε δὲ 'χιονίζομουν,
ἔρχε καὶ πετροχάλαζο, κ' ἐμένα δὲ μ' ἐβάρει.
'Ἐρθε καιρὸς κ' ἐστέγνωσε μαζὴ μὲ τὰ κλωνάρια,
καὶ 'ς τὸ κεφάλ' μ' ἐβάρεισε μαζὴ μὲ τὰ παιδιὰ μου.
Πολλῶν κεφάλια 'πῶκοψε, πολλῶν καρδιαὶς 'ζεμάτσει,
μὲ τὸν υἱό 'ποῦ 'χάσαμαν καὶ μὲ τὸ παλληκάρι.
Μάννα, ἦταν νιὸς καὶ ὠμορφος καὶ παραδιαβασμένος,
δὲν τῶπρεπε ἡ μαύρ' ἡ γῆς, οὐδὲ τὸ μαῦρο γῶμα.
Μάννα, ἦταν νιὸς γιὰ τοὺς χοροὺς καὶ τὰ 'ψηλὰ τραγούδια.
ἔπρεπ' ἡ γῆς νὰ χαίρεται, ἡ γῆς νὰ καμαρόνη,
ἔπρεπ' νὰ ζώνεται σπαθί, νὰ πέρνη τὸ ντουφέκι,
κ' ἡ μάinna 'ποῦ τὸν εἶχενε νὰ σκύφῃ τὸ κεφάλι.

Γ'. ΔΙΣΤΙΧΑ

'Αρχισε, γλῶσσά μ', ἄρχισε τραγούδια ν' ἀραδιάσης,
τῆς ἔμμορφαις ἀπ' τὰ 'ψηλὰ γιὰ νὰ τῆς κατηβάσης.

'Αγνάντια ἦρτες κ' ἔκαττες 'σάν ἥλιος, 'σὰ φεγγάρι,
μοῦ 'ρούφηξες τὸ γαῖμά μου 'σάν τὸ ξηρὸ σφουγγάρι.

'Ακόμα δὲν ἀπέθανα, καὶ ἀναψαν τὰ κηρία μου,
μοῦ 'πῆραν τὴν ἀγάπη μου ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά μου.

'Αναστενάξω, 'βγαίνει ἀχνός, καὶ μέσα βράζ' ὁ πόνος,
καὶ ὅποιος μᾶς ἐξεχώρισε, νὰ μὴ τὸν εὖρ' ὁ χρόνος.

'Ανοῖξαν τὰ οὐράνια κ' ἐβγῆκαν τρεῖς ἀγγέλοι,
κ' ἦρθαν καὶ σ' ἐζωγράφισαν μὲ τὸ δεξιὸν χέρι.

'Ἀσπρ' εἶσαι καὶ ἄσπρη φαίνεσαι, καὶ ἄσπρ' εἶν' ἡ φορεσιά σου,
καὶ ἄσπρα λουλούδια 'φύτρωσαν ἀχ' τὴν περπατησιά σου.

Αὐτὰ τὰ μαῦρα 'ποῦ φορεῖς, δὲν τὰ φορεῖς γιὰ λύπη,
μοῦν' τὰ φορεῖς γιὰ λεβεντιά, γιὰ τὸ τσελεμπηλίκι.

Βᾶλε τὸ φέσι σου στραβὰ καὶ τὴ φλοκάτα δίπλα,
πάρ' καὶ τὸ τσιγαράκι σου, κ' ἔλα δρὸ ὦραις νύχτα.

Γιὰ ἰδὲς ἐκεῖνο τὸ βουνό, πῶς ἀναψε καὶ καίγει,
ἀσίκης ἀγάπην ἔχασε, καὶ κάθεται καὶ κλαίγει.

Δὲν εἶναι κοῖμα νὰ διψῶ, κ' ἡ βρύση νᾶν' ὀμπρὸς μου,
νὰ μὴ τολμῶ νὰ πιῶ νερό, γιὰτ' εἶν' ὁ θάνατός μου;

'Η λίμνη δὲν ταραίζεται, καὶ ἀέρας τὴν ταραίζει,
ἡ μάinna κάνει τὸ παιδί, καὶ ὁ ξένος τ' ἀγκαλιάζει.

Καὶ τὰ τραγούδια λόγια 'ναι, τὰ λέν οἱ πικραμένοι,
πάσκουν νὰ 'βγάλουν τὸ κακὸ, καὶ τὸ κακὸ δὲ 'βγαίνει.

Κάνω καρδιά γιὰ τοὺς ὀχτροὺς, καὶ λέω δὲ με 'νοιάζει,
κ' ἡ μαυρισμένη μου καρδιά κλαίει καὶ ἀναστενάζει.

Μικρὴ, μικρὴ σ' ἀγάπησα, μεγάλη δὲ σε 'πῆρα,
θαρρῶ θὰ 'ρθῇ κάνας καιρός, γιὰ νὰ σὲ 'πάρω χήρα.

Παραπολύ 'χαμήλωσε τὸ φέσι τὸ 'ρημάδι,
καὶ 'πλάκωσε τὸ μάγουλο κι' αὐτὸ τὸ κοκκινάδι.

Σήκωσ' τὰ 'μάτια, τήρα με, τήρα με τὸν καῦμένο,
τήρα με πῶς ἐγέννηκα, 'σάν τὸν ἀπεθαμμένο.

Φύσα, βοριᾶ, φύσα, θρασκιά, κάνε, καῦμένη λίμνη,
νὰ 'βγάλης τῆς ἀρχόντισσας καὶ τὴν κυρὰ 'Φροσύνη.

Χαρὰ 'ς ἐκείνον 'ποῦ 'ναι νιός, 'πῶχει καὶ τὴν ὑγεία του,
'πῶχει καὶ γρόσια 'ς τὸ πουγγί καὶ νιὰ 'ς τὴν ἀγκαλιά του.

Ὡρα καλή σου, 'μάτια μου, λειβάδια νῆν' ὀμπρός σου,
χειριαίς, χειριαίς βασιλικὸ νὰ τρώῃ ὁ γαῖδαρός σου.

Δ'. ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

1. "Ακαρπος τὸν ἄκαρπο πέρν',
πετσένια σακκιά βαστάει,
ξυλένιο νερὸ μαζώνει.
Ἐξήγησις. Ὁ ἄκαρπος σημαίνει τὸν κα-
λόγηρον, ὁ δὲ συρόμενος ἄκαρπος τὴν ἡμίονον,
τὰ πετσένια σακκιά τοὺς αἰγείους ἀσκούς,
τὸ ξυλένιο νερὸ τὸν οἶνον.
2. 'Ανοίγ' ὁ μαλλιαρόκωλος, κ' ἐμπαίν' ὁ
χαροκόπος.

- Ἐξήγησις. Ὁ μαλλιαρόκωλος σημ. τὸ
στόμα τοῦ οἰνασκοῦ, ὁ χαροκόπος τὸν οἶνον.
3. Ἐνα εἶδος 'σάν τυρί,
κ' ἔχει φύλλα 'σάν κλαρί.
Λύσις. Τὸ ρεπάνι.
 4. Τί εἶναι ἐκεῖνο, 'ποῦ τὸ κουνᾶς καὶ δὲν
κοιμᾶται;
Λύσις. Τὸ ὠρολόγιον· τὸ κούνημα εἶναι ἡ
ἐντασις τοῦ ὠρολογίου.

Ε'. ΟΝΟΜΑΤΑ ΚΥΡΙΑ

'Αγγέλης.—'Αργύρης.—'Αὔγερας
Βάσος (Βασίλειος).—Διαμαντῆς.—Ζαφείρης.
Ζήσης.—Ζῶης.—'Αάμπρος.—Μαργαρίτης.
Νικόλας, Νίκος, Κολιός.—Πολυζῶης.
Πολυχρόνης.—Στάθης (Εὐστάθιος).
Σταμάτης.—Στράτος, Τσιάτος (Εὐστράτιος).
Φῶτος.—Χρήστος.
'Αγγέλω, 'Αγγελική.—'Ακρίβω.
'Αλέξω ('Αλεξάνδρα).
'Αργύρω καὶ 'Αργυρῇ.—'Ασήμω.
Βασίλω καὶ Βασιλικῇ καὶ Βάσω.
Γαρούφω καὶ Γαρουφαλιά.—Δάφνη.
Δέσπω, Γέπω (Δέσποινα).—Διαμάντω.

Διόχνω.—Ζαφείρω.
Ζαχάρω, Ζαχαρένια καὶ κατ' ἀποκ. Χαρένια.
Ζωίτσα, ἐκ τοῦ Ζωή.—Κρυστάλλω.
Κατέρω (Αἰκατερίνη).—'Αάμπρω.—'Αεῖμονις.
Λοῦδα, κατ' ἀποκ. ἐκ τοῦ Τριανταφυλλιοῦδα.
Μάρω (Μαρία).—Μαλζμω.
Μαργαρίτα.—Μηλιζά.
Νούλα.—Νίτσα.—'Εάνθω.—Πανάγω.
Πλιστέρω (—Περιστέρω, Περιστερά).
Στάθω (Εὐσταθία).—Τασία ('Αναστασία).
Τριανταφυλλιά.—Φρόσω (Εὐφροσύνη).
Φωτεινή.—Χαῖδω.—Χαοίτω.—Χρυσάνθω.
Χρύσω, Χρυσῇ, Χρυσοῦλα.

ΛΕΞΕΙΣ, ΦΡΑΣΕΙΣ, ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ, ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΑΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

ΥΠΟ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΒΕΝΕΤΗ

Α'. ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

1. «Ἡ κότα πίνει νερό, καὶ κυττάει καὶ τὸν
Θεό»· λέγεται πρὸς στηλίτευσιν τῶν ἀχα-
ρίστων.
2. Ποῦ ἦσουν Γιάννο; 'Σ τὴν Κρανιά! Τί
ἔκαμες; Κἄν τίποτε· (ἐπὶ βλακῶν).
3. Γρόσια 'ς τὸ πουγγί, 'ψάρια 'ς τὸ βουνί·
(τὸ χρῆμα τὸ πᾶν).
4. Φταίει ὁ γαῖδαρος, καὶ δέρνει τὸ σαμάρι.
5. Παληὸς γαῖδαρος καινούργια περπατη-
σιὰ δὲ 'βγάνει.
6. Εἶμαι παραπονιάρης, δὲν εἶμαι παρα-
φάγης.
7. Τὰ λόγια σου μὲ 'χόρτασαν, καὶ τὸ ψωμί
σου φά το.
8. Οὐτ' εἶχε ὁ παπᾶς γουρούνια, οὔτε θέλει
ν' ἀποχτήσῃ.
9. Ὁ λύκος γιὰτὶ ἔχει τὸ λαιμὸ χονδρό;
γιὰτὶ τηράει τὴν δουλειά του μονάχος·
(ἐπιμέλεια).
10. Ὁ λύκος τρίχα ἀλλάζει, ὀμπλὴ δὲν ἀλ-
λάζει· (κακαὶ ἔξεις).
11. Ἀρῆα καὶ ξέσφιγγα, παστρικά καὶ γλή-
γορα· (ἀτασθαλία).
12. Ὅ,τι κάνεις πάθης, καρδιά μὴ σε πονέσῃ
(δικαιοσύνη).
13. Θρέψε 'φειδί τὸ χειμῶνα, νὰ σὲ φάῃ τὸ
καλοκαίρι (ἀγνωμοσύνη).
14. Πῆγα νὰ κάνω τὸ σταυρὸ μου, καὶ ἔ-
βγαλα τὰ 'μάτια μου.
15. Διπλὸ δὲ φτάνει, μονὸ περισσεύει.
16. Μὲ τὸν ἥλιο τὰ 'μπάζουμε, μὲ τὸν ἥλιο
τὰ 'βγάζουμε, τί ἔχουν τὰ ἔρημα καὶ φο-
φοῦν; ('Επὶ ἀπορίας, ἀπογνώσεως).
17. Κάθε σφαχτὸ ἀπὸ τὸ κλιτσί του κρέμε-
ται· (ἐπὶ τῆς εὐθύνης, ἣν ἕκαστος φέρει
ἐπὶ τῶν ιδίων πράξεων).
18. Ὁ ὕπνος φουσκώνει μάγουλα καὶ ξεγυ-
μνώνει κώλους· (ὀκνηρία).
19. Δὲν κουτσαίνει ὁ γαῖδαρος ἀπ' τ' αὐτί· καί:
20. Δὲ φοφάει τὸ σκυλί ἀπ' τὰ σταφύλια.
21. Ὅ,τ' ἀκούς 'ς τὴ γειτονιά σου, πάντεχέ
το στὴν γωνιά σου· (ὅλοι ἔχομεν κοινὴν
τὴν τύχην).
22. Ὁ καλὸς καλὸ δὲ γλέπει.
23. Ἄναψε τὸ λυχνάρι σου πρὸ τοῦ νὰ σ'
εὔρ' ἡ νύχτα· (πρόνοια).
24. Τὸ ζουρλό καὶ τὸ χωριάτη ξέναις ἔγνοιας
τὸν γεράζουν.
25. Θέλει κι' ὁ μοῦτσος καφφέ, νὰ 'πάγῃ μὲ τὰ
γίδια· (ἐπὶ ἀνθρώπων μεγαλοφρονούντων).
26. Ὅλα μας καλά, κι' ὁ γάμος μας δευ-
τέρα· (ἀταξία).
27. Ἄλλ' ἀντ' ἄλλα κι' ὄχι τῆς παρασκευῆς
τὸ γάλα.
28. Ὁ καλὸς ὁ καπετάνιος 'ς τὴ φουρτοῦνα
χαίρεται.
29. Ἀπόχτησε κι' ὁ φτωχὸς βρακί, κάθε πόρ-
τα καὶ τὸ λυ'.
30. Ἀφήσαμε τὸν γάμο, νὰ 'πᾶμε γιὰ πουρ-
νάρια.
31. Ὅποιος περγαλᾶ τὸ σπῆτί του, πέφτει
καὶ τὸν πλακώνει.
32. Ὅποιος μικρομάθη, δὲ γερονταφίνει.
33. Ὁ κόρακας τί 'βγάγει; κορακόπουλα.
34. Ὁ παπᾶς ἀπὸ τὴν πόλη, ἡ παπαδιά τὰ
'μολογáει.
35. Ρώτησαν καὶ τὸν γαμπρό, εἶπε, κατού-
ρησε τὸ σκυλί στὰ λάχανα· (ἡ παροιμία
αὕτη ἔχει τὴν ἀρχὴν ἐν ἀστείῳ ἀνεκδότῳ
τοῦ λαοῦ τῷδε. Μία φορὰ 'ς ἓνα χωριὸ
γίνονταν ἓνας γάμος· κι' ὅταν θὰ ἐστε-
φνονταν τὰ νειόγαμπρα, ἔκαναν καυγά
οἱ γονεοὶ τοῦ γαμπροῦ καὶ οἱ γονεοὶ τῆς
νύφης· ἐκεῖνοι ἤθελαν νὰ στεφανώσουν
'ς τὸ σπίτι τους, τοῦτοι 'ς τὴν ἐκκλησίαν,
κ' ἔτσι δὲ 'μποροῦσαν νὰ τὰ 'σιγάσουν·
'ς τὸν πᾶτο ἀποφάσισαν νὰ κάνουν, ὅ,τι
'πῇ ὁ γαμπρός, 'ποῦ 'τήραε ἓνα σκυλί,
'ποῦ ἦτανε 'ς τὸν κῆπο· τὸν ρώτησαν,

- ποῦ θέλεις νὰ γενῇ ὁ γάμος; κ' ἐκεῖνος εἶπε: «κατοῦρησε τὸ σκυλὶ 'ς τὰ λ' ἀγανα» (!).
36. Κατὰ τὸ μάγουλο καὶ τὸ μπάτσο.
37. Ἀσκοπος ὁ νοῦς, διπλὸς ὁ κόπος.
38. Ἀνάποδα φορτώματα μὲ τὰ κεφάλια κάτω.
39. Ἐχει τέχνη τὸ ρεπάνι, κάθε τόπος δὲν τὸ κάνει.
40. Μικρὸ χωριό, πυκνὴ ἀγγάρεια.
41. Ξένο βιὸ εὐκολολογάριστο.
42. Ὅσα 'ξέρ' ὁ νοικοκύρης, δὲν τὰ 'ξέρ' ὁ μουσαφίρης.
43. Ἐχ' ἀφέντης μας ἀφέντη, κ' ἡ κυρά μας ἄλλον κύρη.
44. Τὸ ἓνα χέρι σώνει τ' ἄλλο.
45. Ὁ λόγος εἶναι σπόρος.
46. Πέντε βώδια δρὸ ζευγάρι.
47. Τ' ἀπιδι κάτω 'ς τὴν ἀπιδιὰ θὰ πέση.
48. Λάδι βρέχει, κάστανα χιονίζει. (ἐπὶ ἀμερίμων).
49. Ὑγῆκα 'ποῦ 'βγῆκα' (ἡ παροιμία αὕτη ἔχει τύπον ἀνεκδότου). Χωρικός τις ἔχασε τὸν βοῦν του καὶ ἐξῆλθε πρὸς εὐρεσιν αὐτοῦ· καθ' ὁδὸν ἀπαντήσας αὐτόν τις λέγει: «τὸ βῶδι σου ἐπῆγε στὸ σπίτι»· ἐκεῖνος ἀπαντᾷ: «ἐγὼ θὰ τὸ γυρέψω· 'βγῆκα 'ποῦ 'βγῆκα».
50. Μάθαμε 'ξυπόλυτοι, καὶ 'ντρεπόμαστε 'ποδεμένοι.
51. Ὁ κάμπος ἔχει 'μάτι, κ' ὁ λόγγος αὐτί.
52. Ἄλλοι σκάφτουν καὶ κλαδεύουν, ἄλλοι πίνουν καὶ μεθοῦν.
53. Τὰ παιδιὰ τὰ τρῶν τὰ μῆλα, καὶ οἱ γερόντοι τὰ μουδιάζουν.
54. Μάτι λαίμαργο, ψυχὴ χαμένη.
55. Ἡ σφύξη 'βγάζει λάδι.
56. Ὁ λύκος ἀντέρα θέλει.
57. Σὲ κερνῶ, νὰ μὲ κερνᾷς, ὅχι νὰ μὲ 'παινᾷς.
58. Ἄλλοῦ τὰ καρκαλίσματα, κ' ἄλλοῦ γεννοῦν ἡ κόταις.
59. Σκαλιζοντας ἡ κότα, 'βγαίνει τὸ 'φείδι καὶ τὴν τρώγει.
60. Νὰ εἴχαμαν γάλα, 'τρίθαμαν, μόν' δὲν ἔχουμε ψωμί.
61. Κύτταξε μάννα, καὶ πάρε θυγατέρα.
62. Ἡ γρόσια 'ς τὴν τσέπη, ἡ μέλι 'ς τὸ στόμα.
63. Τί νὰ σοῦ θυμηθῶ χρομῦδι μου; κάθε χάψιὰ καὶ δάκρυ.
64. Ὅταν ἔγειν' ἡ θάλασσα μέλι, ὁ φτωχὸς εἶχε χάσει τὸ χουλιάρι.
65. Οἱ πολλοὶ θέλουν πολλὰ, κ' ὁ μοναχὸς ἀπ' ὅλα.

66. Τῆς νύχτας τὰ καμώματα, τὰ γλέπ' ἡ 'μέρα καὶ γελᾷ.
67. Πῶς 'πᾶν τὰ παιδιὰ σου, κόρακα; ὅσω 'πᾶν μαυρίζουν.
68. Τὸ νερό δὲ στέκεται 'ς τὸν ἴδιο ποσό.
69. Δρὸ καρπούζια 'σὲ μὲν μασκάλη δὲν κουβαλοῦνται.
70. Γιατί δαγκάν' τὸ φεῖδι; γιὰ νὰ πονῇ.
71. Ὅλα τὰ δάχτυλα ὁμοῖα εἶναι, ὅποιο κόψης πονεῖ.
72. Καταραμένο μου παιδί, καλέ μου κληρονόμ.
73. Ἄλλα μετράει ὁ ἄνθρωπος, κ' ἄλλα ὁ Θεὸς τοῦ 'βγάζει.
74. Ἀκόμα δὲν ἀρχίσαμαν, κ' αὐριο πόσαις ἔχουμε;

Σημ. Πᾶσαι αἱ παροιμίαι αὗται ἀπαντῶσιν ἐν Ἡπείρῳ πρὸς τὰς βορειοδυτικὰς ἐπαρχίας αὐτῆς.

Β'. ΔΕΙΞΙΔΑΙΜΟΝΙΑΙ.

1. Δὲν πρέπει νὰ ἐξέρχεται τις κατὰ τὴν νύκτα τῆς οἰκίας του, διότι κοινῶς πιστεύεται, ὅτι τὰ τῆδε κάκεισε περιπλανώματα πνεύματα (πονηρά, ἐννοεῖται τὰ λεγόμενα «ζωτικαίς») δύνανται νὰ κατοικήσωσιν αὐτόν.
2. Δὲν πρέπει νὰ περιπατῇ τις ὑπὸ τὰς στέγας τῶν οἰκιῶν, ὑπὸ τὰ λεγόμενα νεροσταλάγματα.
3. Εἶναι κακὸν «νὰ δρασκέλῃ τις νερὰ τὴν νύκτα».
4. Κάκιστον θεωρεῖται τὸ συρίζειν τὴν νύκτα.
5. Δὲν πρέπει τις νὰ παραδῇ (βλασφημῇ) τὴν νύκτα.
6. Δὲν εἶναι καλὸν νὰ εἰσέρχεται τις εἰς τὴν λεχῶνα τὸ βράδυ «διότι εἶναι ἰσχυμένος».
7. Κάκιστος οἰωνὸς εἶναι τὸ νὰ ὑπερπηδήσῃ γαλῇ τοὺς πόδας καθημένου ἀνθρώπου.
8. Πιστεύεται γενικῶς, ὅτι ὑπάρχουσιν ἐποχαί, καθ' ἃς αἱ γυναῖκες δὲν πρέπει νὰ πλύνωσιν ἢ νὰ ὑφαίνωσιν, αἱ λεγόμεναι «δρίμαις» (θεωροῦνται ὡς θεαὶ ἢ πνεύματα), ἄλλως κόπτονται καὶ ἀφανίζονται τὰ πλυνόμενα ἢ ὑφαίνόμενα.
9. Ὅρνις ἀποτινάσσουσα τὸν κονιορτὸν ἐν μέσῃ τῇ οἰκίᾳ προαγγέλλει εὐτυχίαν βεβαίαν.

10. Ἡ αὐτόματος κίνησις τοῦ ἐνὸς ἢ καὶ τῶν δύο βλεφάρων σημαίνει, ὅτι ἀποδημῶν τις οἰκίῳ θὰ ἐπανέλθῃ.
11. Ὁ βόμβος τῶν ὤτων σημαίνει, ὅτι νέον τι σπουδαῖον θ' ἀκούσῃ τις.
12. Κόρακες καὶ μάλιστα κουκουβάγια καθήμεναι ἢ καὶ διερχόμεναι ἀπλῶς διὰ τινος οἰκίας εἰσὶν ἐξάπαντος ἄγγελοι φοβερῶν δυστυχημάτων.
13. Εἰς ἐκάστην οἰκίαν ἐν μέρει κρυπτῶ μηδέποτε εἰς φῶς ἐξερχόμενον ὑπάρχει τέρας τι, ὁ φύλαξ τῆς οἰκίας ἢ τὸ λεγόμενον στοιχειό. Παριστάνεται ὡς ἔχον σῶμα ὅπως καὶ κεφαλὴν καὶ πόδας γαλῆς.
14. Δὲν πρέπει νὰ κατουρῇ τις κατέναντι τοῦ ἡλίου, διότι «ἡλιοκρούγεται», πάσχει τὸ ἐν Ἡπείρῳ λεγόμενον λιόκουρο, τὴν κιτρινάδα.
15. Ἐκ τῶν πραγμάτων τῆς οἰκίας ἀποδημοῦντος οὐδὲν πρέπει νὰ διδῇται εἰς ξένην χρῆσιν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀποδημίας.
16. Οἱ ὑπανδρευόμενοι δεόν κατὰ τὴν τελετὴν τῆς στέφews νὰ περιζωννύωσιν ἑαυτοὺς διὰ κλάδων χηλιδρονιᾶς (φυτοῦ), «γιὰ νὰ μὴ τοὺς πιάνουν τὰ μάγια».
17. Ὁ ἐξαγόμενος ὁδοὺς πρέπει νὰ ῥίπτηται εἰς τὴν στέγην συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν ἐξῆς: «νὰ κουρούνα, κόκαλα, καὶ δὸς μου σιδερένια».
18. Ὅταν τις ἀκούῃ φωνὴν τὴν νύκτα χωρὶς νὰ βλέπῃ ἄνθρωπον, δὲν πρέπει ν' ἀπαντᾷ.
19. Ἡ γυνὴ δὲν πρέπει ν' ἀφίῃ «ὅπου τύχῃ τὸ δράχτι καὶ τὴ ρόκα της, γιὰ νὰ μὴν τὴ δρασκέλισῃ γάτα».
20. Κάκιστος οἰωνὸς, ὅταν τὴν νύκτα «τρίζουν ἢ πόρταις τοῦ σπητιοῦ».
21. Πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Ἡπείρου καὶ ἐν Μακεδονίᾳ ὑπάρχει συνήθεια, καθ' ἣν κατ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ δωδεκαήμερου τίθεται εἰς τὴν ἐστίαν ξύλον κερσάας, ἡ τέφρα τοῦ οἰοῦ ῥίπτεται εἰς τὸν κῆπον.
22. Οὐδὲν τῶν πραγμάτων τοῦ ἀποδημοῦντος δανείζεται τὴν νύκτα.
23. Ἄνθρωπος, ὅστις αἰσθάνεται κνισμὸν εἰς τὴν ρῖνα, ἀφεικτως θὰ ἐρίσῃ πρὸς τινα.
24. Ὅταν αἱ φλόγες τῆς πυρᾶς ἐξέρχωνται δυναταὶ καὶ τρόπον τινὰ βομβοῦσαι, «κᾶπου σὲ ἀναβάλλουν», δηλαδὴ ὁμιλοῦσι περὶ σοῦ.

25. Οἰωνὸς καλὸς θεωρεῖται, ἐὰν τὴν πρωτοχρονιά ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὃν βλέπει τις, ἔχῃ πατέρα καὶ μητέρα.
26. Τὴν πρώτην τοῦ μαῖου, ἀμα ἐξυπνήσας τις πρέπει νὰ γευθῇ σκόρδον: «εἶνε καλὸ γιὰ τὰ 'φείδια».

Γ'. ΛΕΞΕΙΣ ΥΒΡΙΣΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΑΣΤΙΚΑΙ

- Τσερός* νὰ 'πᾶς 'ς τὸν τσερό.
- Πρόπαλη* νὰ σὲ πᾶρ' ἡ πρόπαλη.
- Κλυσμός* ἐν ἐπιφωνήσει «κλυσμέ!»
- Ἄ.λαλο* ὡς ἐπιφωνήσις.
- Μοροστέφανο* μὲ μόνον στεφάνι, νὰ μὴ προφθῇ τις νὰ διπλοστεφανωθῇ, νὰ ὑπανδρευθῇ δευτέραν φορὰν δηλαδὴ.
- Ἀφαντο* νὰ γείνης ἄφαντο.
- Σκλεῖθρα* νὰ μὴ ἀπομείνῃ σκλεῖθρ' ἀπὸ 'σένα, δηλαδὴ ἀπόγονος, νὰ ἐξαφανισθῇ τὸ γένος σου.
- Μπηρησμός* (ἴσως παρὰ τὸ ἐμπρησμός) νὰ σ' εὕρῃ ὁ μπηρησμός. Κλυσμέ καὶ μπηρησμέ!
- Ρέβω* νὰ ρέψῃς.
- Καμός* ὡς ἐπιφώνημα χλεύης: «καμέ!»
- Νεῖλα* ἐν τῇ φράσει «νὰ τὸ ἰδῇς, σὲ πιάνει νεῖλα» = ἀηδία, οἶκτος.
- Κρόδα* νὰ γείνης κρόδα, κρόδα (χορδή), δηλαδὴ νὰ ἀποξηρανθῇς.

Δ'. ΟΝΟΜΑΤΑ ΑΝΑΡΩΝ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ.

Ἐν Ἡπείρῳ ἀποδίδουσι σημασίαν εἰς τὰ ὀνόματα, ἅπερ δίδονται ἐκάστοτε τοῖς γεννωμένοις. Γονεῖς λ. χ., τῶν ὁποίων τὰ τέκνα θνήσκουσι, δίδουσι τοῖς γεννωμένοις ὀνόματα ζῶν ἐμφαίνοντα, καὶ ἄλλοι πάλιν, οἵτινες τρέμουσι τὴν πληθὺν τῶν τέκνων, δίδουσιν ὀνόματα τὴν παῦσιν τῆς παιδοποιίας ἐκφράζοντα, ἄλλοι θωπευτικὰ καὶ ἄλλοι ἄλλα.

Ζώης, — Πολυζώης, — Χάιδω, — Ζωή-τσα, — Ἀγγελίνα, — Μάρτω (Μαρτῶ ἢ Μυρ-

* Ἀγνοοῦμεν, τί εἶναι αἱ λέξεις τσερός καὶ πρόπαλη καὶ κλυσμός. Ὅδ' αὐτοὶ οἱ χρώμενοι ταύταις γινώσκουσι τοῦτο. Φρονεῖται, ὅτι εἶναι τόποι ἄγριοι ὑπὸ δαιμονίων φοιτῶμενοι.

τώ), — Σταμάτω, — Τριανταφυλλιά, — Γαρουφαλιά, — Χρυσώ, — Ζωγράφω, — Γλασεμίνα, — Μαυροματά, — Μεταξοῦδα, — Ροῦσα, — Περυστέρα, — Λαμπρινή, — Ξανθή.

Ε'. ΟΝΟΜΑΤΑ ΠΤΗΝΩΝ

Ποτικοπούλι: πτηνὸν μέχρι 4 ἑκατοστομέτρων μακρόν· ἔχει χρῶμα βαθύ φαιόν, κεφαλὴν πολὺ μικράν καὶ ὁμοιάζει πρὸς μὴν, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα.

Γκέρμπουλα: πτηνὰ σαρκοφάγα ἔχοντα ζωρότατα χρώματα· ἔχουσι κρέας νόστιμον.

Σιταρίνα: 6-7 ἑκατ. μακρόν, ἔχει ἀκριβῶς τὸ χρῶμα τοῦ κορυδαλοῦ καὶ κρέας νοστιμώτατον· διακρίνεται εἰς τὰ σιτοφόρα πεδία.

Κοκκινοπούλι ἢ *κοκκινολαίμης*, διότι ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ φέρει καλῶς διακρινομένην κοκκίνην ταινίαν· ὅμοιον εἶνε καὶ τὸ

Στεφανοπούλι.

Κωλοσοῦος: ἡ σεισοπυγῆς.

Κυρδαλίνα: πτηνὸν ὠδικὸν ὠραιότατον.

Στραγαλιανός: πτηνὸν μικρὸν ὠραιότατον καὶ ὠδικόν, ἡ ἀκανθίς.

Κίκλα: ἡ γνωστὴ κίχλη.

Παπαδιά: πτηνόν, τοῦ ὁποῦ οὗ ὁ λαιμὸς καὶ τὸ στῆθος ἔχουσι χρῶμα μέλαν· εἶναι σχεδὸν ὅμοιον τῇ σεισοπυγίδι.

Πετροχηλίδον: χελιδὼν ἀγρία, τὸ στῆθος καὶ τὴν κοιλίαν λευκή, κατασκευάζουσα τὴν φωλεὰν αὐτῆς ἐπὶ βράχων καὶ πετρῶν.

Πιστικός: πτηνὸν ὀνομασθέν οὕτω, διότι ἐντελῶς ἀπομιμείται τὸν συριγμὸν τῶν πιστικῶν, δηλαδὴ τῶν ποιμένων· πολλάκις τὸ πτηνὸν τοῦτο διαβουκολεῖ ὁλόκληρα ποίμνια.

ΣΤ'. ΟΝΟΜΑΤΑ ΟΦΕΩΝ

Δρογαλιά (ἔχιδνα). Ἀστρεΐτης. Κονακάκι. Τίφλιακας. Γκουστερίτσα. Σουμιαμῆδι.

Ζ'. ΟΝΟΜΑΤΑ ΦΥΤΩΝ

Λαψάνα. — Φτενοῦδα. — Παπαρροῦνα (μήκων). — Τρουπέτσα. — Λάπατο. — Πρικαλλίδα (ράδικι). — Ζέγκουνα. — Λαγαῦτι.

Πολυτρίχι. — Λοποντιζιά. — Βλῆτρο. — Μάλαθο. — Ἀντράκλα. — Γουρουπέτσα. — Βρακανίδα. — Μοσκολάχανο. — Καρυδάμενο. — Φέσκουλο. — Γρουστονίτσα. — Κούκουρο. — Μακεδονῆσι. (Ἐδώδιμα ἅπαντα ταῦτα).

Η'. ΟΝΟΜΑΤΑ ΘΑΜΝΩΝ ΚΑΙ ΠΟΩΝ

Στειροδοτόνο. — Πήγαντο. — Μάραντο. — Γάτσα. — Νεροποντιζιά. — Γκούλιαρο. — Λεχήνα. — Μπουρδένι. — Χηλιδρονιά. — Ξεκοφυλλιά. — Σερμενεζές. — Κουμπουλιζιά. — Φροξυλλιά. — Φράζο. — Σπάρτος. — Γεσιμί. — Γλωνιδιά. — Πορδαλιά. — Κουμαριά. — Ἀσφάκα. — Μοσκακίδι. — Χαμασφάκα.

Θ'. ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

1

Ἄν θέλῃ ὁ Θεός.

Ἦταν μιὰ φορὰ ἓνας παπᾶς καὶ μιὰ παπαδιά. εἶχαν κ' ἐν' ἀμπέλι κ' ἓνα χωράφι καὶ τὰ δούλευ' ὁ παπᾶς μοναχός του. Ἐνα βράδυ ὁ παπᾶς εἶπε τῆς παπαδιᾶς· αὐριο, παπαδιά, ἂν βρέξῃ, θὰ παγαίνω 'ς τ' ἀμπέλι, κ' ἂν δὲ βρέξῃ, 'ς τὸ χωράφι. Ἡ παπαδιά τοῦ λέγει· παπᾶ μου, πές, πῶς ὅτι, ἂν θέλῃ ὁ Θεός, θὰ πᾶς ποιός 'ξέρε, τί τυχαίνει. — Αὐ, τί θὰ κἀνῇ ὁ Θεός; θέλει καὶ δὲ θέλει, ἢ θὰ βρέξῃ, ἢ ἥλιο θὰ κἀνῇ. — Καλὰ. — Τὸ πρῶτ' σηκώθηκε ὁ παπᾶς, κ' ἦταν ὁ ἥλιος 'σὺν μπελάρι· ἀποφάσισε τὸ λοιπὸν νὰ πᾶν 'ς τὸ χωράφι· πῆγε λοιπὸν καὶ δούλεψε ὡς τὸ δειλινό· ὕστερα ἔπιασε μιὰ βροχὴ μεγάλη, μεγάλη, κ' ὁ παπᾶς ἐκίνησε νὰ πᾶν 'ς τὸ σπίτι. 'Σ τὸ δρόμο ποῦ πᾶγαίνε, τὸν βρῆκαν κλέφταις καὶ τοῦ πῆραν τῆς παράδες ποῦ εἶχε καὶ τὰ φορέματα, καὶ τὸν ἄφησαν ζάγκο (γυμνόν). Ὁ παπᾶς ἄρχισε κ' ἐκλαίγε καὶ συλλογίζονταν, τί τοῦλεγε ἡ παπαδιά· καλὰ μοῦ εἶπε ἡ παπαδιά μου «ἂν θέλῃ ὁ Θεός»! Ἐτσι κλαίοντας παγαίν' 'ς τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ καὶ χτυπᾷ. Βγαίν' ἡ παπαδιά 'ς τὸ παρὰθῦρ καὶ ῥωτᾷ· ποιός εἶναι; — Ἄν θέλῃ ὁ Θεός, παπαδιά, ἐγὼ εἶμαι, ἀνοιξε! — Ἀνοίγει

ἡ παπαδιά, καὶ τί νὰ ἰδῇ; τὸν παπᾶ ζάγκο καὶ ζυπόλυτο τὸν ῥωτᾷ. τί εἶναι; Ὁ παπᾶς τῆς εἶπε τὰ πάντα, καὶ ἀφοῦ τὸν ἔδωκε ῥοῦχα κ' ἄλλαξε τοῦ εἶπε· εἶδες, παπᾶ μου; Ἄν θέλῃ ὁ Θεός.

2

Τὸ ἀντράγγυνο.

Ἦταν μιὰ φορὰ ἓνας καλὸς νοικοκύρης καὶ εἶχε πολλὰ πρόβατα. Αὐτὸς ἤξερε καὶ τῆς γλώσσας ὅλων τῶν ζώων καὶ τὸ εἶχε μυστικό· δὲν ἔλεγε κἀνενὸς τίποτε· μὰ εἶχε μιὰ γυναῖκα, ποῦ ἦταν πολὺ κακὴ. Μιὰ μέρα κίνησε νὰ πᾶν μετ' τῆς γυναῖκάς του 'ς τὰ πρόβατα. Καβαλίκεψε τὴν φουράδα τοῦ ποῦ εἶχε καὶ ἓνα φουραδόπλο· ἔβαλε τὴν γυναῖκα τοῦ μπροστὰ καὶ κίνησε νὰ πᾶν. 'Σ τὸ δρόμο ποῦ πᾶγαίνε, ἠλμύντησε τὸ φουραδόπλο καὶ ἔλεγε τῆς μάνας του, ἀ' πείνασα, στάσου νὰ βυζᾷξω. Κ' ἡ μάνα τοῦ τοῦ εἶπε· ἀδὲ με λυπῖσαι, παιδί μου; τὸν ἀφέντη σου ἔχω 'ς τὴν ῥάχη μου, ἄλλο 'ς τὴν κοιλιά, καὶ δὲ μ' ἀφίνεις καὶ σὺ ἡσυχη; — Σὺν τ' ἄκουσ' ὁ ἀφέντης, κατέθηκε κ' ἄφησε τὸ φουραδόπλο καὶ βυζᾷξε. Αὐτὸ ἡ γυναῖκα τοῦ τῶθαλε 'ς τὸ νοῦ της. Κατόπι καβαλίκεψε πάλι καὶ κίνησε. Μὰ ἡ γυναῖκα τοῦ ἦταν ἀγγαστρωμένη καὶ κουράστηκε, καὶ τοῦ εἶπε νὰ τὴν βάλῃ κ' αὐτὴ καθάλλα· ἐκεῖνος κατέθηκε καὶ τὴν ἔβαλε· ἡ γυναῖκα τοῦ δὲν τὸν ἄφινε· τοῦ ἔλεγε νὰ καβαλίκεψῃ κ' αὐτὸς κ' ἄρχισε νὰ θυμῶνῃ. Ἐκεῖνος, γιὰ νὰ μὴ μαλώνῃ μετ' τῆς γυναῖκάς του, καβαλίκεψε κ' αὐτός. Κίνησαν πάλι τὸ δρόμο τους· καὶ τὸ φουραδόπλο πάλι πείνασε καὶ φώναξε τὴν μάνα τοῦ γιὰ νὰ βυζᾷξῃ· ἡ μάνα τοῦ τοῦ λέγει· ἀδὲ με λυπῖετ' ἀφέντης σου, καὶ μὲνο, ποῦ τὸν δουλεύω τόσα χρόνια· δὲ με λυπῖσαι καὶ σὺ, ποῦ ἔχω τρεῖς ἀπᾶνω μου κ' ἓνα 'ς τὴν κοιλιά τέσσερης; — Σὺν τ' ἄκουσ' αὐτὸ ὁ νοικοκύρης, λυπήθη τὴν φουράδα καὶ κατέθηκε. Τῶθαλε κ' αὐτὸ ἡ γυναῖκα 'ς τὸ νοῦ της. Καὶ ἔτσι παγαίνοντας ἐφθασαν κοντὰ 'ς τὰ πρόβατα· καὶ ἀκούνε τὸ μαντρόσκυλο, ποῦ φύλαγε τὰ πρόβατα κ' ἔλεγε 'ς ἓνα λύκο· αὐτοῖς χρόνις γέρασα 'ς τὸν ἀφέντη μου, καὶ τὸ δόντι μου δὲ ντροπιχάστηκε· φύγε, καὶ μὲνο, γιὰ νὰ δόντι ἔχω, 'ς τὸ πετσί σου θὰ τ' ἀφήνω. Ὁ νοικοκύρης, ποῦ ἤξερε τῆς γλώσσας, ἐννοίωσε, τί εἶπ' ὁ σκύλος, καὶ 'σὺν

πᾶν 'ς τὰ πρόβατα, πρόσταξε τοὺς πιστικούς (ποιμένας) νὰ σφάζουν ἓνα κριάρι καὶ τὸ μισὸ νὰ τὸ ρίξουν 'ς τὸ σκύλο νὰ τὸ φάῃ καὶ τὸ μισὸ νὰ τὸ κρατήσουν νὰ φᾶν ὅλοι μαζί. Σὺν εἶδε καὶ τοῦτο ἡ γυναῖκα, τῶθαλε 'ς τὸ νοῦ της. Σὺν ἀπόφαξαν κ' εἶδαν καὶ τὰ πρόβατα, ποῦ ἦταν καλὰ, πῆγαν 'ς τὸ σπίτι. Ἡ γυναῖκα ἄρχισε νὰ μαλώνῃ καὶ νὰ τὸν ῥωτᾷ, τί ἦταν αὐτά, ποῦ ἔκανε 'ς τὸ δρόμο καὶ 'ς τὰ πρόβατα. Καὶ τοῦ ἔλεγε· ἀ' τὸ δρόμο ἠλμύντησε μιὰ φορὰ τὸ φουραδόπλο, κατέθηκες καὶ βυζᾷξε ἄλλη μιὰ φορὰ ἠλμύντησε, κατέθηκες καὶ δὲν καβαλίκεψες; 'ς τὰ πρόβατα πῆγες, ἔκοψες ἓνα πρόβατο, ἔρριξες τὸ μισὸ τοῦ σκύλου. Τώρα θέλω νὰ μοῦ πῆς, γιὰτί τὰ κἀνεις αὐτά; καὶ τὴν ἔξερεις, θέλω νὰ μοῦ πῆς. Ὁ ἀντρας της, ἀφοῦ τὸν στενοχώρησε πολὺ, τῆς εἶπε· «Ἄν σου τὸ πῶ, θὰ πεθάνω». Αὐτὴ τοῦ εἶπε· «πές μου το καὶ ἂς πεθάνω». Αὐτὸς τῆς λέγει· «κἀνε λοιπὸν τὰ κόλυθα ἔτοιμα, φώναξε καὶ τοὺς παπαδες καὶ θὰ σοῦ τὸ πῶ». Ἐκείνη τὰ ἔτοιμασε ὅλα. Σὺν τῶμαθ' ὁ σκύλος τοῦ σπιτιοῦ, ἄρχισε νὰ οὐρλιζέη καὶ νὰ λέγῃ· «Ἀφέντη, ἐγὼ ἔχω τόσους ὀχτροὺς καὶ κἀνέναν δὲν ἀφίνω νὰ πατήσῃ ποδάρι 'ς τὸ σπίτι, καὶ σὺ, μιὰ γυναῖκα δὲ μ' ἔχεις νὰ κἀνῃς ζᾶφτι»; Σὺν τῶμαθε κ' ὁ πέτεινος, πᾶγαίνε 'ς τὴν πόρτα κ' ἐλαλοῦσε κ' ἔλεγε· «Ἀφέντη, ἐγὼ ἔχω τόσας κότεις, καὶ τινάξω μιὰ φορὰ τὴν φτεροῦδα, κ' ὅλαις τρέμουν ἀπ' τὸ φόβο τους· καὶ σὺ, μιὰ γυναῖκα δὲ μ' ἔχεις νὰ φέρῃς 'σὲ νόμο»; Σὺν ἄκουσ' αὐτὰ ὁ ἀφέντης, παίρ' ἓνα κοντόξυλο, καὶ χύνει τὰ κόλυθα 'ς τῆς κότεις, καὶ δίνει ἓνα καλὸ καλὸ στηλιάρι τοὺς παπαδες καὶ στρώνει καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ 'ς τὴν ῥάχη της ἓνα καλὸ ξύλο, ποῦ ἀκόμα τὸ θυμᾶται, καὶ πλεῖο ἀπὸ τότες μιλὰ δὲ βγάζει.

Τέλος τοῦ παραμυθιοῦ, καλὴ νύχτα σας.

3

Ἡ τρεῖς ἀδερφαῖς.

Ἦταν ἓνας φτωχὸς πατέρας, κ' εἶχε τρία κοριττὰ ἀνύπαντρα. Τοῦ ποῦρνὸ πᾶγαίνε 'ς τὴν δουλειά, καὶ τοῦ βράδου, ἄμα γύριζε 'ς τὸ σπίτι, τοὺν ῥωτοῦσαν τὰ κοριττὰ, ἂν ἀρρβώνιασε κἀνένα. Ἐκεῖνος μετ' ἀπὸ τῆς ἔλεγε, ὅχι. Πάλι πᾶγαίνε 'ς τὴν δουλειά, καὶ γύ-

ρίζε του βράδου· τὰ κουρίτσια πάλι τὸν ῥωτοῦσαν. Μιὰ μέρα οὐ πατέρας ἦρθε χαρούμενος, καὶ τὰ κουρίτσια, ἅμα τὸν εἶδαν χαρούμενου, τὸν ῥώτησαν, ποῖα ἀρβώνιασε; Οὐ πατέρας τῆς εἶπε· «μοῦ γυρεύουν τὴ μικρότερη». Ὅταν τ' ἄκουσαν ἡ ἄλλαις ἀδερφαῖς, ἠύμουσαν, καὶ δὲν ἤθελαν νὰ ἰδοῦν οὔτε τὸν πατέρα τους, οὔτε τὴν ἀδερφή τους. Μὰ ἡ μικρότερ' ἡ ἀδερφή ἡ λυπιοῦνταν, κ' ἔκλαιγε, κ' ἤλεγε τοῦ πατέρα της, νὰ μὴν τὴν ἀρβουνιάσῃ, γιὰ νὰ τὴν ἀγαποῦν ἡ ἀδερφαῖς της. Οὐ πατέρας λυπιοῦνταν καὶ δὲν ἤξερε τί νὰ κάνῃ. Τοῦ πουρνὸ βῆκε ὄζου, καὶ τοῦ βράδου γύρισε πέρα πούλ' λυπημένους, γιὰτὶ ἔμαθε ἕνα φλιβερό χαμπέρι. Τάλλα κουρίτσια τὸν ῥώτησαν πάλι γιὰ ἡ παντρεῖα, καὶ ὅταν ἄκουσαν πάλι «τίποτα», τὸν ἄφηκαν κ' ἔφυγαν. Μὰ τοῦ μικρότερου τοῦ κουρίτσ' ἀχόησε κουντὰ του καὶ τὸν ῥώταγε, τί εἶχε, ποῦ ἦταν τόσο λυπημένους. Οὐ πατέρας δὲν ἤθελε νὰ τὸ πῇ· τοῦ κουρίτσ' ἔκλαιγε καὶ τὸν παρακαλοῦσε, γιὰ νὰ τοῦ εἰπῇ, τί ἔχει. Οὐ πατέρας τῆς λέγει· «τί νὰ σοῦ πῶ, θυγατέρα μ', ἔμαθα ποῦ οὐ βασιληᾶς μαζόνει στράτευμα καὶ μὲ γυρεύουν καὶ μένα, καὶ σὰς ποῦ νὰ σὰς ἀφήσω»; Τοῦ ἔμαθαν καὶ τάλλα τὰ κουρίτσια καὶ δὲν εἶπαν τίποτε. Μὰ τοῦ μικρότερου πούλ' λυπιοῦνταν, καὶ ὅταν εἶδε τὸν πατέρα πούλ' συλλογιζομένου, τοῦ εἶπε· «μὴν κλαῖς, πατέρα, κ' ἐγὼ θὰ πάγω ἔς τοῦ πονδάρου σου· νὰ μοῦ κάνης μιὰ φουρεσιὰ ρούχα ἀντρίκια καὶ νὰ μοῦ δώσης καὶ τ' ἄρματά σου, νὰ μὴ με γνωρίσῃ κανένας». Οὐ πατέρας ὅταν τὰκανε ὅλα ἔτοιμα, ἀποφάσισε καὶ τὴν ἔστειλε. Ὅταν τὸν πόλεμου ποῦ πάει, δὲν τὴν γνῶρισε κανένας χωρὶς ἀπ' τοῦ βασιλόπλου, ποῦ τὴν ἀγάπησε τόσο πούλ', ποῦ ἀποφάσισε νὰ τὴν πᾶρῃ γυναῖκα. Ὅταν χάλασ' οὐ πόλεμος, τοῦ κουρίτσ' πᾶγαινε ἔς τοῦ σπῖτ' καὶ τοῦ βασιλόπλου ὅσα διακομιζήρης πᾶγαινε ἀπὸ κουντὰ της. Ὅταν πάει ἔς τοῦ σπῖτ', οὐ πατέρας πέταξε ἀπ' τὴν χαρὰ του, τὴν ἔβαλε ἔς τοῦ σεντοῦκ' νὰ κοιμηθῇ. Ὅστερα πῆγε καὶ τοῦ βασιλόπλου ὅσα διακομιζήρης, καὶ ζήτησε τόπου νὰ ξενυχτήσῃ. Οὐ πατέρας τὸν ἔμπασε ἔς τοῦ σπῖτ' καὶ κοιμήθηκε. Τοῦ βασιλόπλου ὅταν εἶδε ποῦ κοιμήθηκαν ὅλοι, κλέφτει τοῦ σεντοῦκ' μὲ τοῦ κουρίτσ' καὶ τοῦ παγαίνει ἔς τοῦ παλάτι τ'. Ὅστερα τοῦ ἔβγαλε ἀπ' τοῦ σεντοῦκ', τοῦ ἔντυσε ρούχα βασιλικὰ, τοῦ ἔδειξε ἔς τοῦ πατέρα τ', καὶ τὸν παρακάλεσε νὰ τ' ἀφήσῃ νὰ τὴν πᾶρῃ γυναῖκα. Οὐ βασιληᾶς τοῦ ἔδωκε τὴν ἀδεια

κ' ἔκανε γάμου μεγάλου, ποῦ κάλεσε ὅλου τὸν κόσμου, κ' οὐ καὶ μένος οὐ πατέρας δὲν ἤξερε, τί γίνονταν τοῦ κουρίτσ'· ἔκλαιε τοῦ κουρίτσ' τ' ἡμέρα καὶ δὲ μπουροῦσε κάνεις νὰ τὸν παρηγορήσῃ. Κατόπιν οὐ βασιληᾶς ἔστειλε κ' ἐφώναξε καὶ τὸν πατέρα τοῦ κουρίτσ' οὔ. Ἦρθε κ' οὐ πατέρας οὐ καὶ μένος μὲ τὰ δρό του τὰ κουρίτσια κ' οὐ κακόμοιρους φουτούρας ἀπ' τὴν χαρὰ του, ἀλλὰ τὰ μεγαλείτερα τὰ κουρίτσια ἔσκαζαν ἀπ' τοῦ κακοῦ τους καὶ δὲν ἔλεγαν τίποτε. Ἦ μικρότερ' ἡ ἀδερφή τῆς ἔλεγε· «γιατί, ἀδερφαῖς μου, δὲ γλεντᾶτε καὶ δὲ γουρατεύετε; Δὲ γλέπετε τοῦ καλοῦ, ὅπου μᾶς ἔστειλ' ὁ Θεός»; Ἦ ἀδερφαῖς ὅμως μόνου μὲ τοῦ στόμα τὴν ἀγαποῦσαν κ' ὅχι μὲ τὴν καρδιά, καὶ νὰ ἰδῇς τί ἔκαναν. Ἀποῦ πέρασε πούλ' καιρός, ἡ ἀδερφή τους ἡ βασιλοπούλα ἀπόχτησε ἕνα παιδί κ' ἕνα κουρίτσι, κ' ἐκείναις τὴν ἐφθόναγαν καὶ θύλησαν νὰ τῆς κάνουν κακό. Κεῖνου τὸν καιρὸ φουροῦσαν ὅλοι, γυναῖκες, ἄντρες καὶ παιδιὰ, μαχαίρια ἔς τοῦ ζωνάρ', καὶ κείναις τί κάνουν; σφάζουν τὰ παιδιὰ τῆς ἀδερφῆς τους τὴ νύχτα ἔς τοῦ ὕπνου καὶ τοῦ μαχαίρ' τοῦ ματωμένου τοῦ βάζουν ἔς τῆς ἀδερφῆς τους τοῦ ζωνάρ' καὶ πῆραν τοῦ δικό της. Τοῦ πουρνὸ ὅσα ἔξυπνησαν κ' εἶδαν τὰ παιδιὰ πεθαιμένα, ζετᾶζον, ποῖος τᾶσφαξε, καὶ βρῆκαν τὴ μάνα τους αἰτία, ποῦ εἶχε τοῦ μαχαίρ' ματωμένου· τότε διάταξε οὐ βασιληᾶς τοῦ δούλου τ' νὰ τὴν πᾶρῃ, νὰ τὴν πᾶρῃ ἔς ἕνα λόγγου μακρυὰ, νὰ τὴν σκοτώσῃ καὶ νὰ τοῦ φέρῃ ἕνα ποτήρι γαῖμα νὰ τοῦ πιῇ. Μὰ οὐ δούλους τὴ λυπήθηκε, τὴν ἄφησε ἔς ἕνα δέντρο ἔς τὴν ἐρημιὰ καὶ σκότωσ' ἕνα πουλί καὶ πῆγε ἕνα ποτήρι γαῖμα τοῦ βασιληᾶ καὶ τοῦ ἤπιε. Ὅστερα θάψαν τὰ παιδιὰ, καὶ ἔς τοῦ μνημῆ τους φύτρως' ἕνα κυπαρίσσι καὶ μιὰ μνημῆ, καὶ πᾶγαινε κάθε πουρνὸ ἕνα πουλί καὶ κάθονταν ἀπάνω ἔς αὐτὰ καὶ λαλοῦσ' ἀνθροπινὰ κ' ἤλεγε:

«Ὅλοι νὰ κοιμῶνται καὶ νὰ γλυκοκοιμῶνται,
Κι' αὐτὴ ἡ σκύλα ἡ ἄνουμη ὕπνου νὰ μὴ λαβαίνει».

Ὅλοι θάμαζαν μὲ τούτου τοῦ πουλί. Μιὰ μέρα τοῦ βασιλόπλου βῆκε μὲ τοῦ δούλου τ' ἔς τοῦ κυνηγι καὶ πέρασαν ἀπ' τοῦ τόπου, ὅπου οὐ δούλους εἶχ' ἀφήσει τὴν γυναῖκα τοῦ βασιλόπλου, καὶ τί νὰ ἰδοῦν! Γλέπουν ἕνα παλάτ' καλλιτέρετον ἀπ' τοῦ βασιληᾶ καὶ τοῦ βασιλόπλου θύλησε νὰ τοῦ ἰδῇ καὶ μέσα πῶς εἶνε, καὶ μὲ πρόφασιν γιὰ νὰ πιεῖν νερό, πῆγαν καὶ χτύπησαν τὴν πόρτα· κ' ἐκείνη τοὺς γνῶρις' ἀπ'

τοῦ παραθύρ', καὶ πρόσταξε τὴν πόρτα ν' ἀνοίξῃ, κ' ἡ πόρτα ἀνοίξε μοναχὴ της· ὕστερα τοὺς ἔβαλε ἔς τοῦν οὐντὰ καὶ κάθισαν, καὶ κείνοι δὲ μπουροῦσαν νὰ τὴν γνωρίσουν. Ὅστερα νερό καὶ κείνη πρόσταξε τὴν λαένα, κ' ἡ λαένα ἔφερε μοναχὴ της τοῦ νερό. Ὅλιγὴ ὥρα ἔρχονται καὶ τὰ παιδιὰ ἀπ' τοῦ σκουλεῖο, γιὰτὶ τοῦ παλάτ' εἶχε καὶ σκουλεῖο, μὲ τὰ χαρτιὰ ἔς τοῦ χέρ', καὶ τοῦ βασιλόπλου γνῶρισε τὰ παιδιὰ τ' καὶ θύλησε νὰ τ' ἀγκαλιᾶσῃ καὶ αὐτὰ καὶ τὴν γυναῖκα τ', μὰ ἡ γυναῖκα τ' δὲν τὸν ἄφησε καὶ τοὺς ἔδιωξε καὶ τοὺς εἶπε· «ὁ Θεὸς ἐμένα δὲ μ' ἔχασε, μόν' ἄς εἴστε καλὰ καὶ σεῖς κ' ἡ ἀδερφαῖς μου». Κ' ἔμεινε μόνη της μὲ τὰ παιδιὰ ἐκεῖ καὶ ὡς τὰ σήμερα ἐκεῖ εἶναι· ἡ ἄλλαις ἀδερφαῖς ἔπαθαν πούλ' κακὰ καὶ μαρτοῦρια. Τὴν εἶδα κ' ἐγὼ περὶ ὧντας ἀπ' ἐκεῖ καὶ μοῦ τὰ εἶπε ὅλ' αὐτά. Τέλος τοῦ παραμυθιοῦ.

4

Ἦταν ἕνας πατέρας κ' εἶχε τρία παιδιὰ· καὶ τοῦ μικρότερου τ' ἀγαποῦσε πλεόονο ἀπ' τάλλα, γιὰτὶ ἦταν ἔξυπνου καὶ γνουςτικῶ. Μιὰ μέρα τᾶσταιλε ἔς τοῦν κάμπου, νὰ ἰδοῦν τὰ πρόβατα πῶς εἶναι. Τὰ παιδιὰ ἔς τοῦ δρόμου ποῦ πᾶιναν, διψᾶσαν καὶ πῆγαν ἔς ἕνα πηγᾶδ', γιὰ νὰ πιεῖν νερό· δὲ βρῆκαν κουβὰ, γιὰτὶ εἶχε πέσει μέσα· τότε ἀποφάσισαν νὰ δέσουν τοῦ μικρότερου τὸν ἀδερφὸ νὰ τοῦν καταβᾶσουν ἔς τοῦ πηγᾶδι μὲ σκοπὸ γιὰ νὰ τοῦν πνίξουν· τόσο τὸν ἐφθόναγαν, ποῦ τὸν ἀγαποῦσ' οὐ πατέρας πλεόονο. Τὸν ἔδεσαν, τὸν ἀπόλυναν μέσα ἔς τοῦ πηγᾶδ', τὸν ἄφησαν κ' ἔφυγαν. Κλαίγει κείνος, φωνάζει τ' ἀδερφια τ', μὰ ποῦ ἀδερφια! Ἀπὸ κεί καταιβαίνει κάτου, βαθεῖα βαθεῖα ἔς τοῦ σκότου, ἔς τοῦν κάτου κόσμου, καὶ τί νὰ ἰδῇ ἐκεῖ! ἕνα δράκου φουβερό ποῦ κοιμῶνταν, καὶ τοῦ παιδί ἔξαφνίσθηκε ἀπ' τοῦ φόβου τ'. Ν' ἀναιβῇ ἀπ' τοῦ δὲ μπουροῦσε, νὰ πᾶρῃ ἔς τοῦν δράκου φουβοῦνταν· κάθονταν κ' ἔκλαιε. Ἀπ' τὰ δάκρυα τὰ πούλ' ἔξυπνησ' ὁ δράκος καὶ τοῦ ῥώτησε, τί ἔχει καὶ κλαίει. Ὅταν ἔμαθε τὴν αἰτία, τοῦ λυπήθηκε τοῦ παιδί καὶ τοῦ εἶπε, θὰ τοῦ στείλῃ ἔς τοῦν ἀπάνου κόσμου. Τοῦ ἔδωκε 10 κατσίουπια (ἀσκούς) νερό καὶ 100 οὐκᾶδες

κρέας καὶ πρόσταξε 10 μεγάλα ὄρνια νὰ τοῦ ἀναιβάσουν ἔς τοῦν ἀπάνου κόσμου· καὶ τοῦ εἶπε τοῦ παιδιοῦ· ὄντας φωνάζουν τὰ ὄρνια κα, νὰ τοὺς δίνης κρέας, ὄντας κι, νερό· γιὰτὶ, ἂν δὲν τοὺς δώσης, σ' ἀπολαίνουν καὶ πέφτεις ἔς τοῦν κάτου κόσμου καὶ δὲ βγαίνεις πούτε. Τότες ὁ δράκος πρόσταξε τὰ ὄρνια, πῆραν τοῦ κρέας, τοῦ νερό καὶ τοῦ παιδί, γιὰ νὰ τοῦ ἀναιβάσουν ἔς τοῦν ἀπάνου κόσμου. Ὅταν τοῦ δρόμου ποῦ τὸν πᾶγαιναν, τοῦ παιδί ἔκανε, ὅπως τοῦ εἶχε ἀρμυνέψει οὐ δράκος, κ' ὀλίγου ἤθελαν νὰ τοῦ ἀναιβάσουν ἔς τοῦν ἀπάνου κόσμου, καὶ τότε φωνάζαν κααα καὶ δὲν εἶχε κρέας· ἔκουψε τὴν ἀντῆα του (τὴν κνήμην του) καὶ τοὺς ἔδωκε. Πάλι ξαναφώναξαν κααα καὶ δὲν εἶχε πλεῖα κρέας. Καὶ λοιπὸν τὸν ἀπόλυναν καὶ πέφτει πάλι ἔς τοῦν κάτου κόσμου, ἔς τοῦ σπῖτ' ἀπάνου μισανῆς γρηᾶς καὶ τῆς ἔσπασε τῆς πλάκας. Ἦ γρηᾶ θύμωσε καὶ τοῦ εἶπε· «Μωρὲ ἄφραντου καὶ κουτσοκέφαλου καὶ μουνουστέφανου, τί χαλεύεις ἐδῶ»; Μὰ τοῦ παιδί ὅταν τῆς εἶπε τοῦ πάθι του, ζηλεύμωσ' ἡ γρηᾶ. Ὅστερα τῆς ζήτησε λίγου νερό κ' ἐκείνη τοῦ εἶπε· «ποῦ, παιδί μου, νερό! Ἐδῶ τοῦ νερό τοῦ βαστάει ἕνα στοιχειό μὲ 9 κεφάλια καὶ τοῦ ρίχνουν μὲ τὴν ἀράδα ὅλοι ἕναν ἄνθρωπου καὶ τρώει, καὶ ἔτσι τοῦ ἀπολαίνει τοῦ νερό. Καὶ σήμερα εἶναι ἡ ἀράδα τῆς βασιλοπούλας νὰ τὴν φάῃ, κ' ἔτσι ν' ἀπολύκῃ τοῦ νερό». Τοῦ παιδί ὅταν ἄκουσ' αὐτὰ ἀπ' τὴν γρηᾶ, ἀποφάσισε ὅταν ἄξιου ποῦ ἦτουν, νὰ σκοτώσῃ τοῦ στοιχειό. Ὅστερ' ἕνα σπαθὶ καὶ πᾶει ἔς τοῦν τόπου τοῦ στοιχειοῦ· ἐκεῖ εἶχ' ἀπουκοιμηθῇ ἀπ' τὰ δάκρυα καὶ τὴν λύπη της ἡ βασιλοπούλα καὶ κείνος μὲ τοῦ σπαθὶ ἔς τοῦ χέρι φύλαγε νὰ βῇ τοῦ στοιχειό. Νά, σ' ὀλίγῃ ὥρᾳ βγαίνει τοῦ στοιχειό, νὰ ρίχτῃ ἀπάνου ἔς τὴν βασιλοπούλα, νὰ τὴν φάῃ· κ' ἐκείνους μὲ τοῦ σπαθὶ ὀρμᾷ καὶ τοῦ κόφτει πέρα πέρα τοῦ κεφάλι. Καὶ τί γλέπει, μάτια μου; φυτρώνει ἄλλου κεφάλι! μὲ καὶ τοῦ κόφτει κ' ἐκείνου· φύτρωσε κ' ἄλλου, τοῦ κόφτει κ' ἐκείνου, ὅχτῳ μὲ τὴν ἀράδα· καὶ ὅταν ἔκοψε καὶ τὰ 9, μπου-ου-ού, ἀπουλύθηκε τοῦ νερό ὅταν πούταμος καὶ γλύτωσε κ' ἡ βασιλοπούλα. Νὰ μὴν τὰ πολυλογῶμε, τοῦ ἔμαθ' ὁ βασιληᾶς, ποῦ ἕνας νῆος σκότουσε τοῦ στοιχειό κ' ἐγλύτωσ' ἡ βασιλοπούλα· ἔστειλε καὶ τὸν φώναζε, τὸν εἶδε, τοῦ ἄρεσε πολὺ καὶ τὸν ἔκανε γαμπρὸ κ' ἔκανε χαρὰ μεγάλη.

ΛΕΞΕΙΣ, ΦΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

ΥΠΟ ΑΝΩΝΥΜΟΥ

1. "Άλλοι παγαίνουν και άλλοι έρχονται· επί γεννήσεως και θανάτου.
2. "Άλλοι πέφτουν κι' άλλοι σκόνουνται· ότι ή τύχη άστατος είναι.
3. "Αλωνίζει παληούρι· επί αγωνιζομένων ματαίως και προς βλάβην των.
4. "Ανδρελούσια· τὰ κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου (30 Νοεμβρίου) διάφορα σπέρματα, ἅτινα βράζοντες μοιράζουσιν ἰδίως εἰς τοὺς ζωοποιμένους.
5. "Ανεμος κατὰ καπνοῦ· ἐπὶ ἀδίκως ἀποκτωμένων και κακῶς εξαφανιζομένων.
6. "Απ' τῶνα μπαίνει κι' απ' τ'άλλο βγαίνει· ἐπὶ ἀμελείας και ἀδιαφορίας.
7. "Απ' τὴν κάππα μας πέρνει κι' αὐτὸς φωτιά· ἐπὶ ὁμοιοπαθῶν.
8. "Απὸ 'λίγο' φίλε, τὸ φαγί, 'τεῖν' τὸ ψωμί καθάριο· ἐπὶ τῶν προσπαθούντων καλύψαι διὰ προφάσεων τὴν ἔνδειάν των.
9. "Αν ἦσαι φίλος, νὰ σταθῇς, κι' ἂν ἦς' ὄχτρος, νὰ φύγῃς· ἐπὶ ἐμφανίσει περιπατούσης ἀράχνης.
10. "Αν ἦσαι φίλος, νὰ χαρῇς, κι' ἂν ἦς' ὄχτρος, νὰ σκάσῃς· ἐπὶ πυρὸς βομβοῦντος.
11. "Απόι· ή μετὰ τὴν βροχὴν ὑγρὰ κατὰστασις τῆς ἀτμοσφαιρας.
12. "Αλήθεια λέγω, κι' ἀλήθεια εἶν' ὁ Θεός· ἐπὶ βεβαιώσει λόγου.
13. "Ασπρο ἄλογο και νιὸν ἀφέντη ποτὲ μὴν δουλέψῃς—διότι εἰς ἀμφοτέρους εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπαρκεσῇς, εἰς μὲν τὸ ζῶον ἕνεκα τοῦ λευκοῦ χρώματος, εἰς δὲ τὸν νέον ἕνεκα τῆς ἡλικίας του βεπούσης πάντοτε εἰς τὴν ἐπίδειξιν, πολὺ δὲ μᾶλλον ἐὰν στερῇται ἀνατροφῆς και παιδείας.
14. "Βγάξ' τὰ σκυλιὰ απ' τὴν ἀγγάρεϊα· εἰς ἀργούς και καινοπράγμονας.
15. Βάλ' τα νὰ τὰ ματαπάρῃς· ἐπὶ κακοπληρωτῶν. Ἡ παροιμία αὕτη ἐμορφώθη ἐκ τινος δανειστοῦ, ὅστις δανείζων εἰς τινα ἐλάμβανε μέχρι τινὸς τὰ χρήματα τακτικῶς, και ἐμπιστευόμενος αὐτὸν οὔτε διὰ τῶν χειρῶν του ἐλάμβανεν αὐτά,

- οὔτε ἡρίθμει παρόντος αὐτοῦ, ἀλλ' ἐδείκνυνεν αὐτῷ μέρος τι, ὅπου ἐναπετίθεντο τὰ χρήματα, και ὅτε ἤρχετο πάλιν νὰ δανεισθῇ, ὁ δανειστής ἐδείκνυε τὸ μέρος, ὅπου προηγουμένως ἐναπετέθησαν, και αὐθις ὁ δανειζόμενος τὰ ἐλάμβανε· τοῦτο ἐξηκολούθει, ἄχρις ὅτου πειρασθεὶς ὁ δανειζόμενος ἐκ τῆς ἀπλότητος τοῦ δανειστοῦ και τῆς πλεονεξίας του δὲν ἔθεσε τὰ χρήματα τὴν τελευταίαν φορὰν εἰς τὸ γνωστὸν μέρος· ἐλθόντος δὲ και πάλιν νὰ δανεισθῇ, ἐκεῖνος ἐδείξεν αὐτῷ τὸ σὺνηθες μέρος. Ἐκείνου δὲ παρατηρήσαντος και εἰπόντος, ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν ἐκεῖ χρήματα, ἤκουσε τὴν ἀνωτέρω παροιμίαν.
16. Βόηθα, Παναγιά· ταράξ', νὰ σὲ βοηθῶ—σὺν Ἀθηνᾶ και χεῖρα κίνει.
17. Βαρεῖς μαστόρισσα; ἂν δώσῃς γάλα και τῆς μάννας μου· ἐπὶ φιλονεικίας και ἔριδος περὶ μελλόντων πραγμάτων και ἀδυνάτων λεγομένη. Ἐμορφώθη ἐκ τινος ἀνεκδότου, καὶ ὁ ἀθίγγανός τις ἐπιθυμῶν νὰ γείνη κάτοχος προβάτων και φανταζόμενος, ὅτι ἤδη κατεῖχεν αὐτά, παρώτρυνε τὴν σύζυγόν του νὰ βοηθῇ αὐτὸν κτυπῶσα τὸ γάλα, ὅπως ἐξαγάγῃσι βούτυρον· ἐκείνη δὲ ὑπισχνουμένη, ἐὰν δίδῃ και εἰς τὴν μητέρα τῆς γάλα, οὗτος δὲ ἀρνούμενος ἐφιλονεῖκουν και ἤριζον περὶ ὄνου σκιᾶς.
18. Γάμος χωρὶς κριάρια δὲ γένεται· ὅτι τὰ μεγάλα ἔργα ἀπαιτοῦσι και ἀναλόγους θυσίας.
19. Γιὰ ζύλα και γιὰ λάχανα κι' ἄλλια 'π' τὴ μαύρη ρόκα· ἰδίως ἐφαρμόζεται αὕτη ἐπὶ μαθητῶν τεχνῶν, οὓς οἱ ἐργοστασιάρχαι ἐπὶ πολὺν καιρὸν μεταχειρίζονται εἰς ἔργα οἰκιακά, ὅπως ἀνταμειθῶσι διὰ τὴν τέχνην, ἣν θέλουσι τοὺς διδάξει.
20. Γράψε, γράψε, και κάτσε κλάψε· ἐπὶ περιπλεκέντων μὲ δανειστάς πτωχοὺς και κακοπληρωτάς.

21. Γνωρίζ' τὴ βρώμα του· ἐπὶ ἐνόχων και μὴ πλησιαζόντων ἔνθα ἔπραζάν τι αἰσχρὸν ἐξ ἐντροπῆς.
22. Γένηκε τὸ μούτσουνο του κρέας = ἡρυθρίασεν ἐξ ἐντροπῆς.
23. Γένηκε φλουρί· ἐκίτρινισεν ἐκ φόβου.
24. 'Δικό σ' εἶναι, ἀφέντη; πὰρ το· ἐπὶ δειλῶν. Λέγεται, ὅτι τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν ἐντεῦθεν. Ἀθίγγανός τις εὐρὼν ὅπλον ὠρκίσθη καθ' ἑαυτὸν εἰς μηδέν· νὰ τὸ ἀποδώσῃ· καθήμενος δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν ἔχαιρε διὰ τὸ εὐρημά του, ἀλλ' ἰδὼν ἐρχόμενόν τινα, πύραυτα ἀνίσταται και προὔπαντῶν αὐτὸν τῷ λέγει· «'δικό σ' εἶναι, ἀφέντη; πὰρ το».
25. 'Δικὴ μου μάννα 'πέθανε, καμμιά μὴν ἀπομείνῃ· ἐπὶ ἐγωιστῶν.
26. Δὲν τοῦ δείχνει ἄσπρη 'μέρα· ἐπὶ αὐστηρῶν γονέων και κηδεμόνων.
27. Δὲ σφίγγ' ἡ βίδα· ἐπὶ χαλαρωθέντος νοός.
28. Δὲ φυτρώνουν τὰ σκόρδα· ἀποτροπὴ πρὸς βουλευομένους συναγωνίζεσθαι μετὰ μεγάλων και ἰσχυρῶν.
29. Δὲ φοβάται ὁ παστρουμᾶς τὸ ἄλας· ἐπὶ δεδοκιμασμένων ὑπὸ τῆς πείρας.
30. Δὲν ἔχει πόρτα τὸ σπίτι σου; λέγεται ἐπὶ εἰσερχομένου χειμῶνος ἐντὸς τῆς οἰκίας ξένου και μὴ κλείοντος τὴν θύραν.
31. Δὲν τοῦ 'φάνηκαν τὰ δόντια· σιωπτικῶς, ἐπὶ ἡλικιωμένων και ἐχόντων τρόπον και διαγωγὴν νηπίων, ὡς και ἐπὶ ἀγελάστου και αὐστηροῦ χαρακτῆρος.
32. Δὲν τοῦ γελᾷ τὸ πρόσωπο· ἐπὶ σκυθρωποῦ και αὐστηροῦ χαρακτῆρος.
33. Δὲν τὸν χωρεῖ ὁ διὰβόλος του· περὶ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἔχοντες πολλὰς ἀνάγκας περιπλέκονται εἰς ἔτι μεγαλειτέρας.
34. Δῶσε μὲ χέρι· και πὰρ τα μὲ ποδάρι· ἐπὶ δανειστῶν δυσκολευομένων νὰ λάβωσι τὰ δάνειά των.
35. Δρύμαις· αἱ 3 πρῶται ἡμέραι τοῦ μαρτίου, αἱ 3 μεσοῦντος και αἱ 3 τελευταῖαι, ὡς και αἱ τοῦ αὐγούστου. δοξάζεται δὲ, ὅτι αἱ τοῦ μαρτίου δρύμαις βλάπτουσι τὰ δένδρα καλλιεργούμενα, αἱ δὲ τοῦ αὐγούστου τὰ πανία πλυνόμενα. "Οθεν και τραγοῦδιον· «τ' αὐγούστ' ἡ δρύμαις 'ς τὰ πανιά και τοῦ μαρτίου 'ς τὰ ζύλα».
36. Δρὸ και δρὸ κύνουν τέσσερα· ὡς συμβουλὴ τελευταία πρὸς τινα· λέγεται δὲ

- και περὶ ἀπλουστῶν πραγμάτων ὡς διδάγμα πρὸς μὴ ἐννοοῦντας.
37. "Εβαλε θηλειὰ 'ς τὸ λαϊμό του· πρὸς τοὺς ἐκουσίως ἀναλαμβάνοντάς βάρη δυσανάλογα πρὸς τὰς δυνάμεις των.
38. "Εχει Θεὸ και παραθεὸ· ὅτι εὐκτεα και ἡ ἀνθρώπινος προστασία τοῖς δεομένοις.
39. "Εδесе τὸ γομάρι του· ἐπὶ ἐξασφαλισθέντος.
40. "Εννιά λείπονται ὡς τὰ δέκα· περὶ τῶν νομιζόντων ἑαυτοὺς πλουσίους ἢ ἱκανοὺς πρὸς τὸ ἐπιχειρῆσαί τί, ἐνῷ πράγματι δὲν εἶναι τοιοῦτοι.
41. "Εχ' και τοῦ πουλιοῦ τὸ γάλα· ἐπὶ εὐπορίας.
42. Εἶδα και παρὰεἰδα, γύφτο παπᾶ δὲν εἶδα· ἐπὶ παραδόξων.
43. Εἶναι 'ς τὸν κόρφο τοῦ Θεοῦ· ἐπὶ τῶν ἀσφαλῆ βίον διαγόντων.
44. Τὸ χέρι του μακρὺ· ἐπὶ κραταιῶν ἀνθρώπων.
45. "Ελάλητο· ἐπὶ ἀπειρίας.
46. Γιῶτα μοναχὴ· ἐπὶ παμπτώχων.
47. "Ομπρός κι' ὀπίσ' ἀνάποδα· ἐπὶ ἀβελτηρίας.
48. Παληόλυκος και παληὸς κορνάζος· ἐπὶ ἐπιτηδειότητος ἐπὶ καλοῦ και κακοῦ ἐκλαμβανομένης.
49. "Εἶω βρέχει και χιονίζει, κι' ὁ παπᾶς ἀρραβωνίζει· δηλ. ἐκ τοῦ ἔργου του δὲν πρέπει τις νὰ ἐμποδίζεται, και ἐὰν ἀπαντᾷ ἐμπόδια.
50. "Επῆρε κατήφορο· ἐπὶ βελτιώσει υγείας ἢ καταστάσεως.
51. Εἶναι μακρὰ τὸ σκοτάδι; κλεισ' τὰ 'μάτια σου νὰ τὸ ἰδῇς· ἐπὶ ἀνοήτων ἐρωτήσεων.
52. Εἶναι 'ξωπαρμένος· προσβεβλημένος λογικῶς ὑπὸ κακοποιῶν πνευμάτων.
53. "Εντεσε· συνηντήθη δηλαδή μὲ πονηρὰ πνεύματα· ὁμοία τῇ προηγουμένη.
54. Ἡ διακονία εἶναι 'μισὸ τιμάρι.
55. Ἡ 'μέρα τρέφει μῆνα, κι' ὁ μῆνας τὸ χρόνο· Ἐκ τῆς γεωργίας ληφθεῖσα διδάσκει, ὅτι ἡ σημερινὴ ἐργασία δὲν πρέπει νὰ ἀφίνηται διὰ τὴν αὔριον· ἤδη οἱ ἡμέτεροι γεωργοὶ παρατηροῦσιν, ὅτι μῖας ἡμέρας βραδύτης εἰς τὸ σπεῖρειν βραδύνει ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα τὴν ὥριμανσιν τοῦ ἀραβοσίτου, καθ' ἣν πολλὰ ἀπευκτεα δύνανται νὰ συμβῶσιν.
56. Ἡ 'πούκαμισο μὲ ποδιὰ, ἡ κύλα πῶς

- κυλῆς. Κόρη τις λέγεται, ὅτι ἐζήτει παρὰ τῆς πτωχῆς μητρός της ὑποκάμισον βαρύτιμον· ἐκείνη δὲ μὴ δυναμένη ὡς ἐκ τῆς ἀνεχίας της θεραπεῦσαι τὴν αἵτησιν τῆς ἀνοήτου θυγατρὸς της, ἐκυλίσθη παρ' αὐτῆς εἰς τι κατωφερὲς μέρος· ἐπικαλουμένη δὲ τὴν βοήθειαν τῆς κακούργου θυγατρὸς της ἤκουσε παρ' αὐτῆς τὴν ῥηθεῖσαν παροιμίαν, ἐφαρμοζομένην εἰς ἀνόητα καὶ κακὰ τέκνα.
57. Ἡμερομήνια. Αἱ δώδεκα πρῶται ἡμέραι τοῦ αὐγούστου μηνός, ὧν ἡ ἀτμοσφαιρική κατὰστασις ἐκάστης κατὰ σειρὰν προαγγέλλει ὁμοίαν τὴν ἐκάστου τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἔτους κατὰ σειρὰν.
58. Ἐέρ' ὁ Γιάνης, τί ἔχει 'ς τὸ σακκουλι. Ἰωάννης τις βαλὼν λίθον ἐντὸς τῆς πήρας ἐκτύπα τὴν σύζυγόν του· πρὸς τοὺς ἐμπαίζοντας δὲ αὐτόν, ἐπειδὴ ἐνόμιζον κενὴν τὴν πήραν, εἶπε τὰ ἀνωτέρω, ἐφαρμοζόμενα εἰς τοὺς ἀποφαινομένους ἐπιπολαίως περὶ ξένων πραγμάτων.
59. Ἡλιογέννητος. Ἐπὶ ὠραίων χαρακτήρων.
60. Θέλει κῶλο καὶ κομμάτ' ἀπ' ἄλλον κῶλο· ἐπὶ δυσκατορθώτων πραγμάτων.
61. Θέλει πέτσινο βρακί καὶ σιδηρένιον κῶλο· ὁμοία τῷ ἀνωτέρω.
62. Ἐσπορά· ἀντὶ τοῦ ἐνθυμοῦμαι ἢ φαντάζομαι ἀτελῶς.
63. Κάθε διάβολος καὶ τὸ θυμιατό του· ἐπὶ ἀσυμφωνίας.
64. Κάλλις χεῖρα ποῦ κρατοῦν, παρὰ ῥάτια ποῦ τηροῦν· ὅτι προτιμότερα τὰ πράγματα τῶν λόγων.
65. Καλλίτερα νὰ τὸν ἰδῇς παρὰ νὰ τὸν ἀκούσῃς· ἐπὶ βλακὸς ὠραίου τὴν ὕψιν.
66. Κόλεθρο· ἐπὶ μικροσώμων ἀτόμων καὶ ἀδυνάτων.
67. Κτυπᾷ τὸ κεφάλι του· ἐπὶ τῶν ἀργὰ μετανοούντων.
68. Κάλλις κόμπο 'ς τὸ ζουνάρι, παρὰ πόνον 'ς τὴν καρδιά· ὅτι δὲν πρέπει νὰ δαυεῖ τις εὐκόλως χρήματα.
69. Κάτου τὴ φέρα· ἐπὶ ψευδολογούντων ἢ μεγαλαυχούντων.
70. Κουτσούρια μουτσούρια· ἐπὶ συναθροίσεως διαφόρων ἀνθρώπων.
71. Κ' εἰς τὰ τέρια του· ἀρὰ κατ' ἐκλιπόντων κακῶν ἀνθρώπων.
72. Κοπανᾷ ἀέρα καὶ νερό 'ς τὸ γουδί· ἐπὶ ματαιοπονοῦντων.
73. Κόφτει τὸν ἀέρα· ἐπὶ τῶν περιφερομένων κενοδοξίας ἕνεκα εἰς τὰς ὁδοὺς.
74. Καὶ τ' αὐγὰ καὶ τὰ καλάθια· ἐπὶ πανωλεθρίας.
75. Μέγα θᾶμμα, βρέ Μανώλη, δρὸ σταφύλια 'ς ἓνα κλῆμα· ἐπὶ θαυμαζόντων καὶ μεγαλυνόντων μικρὰ καὶ συνήθη πράγματα.
76. Μάμου καὶ νάνι· ἐπὶ ὀκνηρῶν.
77. Μαζώνει τὰ πέταλλα· ἐπὶ τῶν καθυστερούντων καὶ ἀργῶς ἐργαζομένων.
78. Μάτια λαίμαργα, ψυχὴ χαμένη· εὐδηλος.
79. Μὴ μ' ἀνάφτης τὰ κουτάβια (σκύλακας)· πρὸς τοὺς ἐρεθίζοντας τὰ πάθη τινός.
80. Μύγια δὲν κάθεται ἐπάνω του· ἐπὶ καθαριότητος· λέγεται καὶ ἐπὶ εὐερεθίστου χαρακτήρος.
81. Νὰ δαγκάσ' τὴ γλῶσσά του· περὶ κακολόγων.
82. Ὁπ' αὐτός, καὶ τὸ ῥαβδί του· ἐπὶ ἀστέγων.
83. Ὁποῖος ἀρωτᾷ, δὲν χάνει· εὐδηλος.
84. Ὁποῖος δὲν συλλογίζεται τὰ ὑστερνά, τὰ πρῶτα τᾶχ' χαμένα· ὅτι ἡ περὶ τοῦ μέλλοντος φροντίς οὐδέποτε πρέπει νὰ ἐγκαταλείπῃ τὸν ἀνθρώπον.
85. Ὅ,τι λές μὲ τὰ χεῖλιά σου, νῆναι μετ' ἐμένα, καὶ ὅ,τι λές μὲ τὴν καρδιά σου νῆναι μὲ τὰ παιδιὰ σου.
86. Ὅλοι φοβοῦνται τὸ Θεό, καὶ ὁ χαηνᾶς τὸν τοῖχο.
87. Ὅπου τὸ ῥαγᾶ ἢ ἄκρη· ἐπὶ ἀπηλπισμένου.
88. Ὅσα ἔμπουν, καὶ ὅσα ἔβγουν· ἐπὶ ἀμελείας καὶ ἀφροντισίας.
89. Ὅσο νὰ εἰπῇς μὲ ῥεῖα, ἔχει ῥεῖα· ἐπὶ ἐνδυμάτων κακίστης ποιότητος.
90. Ὅσο καὶ ἂν ἀσημώσῃς τὸ φηκάρι, 'σὰ δὲν κόφτει τὸ σπαθί, χαμένα τᾶχεις· ἐπὶ ἐκείνων οἱ ὅποιοι βλάκες καὶ ἀνίκανοι ὄντες προσπαθοῦσι δι' ἐξωτερικῶν ἐπιδείξεων ν' ἀπατήσωσι τοὺς ἄλλους.
91. Οὔτε κλαίει οὔτε γελάει· ἐπὶ μετρίας ποιότητος πραγμάτων.
92. Οὐρίτης· ὁ ἐκ τῶν ὀρέων πνέων ἄνεμος.
93. Ὁ γυῖός τοῦ πολυφάη ὅσο βρῇ, τόσο θὰ φάῃ· συμβουλευτικὴ πρὸς οἰκονομίαν.
94. Πήγαινε μ' ἓναν καλό, νὰ γείνης καλλίτερος, καὶ μὲ ἓναν κακό, νὰ γείνης χειρότερος· ὡς τὸ τοῦ Δαυὶδ «καὶ μετὰ χωλοῦ διαστρέψεις».
95. Πάει νὰ πιῇ νερό, καὶ τῶβγαλε ὁ μπά-

- κακας (βάτραχος) τὸ ῥάτι· ἐπὶ ἀτόμων πάντοτε προσκοπόντων καὶ ἀτυχούντων εἰς τὰ ἔργα των.
96. Πέρνα, ῥερά, νὰ διαβῇς, καὶ χρόνε, νὰ περάσῃς· ἐπὶ ἀμελῶν ὑπηρετῶν.
97. Παίζουμε τὰ κότσια; δὲν ἀστεύομαι, ἀλλὰ σπουδάζων ὁμιλῶ ἢ πράττω.
98. Πρόφθασε τὴ δουλειά, νὰ μὴ σὲ πᾶρ' ἀπὸ ῥμπροστά· εὐδηλος.
99. Παραγγέλεις; ὁ εἰς ὦραν ἀκατάλληλον ἐλθών.
100. Πίσω μου εἶσαι, διάβολε! φράσις πειραζομένου κατὰ τοῦ πειράζοντος.
101. Ρίξε του ἓνα κόκκαλο, νὰ μὴν γανγίξῃ· ὅτι χάριν τῆς ἡσυχίας του πρέπει νὰ θυσιάζῃ τις καὶ ἐκ τοῦ ὑστερήματός του προσφέρων εἰς τοὺς κακοὺς καὶ συκοφάντας.
102. Ὅσον ἀπὸ Θεοῦ μεργιά· ἐπὶ ἐπιτυχίας.
103. Ὅσον ἀπ' τοῦ φειδίου τὸ στόμα· ἐπὶ ὠραίων χειροτεχνημάτων γυναικείων.
104. Σήκωσαν κεφάλι· φράσις, δι' ἧς δηλοῦται ἀπειθεία ἢ ἐπανάστασις.
105. Σιέρπετα—ἐρπετά.
106. Ὅσον τὸ σκυλὶ 'ς τ' ἀμπέλι· ἐπὶ φονεuthέντος τινός ἀκατάληκτος.
107. Σκουφώνει, ξεσκουφώνει· ἐπὶ τῶν πληροπόντων τὰ χρέη των δι' ἄλλων νέων δανείων.
108. Ὅσον ὁ μπέης 'ς τ' ἄχυρα· εἰρωνική, ἐπὶ δυσκολίας διὰ τὰ πρὸς σωματικὴν ἀνάπαυσιν.
109. Σκοτινιάς καὶ ἐρημιάς· ἐπὶ πραγμάτων ἀσαφῶν καὶ μὴ ἐχόντων εὐχάριστον πρόσωπον.
110. Στὴ χάση καὶ 'ς τὴν πιάση (τῆς σελήνης)· ἐπὶ σπανίων φαινομένων.
111. Σαμαρωμένο ἄλογο ὁ λύκος δὲν τὸ τρώγει· ἐπὶ τῶν εὐδαιμονούντων ἕνεκα τῆς πρὸς τὸν νόμον καὶ τὰ καθήκοντά των ὑποταγῆς.
112. Σήμερα κινήσαμε, καὶ αὔριο πόσαις ἔχουμε; ἐπὶ προῶως λογιζομένων καὶ ἀκαίρως.
113. Ὅσον τὰ λάχανα 'ς τὸ τσουκάλι· (γείνηκαν)· ἐπὶ περιπλοκῶν.
114. Ὅσον ἡ μύγια 'ς τὸ σκατό· κατὰ τῶν ἐπαναλαμβανόντων αἰσχροῦς λόγους.
115. Τὸ συντροφικὸ τὸ βόδι τὸ τρώγει ὁ λύκος· διότι ἐκ τῶν δύο συνεταίρων οὐδέτερος φροντίζει μὲ πόνον.
116. Τὸ ποτῆρι μὲ τὴν ἀράδα γυρνᾷ· ἐπὶ
- ἐκείνων, οἵτινες χαίρουσιν εἰς τὰς δυστυχίας τῶν ἄλλων.
117. Τὰ ξένα εἶναι εὐκολολογάριαστα· εὐδηλος.
118. Τὰ κάνει γιὰ τὰ ῥάτια τοῦ κόσμου· ἐπὶ προσποιήσεως.
119. Τὸ ῥαγᾶ ἀπὸ τὸ κοντάκι· ἐπὶ ὑπερβολικῶν ἀπαιτήσεων.
120. Τοῦ χτυπᾷ τᾶργανο· καὶ, τοῦ κρέμασαν κουδοῦνι· ἐπὶ δυσφημιζομένου ἀτόμου.
121. Τὸν ἐξεμάτισε· τὸν ἐζήμωσε.
122. Τράμπα τρούμπα τᾶργανα, καὶ ὁ πασιᾶς 'ς τὴν Πρέβεζα· ἐπὶ ὑποθέσεων νομιζομένων ὡς τελειωμένων, ἐνῶ πολὺ μακρὰν εἰσέτι τοῦ τοιοῦτου ἀπέχουσι.
123. Τὸ λέγει ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος εἶν' ὁ Θεός· ἐπὶ βεβαιώσει.
124. Τοῦ φωμᾷ σιμήτια μὴν πουλῇς· ἐπὶ τῶν προσπαθούντων ν' ἀπατήσωσι τοὺς ἱκανωτέρους των.
125. Τ' ἀναψαν ἢ ποδιαίς· ἐπὶ ψυχικῆς στενοχωρίας καὶ ἀγωνίας.
126. Τὸν τσάκισ' ὁ κοῦκος· πιστεύεται παρὰ τοῖς πολλοῖς, ὅτι, ἐὰν ἀκούσῃ τις τὴν φωνὴν τοῦ κούκου νῆστις, βλάπτεται τὴν ὑγίαν· διὸ καὶ ἄμα τῇ ἐγέρσει ἐκ τοῦ ὕπνου τρώγουσιν τι.
127. Τὴν ἔχει κουμπάρα (τὴ δουλειά)· περὶ ἀμελῶν.
128. Τὸν ἐπιάσαν 'ς τὰ πράσα· ἐπὶ φωραθέντος ἐγκληματίου.
129. Τὸ σύγνεφο καὶ ὁ βασιληᾶς σὲ προφτάνουν, ὅπου καὶ ἂν πᾶς· (εὐληπτος).
130. Τετρακόσια εἶν' ἢ ὀκτὶ παντοῦ· παντοῦ τὰ πάντα.
131. Ἀνάβαλτος· διάβολος.
132. Τὸν τρώγ' ἢ ῥάχη του, ἢ γλῶσσά του, τὸ αἷμά του· ἐπὶ τῶν ἐρεθίζόντων τοὺς ἀνωτέρους των ἀνοήτως καὶ πρὸς βλάβην των.
133. Τοῦ φύσηξε· ἐπὶ ἐπιτυχίας.
134. Τοῦ κρέμασαν τὸ χουλιάρι· ἐπὶ καθυστερήσαντος εἰς τὴν τράπεζαν.
135. Τὸν ἔμασαν, ὅσον τὸ μποῦφο τὰ πουλιά· ἐπὶ ἀναξιοπαθοῦντος.
136. Φευγάτε, ποδαράκια μου, νὰ μὴ σᾶς χέσ' ὁ κῶλος· ἐπὶ δειλῶν καὶ ἐνόχων.
137. Φκιάσε, χάλασε, δουλειά νὰ μὴ σοῦ λείψῃ· ἐπὶ ἀκαταστάτων χαρακτήρων.
138. Φέσ' καὶ φούντα, καὶ γρόσια ποῦντα; ἐπὶ πτωχαλάζοντων.

ΟΝΟΜΑΣΙΑΙ ΤΟΠΟΘΕΣΙΩΝ, ΟΡΕΩΝ, ΛΙΜΝΗΣ ΚΑΙ ΠΕΔΙΑΔΟΣ.

Ἁγία παρασκευή. — Ἀγκάθι. — Ἀλώνια.
Ἀλαφιῶνα. — Ἀπιδίτζα. — Ἀράπη στάνη. —
Ἀρκουδοπήγαδο. — Βάσταις. — Βελεντέσι. —
Βανακάρι. — Βατζουνιά. — Βουρλάταις. —
Βλαχοδήμου. — Γάτοβας. — Γλίνα. — Γρου-
νοπόδι. — Γουρίτζα. — Γκανούς. — Γλυκιτί. —
Γαΐλουφολιαίς. — Γκρεμνίτζα. — Γρούσπα. —
Γκορτσιά. — Γκοῦτρι. — Δρακοκλήσια. —
Δραμπάτοβα. — Εἰκόνες. — Ἰταμος. —
Κάγκινα. — Καμίνι. — Καναβοτόπι. — Κα-
στρίτσα. — Καλιγωμένη. — Κράβαρι. — Κο-
λιξίδα. — Κούτσουρο. — Καθίστρα. — Κα-
ραούλι. — Καλαμίτζα. — Κρουνέρι. — Κοκ-
κινολιθάρι. — Κλειδωνας. — Καρυαίς. — Κουρ-
μακάλι. — Κανάκι. — Κουρκουρέλο. — Κα-
τσούφι. — Κρυάκουρο. — Λαδικού. — Λα-
κιάς. — Λίπα. — Λιπινό. — Λούτζα. — Λα-

χανά. — Λεύκαις. — Λασπόπορδο. — Λιθα-
ρίτσια. — Λυκοτόπι. — Λυκόστομο. — Λυκο-
τρίχι. — Λυκοφουλιά. — Λευτοκαριά. — Μα-
κελάρι. — Μυγδαλιά. — Μίτικα. — Μου-
τάφια. — Μπαρτζόπουλαις. — Μοτσιάδες. —
Μεσοδοῦνι. — Μάνδρα. — Μπολιάνα. — Μπα-
λομένου. — Μπανόρια. — Μουζάκι. — Μπίκλι.
— Μίρκου. — Μαυραίς. — Μπεϊνίκοβα. — Με-
γάλη μυτιά. — Μπιζίναις. — Μπουλτίνα. —
Μηλιά. — Μπουνίλα. — Μεγάλη βαθειά. —
Μακροχώρα. — Νάναις. — Πλάκα Παναγιά.
Παλιάμπελα. — Πόρος. — Πουρνίσιο. — Πούρ-
νο. — Προύνια. — Πουρναρίσιος. — Πηγαδοῦ-
λα. — Πύργος. — Πουρνάρι. — Πότους. — Πε-
ριστερών. — Προσήλιο. — Πούμιστα. — Ρομ-
πήγαδο. — Ρόβολο. — Ρογκάτζι. — Ραματζά.
— Σαμαρίνι. — Σκάλα. — Σαϊτοῦ. — Σωτήρα.
Σιάνι. — Στοῦνα. — Σετενίκου. — Σιεμέ. —
Σελιό. — Σέλωμα. — Στρογγυλό. — Στραβο-
χώραφο. — Σουρπάτα. — Τρύπιο λιθάρι. —
Τορός. — Τζοροδέτζο. — Τζιρινίκου. — Τζού-
μενα. — Φτιλιάς. — Φρουζουλιά.

ΗΘΗ, ΕΘΙΜΑ κλπ. ΧΙΜΑΡΑΙΩΝ

ΥΠΟ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΓΕΩΡΓΙΤΣΗ

Αἱ οἰκίαι.

Αἱ οἰκίαι τῶν Ἀκροκεραυνίων, ἐκτὸς τῶν
νεωτερίζοντων, εἰσὶν ἐν γένει στενόμακροι καὶ
ἄνευ ὀροφῆς (ταβάνι), τὰ δὲ παράθυρα ἄνευ
ύέλων, ὧν δὲν αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην καὶ
διὰ τὸ γλυκὺ τοῦ κλίματος καὶ διὰ τὰ θερ-
μότατα αὐτῶν χειμερινὰ καλύμματα, δι' ὧν
καλύπτονται, ἥτοι τὴν μὲν ἡμέραν τὰς χλαῖ-
νας, τοὺς ἀχωρίστους καὶ αἰωνίους αὐτῶν
συντρόφους, τὴν δὲ νύκτα τὰς βελέντζας.
Τὸ ἔδαφος τῶν ἐστρωται ἢ διὰ μόνου κερα-

μωτοῦ (κορασανίου), ἰσχυροῦ μίγματος ἀσθέ-
στου καὶ ἄμμου, ἢ κατὰ τὸ ἥμισυ διὰ σανίδων.
Ἡ ἐστία κεῖται ἢ εἰς τὸ μέσον ἢ εἰς ἓν τῶν
ἄκρων, ἥς ὑπερθεῖν, ἐπὶ τῆς στέγης, ὑπάρχει
μικρὰ ὀπή, δι' ἥς ἐξέρχεται ὁ καπνός, καὶ
ἐξ ἑνὸς τῶν τῆς στέγης ξύλων ἐπικρέμαται
ὁ ἀχώριστος «κρεμαστέλης», μακρὰ ἄλυσις ἐκ
κρίκων σιδηρῶν καταλήγουσα εἰς ἀρπάγην,
ἀφ' ἥς ἐξαρτῶνται αἱ χύτραι καὶ ὁ γάστρος ἢ
ἡ γάστρα. Εἰς τὴν ἐτέραν γωνίαν, τὴν ἀντί-
θετον, κρέμονται τὰ ὅπλα, πατρῶα κληρονο-
μία, διαφορῶν συστημάτων, ἀπὸ τοῦ ἱστορικοῦ

Αἱ γυναῖκες.

Αἱ γυναῖκες τῶν Ἀκροκεραυνίων εἰσὶ φιλο-
πονῶνται. Ὡς αἱ τοῦ Πωγωνίου καὶ Ζαγο-
ρίου καὶ ἐν γένει αἱ πλείσται ἡπειρώτιδες, γεωρ-
γοῦσι μόναι τῶν τοὺς ὀλίγους καὶ λυπρούς ἀ-
γρούς τῶν, νήθουσι καὶ ὑφαίνουσι τὰς περιφῆ-
μους βελέντζας καὶ κίλιμια αὐτῶν, καὶ ἐν γένει
ἐκτελοῦσι πρὸς ταῖς οἰκιακαῖς καὶ πάσας τὰς
ἀγροτικὰς ἐργασίας, διατρέπουσαι κατὰ τὴν
οἰκονομίαν, τὸ ἀπέριτον τῆς διαίτης καὶ τὸ
φιλόζενον τῶν τρόπων.

Ἡ ἀνατροφή τῶν εἶναι ἀρχαῖκή· ὀλίγιστα
μανθάνουσι γράμματα καὶ αὐταὶ μέχρι τοῦ
δωδεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν, καὶ τοῦτο
διότι ἐλαχίστην ἔχουσιν ἀξίαν εἰς τὰ ὄμματα
τῶν συζύγων καὶ γονέων αὐτῶν, ὡς παρὰ τοῖς
ἀρχαίοις Ἀθηναίοις συνέβαινε. Κατ' ἀνάγκην
ἀπολαμβάνουσι πλειοτέρας ἐλευθερίας ἢ παρ'
ἐκείνοις, ὡς ἐκτελοῦσαι τὰς ἐν ὑπαίθρῳ ἐργα-
σίας· καὶ αὐταὶ δὲ αἱ τὸν ἰσλαμισμόν ἀσπα-
σάμεναι ἀποβάλλουσι τὸν κρήδεμνον, καὶ περ
θρησκευτικὴν οὖσαν διάταξιν.

Εἰσὶ πισταὶ καὶ τιμιώταται σύζυγοι· καὶ
ἐν Ἠπείρῳ δύναται τις εὐρεῖν πλέον τῆς μιᾶς
ἀληθοῦς Πηνελόπης, ἀναμενούσης ἐπὶ ἔτη
καὶ δεκάδα ἐτῶν τὸν ἐν τῇ ξένῃ σύζυγον (1).
Ἐλαχίστην σημασίαν ἀποδίδουσιν αὐταῖς οἱ
σύζυγοι αὐτῶν, οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ αὐταὶ ἐαυ-
ταῖς. Ἐνῶ ἐκεῖνοι χαρτοπαικτοῦσιν ἀπὸ πρωίας
μέχρις ἐσπέρας — εἰς τοῦτο δὲ εἶναι φοβερώς
ἐκδοτοὶ οἱ Χιμαραῖοι — ἐκεῖναι σκάπτουσιν ἐν
τῷ ἀγρῷ ἢ νωτοφοροῦσι ξύλα.

Ὅταν ἀσθενῶσιν, ἢ μεταβαίνουσιν ἀφ' ἐαυ-
τῶν ἢ ἀποπέμπονται ὑπὸ τῶν συζύγων αὐτῶν
εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον πρὸς νοσηλείαν, ἂν
τὸ νόσημά τῶν εἶναι χρόνιον. Οἱ δὲ γονεῖς καὶ
ἐν ἐλλείψει τούτων οἱ ἀδελφοὶ καὶ πολλάκις οἱ
ἀνεψιοὶ ὑποχρεοῦνται εἰς τὴν δαπάνην τῆς τε
διατροφῆς καὶ θεραπείας αὐτῶν. Μετὰ δὲ τὴν
ἀποθεραπείαν μεταβαίνουσι πάλιν εἰς τὰ πεν-
θερικὰ τῶν. Δικαιολογοῦσι δὲ οἱ Χιμαραῖοι τὴν
πρὸς τὰς συζύγους αὐτῶν τοιαύτην διαγωγὴν
τῶν εἰς τοὺς κατηγοροῦντας ὡς ἐξῆς· «Ἡμεῖς
ἐνυμφεύθημεν ἄνθρωπον ὑγιᾶ καὶ ὀχι πάσχοντα·
ἂν οἱ γονεῖς ἐγνώριζον τὴν κόρην τῶν φιλά-

καρσοφυλλίου μέχρι τῶν νεωτάτων, ἐπάργυρα
τὰ πλείστα καὶ στίλβοντα ἐκ καθαριότητος, καὶ
διαφόρων εἰδῶν ἀγγέμαχα ὅπλα ἅτινα εἶναι
κόσμος τῶν ἀνδρῶν ἐπὶ τὸ ἐπιδεικτικώτερον
διατιθέμενα ἐν τῷ διαχρύσῳ σελαχίῳ. Εἰς τὸ
ἐπισημότερον μέρος κεῖται ὁ κόσμος τῶν γυ-
ναικῶν, τὰ προϊόντα τοῦ ἱστοῦ αὐτῶν, τὰ
ἀγγεῖα, ὡς λέγονται, δηλ. σκεπάσματα ἐγ-
χωρίου κατασκευῆς ἀρκούντα πρὸς ὑποδοχὴν
15-20-30 ἀνθρώπων. Αἱ βελέντζαι αὐταὶ
καὶ τὰ κίλιμια τῶν Ἀκροκεραυνίων εἶναι πολὺ
ἀνώτερα τὴν τε ποιότητα καὶ ἐργασίαν τῶν
ὑπὸ τῶν ὀρειῶν τοῦ Πίνδου κατασκευαζομέ-
νων καὶ στερεώτατα, διότι εἶναι μονοκόμμα-
τα. Ἐπὶ τινος ἄκρας κεῖται ἡ νυμφικὴ τῆς οἰ-
κοδεσποίνης κασσέλα, φέρουσα ἐπὶ ἐξωγραφη-
μένων ἐλληνικῶν ἐθνοσήμων τὸ ὄνομα αὐτῆς
ἐπιγεγραμμένον. Δὲν διατρέπουσι μὲν ἐπὶ κα-
θαριότητι αἱ οἰκίαι, ὡς αἱ τῶν Πωγωνιανιτῶν
καὶ Ζαγορισίων, ἀλλὰ καὶ δὲν ἔχουσι τὴν ῥυπα-
ρότητα τῶν οἰκιῶν τῶν κατοίκων τῆς κοιλάδος
Δελφίνου. Ἰδίως σπανιώτατα θὰ εὑρῇ τις ἐν
χριστιανικῇ οἰκίᾳ τὰ ἀχώριστα παρὰ Πελασ-
γοῖς ζῶφια, τὰς φθείρας. Αἱ πλείσται τῶν
οἰκιῶν καὶ οἱ ἐξωτερικοὶ αὐτῶν περιβολοὶ φέ-
ρουσι πολεμίστρας καὶ ἐνταῖς καὶ διατρήτους
πύργους καὶ πολλαχοῦ σφαιρῶν ἔχνη, λείψανα
τῶν ἄλλοτε ἐμφυλίων πολέμων.

Ἀξιέπαινος εἶναι ἡ μεγάλη βοήθεια, ἣν
χορηγοῦσιν ἀλλήλοις ἐν τῇ οἰκοδομῇ τῶν οἰ-
κιῶν. Ἄν μὲν τὸ ὑλικὸν τῆς οἰκοδομῆς, ξύλα
καὶ κέραμοι, πρόκειται νὰ ἔλθῃ διὰ θαλάσ-
σης, τρέχουσι πάντες εἰς τὰ παράλια, οἱ πλου-
σιώτεροι μετὰ τῶν ζώων τῶν, ἵππων, ἡμιό-
νων κτλ. καὶ ἀναβιβάζουσι τοῦτο εἰς τὸ χω-
ρίον τῶν. Ἐπίσης καὶ ἐκ τοῦ λατομείου νωτο-
φοροῦσιν αἱ γυναῖκες τοὺς λίθους κτλ. Τὸ
κάλιστον τοῦτο τῆς ἀλληλοβοηθείας ἔθος
ὑπῆρχε πρότερον καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἠ-
πείρου περιορισθὲν ἤδη δυστυχῶς μόνον προ-
κειμένου περὶ οἰκοδομῆς δημοσίων καταστη-
μάτων, σχολείων καὶ ἐκκλησιῶν.

Ἐπὶ ἐμφανίσεως φίλου ἐν οἰκίᾳ τινί, ὅστις
εἶναι πάντοτε εὐπρόσδεκτος, στρώνουσι δύο
τρεῖς φιλοτάπητας καὶ προσάγουσι μικρὰ τινα
τραπεζοειδῆ καθίσματα. Ταῦτα τὰ ἐδράνα,
«φρόν» ἐπὶ τὸ πελασγικώτερον καλούμενα,
οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν ἢ ἡ τοῦ Ὀμήρου «θρήνη».

(1) Μόνον τινὲς τῶν γυναικῶν τοῦ χωρίου Παλάσσης,
τῆς ἀρχαίας Παλαιστής, καὶ ὁ ἐργαζόμενοι ἐπὶ μισθῷ
6—8 μῆνας τοῦ ἔτους ἐν Ἀθῶνι, ἔδωκαν ἀφορμὴν νὰ
θεωρηθῶσιν ὅλοι αἱ τοῦ χωρίου τῶν ὡς ἐλευθερίων ἡθῶν,
ἐφ' ᾧ καὶ δυσφημοῦνται παρὰ τοῖς λοιποῖς Χιμαραίοις.

σθενον, ἔπρεπε νὰ μὴ τὴν ὑπανδρεύσῃ». Πρὸς δὲ τοὺς ὑποδεικνύοντας τὸ ἄτοπον τῆς τοιαύτης λογικῆς ἀποκρίνονται: «Τοιαῦτα εἶναι τὰ ἔθιμα ἡμῶν». Ἐτερον παράξενον καὶ ἀσύνηθες παρὰ τοῖς λοιποῖς Ἑπειρώταις ἔθιμον τῶν Ἀκροκεραυνίων ἐστὶ τόδε. Αἱ γυναῖκες οὐ μόνον ἀλλήλας πατρωνυμοῦσιν, οὐ μόνον αὐταὶ αὐταὶ πατρωνυμοῦνται, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν πενθερικῶν καὶ ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτῶν συζύγων πατρωνυμοῦνται. Χιμαραία γυνὴ καλοῦσα μακρόθεν ἄλλην θὰ εἴπῃ πρῶτον τὸ κύριον ὄνομα τῆς καὶ εἶτα ὅχι τὸ τοῦ συζύγου τῆς, ἀλλὰ τὸ τοῦ πατρὸς τῆς: θὰ τὴν κράξῃ Φωτεινὴν Παύλου (κόρην δηλ.) καὶ ὅχι Κώσταιναν (σύζυγον δηλ. τοῦ Κώστα). Χιμαραία γυνὴ σεμνυνομένη πρὸς ἄλλην ἐν τῷ θυμῷ αὐτῆς λέγει: «Ἡ Κατέρω Κώστα (τοῦ πατρὸς τῆς τὸ ὄνομα) εἶμαι ἐγώ», καὶ δὲν λέγει ἡ σύζυγος λ. χ. τοῦ Γεωργίου, ἔστω καὶ ἡ περιφανὴς ὁ σύζυγος αὐτῆς. Ταῦτα δὲ λέγει καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν σύζυγόν τῆς ὅταν θυμῶσῃ. «Καῦμένε! Κατέρω Κώστα μὲ λὲν ἐμέ! τὸ ἔξέρεις;» Ἐπίσης ὁ σύζυγος ὁμιλῶν μετὰ συγγενῶν ἢ φίλων ἀποκαλεῖ τὴν ἰδίαν σύζυγον οὐχὶ Γεώργειαν ἢ Μάνθαιναν, ὡς ἐν τῇ λοιπῇ Ἑπειρῷ εἰθισται τοῦτο, ἀλλὰ Ἑλένην Λάμπρου, μετὰ τὸ κύριον ἐπιλέγων τὸ τοῦ πατρὸς ὄνομα. Τοῦτο, ὅπερ ἐν Ζαγορίῳ ἢ Πωγωνίᾳ ἤθελε θεωρηθῇ ἐκ μέρους μὲν τοῦ συζύγου πρὸς τὴν σύζυγον λεγόμενον ὡς ἑλλειψὶς ἀγάπης, ἐκ μέρους δὲ τινος ξένου ὡς ἑλλειψὶς ἀβροφροσύνης, ἐνταῦθα θεωρεῖται κανὼν. Τὸ ἐναντίον ἤθελε θεωρηθῇ ὡς ἑλλειψὶς. Ἐνθυμοῦμαι, ὅτι πολλάκις παρέσχον ἀφορμὴν γέλωτος θελήσας νὰ καλέσω, τὸ μὲν καθ' ἑξὶν τῆς γλώσσης τῆς πατρίδος μου, τὸ δὲ ἐξ ἐπίτηδες πολλάκις, κυρίας νέας: Κώσταιναν καὶ Θανάσαιναν, καὶ ἤκουσα ὡς διόρθωσιν: ἡ Ἑλένη Γκίκα, ἡ Πηνελόπη Λάμπρου: τὸ τοῦ πατρὸς ὄνομα πάντοτε.

Καὶ νυμφευομένη ἡ γυνὴ δὲν παύει ὑπερασπιζομένη τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος, εἰς ἣν ἀνήκε, τοῦ αἵματός τῆς, ὡς λέγουσιν ἐν Χαονίᾳ. Νέα Ζαγορίσια ἢ Πωγωνιανίτις νυμφευομένη δὲν ἀποξενοῦται τῆς πατρίδος τῆς, διατηρεῖ τὸ πρὸς αὐτὴν φίλτρον, ἀλλ' ἐν συγχρόνῳ συμφερόντων τῆς πατρίδος εἰς ἣν ἀνήκε καὶ τῆς εἰς ἣν προσῆλθεν, εἰς τὸ μέλλον ἀποβλέπουσα, οὐ μόνον ἡ ἰδία ἐμφανῶς τοῦλάχιστον θὰ συνηγορῇ ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς δευτέρας, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν συγγενῶν τῶν ἐκφερονεστέρων θὰ νουθετηθῇ εἰς

τοῦτο. «Προσπάθησε, κόρη μου, νὰ ζῇς μετὰ τῶν πενθερικῶν σου καλὰ, θὰ τῇ εἴπωσιν ἢ θὰ τῇ μηνύσωσι κρυφίως οἱ φιλόστοργοι συγγενεῖς τῆς. Ἡμεῖς τὸ καλὸν σου μόνον ποθοῦμεν καὶ ἔστω καὶ ἂν σὲ βιάζων νὰ μὴ μᾶς ὁμιλῇς». Ἐπικρατεῖ μᾶλλον ἢ πρὸς τὸ ἄτομον στοργή. Νέα Χαονίς ὅμως, ἐν ἀντιθέσει συμφερόντων τῆς πατρίδος αὐτῆς καὶ τῆς τοῦ συζύγου τῆς, θὰ κηρυχθῇ φανερῶς ὑπὲρ τῆς πατρίδος τῆς καὶ θὰ εἴπῃ τολμηρῶς καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν σύζυγόν τῆς, ἂν ποτε θελήσῃ νὰ τῇ παραπονεθῇ διὰ τοῦτο «Ὅπως ὑπερασπίζεις σὺ τὸ αἷμά σου, οὕτω καὶ γὰρ τὸ ἰδικόν μου». Ἡ φανερά δὲ αὕτη ὁμολογία θεωρεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ συζύγου καὶ ὑπὸ τῶν συγγενῶν τῆς ὡς ἐκπλήρωσις καθήκοντος τῆς γυναικὸς καὶ πάντες ἐπαινοῦσιν αὐτὴν ἐπὶ τούτῳ. Ὅσακις δὲ οἱ περὶ τὸν σύζυγον ὀργανίζουσιν τι κατὰ τῆς πατρίδος τῆς συζύγου, ἀποκρύπτουσιν αὐτὸ ἐπιμελῶς παρ' αὐτῆς. Ἐπικρατεῖ τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος, οὐδαμῶς λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ ἀτόμου.

Ὅταν γείνη μήτηρ ἀρρένων τέκνων ἢ Χαονίς, ταῦτα δὲ ἡδέως, τότε εὐρίσκεται εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης τῆς: τότε ἀλλάσσει ἢ πρὸς αὐτὴν προσωνυμία: δὲν τὴν καλοῦσιν πλέον ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ πατρὸς αὐτῆς, οὔτε ἀπὸ τοῦ ἰδικοῦ τῆς, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ τέκνου τῆς. Οἱ ἄνδρες, αἱ γυναῖκες, οἱ νέοι προσαγορεύοντες αὐτὴν λέγουσι: «Μῆτερ τοῦ Παύλου, τοῦ Σωκράτους κτλ». Παύει πλέον πᾶσα ἄλλη σχέσις ἐνώπιόν τῆς ὑψηλοτέρας καὶ εὐγενεστερας, τῆς μητρότητος. Τὸ ὠραῖον τοῦτο ἔθιμον ἐμιμήθη καὶ ὁ γλυκύτερος τῶν νέων ἡμῶν ποιητῶν ὁ ἀμίμητος Ζαλοκώστας ἐν τοῖς «ἀρματωλοῖς» αὐτοῦ.

«Μῆτερ τῆς Δέσπης, εἶπεν εἰς, ἡ Δέσπω μου ποῦ εἶναι»; Ἄν δὲ τύχῃ νὰ ἔχῃ πολλὰ ἀρρενα, προτιμῶσι τὸ ἐπικρατέστερον, ὅπερ συνήθως εἶναι τὸ πρεσβύτατον.

Αἱ Χαονίδες εἶναι γενναῖαι. Ὁ θέλων ἤδη νὰ μάθῃ, ὅποια τις ἦν ἡ Δέσπω ἢ ἡ Χάιδω, ἃς ἐξύμνησεν ἡ δημοτικὴ ποίησις καὶ ψάλλει ἔτι ἡ παράδοσις ἐν Ἑπειρῷ, οὐδαμοῦ ἄλλοθι τῆς Ἑλλάδος θὰ εὕρῃ τὸ ἀντίτυπον ἢ ἐν Χιμαρῇ. Ἐνταῦθα ἡ γυνὴ εἶναι ἀληθὲς σύντροφος τοῦ ἀνδρός: συγγεωργεῖ τὴν λιπαρὰν γῆν, συμποιμαίνει τὰ ὀλίγα πρόβατα, ἢ τὰς ἀγρίας αἰγας, συλλέγει τὰς ἐλαίας, νοτοφορεῖ τὰ πρὸς τὴν ἐτησίαν κατανάλωσιν ἀναγκαῖα ξύλα, ἀκολουθεῖ τὸν σύζυγον μαχόμενον φέρουσα τὰ φυσικά του, τὸ ὕδωρ

καὶ ἐν ἀνάγκῃ γεμίζουσα τὸ ὄπλον αὐτοῦ καὶ ἀποκομίζουσα τὰ λάφυρά του: μεταφέρει ἐκ τῆς παραλίας τὰ φορτία τοῦ ἀραβοσίτου, τῆς συνήθους αὐτῶν τροφῆς. Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὸ φορτίον διακρίνεται ἡ ὑπερηφάνεια τῆς ἀληθοῦς ταύτης ἐλληνίδος, ἐνῶ δηλ. αἱ ἄλλαι Ἑπειρώτιδες κύπτουσιν ὑπὸ τὸ φορτίον, ἡ αἰγαγρός τῶν Ἀκροκεραυνίων, ὑπὸ τὸ φορτίον 40-50 ὀκάδων καὶ ἐνίοτε ἔτι πρὸς, βαίνει ὑψαύχην πλέκουσα τὴν περικνημίδα αὐτῆς καὶ συνομιλοῦσα μετὰ τῶν ἐπίσης πεφορτισμένων φίλων τῆς περὶ τῶν νέων εἰδήσεων τοῦ χωρίου ἢ τῆς ἐπαρχίας. Τὴν τοιαύτην δὲ ὀρυσσασίαν κατορθοῖ στηρίζουσα τὸ φορτίον μόνον ἐπὶ τῆς ὀσφύος αὐτῆς, χωρὶς νὰ ἐφάπτεται τοῦτο τῶν ὤμοπλατῶν, περιδέει δὲ αὐτὸ σταυροειδῶς κάτω τῶν μασχαλῶν τῆς διὰ τῆς τριχίδος.

Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψὶν τῆς ὠραιότητος αἱ Χιμαραῖαι διακρίνονται: δὲν ἔχουσι μὲν τὸ εὐγενὲς κάλλος τῶν Ζαγορίσιων, οὔτε τὴν μαρμαρίνην λευκότητα τῶν Πωγωνιατισσῶν καὶ ἰδίως τῶν γυναικῶν τῆς Βησσάνης καὶ τοῦ Δελθιναίου, ἀλλὰ μᾶλλον κλίνουν πρὸς τὸ ἀρρενωπὸν κάλλος τῶν γυναικῶν τῆς Λάκκας καὶ τοῦ Σουλίου, αἷς ἔχουσι πολλὰ τὰ κοινά. Αἱ δὲ γυναῖκες τῶν Ἰαπύγων, εἰ δὲ γυναῖκες καλέσαι τὰς ἀγρίας ἐκεῖνας αἰγας, δὲν ἔχουσι μὲν τὸ κάλλος τῶν Χιμαραίων, ἀλλ' ἀδίκως πᾶν ἢ περιώνυμος Δώρα Ἰστριάς ἐπὶ ἐσφαλμένων φαίνεται πληροφοριῶν στηριζομένη παριστᾷ ταύτας «ὡς ἐχούσας ἐλαιῶδες καὶ μελανὸν τὸ δέσμα, μαρμασμάδεις τοὺς μαστοὺς καὶ ὑπερμεγέθη τὴν γαστέρα, διαγούσας τῷ ὄντι βίον κτηνώδη» (Αἱ γυναῖκες ἐν Ἀνατολῇ ὑπὸ Δώρας Ἰστριάδος).

Αἱ γυναῖκες τοῦ Δελθίνου καὶ τοῦ Μποροῦ διακρίνονται ἐν γένει διὰ τὴν καλλονὴν αὐτῶν: μόνον εἰς ἐλῶδη μέρη ὡς ἐκ τῶν διαλειπόντων πυρετῶν ἀληθεύει ἡ περιγραφὴ αὐτῆ: ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἐξαιρετικὴ περίπτωσις, οὐδὲ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς κανὼν: ὁ δὲ βίος, ὃν διάγουσιν, εἶναι ὁ αὐτός, οἷος καὶ ὁ τῶν λοιπῶν Πελασγίδων καὶ οὔτε κτηνωδέστερος οὔτε πολιτικώτερος. Εἶναι δὲ πολὺ ἀνώτερος τοῦ τῶν γυναικῶν τοῦ Μαυροβουνίου ἐν Εὐρώπῃ καὶ τῶν Ἀρμενίδων πολλῶν διαμερισμάτων ἐν Ἀσίᾳ. Οὐδ' ἔχει ὑπερμεγέθη τὴν γαστέρα ἢ γυνὴ τοῦ Ἰάπυρος, ἢ καθ' ὅλα σύντροφος τοῦ ἀνδρός αὐτῆς, ἢ ἀνατρεφόμεναι αἱ βαρύτεραι τῶν ἐργασιῶν ἐν τε τῇ οἰκίᾳ καὶ τῇ ὑπαίθρῳ χώρᾳ. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἐν Ἑπειρῷ ἐπα-

νάστασιν τοῦ Λακκουρίου, ἦτις ἦν ἀληθὲς ἐμφύλιος πόλεμος μετὰ τῶν ἀδελφῶν πρεσβευνόντων διάφορον θρήσκευμα, αἱ τοὺς νικητὰς συνοδεύουσαι Ἰαπυγίδες ἀφῆρπασαν καὶ τὰς δοκοὺς ἀκόμη τῶν οἰκιῶν καὶ τὰ παράθυρα καὶ γοργαὶ ἀπεκόμισαν αὐτὰ οἴκαδε. Ἐπρεπε νὰ τὰς ἴδῃ τις αὐτὰς πετώσας, ὡς εἶπεν, ὑπὸ τὰ φορτία τῶν τὰ βαρέα, καὶ τότε νὰ κρίνῃ περὶ τῶν ἐξωγκωμένων αὐτῶν γαστέρων! Ἰπῆρχον ἀληθῶς καὶ ἐξωγκωμένοι γαστέρες, ἀλλ' αὐταὶ ἦσαν τῶν ἐγκύων γυναικῶν, αἵτινες καὶ τοὶ ὀκτῆμηναι καὶ ἐννεάμηναι ἀπεκόμιζον ὅμως φορτία.

Ἔθιμα ἐπὶ θανάτῳ.

Ἀποθανόντος ἐκ νόσου Χιμαραίου τινὸς ἢ Χάονος, αἱ τῆς συγγενείας αὐτοῦ γυναῖκες, γραῖαι τε καὶ νέαι, παρθέναι τε καὶ ἔγγαμοι, μέχρι τρίτης ἐξαδέλφους, ὀφείλουσι νὰ διαλύσωσι τοὺς πλοκάμους αὐτῶν. Ἡ μήτηρ δὲ, ἡ ἀδελφὴ καὶ ἡ σύζυγος τοῦ θανόντος κόπτουσιν αὐτοὺς μέχρι μέσου τοῦ ὠτίου. Κτενίζουσαι δὲ ἐπιμελῶς τὴν κόμην, καθίξουσιν αὐτὴν ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ ἐρρύθμωσιν ἐκ διαλειμμάτων ὀλοοῦνσαι ἐπιψάουσιν αὐτὴν διὰ τῆς χειρὸς στίλβουσαι ὀλίγας τρίχας ἐν ἐκάστη ἐπιψάουσαι: ἡ κεφαλὴ τῶν μένει ἀκάλυπτος: τὰς δὲ παρειὰς θρύπτουσι διὰ τῶν ὀνύχων καὶ αἰμάσσουσιν αὐτὰς συμμετρικῶς ἐπὶ τῶν λάκκων τῶν παρειῶν ἢ τῶν μῆλων, τὰς δὲ ὀλίγας σταγόνας τοῦ αἵματος ὡς καὶ τὰ ἀφρόνως βεύσαντα δάκρυα ἀφίνοισι νὰ ξηρανθῶσιν ἐπὶ τοῦ προσώπου, ὅπερ οὐδόλως νίπτουσιν ἐφ' ὅλην ἐβδομάδα. Ἄν γυνὴ Χιμαραία μάθῃ καθ' ὁδὸν τὸν θάνατον συγγενοῦς τῆς, ῥίπτει ὅ,τι κεν τύχῃ πεφορτισμένη καὶ τρέχει νὰ συμμεθέξῃ τοῦ θρήνου τῶν ἄλλων. Συνοδεύουσι δὲ τὸν νεκρὸν μέχρι τῆς ἐκκλησίας γοῶσαι καθ' ὁδὸν καὶ ἐκτὸς αὐτῆς. Ψαλλομένης δὲ τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας αὐταὶ ἢ περικυκλοῦσιν ἐν ὑποκάφοις θρήνοις τὸ φέρετρον ἢ τάσσονται κύκλῳ περὶ τὸν ἑναγγος ὀρυζθέντα τάφον διηρημέναι εἰς δύο ἡμιχόρια. Μία δέ τις συνήθως, ἡ εὐφροστέρα περὶ τὸ αὐτοσχεδιάζειν, ὀρθία ἵσταμένη ὑπαγορεύει ἀνὰ ἑνα στίχον εἰς τὸ πρῶτον ἡμιχόριον, ὅπερ ψάλλει αὐτὸν θρηνηδῶς (μύρεται): εἶτα λέγει ἄλλον εἰς τὸ δεύτερον ἡμιχόριον καὶ καθεξῆς ἕκαστον δὲ στίχον συνοδεύει διὰ καταλ-

λήλου χειρονομίας. Τοῦτο δ' ἐξακολουθεῖ μέχρι τέλους τῆς νεκρώσεως ἀκολουθίας. Τεθέντος δὲ τοῦ νεκροῦ ἐν τῷ τάφῳ, ὅτε οἱ γόοι ἐπιτείνονται εἰς τὸ κατακόρυφον, ἀπέρχονται πάλιν θρηνοῦσαι εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ θανόντος. Ἐνταῦθα ἐκ νέου ἄρχονται τῶν θρηνηδίων ἢ μυρολογίων. Ταῦτα δὲ σύγκεινται ἐκ στίχων ὁμοιοκαταληκτῶν, ὧν ὁ πρῶτος συμφωνεῖ πρὸς τὸν δεύτερον, ὁκτασυλλάβων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· καὶ ὅτε μὲν πᾶσαι ὁμοῦ θρηνηλογοῦσιν, ὅτε δὲ μιᾶς ἐγειρομένης καὶ ἀρχομένης τῶν θρήνων παρακολουθοῦσιν αἱ ἄλλαι. Τῶν μυρολογίων τούτων οὐκ ὀλίγα εἰσὶ συγκινητικὰ καὶ τοὶ αὐτοσχέδια· δὲν ἐξικινῶνται ὅμως εἰς τὸ ποιητικὸν ὕψος τῶν Ζαγοριακῶν μυρολογίων, οὕτε ἐξισοῦνται καὶ ἐκείνοις κατὰ τὸ πάθος. Ὑμνοῦσι δὲ ἕκαστον κατ' ἀξίαν τοῦ γένους, τῆς ἀτομικῆς ἀνδρείας, τῆς τέχνης, ἣν ἐξήσκει καὶ τῆς ἡλικίας, ἣν εἶχεν. Ἄν δὲ οὗτος νέος ὧν ἀπέθανεν ὑπὸ νόσου, τοῦτο εἶναι ἀφορμὴ μείζονος λύπης διὰ τοὺς συγγενεῖς, μὴ παρηγορουμένους, διότι δὲν ἀπέθανεν τὸν παντὶ γενναίῳ ἐμπρέποντα θάνατον διὰ σφαίρας. «Πῶς νὰ παρηγορηθῶ, λέγει ἡ θρηνηδὸς, ἐπὶ τῇ θανάτῳ σου; μήπως ἀπέθανες τὸν θάνατον τοῦ γενναίου ὑπερασπιζόμενος τὰ ζῷά σου κατὰ κλεπτῶν, ἢ ἐκδικῶν ἀρχαίαν ἔχθραν τῆς πατριᾶς σου, ὅτε τὸ πένθος ἡμῶν θὰ ἐμετριάζετο ὑπὸ τοῦ εὐγενοῦς θανάτου σου; Νόσος πονηρὰ κατέφαγεν ἐν κλίνῃ λαθραίως καὶ διὰ μακρῶν τὴν νεότητά σου, καὶ τοῦτο δι' ἡμᾶς εἶναι αἰτία λύπης χρονίου».

Θρηνοῦσι δὲ καὶ μύρονται οὐ μόνον αἱ γυναῖκες, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνδρες. Συχνάκις βλέπει τις, ἐν ᾧ πάντες κάθηνται σιωπηλοί, ἐγειρόμενόν τινα τῶν ἀνδρῶν καὶ θρηνοῦντα τὸν τεθνεῶτα ἐμμέτρως ἢ πεζῶς. Οἱ θρῆνοι οὗτοι ὁμοιάζουν τοὺς τοῦ Ἀχιλλέως διὰ τὸν Πάτροκλον παρ' Ὀμήρῳ.

Ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα αἱ στενόμακροι αὐτῶν οἰκίαι εἰσὶ πλήρεις ἀνδρῶν μὲν ἐπὶ τῆς μιᾶς γυναικῶν δὲ ἐπὶ τῆς ἐτέρας πλευρᾶς, συνεργομένων πρὸς παρηγορίαν καὶ πολλῶν ἐνταῦθα κοιμωμένων· κομίζουσι δὲ οἱ ἐπισκέπται οὗτοι καὶ τὰ σκεπάσματα αὐτῶν, καπότας ἢ βρούτσας. Ἡ πενθοῦσα οἰκογένεια οὐ μόνον οὐδὲν μαγειρεῖ, ἀλλ' οὔτε καφὲν ἐψουσιν· ἀναπληροῦσι δὲ τὰς ἀνάγκας ταύτας οἱ συγγενεῖς καὶ γείτονες φέροντες φιάλας οἶνοπνεύματος καὶ καφὲν καὶ γεῖμα καὶ βιάζοντες πρὸς βρωσὶν καὶ πόσιν μάλιστα μὲν τοὺς πλησιεστάτους τοῦ θανόντος, μετὰ δὲ καὶ τοὺς παρειαυτο-

μένους· ἡ δὲ τοιαύτη δαπάνη στοιχίζει 25-30 δρ. ἐνίοτε δὲ καὶ τι πρὸς.

Οἱ δὲ μακρὰν κατοικοῦντες φίλοι ἔρχονται μετὰ κριοῦ ζῶντος ἐκ τοῦ χωρίου τῶν πρὸς παρηγορίαν, ὃν σφάζει ὁ οἰκοδεσπότης παρ' ᾧ κατέλυσαν· ὑποχρεοῦται δὲ μετὰ τοῦτο νὰ σφάξῃ καὶ ἰδικόν του κριόν. Παρηγοροῦνται δὲ ἀδιακρίτως τούτῳ τῷ τρόπῳ χριστιανοὶ καὶ ὀθωμανοὶ Χάονες καὶ ἐκκληροῦσι τὰ τοῦ ἐθίμου τούτου καὶ μετὰ ἕξ μῆνας ἀπὸ τοῦ θανάτου, ὅποταν δηλ. τοῖς ἔλθῃ εὐκολον.

Ἄν φονευθῇ νέος Χάον, ἀδιακρίτως θρησκείας, πενθοῦσι μὲν καὶ τότε οἱ συγγενεῖς, ἀλλ' ἐν τῷ πένθει ἔνεστι καὶ τινες ὑπερφηάνεια· διότι θεωρεῖται, ὅτι ἀπέθανε τὸν πρέποντα καὶ οἶονε φυσικὸν παντὸς γενναίου ἀνδρὸς θάνατον ἐκπληρῶν «τὴν πεπρωμένην αἵσαν». Ἄν ἀπέθανε φονευθεὶς ἐν ζῳοκλοπῇ, θεωρεῖται αἰσχρὸν καὶ θρηνοῦσιν αὐτὸν κρυφίως· ἂν δὲ ἀπέθανεν ἐν συμπλοκῇ μετ' ἄλλου τινὸς συνεχωρίτου ἢ ξενοχωρίτου, ὀρκίζονται καὶ βουλεύονται ἐκδίκησιν, ἣν πολλάκις λαμβάνουσι καὶ μετὰ πολλῶν ἐτῶν περιόδους αἱ ἐπερχόμεναι γενεαί.

Τὰ κατὰ τὸν γάμον.

Ἐκ τῶν δύο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλήσιν τρόπων τοῦ γάμου, τοῦ τῆς ἀγοροπωλησίας καὶ τοῦ δι' ἀρπαγῆς, ὁ πρῶτος εἶναι συνηθέστερος παρὰ Χιμαραίοις, ἀλλὰ καὶ ὁ δεύτερος δὲν εἶναι λίαν σπάνιος. Οἱ Χιμαραῖοι οὐδόλως φροντίζουσι περὶ εὐρέσεως μνηστῆρων τῶν θυγατέρων των, τὸ σύνθημα, τὸ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, τὸ αἰώνιον τῶν Ζαγορισίων πατέρων καὶ Πωγωνιανιτῶν μέλημα. Ἐπειδὴ ἡ προῖξ σχεδὸν ἐλλείπει, ἐπέρχεται κατ' ἀνάγκην ἡ ἐκτίμησις τοῦ ἀτόμου καὶ συμβαίνει ἐνταῦθα ὅ,τι παρὰ Ζαγορίῳ ἤθελε θεωρηθῇ ἀντιστροφή τῶν ὅρων, νὰ ζητῶσι δηλ. οἱ νέοι συζύγους, ὡς συνέβαινε κατὰ τοὺς ἡρωϊκούς χρόνους. Ὡς ὁ Ἀχιλλεύς τοῦ Ὀμήρου, ὁ νέος Χιμαραῖος περιμένει νὰ τὸν νυμφεύσῃ ὁ πατήρ του, ἢ τούτου ἐλλείποντος στέλλει μεσίτην πρὸς τοὺς γονεῖς τῆς ἐκλεκτῆς τῆς καρδίας αὐτοῦ ζητῶν αὐτὴν εἰς σύζυγον· καὶ ἂν μὲν γείνη δεκτὴ ἡ αἵτησις του, ἔχει καλῶς· τότε δίδει γαμήλια ἐδνα τῇ συζύγῳ αὐτοῦ περὶ τὰ 1200 γρ. ὡς ἀπεφασίσθη ἐξ ἔθους, ἅπερ εἰσὶν ἀποκλειστικὴ περιουσία τῆς νύμ-

φης. Προσθέτει καὶ τινα ὁ πατήρ, καὶ ἐκ τούτων γίνονται τὰ φορέματα τῆς νύμφης, ἂν ὁ πατήρ αὐτῆς ἢ πτωχός· ἂν δὲ πλούσιος, ταῦτα κατασκευάζονται ἐκ διαλειμμάτων πολὺ πρὸ τοῦ γάμου· τὴν δὲ προῖκα αὐτῆς (τὰ 1200 γρ. τοῦ συζύγου μετὰ τῶν κερασμάτων τῶν συγγενῶν) τοκίζει ἡ γυνὴ κατὰ βούλησιν, μὴ ἐπεμβαίνοντος τοῦ συζύγου αὐτῆς, καὶ τὸν τόκον δαπανᾷ πρὸς τὰς μικρὰς αὐτῆς ἀνάγκας. Περιφρονητικῶς ὁμιλοῦσι περὶ τοῦ ἀνδρός, ὅστις «ἔλαβε τὰ χρήματα τῆς γυναικὸς αὐτοῦ». Μόνον δὲ μετὰ μακρὰν συμβίωσιν δύναται νὰ παραλάβῃ τὴν προῖκα τῆς γυναικὸς του ὑπὸ τὴν κατοχὴν αὐτοῦ ὁ σύζυγος.

Ἄν δὲ ἀπορριφθῇ ἡ αἵτησις, τότε οἱ μὲν γονεῖς τῆς νέας σπεύδουσι νὰ μνηστεύσωσιν αὐτὴν μετ' ἄλλου, μηδόλως ἐρωτῶντες τὴν γνώμην αὐτῆς, ἵνα τρόπον τινὰ τὴν ἀσφαλίσωσι, θεωρουμένην ὡς κτῆμα ἐτέρου. Ὁ δὲ νέος, ἂν δὲν ἐπιμένῃ εἰς τὸν ἔρωτα αὐτοῦ, προσποιεῖται τὸν ἀδιάφορον, μηδένα λόγον ποιούμενος καὶ εἰς τοὺς τυχόν ἐρωτῶντας. Ἄν δὲ ἐπιμένῃ, τότε ἀκολουθεῖ τὸ ἀρχαῖον ἐλληνικὸν ἔθος τῆς ἀρπαγῆς (1). Ἡ δὲ ἀρπαγὴ αὕτη γίνεται τόνδε τὸν τρόπον. Ἄν μὲν ἡ νέα ἀντεράτῃ τὸν νέον, τότε αὕτη εἶτε αὐτοπροσώπως, εἶτε διὰ μεσιτρίας τινὸς εἰδοποιεῖ αὐτόν, ὅτι ἐξέρχεται εἰς τὸ δεῖνα μέρος πρὸς τι

ἔργον. Ὁ δὲ νέος ἐλλογῶν μετὰ δύο τριῶν φίλων ἐπιπίπτει κατ' αὐτῆς, καὶ ὠθῶν καὶ ἀπειλῶν, ἐνίοτε δὲ ἐπ' ὤμου φέρων αὐτήν, τῶν ἄλλων φυλασσόντων μὴ τις προσέλθῃ τῇ νέᾳ ἀρωγός, φέρει αὐτὴν εἰς ἐτέρου χωρίου τὸν προῦχοντα, τιθέμενος ὑπὸ τὴν προστασίαν τούτου καὶ τῆς πατριᾶς του. Ἡ ἄρνησις δὲ τῆς προστασίας ταύτης θεωρεῖται τι ἐπιμεμπτον καὶ παράθλασις τῶν ἐθίμων. Ἐπὶ δέκα ἢ εἴκοσι ἡμέρας ἡ οἰκία, ἐν ᾗ κατέφυγεν ὁ νέος, τηρεῖται ἀπόρητος· πολλάκις δὲ ὁ προῦχων ὅπως ἀποπλανήσῃ τοὺς ζητοῦντας τὴν νέαν συγγενεῖς τῆς, ἀποστέλλει τοὺς ἐνόχους εἰς ἐτέραν συγγενικὴν τοῦ οἰκίαν. Ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ, εἰ καὶ ἀνύμφευτοι οἱ νέοι, βιοῦσιν ὡς σύζυγοι, ὅποτε ὁ νέος, ἂν μὴ ἐκέκτητο ἐκ τῶν προτέρων τὴν συμπάθειαν τῆς νέας, μυρίας ἐπιδαψιλεύεται αὐτῇ φιλοφρονήσεις. Οἱ δὲ γέροντες καὶ γράϊαι συνερχόμεναι νουθετοῦσι τὴν ἀρπαγίσαν στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ τετελεσμένου γεγονότος καὶ διὰ μυρίων προγενεστέρων παραδειγμάτων προσπαθοῦσι νὰ πείσωσιν αὐτήν, ὅπως μὴ γένηται παραίτιος κακοῦ καὶ σφαγῆς μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν, ἀλλ' εἴπῃ ὅτι εὐχαρίστως δέχεται τὸν ἀρπαγα ὡς νόμιμον αὐτῆς σύζυγον. Ὅταν δὲ νομίσωσιν, ὅτι κατεπεῖσθη πλέον, φέρεται ἡ νέα εἰς μέρος οὐδέτερον, καὶ ἂν μὲν ἀποφανθῇ αὕτη κατὰ τὰς ὁδηγίας αὐτῶν ἐνώπιον τῆς ὀμηγύρεως, τότε στέφουσιν αὐτούς· οἱ δὲ συγγενεῖς συνήθως ἀποστρέφονται αὐτὴν ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ἀλλὰ δὲν δικαιοῦνται νὰ τιμωρήσωσι τὸν ἀρπαγα. Ἄν δὲ παρ' ἐλπίδα ἐκδηλώσῃ αὕτη καὶ μετὰ τὴν διακόρυσιν κατὰ τοῦ ἀρπαγὸς ἀποστροφὴν, τότε ἀποδίδεται μὲν αὕτη εἰς τοὺς συγγενεῖς αὐτῆς, ὁ δὲ ἀρπαξὶς κινδυνεύων ἐκ τῶν μένεα πνεόντων συγγενῶν ἀναγκάζεται νὰ ἐκπατρισθῇ ἐπὶ χρόνον μακρόν.

Κατὰ τὰ λοιπὰ ὁ γάμος δὲν ἔχει τι τὸ ἀξιοπερίεργον.

Μετὰ τὸν γάμον οἱ Χάονες, ὡς ἐκ τῆς νύμφης τῆς ἐκδικήσεως ἐκτιμῶντες τοὺς ἀπογόνους, ἂν τύχῃ νὰ μείνῃ ἐπὶ πολλὰ ἔτη στεῖρα ἢ συζυγία, τότε διαζεύγνυνται τὴν πρώτην σύζυγον· ἀλλὰ καὶ τότε δύναται νὰ μείνῃ πάλιν ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην ἢ πρώτην σύζυγος καὶ μάλιστα ἀπολαμβάνουσα τῶν τιμῶν οἰκοδεσποίνης καὶ μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν γυναικὸς τεκνοποιεῖ. (Παράβαλε τὸ ὅμοιον παρ' Ἡροδότῳ, ὅπερ οἱ Σπαρτιάται ἠνάγκασαν τὸν βασιλέα αὐτῶν νὰ πράξῃ)· ὡς δὲ

(1) Ὅτι ὁ δι' ἀρπαγῆς γάμος ἦν συνηθὴς τοῖς Ἑλλήσιν ἐκπαλα ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν παρ' Ἡροδότῳ ἀρπαγῶν τῆς Εὐρώπης, τῆς Μηδείας καὶ τῆς Ἑλένης καὶ ἐκ τοῦ Διονυσίου (2-30) βητῶς λέγοντος. «Τῆς ἀρπαγῆς... ἐπὶ γάμῳ γενομένης, ἐλληνικόν τε καὶ ἀρχαῖον ἀποφαίνει τὸ ἔθος καὶ τρόπον συμπάντων, καθ' οὓς συνάπτονται γάμοι ταῖς γυναῖξιν ἐπιφανέστατοι». Ἰδίως ὅμως παρέμεινε τὸ ἔθος τοῦτο παρὰ τῇ τραχείᾳ καὶ ἡρωϊκῇ φυλῇ τῶν Δωριέων καὶ μαρτυρεῖται ὑπὸ Ξενοφῶντος (Πολιτ. Λακεδ. 1. 5.) Πλουτάρχου (Ἀποφθεγ. Λακωνίων, βί. Λυκούργ. 15). Ἐκ τῶν πολλῶν μαρτυριῶν ἀρκούμεθα παραθέτοντες τὴν ἐξῆς τοῦ Ἀχιλλέως Τατίου (2. 13). «Νόμου γὰρ ὄντος Βυζαντίοις, εἴ τις ἀρπάσας παρθένον, φθάσας ποιήσει γυναῖκα γάμον ἔχει τὴν βίαν...»

Τοιαῦτα δὲ ἦσαν κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ ἄλλων Ἡπειρωτῶν τὰ ἦθη, ὡς μαρτυρεῖ τὸ ἐν Ζαγορίῳ, ἐπαρχίᾳ τῇ μᾶλλον εἰρηνικῇ, ἴσως καὶ ἀλλαχού σωζόμενον ἄσμα, ἐνθα μάλιστα γίνεται λόγος περὶ ἀρπαγῆς ὑπάρχοντος γυναικὸς, ὅπερ ἐν Χιμαρᾷ οὐδέποτε συμβαίνει.

Ἡ ἄκουσμα 'πῶχ' ὁ Γιαννακὸς πῶχ' ὁμορφὴ γυναῖκα· τ' ἄκουσε τὸ Συρόπουλο καὶ 'πάει νὰ τοῦ τὴν 'πάρῃ».

Ἡ πρόδοσις τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἡ δόσις προικὸς ἐξήλπιον τὸ ἔθος τοῦτο ἐκ πολλῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἡπείρου, διατηρούμενον ἐν Χιμαρᾷ, ἐν Σουλῳ καὶ ὅπου ἄλλαχού.

ἐκείνοι ἐξέλεγον τὰς καλλίστας συζύγους (1), οὕτω καὶ νῦν οἱ εὐγενεῖς τῶν Πελασγῶν νυμφεύονται εὐγενῶν κόρας, ἔστω καὶ ἐκ μακρυνῶν χωρῶν.

Ἡ δικαιοσύνη παρὰ Χάοσι.

Ἡ δικαιοσύνη παρὰ τοῖς Χιμαραίοις, ὡς παρὰ πᾶσι τοῖς ἀρχαίοις λαοῖς, καταντᾷ εἰς τὴν αὐτοδικίαν· ἀκόμη τανῦν ἡ κοινωνία δὲν κατώρθωσε νὰ κατισχύσῃ τοῦ ἀτόμου ὡς πρὸς τὰς ἰδιωτικὰς ἐριδας· τὸ δεινότερον τῶν ἐγκλημάτων, ὁ φόνος, παρὰ Χάοσιν, ὡς παρὰ τοῖς Μανιάταις, δὲν τιμωρεῖται ὑπὸ τῆς κοινωνίας ἀλλ' ὑπὸ τῆς αὐτοδικίας τῶν συγγενῶν τοῦ φονευθέντος. Οὐδέποτε μάλιστα οἱ συγγενεῖς ἐνάγουσι τὸν φονέα, θεωροῦντες τοῦτο ὡς ἀναγνῶντα· τὸ αἷμα ἐκδικεῖται δι' αἷματος ἐπὶ πολλὰς γενεάς· πληττοῦσι δὲ οὐ μόνον τὸν αὐτουργόν, ὃν πολλάκις διὰ τὴν ἐξορίαν, ἢν αὐτὸς ἐαυτῷ ἐπιβάλλει, δὲν δύνανται νὰ εὐρωσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν συγγένειαν ὅλην, τὴν φυλὴν, τὴν πατρίαν· ταύτης δὲ πάλιν τὰ ἄτομα τὰ περιβλεπτα δι' ἀνδρείαν, τόλμην ἢ νεότητά, ὧν τὴν στέρησιν νὰ συναισθάνηται ὅλη ἡ πατρίς. Τὸ ἔθιμον τοῦτο, κοινὸν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Πελασγῶν, ἔμεινε κληρὸς τοῖς νῦν Ἀλβανοῖς καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων Χιμαραίοις καὶ Μανιάταις (ιστ. Παππαρηγοπ. τόμ. Α', σελ. 93). Μόνον εἰς τινὰ μέρη καὶ εἰς τὸ Ἀλδανον παρὰ τοῖς Ἰάπυξιν ἐξαίρουσιν ὑπὸ τῶν «γερόντων» τῆς ἐπαρχίας ἄτομά τινὰ τῆς ἐνόχου πατρίδος, περιβλεπτα διὰ φρόνησιν ἢ ἀνδρείαν, καὶ ἐπομένως χρήσιμα εἰς τὴν ἐπαρχίαν, ὧν ὑποχρεοῦνται οἱ παθόντες νὰ φειδῶνται. Εἶναι ὅμως ἐλεύθεροι νὰ διεκδικήσωσι τὰ πάθη τῶν εἰς τὰ κατώτερα, τὰ ἥττονος σημασίας μέλη τῆς πατρίδος.

Ἄμα Χιμαραῖος ἀνὴρ φονεύσῃ ἕτερον, τρέπεται εἰς φυγὴν· τοῦτο δὲ οὐχὶ φοβούμενος τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ τοὺς τοῦ φονευθέντος συγγενεῖς· καὶ ἂν μὲν προφθῇ, καταφεύγει εἰς ἕτερον χωρίον καθεῖθεν εἰς μέρος ἀσφαλές, ἔνθα νὰ μὴ ἐξικνηται τῶν συγγενῶν τοῦ θύματος ἢ ἐκδίκης. Ἀμέσως δὲ ἡ πατρίς του, ὅσους φθάνει τὸ βόλι, δηλ. ὅσους κατὰ τὰ κοινὰ

ἔθιμα δικαιοῦνται νὰ φονεύσωσι πρὸς ἐκδίκην· οἱ συγγενεῖς τοῦ φονευθέντος, ἄρχονται λαμβάνοντες προφυλακτικὰ μέτρα σπουδαῖα· περιφέρονται πάντοτε ἔνοπλοι, ἀλλὰ τῶν ὀπλῶν τῶν δὲν δύνανται νὰ κήμωσι χρῆσιν ἢ ἐπ' ἀμύνῃ, ἂν πυροβοληθῶσι δηλ. ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ πρῶτον, δύνανται νὰ ἀντιπυροβολήσωσιν, ἀλλὰ καὶ τότε φρονιμώτερον εἶναι νὰ μὴ φονεύσωσι τὸν πυροβολήσαντα, διότι θὰ ὀφείλωσι δύο κεφαλὰς. Ἀποφεύγουσι πάντα τὰ μέρη, ὅπου δυνατόν νὰ συναντηθῶσι μετὰ τοῦ ἐχθροῦ τῶν μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας· διότι καὶ ἐν αὐτῇ ἔχει τὸ δικαίωμα ὁ ἐχθρὸς νὰ τὸν φονεύσῃ. Ἐκ τούτου ἀνεπτύχθη ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ ἔχῃ ἐκάστη πατρίς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸν ἱερέα αὐτῆς. Ἀποφεύγουσι τὴν συμμετοχὴν τῶν κοινῶν καὶ ἀποξενοῦνται ἐκουσίως· διότι ἂν θελήσωσι νὰ ἐξέλθωσιν ἀναφανδὸν εἰς τὸ κοινόν, τοῦτο θεωρεῖται ὡς πρόκλησις τῶν ἀντιπάλων καταδικαζομένη ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης. Αἱ γυναῖκες τῆς ἐνόχου πατρίδος ὑφίστανται τὰ πάνδεινα ὑπὸ τῶν γυναικῶν τῆς συγγενείας τοῦ θύματος· δέρονται μέχρις αἵματος, δάκνονται, ξεσχίζονται τὰ ἐνδύματα αὐτῶν, ὑπὸ τῶν γυναικῶν ὅμως μόνον. Ἐάν τις τῶν ἀνδρῶν ἐπεχείρῃ νὰ εἴπῃ ἔστω καὶ ἓνα λόγον εἰς γυναῖκα, θὰ κατεδικάζετο ὡς ἄνθρωπος. Ἡ κατάστασις αὕτη διαρκεῖ ἐπὶ πολλὰ ἔτη, μέχρις οὗ ἡ τύχη δώσῃ εἰς τὴν προσβληθεῖσαν πατρίδα ἱκανοποίησιν διὰ τοῦ φόνου μέλους τινὸς τῆς ἐνόχου. Ἄμα δώσῃ, ὡς εἴπειν, τὰ ἀντίποινα ἢ προσβαλοῦσα πατρίδα διὰ τοῦ φόνου ἐνὸς τῶν μελῶν τῆς, τὰ ὑπόλοιπα δὲν «κρύπτονται» πλέον. Τότε δὲ συνήθως ἐπεμβαίνουν ἐπὶ συμβιβασμῷ αἱ ἄλλαι συγγενεῖς πατρίδος· συζητήσεις γίνονται περὶ τῆς ἀξίας τῶν φονευθέντων, ἂν ἦσαν ἀντάξιοι ἀλλήλων, καὶ εἰς τοῦτο προσπαθοῦσι νὰ φθάσωσιν αἱ μεσάζουσαι σύνοικοι πατρίδος· καὶ οὕτω διαλύονται σὺν ἡθῶς αἱ ἐριδες αὐταί, ἐπερχομένης συμφιλώσεως, ἥτις ἐπικυροῦται καὶ διὰ κηδεστιῶν μεταξὺ τῶν τέως ἐχθρῶν.

Συμβαίνει ἐνίοτε εἴτε μία εἴτε ἀμφότεραι αἱ διαμαχόμεναι μερίδες νὰ μὴ θεωρῶσιν ἐαυτὰς ἱκανοποιηθείσας καὶ τότε ἡ ἐρις παρατείνεται ἐπὶ πολλὰς γενεάς. Τοιαύτας ἐριδας εἶχε διαλύσει πολλὰς ὁ ἱσαπόστολος Κοσμάς, ὁ καταργήσας τὰς ἄλλας ἐκκλησίας τῶν Βουβινωτῶν καὶ μίαν κοινὴν συστησάμενος (1).

(1) Ἐν ταύτῃ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀγίων εἶναι ἐξωγρα-

Πάντοτε ἐξωτερικῶς κίνδυνος ἐπιβάλλει ἐπὶ ῥῆτον χρόνον ἐκχειρίαν τῇ μεσολαβήσει τῶν «γερόντων» ἥτις τηρεῖται πιστότατα· παρελθόντος δὲ τοῦ κινδύνου διαλύεται ἡ ἐκχειρία.

Καὶ τὸ τῶν ἀρχαίων δὲ ἀνδρολήψιον ἢ ἀνδροληψία (Δημοσθ. κατ' Ἀριστοκρ. 647 § 82, Πολυδεύκ. § 50 Σουίδ.) ὑφίσταται ὑπὸ ἄλλον τύπον. Ὅσakis 8-10-20 μέλη χωρίου τινὸς φονεύσωσιν ἐν συμπλοκῇ ἄλλους ἄλλου χωρίου, οἱ δικαιοῦμενοι φονεύουσιν ἀδικρίτως ὃν ἂν εὕρωσιν ἐκ τοῦ ἐνόχου χωρίου. Μετὰ τὰ Λυκουρσιακά, ἔνθα ἐφονεύθησαν πολλοὶ Ἰάπυγες, οὐδεὶς τῶν Ἀκροκεραυνίων ἐτόλμα ἐπὶ τινὰ ἔτη νὰ πορευθῇ εἰς Δέλβινον, ὡς ἀπειλούμενος ὑπὸ τῶν συγγενῶν τῶν φονευθέντων, ἕως οὗ βαρυνθέντες τὸν ἀποκλεισμόν ἐκήρυξαν τοῖς Ἰάπυξιν, ὅτι τὰ ἐν πολέμῳ δὲν πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψει, ὅτι δὲν θεωροῦσιν ἐαυτοὺς ὑπευθύνους, καὶ ἂν Ἰάπυγες φονεύσωσι τινὰ, θὰ προβῶσιν εἰς ἀντεκδικήσεις, καὶ οὕτως ἦρθεν ὁ ἀποκλεισμός.

Περίεργος εἶναι ὁ τρόπος τῆς συμφιλώσεως τῶν αἱματηρῶν τούτων ἐκδικήσεων. Τῇ μεσολαβήσει «γερόντων», καὶ ὅταν ὑπὲρ τοῦ φόνου ὑπάρχουν ἐλαφρυντικαὶ περιστάσεις, γίνεται συγχώρησις τοῦ φονέως διὰ τῆς λεγομένης «προσκηνύσεως», ἥτις γίνεται ὧδέ πως. Ὁ ἔνοχος συνοδεύμενος ὑπὸ τῶν «γερόντων» ἔρχεται ἄοπλος καὶ τεταπεινωμένος εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ φονευθέντος, ἵνα προσκηνύσῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὸν ἀδελφόν. Προηγούνται αὐτοῦ νέοι τῆς πατρίδος του φέροντες δύο κριοὺς ἢ βοῦν, οὓς θυσιάζουσι μετὰ ταῦτα καὶ εὐωχοῦνται, αἱ κεφαλαὶ δὲ τούτων θεωροῦνται ὡς ἀντιστάθμισμα τῆς τοῦ φονευθέντος.

Ἐτι δὲ περιεργότερον εἶναι ἕτερον τι κληρονομικὸν τῶν Χιμαραίων ἔθος. Ὅταν ἀποθάνῃ τις ἄκληρος, δηλ. ἄνευ ἄρρενος γόνου, δὲν κληρονομοῦσιν αἱ κόραι του ἀλλ' οἱ πλησιέστεροι ἄρρενες συγγενεῖς τὰ ἀκίνητα αὐτοῦ κτήματα, τοῦτο δὲ προέρχεται, ὡς εἴπομεν, ἐκ τῆς εἰς φυλὰς διαιρέσεως· διότι συμβαίνει συχνάκις γαμβρὸς καὶ πενθερὸς προμαχόμενοι τῆς ἰδίας ἐκαστος πατρίδος νὰ συμπλέκωνται. Ὅταν δὲ τις κατηγορῇ τὸ ἔθιμον τοῦτο, οἱ Χιμαραῖοι ἀποκρίνονται· «Ὅστις τρώγει τὴν

σφαῖραν εἰς τὸ μέτωπον ὑπὲρ τινος ἀνθρώπου, ἐκεῖνος καὶ δίκαιον νὰ κληρονομή τὰ κτήματα του» (1).

Παραδόσεις.

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαονίας, τῇ πλουσιωτάτῃ ἴσως, ἐκτὸς τῆς τοῦ Βερατίου (Ἀπολλωνίας) πασῶν τῶν τῆς Ἠπείρου εἰς ἀρχαιότητος καὶ ἀναμνήσεις ἐλληνικὰς, τέσσαρες εἶναι αἱ κυριώτεραι παραδόσεις, αἱ ἐξῆς.

Α'. Ἡ τοῦ προδότου Ρούπετα.

Ὁ ἐλληνικὸς λαός, ὁ αἰετοπεριφρονῶν τοὺς προδότας ἀπὸ Ἐφιάλτου καὶ ἐντεῦθεν διὰ μυρίων μέσων, ὁ στιγματίζων αὐτοὺς διὰ δημοσίας ἀποστροφῆς καὶ τῶν λεγομένων «λιθοσωρειῶν» τοῦ ἀναθέματος καὶ πολλὰς φονεῶν αὐτοὺς, οὐδέποτε ἀφῆκε προδότην ἀτιμώρητον. Ἐὰν μὴ ἄλλο τι δυνηθῇ, παραδίδει αὐτοὺς εἰς τὰς κατάρας τῶν ἐπερχομένων γενεῶν, εἴτε ἐν ἄσματος εἴτε ἐν τῇ παραδόσει. Τοιοῦτόν τι συμβαίνει καὶ ἐνταῦθα. Ἡ παράδοσις ἔχει οὕτως. Ἡ «Τσίκα», κορυφὴ τῶν Ἀκροκεραυνίων, ἦν φρούριον μεταξὺ Δριμάδων, Παλάσσης καὶ Δουκάτων. Ἐνταῦθα ἐπολιορκοῦντο ὑπὸ ἐχθρῶν ἀγνώστων, ἄδηλον πότε, οἱ ἐγγήριοι. Οἱ πολιορκούμενοι ἡμύνοντο γενναίως, οἱ δὲ πολιορκηταὶ ἡσχάλλον. Τότε ἐπέφθην ὁ προδότης Ρούπετας καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς, πῶς νὰ κυριεύσωσι τὸ φρούριον. Τὴν προδοσίαν ταύτην στιγματίζει ἡ παράδοσις καὶ δι' ἄσματος, οὐ μόνον τὴν ἀρχὴν ἐμάθομεν παρὰ τινων γερόντων.

«Ἀνάθεμα τὸ Ρούπετα, ποῦ πρόδωκε τὴν Τσίκα».

«Προδότης ὅς ἂν τὸν Ρούπετα» εἶναι ἡ χειρίστη τῶν ὕβρεων, ἦν δύναται νὰ ἀποτείνῃ Ἀκροκεραυνίος ἐτέρῳ.

Β'. Ἡ τῆς Μοροβύζας.

Περὶ ταύτης ὑπάρχουσιν αἱ ποικιλώτεραι τῶν διηγήσεων· ἀλλ' ἅπασαι παριστῶσιν αὐτὴν ὡς ὀλετήρα τοῦ τόπου, οἰονεὶ προμήτορα

(1) Ἡ σπανιωτάτη παρὰ Χιμαραίοις μοιχεία τιμωρεῖται ὡς ἐξῆς. Ὁ σύζυγος τῆς μοιχοῦ προσκαλεῖ τοὺς συγγενεῖς αὐτῆς καὶ ἐπιδεικνύει ταύτην· τότε ὁ πλησιέστατος συγγενὴς φονεῖ τὴν μοιχόν· τοῦτο γινόμενον ἐπιβάλλεται εἰς τὸν σύζυγον αὐτῆς νὰ φονεύσῃ τὸν διαφθορέα· ἄλλως καταντᾷ ὀφειλέτης κεφαλῆς εἰς τοὺς συγγενεῖς τῆς τέως συζύγου του!

φημένος καὶ ὁ μέγας Ἀλέξανδρος μετὰ τοῦ Δαρείου καὶ Πύρου. Εἶναι ἀτέλεια τῶν γνώσεων τοῦ ζωγράφου ἢ ἐνσάρκωσις τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἥρωος ἐν τῇ ἐθνικῇ συνειδήσει; Ἡ ἐκκλησία χρονολογεῖται πλέον τῶν 110 ἐτῶν.

τῆς «Χάμκως». Ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς Μονοβύζας» εἶναι φράσις παροιμιώδης, σημαίνουσα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ τῇ γονίμῳ πεδιάδι τοῦ Δελβίνου πᾶν τὸ ἀρχαῖον, τὸ ἔκτακτον καὶ παρὰ φύσιν, τὸ κακοῦργον· χάσματα ὁρέων, πτώσεις βράχων, μεταβολὴ κοίτης ποταμῶν, καταστροφαὶ πόλεων ἀποδίδονται εἰς τὴν μυθολογικὴν ταύτην γυναῖκα. Ἐχει δὲ ὡς ἐξῆς ἡ παράδοσις.

Ἡ «Μονοβύζα» ἦν βασίλισσα, ἄδελφον ξένη ἢ ἐγχώριος ἔχουσα ἓνα μόνον μαστόν, ἀφ' οὗ καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς. Ὁ δὲ υἱὸς αὐτῆς ἐλθὼν νὰ ὑποτάξῃ τὴν ἐπαρχίαν Δελβίνου, ἥς πρωτεύουσα πόλις ἦν τότε ἡ περιώνυμος Φοινίκη, ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἀνθισταμένων κατοίκων. Ἐξάλλος ὑπὸ τοῦ θυμοῦ καὶ λυσσῶσα ἡ «Μονοβύζα» ὀπλίζεται ὡς ἀνὴρ καὶ φοβερὸν ὁδηγοῦσα στρατὸν ἐπέρχεται κατὰ τῆς Χαονίας. Οὐδὲν ἀναχαιτίζει τὴν φοβεράν αὐτῆς ὁρμήν· παντοῦ κύπτουν πρὸ αὐτῆς τὸν αὐχένα, ἀλλ' ἡ ἀπαρηγόρητος μήτηρ οὔτε ὑπὸ δεήσεων καμπτομένη, οὔτε ὑπὸ ἀντιστάσεων ἀναχαιτιζομένη φονεύει πᾶν τὸ ζῶν εἰς ἐξίλειώσιν τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ τῆς. Ἐντεῦθεν ἡ περὶ αὐτῆς φοβερά παράδοσις ὡς λυμεῶνος. Μόνον πρὸ τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐν Διποτάμῳ εὗρεν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν. Τοῦτο λέγεται ὅτι ἦν τότε ὀχυρὸν φρούριον φρουρούμενον ὑπὸ τριακοσίων ἐκλεκτῶν καλογήρων στρατιωτῶν ἐχόντων ἀνὰ τρεῖς στολὰς καὶ τρεῖς ἵππους τριῶν διαφόρων χρωμάτων, λευκοῦ, ἐρυθροῦ καὶ μέλανος. Οἱ «Καλόγηροι» ἵνα ἐξαπατῶσι τὴν Μονοβύζαν, ὅτι οἱ ὑπερασπισταὶ τοῦ φρουρίου εἰσὶ πολυάριθμοι, περιφέροντο πέριξ τοῦ φρουρίου τρεῖς τῆς ἡμέρας μεταλλάσσοντες στολὴν καὶ ἵππον· τὴν μὲν πρωίαν λευχεῖμονες καὶ τῶν λευκῶν ἐπιβαίνοντες ἵππων, τὴν μεσημβρίαν ἐρυθρὰ ἐνδεδυμένοι καὶ τῶν ἐρυθρῶν ἵππων ἀναβάται καὶ τὴν ἑσπέραν μελανεῖμονες ἐπὶ τῶν μελανῶν ἵππων ὀχούμενοι. Τὸ στρατήγημα ἐπετύγ-

χανεν ἐπὶ πολὺ καὶ ἡ Μονοβύζα ἀσχάλλουσα ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ ἡτοιμάζετο νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν, ὅτε προδότης τις δοῦλος, ἐκ Κρᾶ καταγόμενος, δαρεῖς ὑπὸ τοῦ φρουράρχου ἡγουμένου καὶ μνησικακῶν ἐπρόδωκεν εἰς τὴν Μονοβύζαν τὸ μυστικὸν καὶ οὕτως ἐκυριεύθη τὸ φρούριον (ὄρα Κρᾶ). Τὴν Μονοβύζαν τινὲς θέλουσιν ὡς τὴν τῶν Ἰλλυριῶν βασίλισσαν «Τεύταν».

Γ'. Ἡ τῆς «Ἀργύρας».

Ἐνῷ ἡ μὲν περὶ τοῦ προδότου Ρούπετα παράδοσις ἐπικρατεῖ ἰδίως ἐν Χιμάρᾳ, ἡ δὲ περὶ «Μονοβύζας» ἰδίως ἐν τῇ πεδιάδι Δελβίνου φθάνουσα ὅμως μέχρι τῶν προθύρων τῶν Ἰωαννίνων, ἡ περὶ τῆς βασίλισσας ταύτης «τῆς Ἀργύρας» ἐπικρατεῖ ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Κελύδνου. Αὕτη ἔκτισε τὸ Ἀργυρόκαστρον, ἐφ' οὗ ἐβασίλευσε καὶ ἀντιθέτως πρὸς τὴν Μονοβύζαν παρίσταται ὡς χρηστὴ βασίλισσα.

Καὶ αὗται μὲν αἱ μυθολογικαὶ παραδόσεις· ὑπάρχουσι δὲ καὶ δύο χριστιανικαὶ ἀνήκουσαι ἡ μὲν εἰς τὸν ἅγιον Δονάτον, μνημονευόμενον καὶ εἰς τὰ Μηναιᾶ, ἡ δὲ εἰς τὸν μέγαν εὐεργέτην τῆς Ἠπείρου καὶ ἐν γένει τοῦ ἐλληνισμοῦ, τὸν ἱερομάρτυρα Κοσμᾶν, περὶ ὧν ἀποφεύγομεν νὰ ὁμιλήσωμεν· διότι περὶ μὲν τοῦ πρώτου σκοτεινὰ τινα καὶ ἀμφίβολα εὔρομεν, περὶ δὲ τοῦ δευτέρου πρέπει νὰ γραφῇ ὁλόκληρος βίβλος, διότι περιβάλλεται καὶ δικαίως ὑπὸ τῆς αὐτῆς αἴγλης, οἷαν οὐδεὶς ἕτερος ἔσχε μέχρι τοῦ νῦν ἐν Ἠπείρῳ. Ἐκαστον χωρίον ἔχει τὴν περὶ αὐτοῦ ἱστορίαν καὶ ἕκαστος γέρον ἔχει τι περὶ αὐτοῦ ἀνέκδοτον. Ἀχαριστίαν δὲ μεγάλην ἐπεδείξαντο πρὸς τὸν μέγαν εὐεργέτην τῆς πατρίδος αὐτῶν οἱ λόγιοι Ἠπειρώται μὴ συλλέξαντες ἐν μονογραφίᾳ τὰς περὶ αὐτοῦ παραδόσεις, τὰς ὁσημέραι ἐξαλειφομένας, καὶ τὰς γραπτὰς πληροφορίας.